

Profesjorerne
Oftedals og Weenaas's
"Wisconsinisme"

betragtet i Sandhedens Lys.

Et Gjensvar til Professor Weenaas

— af —

H. A. Preus.

Udtrykt med nogle Forandringer efter "Evang. luth. Kirkeblende".

Decorah, Iowa,
Den norske Synodes Forlag,
Trykt hos B. Amundsen.
1875.

Katalogiseret 30/12 1896.

Universitetsbiblioteket i Bergen
Bibliotek for humaniora

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET

BERGEN

Gave fra
Bergen off. Bibliotek

UBBSPES May 5/15

Profesforerne

Oftedals og Weenaas's

"Wisconsinisme"

betragtet i Sandhedens Lys.

Et Gjen svar til Profesfor Weenaas
[August Weenaas]
— af —
German
H. A. Preus.

Udgivet med nogle Forandringer efter "Evang. luth. Kirketidende"

Decorah, Iowa.
Den norske Synodes Forlag.
Trykt hos B. Anundsen.
1875.

24d 004481

D17g(Fs)

hy

649902

"**W**isconsinismen, belyst ved historiske Kjendsgjerninger," er Titelen paa det længe forjættede, men nys udkomne Skrift, hvori Prof. Weenaas vil levere Beviset for de mange usandsfærdige Beskyldninger, som for et Par Aar siden af Professorerne Ofstedal og Weenaas i "Aaben Erklæring" bleve udslyngede navnlig mod vor norske Synode. Vi vide, med hvilken afajort Misbilligelse denne Erklæring blev modtagen, hvorledes der fra "Konferencens" egen Leir høstes baade om Protester og Udtrædelser; det var derfor ikke saa underligt, at medens baade Konferencen og dens Formand søgte at slippe fra al Delagtighed og Ansvar med Hensyn til dette Produkt, Forfatterne selv søgte at negte, at det var rettet mod "den norske Synode". Ogsaa i det foreliggende Skrift viser Hr. W. en Tilbøielighed til at give det et saadant Skin; dog, da hans Skrift udelukkende behandler vor Synodes Historie, og hvad dermed staar i Forbindelse, saa leverer Prof. dermed selv det soleklare Bevis for, at med al denne Tale om "Wisconsinisme" som "en Aandsretning, et Princip, en Organisation", der er baade "ukristelig" og "antikristelig", er vor Synode betegnet, og at alt det Andet kun har været Udflugter.

I dette Skrift mener nu Forfatteren paa "virkelige, historiske og saaledes nimodsigelige Kjendsgjerninger" at have leveret Beviset for, at vor Synode tilkommer den smukke Karakteristik, som i den "aabne Erklæring" er givet den. De af vore Læsere, som med Øre og Hjerte aabent for Sandheden selv have gennemlevet vort unge Kirkesamfunds Historie, ville visselig paa Forhaand i en saadan Forsikring kun se det Vidnesbyrd end yderligere stadfæstet, som Prof. fra sin første Optræden iblandt os har givet sig selv for Bestendighed og Sandhedskjærlighed; og en rolig Gjennemlæsning af Hr. W.'s Skrift vil ikke i ringeste Maade forandre denne deres Overbevisning, om de end ikke ville kunne negte Hr. W. den Anerkjendelse, at han indtil Virtuositet forstaar at give de historiske Kjends-

gjerninger den eiendommelige Farve, som netop passer for det Ma-
leri, han vil levere, og at han dernæst med den saa høit priste Friheds-
sands ved at gjøre "uimodsigelige" Paastande uden nogetsomhelst
Bevis og at drage hensigtspassende Slutninger uden logisk Forbin-
delse med Præmisserne og saa paa alle disse "uimodsigelige Kjends-
gjerninger" at grunde sin ufeilbare Domskonklusion, at den norske Syn-
ode er en antikristelig osv. Organisation, et Uhyre af "Bisconfin-
isme", som paa Liv og Død maa bekjæmpes og udryddes. Der skal
ikke ringe Overvindelse blot til at gennemlæse et saadant Skrift og
ikke længe, før man kommer til Enden, lægge det bort med Uvilje,
og der skal stærke Grunde til at bevæge En til nærmere at behandle
det. Kun Hensynet til de mange Troesbrødre, som i de senere Aar
ere komne herover og Lidet eller Intet kjende til vort Samfunds
sande Historie, og som derfor lettelig kunne besværes af en saa lu-
affattet Fremstilling som Prof. W.'s, har kunnet bevæge mig til
trods indre Modstræben nærmere at indlade mig paa dette Skrift
og stille dets Behandling af vort Samfunds Historie i den rette
Belysning.

"Grundtvigianismen i Amerika"

er Overkriften over Skriftets første Afdeling, hvori Prof. fremkom-
mer med den gamle, forslidte Beskyldning mod vor Synode for
"Grundtvigianisme". Vor Synode skal efter W.'s Sigende være
fremgaaen af grundtvigiansk Rod, og det i dens mest
katholiserende Retning. For at godtgjøre dette opfører Prof.
det Bigtigste af, hvad vore Modstandere siden 25 Aar i den
Afskyldning have præsteret, og giver det jævnlig en Tilfætning, som
kan gjøre det end mere tiltalende for den uerfarne Læser. Der hø-
rer et ikke ringe Ubekjendtskab til vort Samfunds Historie eller en
betydelig Grad af Fripostighed — for ikke at sige Trækhed — til
for atter at fremdrage en Beskyldning, som selve Historien har dømt
som ufterrettelig, som upartiske Venner her saavel som i Fædrelandet
aldrig have godkjendt, og Modstandere forlængst have maattet
lade falde. Thi er der noget eiendommeligt Stempel, som vor Syn-
odes egen Historie ligesom dens første Organisation har indpræget
i Samtidens Bevidsthed, da er det netop dens — under megen Skro-
belighed og Uklarhed for Øvrigt — bestemte og bevidste Dyposi-
tion og Kamp mod "Grundtvigianismen". At ville
overspringe, negte eller forvanske dette Faktum, det er at slaa al histo-
risk Sandhed lige i Ansigtet; men saadanne Slag falde altid tungt
tilbage paa den, som vil give dem.

Prof. W. henter Beviset for denne sin Beskyldning 1) fra Pa-

for J. W. C. Dietrichsons eget Vidnesbyrd, 2) fra Grundloven for den her først organiserede Synode, 3) fra Pastor Rasmussens Strid med Præster i vort Samfund.

Hvad Pastor D.s Vidnesbyrd angaar, da beviser det vistnok, at han dengang var, som han endnu er, en Stof-Grundtvigianer, ligesom ogsaa, at den Kirkeordning, hvortil Udcast ialfsald var leveret af ham, og som blev fremlagt og vedtaget af det konstituerende "Kirkemøde" for "Den nord-eyangl.-luth. Kirke i Amerika" den 6te Januar 1851 paa Rock Prairie, i sin Læreparagraf var grundtvigianst, hvad enten nu dette var Konstituenterne bevidst eller ei. Men naar Prof. W. heraf vil bevise sin Besskyldnings Rigtighed, da maa han, at dømme efter de Dokumenter, han har gjennemgaaet, gjøre sig skyldig i en bevidst Usandhed; thi for en redelig Forsker, selv om han er Medstander, maa det af disse Dokumenter fremgaa, at vor Synode, der først i 1853 ved Mødet paa Koshkonong — efter et forberedende Møde i Muskego 1852 — blev endelig organiseret ved Antagelsen af sin Konstitution, blev stiftet i den bestemteste Modsetning til Grundtvigianismen og til den af Grundtvigianismen smittede, af Past. Dietrichson forfattede og af "Kirkemødet" i 1851 antagne Læreparagraf. Disse Dokumenter vise nemlig, 1) at den i 1851 paa Rock Prairie dannede Synode, der kun bestod af 3 Præster og 6 Menigheder, allerede i Januar 1852 blev opløst strax ved "Kirkemødets" Sammentræden i Muskego, 2) at først nu de 3 nysankomne Præster tilligemed Repræsentanter fra 15 Menigheder i Forening med Medlemmerne af den opløste Synode organiserede sig som et forberedende Møde og antog i sin Konstitution en Læreparagraf, der var i stik Modsetning til Grundtvigianismen og derfor ikke blev tilstømt af Past. C. L. Clausen, der dengang var Grundtvigianer, og 3) at Grunden til, at den nydannede Synode blev opløst, og at en anti-grundtvigianst Læreparagraf blev antagen af det forberedende Møde for vor Synode, var ingen anden end den, at flere baade Præster og Menigheder indsaa, at Læreparagrafen var grundtvigianst, og da den tillige var en af de "uforanderlige", saa maatte Samfundet opløse sig, om dets Medlemmer skulde kunne saa i Stand en Forening med os, der under ingen Omstændighed vilde slutte os til Samfundet med en saadan grundtvigianst Læreparagraf. Og ligesom Opøsningen enstemmig blev vedtagen, saa tør jeg si, dette skede med almindelig Glæde og Hjertens Overbevisning, saa som ved Læreparagrafens Antagelse neppe nogen Anden af Synodens Medlemmer end Past. Clausen var Grundtvigianer.

Naar derfor Prof. W., rimeligvis for at gjøre sin Paaastand

antageligere, siger, at hirt Samsund "omdøbtes" til "Synode" for den norsk-evangel.-luth. Kirke i Amerika", da præsterer han atter en Usandhed; thi, som det af Ovenstaaende klart fremgaar, blev hint Samsund ikke omdøbt, men fuldkommen opløst, og en Forberedelse blev gjort til Dannelsen af vor Synode; men hvad Læren angaar, blev en Paragraf vedtagen, som stod i bestemt og bevidst Mod sætning til det tidligere Kirkesamfunds grundtvigianste Læreparagraf.*)

Heller ikke er det overensstemmende med Sandheden, naar Prof. W. siger, at "den norske Synode" foranstaltede en 25. Mars Mindefest paa Koshkonong i 1869, og herved, til Bestyrkelse for sin Paaastand, vil faa ud, at den egentlig daterer sin Tilblivelse som Samsund fra Maret 1844, da Past. Dietrichson første Gang kom herover fra Norge, og naar han atter siger, at "den norske Synode" holdt sin 25. Mars Fest Høsten 1869. Det var den norsk-lutherske Menighed paa Koshkonong, ikke den norsk-lutherske Synode, som i 1869 der holdt sit 25-aarige Jubilæum. Det ved Prof. W. ret godt. Først i 1878 vil "den norske Synode" kunne holde sit 25-aarige Jubilæum som Kirkesamfund. Det er dog jammerligt, at Hr. W. for at støtte sin Sag maa ty til saadanne Udveie!

Prof. W. siger, at Grundtvigianismen var "eneraadende" inden det første Kirkesamfund. Jeg skal kun gjøre opmærksom paa, at af dets 3 Præster var hverken Past. A. C. Preus eller Pastor H. A. Stub Grundtvigianere, om de end den Gang, som saa mange Iffe Grundtvigianere i ældre og nyere Tid, ogsaa indenfor Konfessionen, vare uklare, brugte misforstaaelige Udtøyl og vare inde paa enkelte Bildfarelser, som ogsaa Grundtvigianerne dele. Men naar

*) Past. H. A. Stub oplyser i "Kærl. & Emigr." No. 45 Følgende: "Past. A. C. Preus havde foresøndet i sin Formand J. W. G. Dietrichsons Papirer et Udkast til en paatænkt Konstitution for en Synodalsforfatning, hvoraf han benyttede en Del i det Udkast, han fremlagde i Mødet paa Rock Prairie 1851. Han havde ikke lagt Mærke til, at en grundtvigianst Lære var ruttet ind i § 2 i de Ord: 'i vor Daabspagt', og da den blev læst i Mødet, overhørte baade jeg og Repræsentanterne disse Ord; vi mærkede slet ikke, at der var kommen en ny og fremmed Lære ind her. Vi toge § 2, som omhandler Læren, som en furant Ting, saaledes som vi vare vant til at have den i vore Menighedskonstitutioner, hvor disse Ord 'i vor Daabspagt' ei stode; derfor gik den ogsaa igjennem uden nogen Diskussion. Men ikke før bleve vi gjorde opmærksomme paa omhandlede Tilfald i den, førend vi velskikkelig forfæstede den." Og nedenfor oplyser han, at han baade før og kort efter Mødet i to Artikler i "Stavanger Amtstidende" havde vidnet netop mod den Lære, Grundtvigianerne lægge i disse Ord "i vor Daabspagt". Den første af disse Artikler er ogsaa omtalt i Past. Rasmussens Artikler mod Prof. Weenaas fra 1870, og dens Tilværelse kan derfor ikke være denne ubekjendt.

Prof. W. atter fremtrækker Past. A. C. Preus's Opsats om "Kirken" som Bevis for, at "Grundtvigianismen med enkelte af sine Læreeiendommeligheder holdt sig hos enkelte og det ledende Mænd i den Synoden," da ved Prof. W. selv: 1) at Past. Preus skrev denne sin Opsats Vaaren 1851, altsaa 2 Aar før vor Synodes Stiftelse, 2) at han senere paa Synoden i Little Iowa gjorde Bod herfor, 3) at den "Læreeiendommelighed", som i sin Opsats fremtraadte, slet ikke var eiendommelig for Grundtvigianerne, men desværre den Dag idag ogsaa hyldest af Antigrundtvigianerne baade i Tydskland, Norge og Amerika.

Blandt dem, som aarevis havde bestryldt vor Synode for Grundtvigianisme, var ogsaa forhenværende Pastor i Chicago, Paul Anderson af Augustanasynoden. Da ved den skandinaviske Konference i Chicago 1859 ogsaa denne Betskyldning var kommen paa Tale og drøftet, erklærede denne vor gamle Modstander, P. Anderson, at "han erkjendte, at han havde feilet i, hvad han havde skrevet om dem derfor, at han ei havde kjendt til deres ubetingede Forkastelse af disse Lærebegreber".

Hr. W. siger ogsaa at gjøre Kapital deraf, at min Kaldelse blev udsærdiget af Past. W. Dietrichson i Forening med Pastorerne Wegels og Stensrud. Jeg er i den heldige Stilling at kunne oplyse, at Kaldelsen blev mig tilstillet, ikke fordi jeg var Grundtvigianer, men til Trods for, at jeg ikke var det. Ved min første Sammenkomst med Past. D. Sommeren 1850 i Kristiania kom vi nemlig i Strid om Grundtvigianismen; jeg erklærede ham uforbeholdent, at jeg vilde faa Læreartikelen i Menighedens Konstitution, hvis grundtvigianste Betydning han tilstod Menigheden ikke forstod, forandret. Formodentlig var dette Grunden til, at jeg da ikke blev kaldet af ham, men først ved Nytaar 1851, efterat foruden de fornævnte Præster ogsaa Statsraad Riddervold havde tiltraadet min Kaldelse. Min Menigheds Forhandlingsprotokol beviser, at jeg blev mit Løfte tro.

At Prof. W. med Alagt vilde benytte mange af Pastor Rasmussens Udtalesser under hans Strid med os, var kun at vente; derimod var det ikke at vente, at han skulde hivalde den Udgang, som vor Strid med Past. R. fik. Hr. W. kan dog, trods sine bitre Udsagn mod Past. R., være ganske rolig for, at denne ikke havde forenet sig med os, dersom han efter de nærmere Forhandlinger havde troet, endelige fundet det bevisst, at vi hylkede Grundtvigianismen, eller dersom det havde været ham som Prof. W. kun

om at gjøre af Partisyge at finde Sag mod os. Dog vi ville lade Prof. W. udøse sin Galde over denne Forening, som vort Samfund og Brødre i Norge nu i 13 Aar have priset Gud for som for en af hans naadigste Førelser med sit norske Kirkefolk herover.

I 1870 fremkom Prof. W. i "Luth. Kirketidende" i Kristiania ogsaa med en hel Del Bestyldninger mod vor Synode for Grundtvigianisme. I en Oplysning i samme Tidende for 11te Juli s. A., som blev aftrykt i vor "kirkelige Maanedst."s No. 16 1870, imødegik Past. Rasmussen Prof. W. og godtgjorde ved mange Citater og "Kjendsgjerninger", at Prof. W.s Oplysning var fuld af urimelige Bagvaskelser mod den norske Synode. Endog "Luth. Observer", Generalsynodens Blad, erkjendte, at Past. Rasmussen fuldstændig havde bevist det Uretfærdige i at bestyldte os for Grundtvigianisme. Men Prof. W., i Stedet for at gjendrive disse Beviser, hvis Vægt han føler, udslynger atter de samme Bestyldninger mod os og paaberaaber sig endog Past. R. som Vidne. Dette er dog en Frækhed, som skal lede efter sin Wage. Fromme Talemaader i den Mands Mund, som kan nedlade sig hertil, blive kun en Vederstyggelighed!

Saaledes have vi nu seet, at det kun er maadeligt bevendt med Prof. W.s Beviser for sin Bestyldning, at vor Synode i sin Rod var grundtvigianst, og at han ikke saa sjelden ved falske Vidnesbyrd har maattet hjælpe paa Sagen. At vort Samfunds senere Retning har været antigrundtvigianst, nødes Prof. W. selv at indrømme.

Alligevel er det lykkets hans skarpe Blik at opdage "den røde Traad, der knytter den tidligere grundtvigianst-romaniserende Høikirkelighed til den senere rettroende Wisconfinisme", og denne "røde Traad" er vor med den Augsburg. Konf. Art. 14 overensstemmende Lære om Kaldets Nødvendighed for at lære offentlig i Kirken, hvor der ei er Nød; thi i "det Udfald, som dette Spørgsmaals Behandling endelig fik" under Striden med Past. Rasmussen, finder Prof. W. sin Berettigelse "til at betegne Grundtvigianismens Høikirkelighed og Objektivisme som den senere, mere udprægede 'Wisconfinismes' Rod"; her finder han Beviset for sin "Paastand, at 'Wisconfinismen' ikke blot historisk, men ogsaa organisk er fremgaaet af Grundtvigianismen". Prof. W. maa dog visse selv erkjende, at dette er lutter Frafer, bare Sand at strø Folk i Vinene. Thi denne hans Paastand er jo i sig selv i dobbelt Henseende en Urimelighed, ja en Umulighed. Lad os se: Prof. W. paastaar jo — enfoldigt talt —, at Grundtvigianismen — og det med dens mest katholiserende Retning — er Roden til vort Samfund og en Tid var eneraadende

i det, fremdeles at af denne grundtvigianste Rod er vor Lære om Lægmandsprædiken fremstødt, og at endelig den frygtelige Wisconsinisme er Blomsten paa dette Skud. I det Foregaaende have vi beviist, at Grundtvigianismen hverken har været Roden til vort Samfund eller været eneraadende i det, men at den fra først af er paa Liv og Død bekjæmpet og udryddet, og at denne W.'s Bessyldning er en ren Usandhed. Men har der nu ikke været denne grundtvigianste Rod for vort Samfund, saa kan den umulig have sludt noget Skud hos os, og da kan dette Skud heller ikke som "en rød Traad" have draget sig igjennem vort Samfund eller have sat en saa frygtelig Blomst som "Wisconsinismen". Fremdeles: Sæt, at det forholdt sig saa, at vort Samfund var fremgaaet af grundtvigianst Rod, hvorledes kan da vor Lære om Lægmandsprædiken udspringe af denne Rod, da dog Grundtvigianerne i Regelen forkaste denne Lære? Man pleier dog ikke ellers at plukke Figen af Tidsler! Eller vil maafe Prof. W. bevise os, at Grundtvigianerne lære som vi i dette Punkt?

Ser at indlade mig med Prof. W. paa Realiteten af dette Lærespørgsmaal, om den rette Forstaaelse af Augsb. Konf. Art. 14, vilde være ganske ude af Orden; thi 1) forvansker og misrepræsenterer Prof. paa mange Steder vor Lære, 2) modbeviser han den ikke af Guds Ord, 3) fremsætter han intetsteds klart sin egen Lære, og 4) beviser han endnu mindre af Guds Ord sin Læres Rigtighed. Af hans Polemik maa man nærmest slutte, at han som Elling Gjelsen forkaster det ydre Kald og mener, at enhver Kristen kan lære offentlig og prædike, hvor og naar han lyfter, ligesom det jo er bitterligt, at han og mange af Konferencepræsterne ikke det Ringeste have bekymret sig, om de havde et ret Kald eller ikke, men uden dette trængt sig ind i fremmed Menighed og Embede. Rigtig nok kommer Prof. derved i Modsigelse med enkelte af sine Embedsbrødre, ja ogsaa med sine egne tidligere Udtalelser om den Sag. Ved Mødet i St. Ansgar erklærede nemlig Prof. W., at "naar En reiste omkring for at prædike, da var det offentligt og ikke tilladt", og han tilføjede der en Sats, som endog siger: "Den offentlige Lægmandsvirksomhed . . . kan kun være berettiget paa Grund af stedfindende Rod." Past. C. L. Clausen, som har været Konferencens Formand og endnu er dens Medlem, har tilføjet alle vore Sætser om dette Spørgsmaal. Angaaende den offentlige Bøn udtalte han sig i sin Tid saa: "Da det at bede fore jo var en Henvendelse til Gud paa Alles Vegne, hvor altsaa En fremstod som Alles Tolk og sagde: lader os Alle bede, altsaa i Alles Navn frembar Bøn til

Gud, saa kunde der aldrig blive Tale om en gjensidig Underholdning; naar En bad fore, saa var han faktisk Alles Leder eller Mund." Dog hvad gjør det, om Prof. W. skulde modsig sig selv eller sine Brødre, naar det blot kan lyffes ham at saa fremstillet den forhadte norske Synode i et ufordelagtigt Lys? Fra Konferencens Leir have vi jo ikke været vant til at saa høre Vasunen give nogen klar og tydelig Lyd ligesaa lidt i dette Spørgsmaal som i de andre, hvorefter der har været Strid; den En blæser en Melodi, den Anden en anden, eftersom det kan falde sig og behage Tilhørerne. Man efterse f. Ex. de forskjellige Udtalelser ved Mødet i St. Ansgar Aug. 1870 (Kirkel. Maanedstid. No. 19 og 20, 15de Aarg.).

Jeg skal dog, før jeg forlader dette Punkt, i Anledning af forskjellige Ytringer, Professoren lader falde, tillade mig at gjøre opmærksom paa Følgende: Ved Lutherstiftelsens Møde i Kristianssand i 1867 kom dette Spørgsmaal paa Bane, og Prof. G. Johnson udtalte sig i fuld Overensstemmelse med, hvad vi offentlig havde lært og strevet derom. Jeg var tilstede ved Mødet og tillod mig nærmere at udvikle et Punkt, nemlig Nødsbegrebet, som Prof. J. i sin Fremstilling kun løselig havde berørt. Da Prof. J. senere fik Ordet, erklærede han, at han nu ikke behøvede nærmere at indlade sig paa dette Punkt, da han ganske tilflemte mine Udtalelser derom. Det lod til, at denne vor Lære og Udvikling af den 14de Art. i den Augsb. Konf. fandt almindelig Tilstemning inden Forsamlingen. Jeg tror derfor ikke, Prof. W. skal kunne paaberaabe sig Prof. Johnson eller "Moderkirken" i dette Spørgsmaal; dog — han gjøre i det Stykke, som han vil, og erklære længe nok Guds Ords Lære for "Mandsslaveri"; i aaben Strid med den Augsb. Konf. og den hellige Skrift er han, naar han angriber denne vor Lære, thi den er fast begrundet i Guds Ord. At Nødsbegrebet i flere Henseender fordrer en anden Anvendelse i Statskirken end i Frikirken, det vide vi vel. Men Guds Ord lærer det Samme for Alle, det vi bekjende i den Augsb. Konf.'s 14de Art., og det er lige bindende for Alle.

At følge Prof. W. paa hans Fremstilling af de Diskussioner og Kamp, som i en lang Række fra vort Samfunds Side ere førte om dette Spørgsmaal, anser jeg overflødigt. Vore Forhandlinger foreligge Offentligheden, saa Enhver, som vil, kan saa et paalideligt Kjendskab til Sagen. For at dog Enhver kan se, hvorledes Prof. ogsaa i denne Del af sit Skrift har taget Mangt i den værste Mening og udlagt det paa den værste Maade og ved forskjellige Strik-

ord, Udeladelser og Fordreielser lagt os falste Paastande i Munden, saa vil jeg her anføre enkelte Stykker af hans Fremstilling.

Prof. beretter saaledes, at Missouri-professorer og -præster have staaet "Synoden trofast bi i dens Arbejde for at saa Pastor Ras mussen presse ind i den fulde 'rettroende' Form og saa det fuldt stemplede Præg"; at vi have sammentrøttet os med Prof. Walther for at kunne bringe Past. R. "under det fornødne Press". Det falder naturligt Prof. Weenaas ikke engang ind at tro, at nogen af Parterne under disse Forhandlinger kan have tænkt paa eller arbejdet for Sandhedens Seier til Guds Ære og Sjæleens Frelse.

Prof. fortæller os videre, at vort Præstemøde "Afskælnet mellem offentlig Læsegudstjeneste og andre offentlige Forsamlinger, hine som naturligt i sin Orden, disse som stridende mod Guds Orden"; at vi skulle have ladet falde det rigtige Begreb af Udtrykket "offentlig", som fra Synodens Side fastholdtes, nemlig: "Forsamlinger, hvor Enhver, som vil, kan komme, og som fle paa Menighedens Begne"; at vi skulle have lært, at "naar 'Fremmede' komme sammen for at handle om sin Sjæls Anliggende, for at opmuntre og tilskynde hverandre til at løbe paa Banen, og en ældre, mere begavet Kristen underviser, formaner og beder som den, der fører Ordet, saa strider det mod Guds Ord og betegnes af den rettroende 'Synode' med Hr. Professor Walther i Spidsen som 'Synd'"; fremdeles at "gudelige Forsamlinger, som forud ere berammede, og hvor Alle kunne være tilstede, ere Synd"; at "Forsamlinger af de Kristne ere imod Kirkens Bekjendelse, mod Guds Ord, altsaa Synd, naar de overtræde visse af Synoden satte Grændser"; at "kristelige Forsamlinger, hvor saa Mange, som ønske det, kunne være tilstede, ere Synd". Vi skulle have givet en "Forstaaelse af Begrebet 'offentlig', hvorved samtlige Opbyggelsesforsamlinger, som de have været afholdte af det kristelige Vægfolk hjemme og her, stemples som Synd".

Det her Anførte er tilstrækkeligt til at vise, hvor langt Prof. følger Apostlens Formaning at være "Sandheden tro i Kjærlighed". For blot at berøre det ene Punkt om Betydningen af Ordet "offentlig", da vil jeg kun minde om, at vi allerede saa langt tilbage som ved Mødet i Chicago 1860 have erklæret: "Ved 'offentlig' forståes da: ikke blot i Kirken eller i Forsamlinger, hvor Enhver, som vil, kan komme, men at det sker paa Offentlighedens, hele Menighedens Begne og tillige paa Guds Begne."

Naar endvidere Prof. finder det saa yderst latterligt, at vi om denne Sag have stillet en "Samtale til gjensidig Underholdning" og "et Læreforedrag som Alles Lærer, i Alles Sted og paa Alles

Begne" i Modfætning til hverandre, og dog ikke har Andet at anføre derimod, end at han har i sin "Enfoldighed altid troet, at ogsaa den offentlige Prædiken var en gjensidig Underholdning med Spørgsmaal og Svar (ialfsald stiltiende)", da vil en forstandig Læser vide, hvad han skal dømme om Saadant. For Resten tilstømte endog Prof. W. ved Mødet i St. Ansgar Sats 2 af et Referat, hvor det hedder: "Den offentlige Lægmandsvirksomhed, som ikke maa forveksles med den gjensidige Opbyggelse i Menigheden o. s. v."

Naar endelig Prof. W. i Anledning af Past. Rasmusens Forhold til dette Spørgsmaal gjør saa mange bitre og uretsfærdige Angreb paa ham og bedømmer hele hans Forhold i et ganske andet Lys ikke alene end det, hvori det almindelig baade her og i Norge er blevet bedømt, men ogsaa i et andet end det, hvori det alene bør bedømmes, nemlig Sandhedens, saa turde det være, at Past. R. selv udførligere vil belyse denne Del af Prof.'s Angreb. Jeg skal dog til, hvad jeg ovenfor har anført, gjøre opmærksom paa et Par af Prof.'s Udtalelser dette Punkt vedkommende. Side 11 siger Prof.: "Hr. Past. Rasmusens nuværende Standpunkt kommer ikke i Betragtning, saa meget mere som Offentligheden kun har havt Liden eller ingen Anledning til at gjøre sig bekendt med samme, da Hr. Rasmusen siden sin Indtræden i Synoden er bleven i det Hele en taus Tilflykt til den Strid, som fra den Tid er ført i den nordamerik. luth. Kirke."

Hvor urimelige og usandsfærdige ere ikke atter de her gjorte Paastande! Ellers forudsættes det dog almindeligt, naar man har med en ærlig, alvorlig Kristen at gjøre, at han gaar fremad i kristelig Erkjendelse og aandelig Erfaring, og at den Dom, han efter meget Studium, megen Prøvelse og megen Kamp afgiver over et Spørgsmaal, er modnere og paalideligere end den, han paa et tidligere Udviklingsstrin vedkjender sig; især har man Grund til at tro dette, naar det er vist, at en saadan Bekjendelse vil give Anledning til megen Misfjendelse fra dyrebare Venners og megen Spot fra Fienders Side. Prof. W. sees imidlertid i sin Bedømmelse af Past. R. at have handlet stik imod denne almindelige Regel uden at begrunde eller bevise sin Berettigelse dertil. Men naar Prof. endvidere fremstiller Past. R. siden hans Indtrædelse i vor Synode som "en taus Tilflykt", da er dette simpelthen Usandhed. Past. R. har saavel i offentlige Møder som ved flere Artikler her og i Norge aabent udtalt sig om vore brændende Spørgsmaal og ligesaa kraftigt som de fleste Andre blandt os arbeidet med til deres

Belysning og Sandhedens Forsvar. Jeg minder kun om hans Breve, Samtaler osv. i flere No. af vor Kirketidende og hans Opfattelse i "Luth. Kirketidende" i Norge. En saadan henkastet Paa-stand som denne af Prof. W. faar derfor Udseende af kun at være beregnet paa i visse Kredse at sætte ondt Blod imod Past. R.

Ligesaa urigtig er hans Sider 16 leverede Fremstilling af, hvad der foregik ved Rock Prairie-Mødet 1858, hvorefter kan eftersees i "Kirkelig Tidende" for Juli 1859.

Idet jeg slutter mit Tilsvær til første Afsnit, beder jeg Læseren erindre det Resultat, vi have vundet. Vi have seet, at Prof. Weenaas's Paa-stand, at Grundtvigianismen er vor Synodes Rod, hvoraf vor Lære om Lægmands offentlige Prædiken skal være udsprungen, og som danner Grundvolden for den "Wisconsinisme", for hvilken vi bestyldes, — er usandfærdig; ligesaa at Prof. ikke engang har forsøgt at bevise, at vor Lære om Lægmands offentlige Prædiken er stridende mod Guds Ord og den Augsburg. Konf. Art. 14, og at altsaa hans derpaa grundede Bestyldninger mod vor Synode for "Højirkelighed" og "Embedsaristokrati" ligeledes ere usandfærdige. Men hermed vil Enhver se, at de Herrer Professorers Bygning, "Wisconsinismen", mangler sin Grundvold og svæver i Luften, med andre Ord: At Prof. W.'s "historiske Kjendsgjerninger" ofte ikke ere "Kjendsgjerninger", men rene Opdigtelser af hans egen Fantasi, og at de virkelige "historiske Kjendsgjerninger" ikke bevise, hvad de skulle bevise, nemlig hans Bestyldninger mod vor Synode for "Grundtvigianisme" og deraf følgende "Embedsaristokrati og Højirkelighed" og — "Wisconsinisme".

"Missourianismen"

er Overkriften over det andet Afsnit i Prof. Weenaas's Skrift. "Missourianisme" indtager en fremragende Plads i dette "aandelige Fænomen", denne antiristelige Retning, som Prof. har givet Navnet "Wisconsinisme", og som han og Prof. Ostedal i "Nabens Erklæring" have tillagt vor Synode. "Missourianisme" er efter Prof. W.'s Paa-stand en udpræget aandelig Eiendommelighed, som findes ved Missourisynoden — deraf dens Navn. Denne Eiendommelighed skal være "Orthodogisme", "Lærearistokrati". Ved Forbindelsen mellem vor Synode og Missourisynoden skal denne Orthodogisme have forenet sig med den af Grundtvigianismen udviklede "Højirkelighed" og "Embedsaristokrati" og i vort Samfund have

dannet "Wisconsinismen" med alle de frygtelige "Ismer", den skal indeholde.

For Prof. Weenaas maatte det altsaa gjælde om at bevise: 1) at dette Lærearistokrati, denne Orthodogisme, der dels fordrer ubetinget Underkastelse under den fastsatte Læreform uden Hensyn til, om dens Rigtighed tilstrækkelig kan bevises af Guds Ord eller ei, dels fremhæver "den rene Lære" paa "Livets" Befordring og be-
tragter enhver Tilstemning til den som det ene Fornødne, som lige med saliggjørende Tro og kristeligt Liv — har gennemfjort Mis-
souri-synoden og aabenbaret sig i dens Bekjendelse og Praxis; 2) at Missouri-synoden har øvet en saadan Indflydelse paa vor Synode, at ogsaa i den denne Orthodogisme osv. har vundet almenkyldig
Anerkjendelse og Herredømme; 3) at denne fra Missourianismen indplantede "Orthodogisme" foresandt det for omtalte grundvigi-
ansle Skud, "norst Høikirkelighed"; 4) at endelig "Wisconsinis-
men" er Frugten af denne Forbindelse mellem "tydsk Orthodogisme" og "norst Høikirkelighed".

Finde vi nu, at Prof. fuldestgjørende har leveret disse Bevi-
ser? Jeg mener Nei; ja han har tildels, ligesom ved den i forrige
Afsnit fremførte Bestyrelse for "Grundtvigianisme" og "Høikir-
kelighed", end ikke forsøgt at levere dem. De af Prof. anførte
"historiske Kjendsgjerninger" ere dels ikke "Kjendsgjerninger", men
Opdigtelser og Løgne — stundom "historiske" Løgne; dels, hvor de
ere "historiske Kjendsgjerninger", bevise de ikke det, som Prof. W.
vil, at de skulle bevise. Den Slutning, som Prof. paa dette Vis
kommer til, nemlig at vor Synode fortrinnsvis er gennemtrængt af
denne forfærdelige "Wisconsinisme", er derfor ikke en af "historiske
Kjendsgjerninger" bevist og rigtig dragen Slutning, altsaa selv en
"historisk Kjendsgjerning", men tværtimod et Opspind af Dhr. Prof.
Osteds og Weenaas's opfindsomme Hjerner. Dette haabe vi i den
følgende Imødegaaelse af dette Afsnit at gjøre end mere indlysende
for Læseren, end det allerede maatte være blevet ved Gjennemlæs-
ningen af den foregaaende Del af vor Gjendrivelse, hvor Prof.s Be-
styrelse mod vor Synode for "Grundtvigianisme" og "Høikirkelig-
hed" tilstrækkelig er godtgjort at være uretsfærdig og usandsfærdig.

Vi betragte da først Prof.s Fremstilling af Missouri-syn-
oden.

Først maa vi lægge Mærke til, at Prof. i sin Fremstilling af
Missouri-synoden og i sin Dom over den fornemmelig støtter sig til
Udtalelser af Missouri-synodens bitre Modstandere, Pastor Löhe i
Baiern og Professorerne Fritschel af Iowa-synoden. Vi kunne da

ikke undre os over, at hans Skildring baade af Synoden og dens Præsæs, Prof. Walther, bliver meget mørk, og at han kommer i Skade for ikke alene at gjentage de tidligere Modstanderes falske Bestyldninger og ugrundede Domme over dem, men ogsaa for at fremkomme med nye af samme Natur.

En anden Omstændighed, som ogsaa nødvendig maatte bidrage til, at Prof.'s Fremstilling af Missourisyndoden, dens Kamp og dens Kærestandpunkt maatte blive betydelig farvet, er den Stilling, som han selv har indtaget til Hovedspørgsmaalet i Striden mellem Iowa og Missouri, nemlig "de aabne Spørgsmaal".

Det er jo netop vor Synodes — ikke Orthodogisme (Renlæreri), men Orthodogi (Rettroenhed) og strenge Fastholden ved Guds Ords Lære i alle Stykker, som har været en Anstødssten for Prof. W.; han vil have "Frihed" og "Fremstridt" ogsaa i Læren. Han følte sig strax hændragen til Iowasyndoden, som bekjendte sig til den Retning, der har sat sig til Formaal at føre den lutherste Kirkes Lære videre frem i de Punkter, i hvilke den selv ikke kunde tilstømme Kirkens Bekjendelse, eller om hvilke denne Intet indeholdt.

Naar Iowaerne — rimeligvis for at de saa meget mere ubin- dret kunde forfølge sine Fremstridts- og Udviklingsplaner — frem- holdt Læren om "a a b n e S p ø r g s m a a l" og derved forstode saa- danne, hvorom der Intet fandtes udtalt i Bekjendelsesskrifterne, hvorom Kirken altsaa ikke skulde have erklæret sig, og om hvilke der- for Enhver formentlig kunde tro, som han lystede, uden at Ret til lu- therst Navn skulde formenes ham, da vide vi jo, hvorledes Prof. Wee- naas var fremtraadt med denne samme Lære; men da der ved Fri- konferencen i Decorah i 1871 blev gjort opmærksom derpaa, blev man vred og truede med at forlade Mødet, hvis ikke al videre Dis- kussion derom blev afstaaen. Men Prof. Weenaas har aldrig se- nere tilbagefaldt denne falske Lære, heller ikke svaret paa Opfordrin- ger i den Anledning; heller ikke har Konferencen fralagt sig denne Lære eller offentlig straffet sin Professor for den. Naar Prof. nu Side 33 sees at være kommen til den Overbevisning, at denne Lære, som han med Iowaerne offentlig har ført, er "en fuldkommen romersk Forestilling", og at den aldeles strider mod den evangeliske Tro, da glæder det os, at han nu, rimeligvis ved vore Angreb og Belærelse, er kommen bort fra sine tidligere Vildfarelser; men det er Uret af ham som af Iowaerne, naar han ikke aabent vil bekjende, at han var hildet i denne Vildfarelse, og tværtimod lader, som om han altid har forkastet den. Vi bede Weenaas tage til Hjerte, hvad Iowa "Kirchenblatt" etsteds siger, men selv ikke følger: "Man op-

stiller Sætninger, som man ikke kan forsvare. Men i Stedet for ærlig og mandig at tilbagekalde Usandheden kommer man lidt efter lidt ind paa andre Ting. Vi Lutheranere have ingen Ret til saaledes stiltiende at komme bort fra Bildfarelserne, men ærlig Bod skal og maa gøres.“*)

Men om end denne Prof. W.'s Betragtning af og Stilling til Hovedspørgsmaalet maatte have Indflydelse paa hans Fremstilling, saa er der dog ikke heri nogen Undskyldning for den Ensidighed og Partisthed paa den ene Side og Bitterhed og Galde paa den anden Side, som denne Del af hans Skrift frembyder. Til bedre Forstaelse ville vi kaste et Blik paa Missourisynodens Forhold til Løhe og Iowa.

Missourisynoden stod tidligere i inderlig Forbindelse med Past. Løhe i Baiern, Stifteren af dens praktisk-theologiske Seminar, men stilte sig ganske fra ham paa Grund af hans katholiserende Retning i Læren om Embedet, hans filiafistiske Bildfareller, hans Lære om "aabne Spøgsmaal" og slappe Betragtning af Bekjendessesskrifternes forpligtende Betydning.

Da Missourisynoden vendte Past. Løhe Ryggen, blev Iowasynoden grundet for i denne Verdensdel at være Bærer af hans vildfarende Anskuelse. Gjennem dens mest fremragende Medlemmer, Professorene Fritschel, var den det ogsaa og vedkjendte sig det aabent en lang Tid. En heftig Kamp udbrød derfor ogsaa snart mellem disse Synoder, især efterat Missourisynodens gamle Modstander, den katholiserende Buffalosynode, var bleven opløst, og dens fleste Lemmer havde sluttet sig til Missourisynoden, og efterat ogsaa de øvrige tydske-lutheriske Synoder af Ohio, Wisconsin, Illinois og Minnesota gennem Kampen vare ledede til at antage et bestemt tro-lutherisk Standpunkt og i Synodalkonferencen havde forenet sig med sin tidligere fælles Modstander, Missourisynoden. Foruden om Kiliaskmen har denne Strid især dreiet sig om "de aabne Spøgsmaal". At Prof. Weenaas paa Grund af sin unionistiske Landsretning her maatte stille sig paa Iowas Side, var naturligt; men vi kunne derfor heller ikke undre os over, at hans Fremstilling af dette Stridspunkt, ved hvilket han særlig dvæler for at karakterisere Missourisynoden, maa blive falsk og misvisende. Prof. W. paa

*) Hvor uklar dog denne Prof.'s Overbevisning endnu maa være, sees ikke alene deraf, at han ikke aabent erkjender sin tidligere Bildfarelse i dette Punkt, men ogsaa deraf, at han Side 30 gjør Opmærksomhed ved Prof. Walibers Udtalelse paa Kollokiet i Milwaukee: "Run theologiske Problemer skulle anerkjendes som aabne Spøgsmaal", Weenaas vil altsaa fremdeles have Mere regnet til "aabne Spøgsmaal"!

staar nemlig, at Zowaerne have brugt Udtrykket "aabne Spørgsmaal" i samme Betydning som "ikke-kirkeadskillende Spørgsmaal". Men det var ikke Tilfælde, da Striden begyndte. Prof. W. maa vide det, at da forstode de derved saadanne Spørgsmaal, som endnu ikke vare afgjorte og besvarede af Kirken, og om hvilke Enhver derfor kunde have sin egen Mening, indtil Kirken havde talt. For Rigtigheden heraf har Prof. Schmidt i "Der Lutheraner" for April og Mai d. A. leveret uomstødelige Beviser. Det stemmer ogsaa fuldkommen med den Bekjendelse, Zowasynoden strax ved sin Stiftelse afgav, og hvori den angiver sin eiendommelige Stilling og sit formentlige Kald. Den siger nemlig: "Vi bekjende os til den Retning i den lutherste Kirke, som paa Symbolernes Bei ved Guds Ords Haand tilstræber en større Fuldendelse af den evangl. luth. Kirke." Men at Meningen hermed var, at den lutherste Kirke tiltrængte en Læreudvikling, og at Synoden ansaa det som sin Opgave at arbejde dertil, det fremgaar af Zowaernes Synodalberetning for 1858. At Zowasynoden ogsaa virkelig gav sig i Færd med en saadan "Udvikling" af Læren om "de sidste Ting", om Kirke og Embede, om Nogleembedet, hvilke den regnede til de "aabne Spørgsmaal", det have vi været Vidne til, og derfor indeholde dens egne Synodalberetninger og Kirkeblad greie Beviser. Men det er ligesaa sandt, at Zowasynoden i Anledning af disse Forsøg, navnlig ved Kollokviet med Missourisynoden i Milwaukee, Punkt for Punkt maatte gjøre Tilbagetog og afgive Erklæringer, der stillede den i altid skarper Modsigelse til den Retning, den tidligere offentlig havde vedkjendt sig, og til de Forpligtelser, den havde ligeoverfor Past. Løbe. Dog erkjendte den aldrig aabent, at den tidligere havde faret vild og nu indtog et mere rettroende Standpunkt; tværtimod, Brødrene Fritschel negtede dette og søgte ved Usandheder, Fordreielser og stadig Tale om "Misforstaaelser" at dække sit Tilbagetog og sine Selvmodsigelser. Saaledes ved Punktet om "aabne Spørgsmaal" bestyldte de tværtimod *Misourierne* for at have forladt sit tidligere Standpunkt og erklære, at de selv derved aldrig have ment Spørgsmaal, som ikke vare afgjorte og besvarede, men altid "ikke-kirkeadskillende Spørgsmaal". I denne Løgn og Bagvaskelse gjør nu Prof. Weenaas sig medstydig, idet han i sit Skrift gjentager og forsvaret den. Dog, hvor meget end de gode Herrer krympe sig for at tilstaa det, Sagen er klar. Der behøves herfor intet bedre Bevis end den Skrivelse, som Past. Løbes Eftermand, Inspektør Bauer, har tilsendt Zowasynoden, og hvori han usorbeholdent foreholder dem den Modsigelse, hvori

de ere komne med sig selv, og opfordrer dem til en ærlig Afgjørelse, til enten at gjøre Skridtet fuldt ud til Missouri eller vende tilbage til det forladte Standpunkt. Det er vistnok ogsaa dette Skrift i Forbindelse med Prof. Schmidts Artikler, som have aabnet Vinene paa saa mange Præster i Jowasynoden, som ved dens sidste Møde i Madison i de skarpeste Udtryk straffede Ledernes Uærlighed, nedlagde den bestemteste Protest mod saadan Færd og stilte sig fra Synoden, da alt deres Vidnesbyrd var forgjæves. I vor Kirketidende No. 45 d. A. findes en udførligere Fremstilling af dette Jowasynodens Forhold. Læseren vil deraf have overbevist sig om, hvor upaalidelige og usandsfærdige Prof. Weenaas's historiske Fakta ere, hvor uretsfærdige hans Domme over Missourisynoden ere, samt hvad Slags Samfund Jowasynoden er, som han hæver til Skyerne og paa en Gang støtter og støtter sig til. Men uagtet Prof. maa forstaa, baade hvilken daarlig Sag Jowasynoden har havt at føre, med hvilke kjædelige Vaaben og paa hvilket uærligt Vis den har ført Kampen mod Missourierne, saa er det kun disse Sidste, Prof. har at dæle og bebrejde for "Bitterhed, Skarphed, lidenstabelig Hefstighed og personlig Hensynsløshed".

At "den gamle Orthodogisme" har vundet Herredømme i Missourisynoden, at "Orthodogismen" er "Missourianismens" Eiendommelighed, er jo Prof. W.'s Paastand, som det især maa gjælde for ham om at bevise. Det mangler heller ikke paa, at han jo staar om sig med Bestyldningen for "Orthodogisme", ja saa ofte, at han tilsidst maa selv tror den; men Beviset — Beviset! Ja det skal man forgjæves lede efter.

Naar Missourisynoden med Alvor og Skarphed angriber Jowasynodens katholiserende Lære om "Kirke og Embede", dens "filialistiske" Bildfarelser, som den Augsburgske Konfession har fordømt, dens semipelagianiske Anstuelser om "den frie Vilje", dens unionistiske Opfatning af "Symbolernes Betydning" og "de aabne Spørgsmaal", og naar den af Guds Ord beviser Jowasynodens falsk-lutheriske Standpunkt, da udslynger Prof. W. Bestyldningen mod Missouri-synoden for "Hyper Lutheranisme" (d. e. for vidt dreven Lutherlighed) og "Orthodogisme". Naar Jowasynoden gjør Tilbagetog, men søger at dække dette ved Fordreielser af Kjendsgjerninger og ved den falske Paastand: "dette have vi jo altid lært", ja ved den Usandhed: "Missouri har opgivet sit tidligere Standpunkt", og ved evindeligt Skrig paa "Misforstaaelser" og: "vi ere jo væsentlig enige" — og naar saa Missourisynoden blotter saadan Uærlighed og afviser som fordømmelig i Guds Dine saadan Enighed, som idag siger Ja,

imorgen Nei, som siger Et til Missouri, et Andet til Benner i Baiern, da raaber Prof. W. paa "missourianiske Ivære", som "afslaa den fremrakte Broderhaand", der hydes dem af "Saadanne, som med dem staa paa den samme lutherske Bekjendelses Grund, men ikke kunne tilstemme nogle underordnede Punkter af den missouriske Orthodoksi". Aabenbare, tildels meget grove Vildfarelser skulle altsaa være "underordnede Punkter", og de, som hylde dem, "staa paa den lutherske Bekjendelses Grund"; derimod med Guds Ord at bekjæmpe og beseire dem, det er efter W.'s Begreb "Orthodogisme". (Se Side 28.)

Naar fremdeles Prof. Walther ved Kollokviet i Milwaukee bent ud erklærer, at "kun et Problem" er et "aabent Spørgsmaal", "fordi Guds Ord ikke har udtalt sig saa klart derom, at det har fundet sin Nøgle", og naar han siger: "Jeg ved, vi i dette Liv ikke bringe det videre end til en fundamental Enighed", da finder dog Prof. Weenaas, at ogsaa her "Missourianismen" (d. e. "Orthodogismen") "stikker frem". Og hvormed begrunder han denne sin Paastand? Jo, dermed, at Walther lærer, at kun "Problemer" ere "aabne Spørgsmaal" (Weenaas vil altsaa have noget Mere regnet dertil), og ved at tillægge Prof. Walther den meget tvetydigt udtrykte Paastand, at "ved Spørgsmaalet om Ekommunikation for Kjættei bliver det endeligt Afgjørende, hvorvidt Bedkommende 'trods gjentagen Formaning haardnakket erklærer, at han vil blive ved sin Lære,' og 'vil være belært'", ret som om Prof. Walther havde paaastaet, at de skulde ekkommuniceres som Kjættei, der viste Villighed til at blive belærte, medens Prof. Walther tværtimod erklærer netop det Modsatte, naar han siger: "I et saadant Tilfælde vilde jeg ikke strax anse endog En, som var vildfarende i den høie Artikel om Treenigheden, for en Kjættei, hvor meget mindre den, som feiler i et underordnet Punkt. Kun den, som ved sin Lære angriber fundamentum personale (Kristus selv) eller fundamentum dogmaticum (Summen af alle Fundamentalartiklerne) eller fundamentum organicum (den hellige Skrift selv) og til Trods for gjentagen Formaning haardnakket erklærer, at han vil blive ved sin Lære, ham dømmer jeg som en Kjættei, men ingenkunde den, som ikke angriber det Fundamentale, eller som vel ogsaa feiler i andre Punkter, men vil belæres. Jeg ved, vi i dette Liv ikke bringe det videre end til en fundamental Enighed." Det skulde været søsteligt, om Prof. Weenaas her ikke blot havde dømt Prof.

Walt her og fordreiet hans Udtalelser, men selv bestemt gjort Rede for, naar han vilde erkommunicere En som Kjætter! Men i Ste det for at gjøre det og saa bevise det Falske i Prof. Walt hers Udtalelser, sætter Weenaas sig paa sin høie Hest og erklærer ikke blot, at "Missourianismen" dog stikker frem, men udslynger endog den Bestyldning mod Prof. Walt her: "Der opstilles her en Dom mer ved Siden af Guds Ord i den hellige Skrift, en Dom mer, der skal afgjøre, naar en Vildfarende er bleven indvortes moden for Exkommunikation", ret som om ikke Nogen kunde gjøre sig selv saa aabenbar, at han ogsaa i det Stykke kunde dømmes af Guds Ord, ligesom jo Tilfældet var paa Reformationstiden baade med mange Papister og Sakramenterere ligeoverfor Luther.

Jeg skulde sent blive særdig, om jeg saaledes vilde gjenmemgaa og med Sandhedens Fakkell belyse de mange Steder, hvor Prof. Weenaas udslynger Bestyldninger for Missourianisme og Orthodogisme og fører et Skinbevis for dem; men det kan ikke behøves; ovenstaaende Exempel vil vise Weenaas's almindelige Fremgangsmaade og Taktik i saadanne Tilfælde.

Hvem af os vil vel negte, at der baade for Missourisynoden og for os ligesom for alle rettroende Lutheranere er en Fare og Tristelse til at henfalde til Orthodogisme? Men dermed er ikke godtgjort, at denne Retning har vundet Herredømmet og er bleven en Eiendommelighed i vore Samfund. At den med Guds Hjælp helser ikke skal blive det, det haabe vi af hans Barmhjertighed; men det bedste Værn derimod finde vi ikke i at foragte "den rene Lære", Guds Ords Lære, og blot strige paa "Liv", "Liv", men deri, at vi erkjende "Orthodogismen" for en farlig Fiende og staa paa Post imod den med Guds Ords Sværd, som vi da fornemmelig maa bruge til at øve Tugt mod os selv og vore Brødre. Der turde vel og i vore Dage findes saa rettroende Lærere, der med saadant Alvor have advaret mod "Orthodogismen" og dømt den saa strengt som netop den af Weenaas bagtalte Prof. Walt her. Som et enkelt Bidnesbyrd ville vi anføre nogle Udtalelser i Missourisynodens Aarsberetning for 1872, som bære stærkt Præg af at være komne fra Prof. Walt hers egen Mund, og som ialfald have fundet hans saavelsom den hele Synodes Bifald. De lyde saaledes:

"Under Fo. handlingerne kom man endnu engang tilbage til det Udsagn: 'at holde fast ved Troens Hemmelighed i en god Samvittighed'. Dette er et bibelsk Udsagn, ved hvilket St. Paulus foreholder Timotheus (1 Tim. 3, 9.), at det ikke er nok at have den rene Lære i Hovedet, men at man, naar man vil foredrage

Troens Lære, derunder ogsaa maa have en god Samvittighed. Prædiker en Præst altsaa Bod, saa maa det ikke staa saaledes til, at det lyder i hans Samvittighed: hvad vil du prædike Bod for Andre, og du gjør selv ingen Bod; eller naar han formaner Andre til Troen og foreholder dem den, saa maa det ikke lyde i hans Indre: du har selv ingen Tro; eller naar han formaner til Helliggjørelse, saa bør det ikke lyde i hans Samvittighed: du anvender selv ingen Slid i Helliggjørelsen. En Præst, som vil have en god Samvittighed, maa selv daglig befinde sig i en sand Bod, ellers heder det om ham som om en Ugudelig: Hvad kommer det dig ved at tage min Bagt i din Mund, efterdi du hader Nævelse og kaster mine Ord bag dig? Enhver Prædiken, som han holder for Andre, maa først og fremst være en til ham selv rettet Prædiken. Han maa ikke i sin Samvittighed høre den Guds Stemme: *Li, du Hykler!* — Den saakaldte døde Orthodoksi er noget rent forskrækkeligt. Der lære de den rene Lære udenad, forarbejde den i sit Hoved, men de ere en lydende Malm og en klingende Bjælde. Gud vil ikke vide af saadanne Præster. Præsterne skulle ikke være blotte Lysbærere, men Lys; de skulle ikke være blotte Saltkar, men selv Salt. Iifald Jordommelse træffer den, som prædiker Bod for Andre og gjør selv ikke Bod."

Saaledes taler det Samfund og den Mand, som af den arme Professor W. maa kaldes en Forkjæmper for død Orthodoksi, og af hvem den norske Synode skal have faaet sin "fornuftmæssige Rettroenhed". For Øvrigt vil det norske Folk baade her og i Norge inden føie Tid faa Anledning til nærmere at lære den af Prof. W. forhaanede og foragtede Prof. Walther og hans Lære nærmere at kjende af hans Postille, der for nærværende er under Trykning i Norge og da naturligvis ogsaa vil blive sendt herover. Man vil da uden Tvivl ogsaa komme til at erkjende Sandheden af den Dom, som Superintendent Dr. Brömel udtaler i de Ord: "Død, træg Orthodoksi er ham (Prof. Walther) en Bederstyggenhed."

Endnu nogle Prøver paa Prof. Weenaas's Ensidighed, Bitterhed og Usandsfærdighed i sine Bestyrdninger mod Missourisynoden maa jeg dog levere.

Han taler om "Missourianismens Skjævhed og Uluthersked"; "deres Lutherdom", siger han, "har været sig op til at blive Rjød uden Aand, Ruogler uden Marv, en hul Formalisme uden Liv og Indhold"; han fortæller os, at de "føre Kirken ind i en Forsteningstilstand"; at "Frugten af en saadan Læreoverspændthed og egenmægtig Indskrænkning af den Begrænsning, som er fornøden

for Kirkens Enhed, vil enten blive en fuldkommen Oplysning og Sønderlemmelse af Kirken i Partier eller et Lærehierarki". Saa heder det, at "Missourianismen kun er en ny Udgave af den gamle Orthodoxisme", og denne Missouriernes "Orthodoxisme" skildres derpaa som et blot og bart Raab paa "den rene Lære" og et Arbejde for at faa "udhamret, tilhugget, udmynstet og indpræget et vist Præg, som giver 'Rettroenheden' sit ægte Stempel", medens han endog insinuerer, at de ikke holde sig til Børnelærdommens enfoldige Sandhed, ikke søge at "indplante den levende Tro, som viser sig virksom i en ny Kjærlighed". Fremdeles heder det: "Man samler efterhaanden de opstillede Sandheder i sin Samfunds- eller Retningspose, viser dem frem for beundrende Bestuere til Selvtilfredsstillelse og mener i forsængelig Selosforblindelse i den at have fundet Nøglen til Gimmeriges Rige. Naar en Mandsretning turer frem paa denne Vis, 'afviger' den mere og mere fra 'Summen af Budet, som er Kjærlighed af et rent Hjerte, af en god Samvitighed og af en ustrømt Tro', for at 'vende sig til forsængeligt Snak, til at lære fremmed Lærdom og agte paa Fabler og Slægtregistre uden Ende, som mere komme Spørgsmaal afsted end gudelig Opbyggelse i Troen' (1 Tim. 1, 3 flg.)."

Men hvormed beviser Prof. disse drøie Bestyldninger, hvormed han jo i Grunden berøver Synoden al alvorlig kristelig Karakter? Hans blotte Paastaaende, hans Forfalskning af Kjendsgjerninger og uretsfærdige Domme f. Ex. om Missouris Strid med Iowa, det skal gjælde for Beviser.

Fremdeles være dog Prof. W. saa god at bevise f. Ex. følgende usandsfærdige Bestyldninger, som han udslynger: at Missourierne paastaa, at "aaabne Spørgsmaal gives der ikke", at "udenfor Synodalkonferencen med Prof. Walther i Spidsen gives der ingen lutherisk Kirke"; at Missourierne "udtale Ekommunikationsdommen over ethvert Kirkesamfund og enhver Kirkeafdeling af den lutheriske Kirke, som ikke er kjendt af den rettroende Synodalkonference som ren i Læren"; at af Missourierne "sættes den hellige Skrift i Skyggen" for "lutheriske Dogmatikere endog af anden og 3die Rang"; at "den hellige Skrift anstues ikke efter Troens Analogi, men efter Citater".

Vi skulle til alt dette kun bemærke, at dersom det er Aabenbarrelse af kristelig Kjærlighed saaledes at fremtræde uden Sky og Undseelse som en Løgner, da bede vi Gud bevare os for den.

Dog, jeg er overtræt af at følge Prof. paa denne hans Vej, hvor det klarlig mest gjælder for ham at faa kastet saa meget Stønt

paa Missourisynoden som muligt for dermed at godtgjøre, hvor elendigt det maa staa til med vor Synode, som i saa lang Tid har staaet i inderlig Forbindelse med hin. Jeg ved, Missourisynoden er for vel befæstet paa den rette Klippe til, at den skulde tage Skade af saadanne Angreb. Selv en saa afgjort Modstander som Inspektør Bauer siger: "Missourisynoden repræsenterer med Hensyn til Belkjendelsestrosskab den lutherske Kirkes Samvittighed. Denne Aerkjendelse give vi den uden Forbehold." Den Aerkjendelse, som saadanne ærlige Modstandere yde Missourisynoden, ligesom den rige Betsignelse, Herren har lagt til dens Kamp og Arbeide, og som dens bitre Fiender berøver mere end en Gang have indrømmet den, kan Prof. Weenaas med sine falske Fremstillinger og Bagvaskelser ikke berøbe den; og naar han dog forsøger det, gjør han sig kun latterlig og foragtelig i fornuf-tige Mænds Øine.

Ogsaa Prof. Walthers vil med Rolighed kunne se ned paa Prof. Weenaas's Angreb og grove Betsyldninger. Hvad hjælper vel den Virak, Prof. strør for ham, den Ros, han yder hans Dygtighed, dersom de mange Betsyldninger, han gjør ham, vare sande — navnlig den, at han har været Hovedmanden til at lede vor Synode ind i en saa farlig falsk aandelig Retning, som kun kan udtrykkes ved det frygtelige Ord "Wisconsinisme"? Prof. Walthers har ved Guds Hjælp modstaaet og nedslaaet Angreb, som vare førte af dygtigere Mænd og paa ærligere Vis; han har endog af Modstandere fundet en Aerkjendelse som luthersk Theolog og Kristen, som neppe nogen anden luthersk Lærer i vore Dage. Jeg kunde anføre mangfoldige Vidnesbyrd dels fra baade Venner og Modstandere hertil-lands, dels fra Theologer i Europa som Dr. Guerike, Licentiat Ströbel, Pastor Brunn. Jeg vil kun minde om Inspektør Bauers Klage over, at Jomassynoden havde begjæret Kollokvium med den "lærde, nidkjære og slagfærdige Prof. Walthers", og anføre nogle Udtalelser af Superintendent Dr. Brömel i hans nye fortræffelige Skrift "Homiletische Charakterbilder". Læseren vil se, at de gaa i en modsat Retning af Past. Løhes af Weenaas anførte Domme.

"Den rene Lære", siger Brömel, "kræver ogsaa rene og faste troende Hjertier, som ere beredte til udvortes at hengive Alt, fordi de indvortes have hengivet det; den lærer Theologer, som med uroffet Troessandhed, usforvirret af en tvivlsfyldt Theologisk Strid, have gjort det hele Guds Ord til sit Livs Lys. En saadan Theolog er Walthers. Hvad han prædiker, er intet Andet end den gamle,

velbekjendte lutheriske Orthodoksi; intetsteds har han lagt Noget til, intetsteds taget Noget fra. Han staar netop der, hvor de gamle lutheriske Prædikanter og Dogmatikere staa." (Side 305.) "For ham har Luther og de gamle Theologer talt det bedste Ord for vore som for alle Dage." (Sammensteds.) "Sin Luther kjender Walthers, men ogsaa som en jævnbyrdig Søn sin Fader." (S. 306.) "Walthers er en lærd Theolog, men han lever for det Meste blot i den Lærdom, som ligger bag ham. I Kirkesædrene, især i Luther og Reformatorerne, er han berændret som i Bibelen . . . Men fordi han er en levende Kristen, der gjør fuldt Alvor med det hele Guds Ord, derfor erholder den orthodoxe Mand et fuldkommen tidsmæssigt, d. v. s. ganske subjektivt Præg. Han er en dyb og inderlig Prædikant, som ganske lever i Jesu, hans Theologi er helt igjennem praktisk. Han er saa orthodox som Johan Gerhard, men tillige saa inderlig som en Pietist, saa korrekt i Formen som en Universitets- eller Hofprædikant og dog saa populær som Luther selv. Dersom den lutheriske Kirke atter vil bringe sine Lærdomme ind i Folket, da maa den være saa tro og sikker i Læren og betjene sig af en ligesaa tiltalende og tidsmæssig Form som Walthers. Walthers er en Mønsterprædikant i den lutheriske Kirke. Hvor ganske anderledes stod det ikke til med den lutheriske Kirke i Tyskland, dersom mange saadanne Prædikener holdtes!" (S. 307.) "Walthers er opfyldt af Kristi Kjærlighed og af Kjærlighed til Brødrene." (Sammensteds.) "Men det, hvorved Walthers virker saa indtrængende, er naturligtvis ikke Formen, men Indholdet af hans Prædikener. Han prædiker som god Lutheraner det hele Guds Ord; Indlingstanker har han ikke. Med den største Overbevisningstrofast prædiker han hele Skriftens Indhold . . . Ikke en Tøddel af Skriften opgiver han." (S. 310.) "Død, træg Orthodoksi er ham en Bederstyggelighed." (S. 311.) "Som en ægte Søn af Reformatorerne er Walthers en tro Ven af sit nye Fædreland." (S. 327.) "Sandhed, Frihed og mandigt Mod er Walthers Grundelement." (Sammensteds.)

Naar Prof. Weenaas karakteriserer Walthers Stridsmaade paa følgende Vis: "Mænd som Harles, Delisch, Philippi, Thomasius, Kurz osv. ere vante til at behandles med Haan og Spot fra Missouris, d. e. Walthers ophøiede Domstol", da er denne Karakteristik usand; thi vel siger Prof. Walthers Sandheden aabent og ærligt og straffer uden Persons Anseelse Bilsfarelsen, hvor han finder den, men altid med Beslædighed, Høflighed og Anerkjendelse af

Modstandernes virkelige Dyrktighed. Den af forhenværende Prof. Dr. Preuß leverede Kritik over tydske Theologer i "Lehre und Behre" har Prof. Walthers offentlig misbilliget, hvad Tønen og Dom over Hjertetilstand angaar.

Naar vi med Tak til Gud anerkjende og anyamme de Gaver, Gud har givet sin Kirke i en saadan Mand som Prof. Walthers, da røve vi ikke, men give kun Gud den Ære, ham tilkommer, og dette berettiger ingenlunde Prof. Weenaas til at bestynde os for den "Behængningen ved Personligheder", der skal være betegnende for "den Landsretning", han tillægger os og Missourisyndoden. Jeg tør sige, der findes ikke et Samfund i vore Dage, der fører saadan Kamp paa Liv og Død mod al Auktoritetstro og Auktoritetsforgudelse som Missourisyndoden med Prof. Walthers i Spidsen, og man skal længe lede efter et saa herligt og frimodigt Vidnesbyrd i den Retning som det, den gamle ærværdige Præst Wynneken nylig afslagde mod Past. Harms.

I Anledning af Prof. Weenaas's Udsald i dette Afsnit mod vor Synode og dens Medlemmer er der ikke mange Punkter, vi skulle gjøre Udsættelse ved. Det er jo i sin Orden, at Prof. Schmidt faar sin Rem af Gud; han har ved Læreforhandlingerne inden vor Synode indtaget en altfor fremragende Stilling til, at han kunde forbigaaes, hvor disse Læreforhandlinger skulde fremstilles i et vederstyggeligt Lys. Han tituleres vel ikke, som af Pastor Lars Østedal i hans Reiseberetning, "en tydsk Professor"; men naar Weenaas med et vist Skuldertræk omtaler, at Prof. Schmidt — "Njont en forholdsvis ganske ung Mand — er bleven optagen som Medlem af det theologiske Fakultet ved St. Louis Seminarium", da kan man ikke Andet end med et Smil tænke paa den modne Alder, Medlemmerne af Fakultetet i Minneapolis have naaet.

Side 35 beder det, at i vor Synode ingen "udpræget kirkelig Retning er mærkbar for Foreningen med den tydske Missourisyndode". Men hvorledes rimet denne Indrømmelse sig med Prof.'s tidligere Paastande? J. Ex. naar han i Prof. Johnsons Kirketidende I. No. 4 siger: "Størst Betydning for den kirkelige Retning maatte Dietrichson faa saavel ved sin Begavelse som Taler som ved sin theologiske Uddannelse, og som Tilhænger af Grundtvig og især af afdøde W. A. Wegels ledede han snart det nye Samfund i en afgjort grundtvigiansk Retning"; og naar han her i sit Skrift siger, at vor Synode var af grundtvigiansk Rod, og det med dens "mest katholiserende Retning", at "Grundtvigianismen med sin høikirkelige Opfattelse af Kirke og Embede var ikke lidet

udbredt i den nord-lutheriske Kirke" her, og at den senere skød et kraftigt Skud i Læren om "Ægmandsprædiken"? Og naar det strag efter heder, at denne "høifirkelige Opfattelse" gik over til og "indskrænkede sig til en høifirkelig Anskuelse", saa maa da vel Meningen — hvis der overhoved er nogen — hermed være den, at der inden Synoden var en høifirkelig Retning, der ved Forbundet med den tydske Orthodogisme frembragte "Wisconsinismen". Naar Prof. uden Bevis bestylder os for "Embedsaristokrati" og "Høifirkelighed", skulle vi kun bemærke, at Missourisyoden og vi med den ellers baade her og i Europa almindelig bestyldes for "Lavfirkelighed" og for at ville indføre Menighedssvælde i Stedet for Præsteherrredomme; dog det gjør naturligtvis for Hr. W. Intet til Sagen. Hans Fantasi er livlig nok til at tillægge os de mest modsatte Prædikater, naar det blot passer i hans Kram.

Side 42 insinuerer Prof., at de forskjellige Mænd, som af vort Samfund have været kaldede til et theologisk Professorat, af den Grund have afslaaet vort Kald, at "de gjenneftuede Landsretningen og ikke ønskede at sælge sin Overbevisning for et Levebrød eller en Professorsværdighed". For flere af de tilfattede Herrers Vedkommende erklærer jeg Insinuationen for en Løgn, og for Alles Vedkommende opfordrer jeg Hr. W. til at bevise den. Vi kunde ogsaa faaet nok af theologiske Professorer, naar vi ikke vilde taget det tilbørlige Hensyn til kristeligt Alvor, theologisk Dygtighed og lutherisk Rettroenhed.

Naar Prof. Side 44 spotter over den Nøisomhed, vi vise "ved at sidde ved fremmed Bord og dæie fremmed Kost", nemlig ved Missourisyodens theologiske Seminar i St. Louis, da vil jeg dertil kun svare, at jeg vil være Gud hjertelig taknemmelig, om han vil forunde vort Samfund et dygtigt, rettroende theologisk Fakultet; men paa samme Tid foretrækker jeg rigtignok forsvarelig, sund Kost ved fremmed Bord for saadan "national" Lapskaus som ved "Augsburg Seminarium". Gaaftle bør vi dog heller ikke glemme, at det var fra Tydskland, ved den tydske Luther, Herren lod ogsaa os Nordmænd modtage Reformationens Velsignelse.

Endelig ville Prof. W. være saa god at bevise, at Prof. Larsen har sagt, at han "forjæves har søgt Sandheden", før han kom i Forbindelse med Missourisyoden, og at han "stærker alle lærde Theologer over en Kam".

Mod Slutningen af dette Afsnit søger Prof. at eftervise "den Indflydelse, som Missourisyoden har øvet paa den nordlige Synodes Læreeiendommelighed", og omtaler i det Tilmed atter de forskjellige

Lærespørgsmaal, som have været diskuterede iblandt os, og som have sat vort "Præstestab" i Bevægelse; det er virkelig uforuden Møie, Prof. har gjort sig med at bevise, hvad vi aldrig have negtet, men tværtimod med Tak erkjendt, nemlig at Forbindelsen med Missourisynoden — navnlig med Hensyn til Læren — har havt en stor Indflydelse paa vort Samfund. Men at denne Indflydelse har været en forførende, en fordærvelig, som Prof. paastaar, det beviser han heller ikke her. For at føre dette Bevis maatte han godtgjøre, at Missourisynoden og vi med den i et eller flere af de Lærepunkter, hvor dens Indflydelse paa os har været mere eller mindre fremtrædende, føre en Lære, som er stridende mod Guds Ord, eller at vi nogenstunde have givet Læren en Betydning, som er i Strid med Guds Ord. Men et saadant Bevis har Prof. i det foreliggende Afsnit ligesaa lidt som i det foregaaende forsøgt at levere, langt mindre leveret. Jeg maa derfor ogsaa her anse mig fritagen for nærmere at indlade mig paa de forskjellige Lærespørgsmaal.

Derimod vil jeg ogsaa her gjøre opmærksom paa nogle af Prof.'s "Eiendommeligheder", nemlig Usandheder og Fordreielser i Fremstillingen af Kjendsgjæringer. Saaledes debiterer han strax i Begyndelsen følgende Usandheder: 1) at de vigtigste Lærespørgsmaal, som have sat Synodens Præstestab i Bevægelse, hvilke han Side 49 opregner, ere blevne behørigt forberedte i "hemmelige Læreforberedelser", før de af Synoden ere godkjendte "som den rene Lære"; 2) at Læren om "Nente" er bleven behandlet paa Synoden; 3) at Behandlingen af dette Spørgsmaal ligesom af det om hemmelige Selstaber og om den engelske Distriktsstole ved Synodemoderne er udsat, fordi de "ere endnu ikke færdige fra de hemmelige Læremoder". Prof. forsøge dog at fremstille Beviser for disse Paastande!

Vi vide, at Prof. har hjulpet med til at udbrede Past. C. L. Clausens "Gjenmæle", skjønt det offentlig er brændemærket som et Løgnskrift; det kan derfor ikke forundre os, at han ved sin Fremstilling af Slaverisørgsmaalets Behandling benytter det som kildestift og fremfører Sladderhistorier deraf.

Et Par ligefremme Spørgsmaal maa jeg dog i Anledning af Prof.'s Udtalelser ved de forskjellige Lærespørgsmaal stille til hans velvillige Besvarelse. Naar De betegner den Lære, at "den (Absolutionen) eller Syndsforsladdelsen er Evangeliet, hvad enten det forkyndes for Mange eller Enkelte", og at "den bestaar i en kraftig Meddelelse af Syndernes Forsladdelse", som "Missouris eiendommelige Opfattelse af Absolutionens Væsen", anser De den da for rigtig eller for stridende mod Guds Ord? Naar De siger, at Prof.

Walther betegner vor Lære om Søndagen og det 3die Bud som "lært i de lutherste Symboler", er det da Deres Mening at benegte dette? Naar De som Bevis for, at vi "med Haan stue ned paa den alderstegne Moder" (Kirken i Norge), af min Synodetale for 1864 blandt Andet anfører — og det endog tildels med spærret Tryk — følgende Udtalelse: "Nei, men Uenigheden paa de forskjellige Konferencer og Møder, Uenigheden blandt Kirkens Ordførere er jo saa slaaende, at det maa opvække den dybeste Bekymring, naar man betænker, at det er ikke blot ligegyldige Ting, Adiasora eller theologiske Spidsfindigheder, hvorom man strides, men Troesartikler, Hovedstykker i Læren", er det da Deres Mening at negte Sandheden af det her Anførte?

Der kunde endnu være mange Spørgsmaal at stille og Meget at gjøre Udsættelser ved; dog jeg maa se at fatte mig kort, ellers vilde mit Tilsvær blive mangedobbelt saa vidløftigt som Angrebet. Den sidste Del af dette Affnit vier Prof. vort Forhold til Moderkirken, og specielt Reformbevægelserne der. Han ønsker gjerne at fremstille det som en vanartet Datters; og naar vi i al Grødhed, men med Frimodighed have søgt at "være Sandheden tro i Kjærlighed" og, fordi vor Moderkirkes Bel ligger os paa Hjerte, gjort opmærksom paa Brøst og Mangler der, da gjør Prof. af saadanne Udtalelser en himmelsk Klost, som skal stille os fra Moderkirken, og fremstiller ogsaa dette som et Bevis paa vor Orthodogisme. Vi vide jo, hvorledes Prof. ved Fordreielser og Bagvaskelser i Tale som i Opsatser hjemme har søgt at sværte os og sætte ondt Blod imod os. Det er da ikke at vente Andet, end at han her forsøger det Samme. Han anfører lange Citater af mine Synodetaler, af Erklæringer osv., men i Almindelighed vogter han sig vel for at paapege, hvilke Dringer han finder urigtige eller overdrevne. Vilde Prof. engang sammenligne vore Udtalelser om den norske Kirkes Tilstand f. Ex. med Pastorernes A. Høyers og Munchs; da skulde han, naar han vilde være ærlig, maatte erkjende, at de første som oftest robe mere Moderation og Billighed, ikke at tale om rigtigere Dom i mange Stykker. Reformbevægelserne hjemme skulle efter B.'s Paastand "heller ikke have fundet Naade for Synodens Dine". Og hvorpaa bygger Prof. denne Dom? Jo, han lukker Dinen for alle Udtalelser, hvori vi bifalde og opmuntre Reformbevægelserne, og ser kun de Bemærkninger, hvori vi aabent sige, "hvad vi savne". Ikke underligt, at en saadan Fremstilling maa blive betydelig farvet! Især finder han i de 4 Punkter, i hvilke jeg i Maanedstidenden No. 12, 1871 gjør opmærksom paa, "hvad vi mest

savne ved alle disse Forhandlinger", et slemt Angreb mod Reformbevægelsens Ledere, blandt hvilke da ogsaa nævnes Prof. Johnson. Underligt er det i saa Fald, at Prof. Johnson endog synes at have fundet disse 4 Punkter saa vel begrundede, at han afstrykker dem fra vor Maanedstidende i sin Kirketidende.

Før jeg slutter mit Tilsvær til dette Affnit om "Missourianismen", er der et vigtigt Punkt, jeg maa gjøre opmærksom paa. Det maa være Læseren paafaldende at se den Maade, paa hvilken Prof. W. med synlig Misbilligelse fremholder, at Missourisynoden og vi, dengang vi traadte i Forbindelse med hverandre, udtalte det Haab, at vi ved forsat broderlig Omgang og ved Ansættelse af en norsk Prof. i St. Louis "ville stedse mere og mere erkjende, befæste og virkeliggjøre vor Enhed i Aand og Tro". Naar det nu strax iforveien er sagt, at denne Enhed skal være "paa vor fælles Betsjendelses Grund", saa synes vel Læseren, at et saadant Haab og en saadan Stræben til sliq Enhed maa "være af det Gode" og ikke "af det Onde", og han kan vel neppe tænke sig, at Prof. W. skulde mene noget Andet; og dog forholder det sig saa, og vi skulle mærke os det; thi det er saare betegnende for Prof. W.'s hele theologiske og kristelige Standpunkt og tjener meget til at forstaa og bedømme hele dette hans Angreb paa Missourisynoden og os. Det er vor Enhed i Tro og Lære, som er ham en Torn i Diet; den er for ham Orthodogisme, Eksklusivisme og Wisconsinisme; fordi Missourisynoden har forhjulpet os til saadan "Enhed", derfor gjør han sine Udfald mod den; fordi vore Præstekonferencer ere et ypperligt Middel til at fremme saadan Troesenhed paa Guds Ords Grund, derfor Prof.'s uudslekkelige Had til dem. Vi skulde ikke anseet det muligt, at Prof. var imod saadan Aandsenhed og Troesenhed, naar ikke hans egne bestemte Udtalelser overbevise os derom. Men i No. 14, 8de Bind af "Lutheraneren" siger han i Anledning af den indbyrdes modstridende Lære om Absolutionen, som blandt Konferencens Præster var kommen frem ved dens Aarsmøde i Fort Howard 1874: "Eigefra den Tid, at Konferencen blev et Samfund og begyndte sine Læreforhandlinger, har den havt den Lykke eller Ulykke, hvad man vil kalde det, at begge Sider ved et Lærespørgsmaals Behandling har været repræsenteret. Der ved tør det haa-
bes, at en alsidigere Drøftelse er opnaaet, og man undgaar at strandes paa Ensidighedens, Eksklusivismens og Ufordragelighedens Skjær, hvilken Fare Erfaringen har lært os her i Amerika at ligge den synodale Forsatning saa nær. Vi have opfattet et lutherisk Kirkesamfunds Opgave ikke at være

den, at fremstille en vis Læresætning eller Lærenhed" osv. Heraf fremgaar jo klart, at Prof. er en fræs Unionist. Vi anse det for galt og syndigt, at der er Uenighed i Troeslæren; thi Paulus siger: "en Herre, en Tro, en Daab" (Ef. 4, 6). "Men jeg formaner eder, Brødre, ved vor Herres Jesu Kristi Navn, at I skulle tale det Samme, og at der ikke maa være Splid iblandt eder, men at I skulle være fast forenede i det samme Sind og i den samme Mening" (1 Kor. 1, 10.). "Hold fast ved den rette Form af de sunde Ord, hvilke du haver hørt af mig, i Tro og Kjærlighed, som er i Kristo Jesu" (2 Tim. 1, 13.). Sml. ogsaa 1 Tim. 6, 2. ff. Dog tro vi, at Herren kan lede ogsaa saadan vor Synd og Skrøbelighed til det Gode for dem, som elske ham. Men Prof. W. anser det ikke for noget Godt, at man er enig i Læren, ja han aalter det ikke engang som et Kirkesamfunds Opgave at stræbe efter at fremstille en vis Lærenhed. Han mener, jo mere forskellig man i et Samfund er i Troen og Læren, desto bedre. Naar den ene Præst i Konferencen lærer, at Søndagen er indstiftet af Gud selv, den anden siger Nei, den er en Ordning af Kirken; naar den ene Præst lærer, at Lægfolk behøve intet Kald for at lære offentlig i Kirken, den anden negter dette og siger, at uden Kald bør det uden Nød ikke ske; naar den ene Præst lærer, at Absolutionen eller Syndernes Forladelse er Evangelium, den Anden siger Nei, det er det kun for de Troende; naar den Eine siger: Absolutionen er Guds Forladelse til Enhver, som hører den, den Anden derimod: Nei, Absolutionen er kun Guds Forladelse for den, som tror den: — da er alt dette for Prof. W., netop som det skal være. Han har da visse ogsaa den Glæde at se dette sit Ideal af et Kirkesamfund virkeliggjort i sin kjære "norst-danske Conference". Soregeligt er det jo, at der inden et Samfund skal være saadan Uenighed i Troeslærdomme, at den Eine siger Nei, naar den Anden siger Ja; men tusinde Gange flommere er det, naar det er som i Konferencen, hvor Præstelæreren siger, at dette er rigtigt, og altsaa falder Dndt godt og det Sure sødt.

Saa ere vi da komne til Slutningen af dette andet Afsnit; og hvad var det Resultat, vi vandt? Prof. Weenaas har bevist, hvad vi selv gjentagne Gange have bekiendt, at der har eksisteret en inderlig Forbindelse mellem Missourisynden og vor Synode, at der mellem begge har været en hjertelig Troesenhed, som Aar for Aar har voget sig stærkere, at Missourisynden i den Henseende har øvet en stor Indflydelse paa vor Synode og ydet den megen Hjælp dels igjennem sine theologiske Læreaanstalter, dels ved sine betydelige Bi-

drag til vore Læreforhandlinger. Men Prof. W. har ingenlunde bevist, at denne Indflydelse har været fordærvelig, eller at den vundne Troesenhed er en falsk og ikke hviler paa Guds Ords Grund. Heller ikke har han bevist, at en "død Formalisme", en "Orthodoxisme", der kun driver paa den rene Lære uden at bekymre sig om Livet, i Missourisynoden er en Siendommelighed, som fra den har forplantet sig til vor Synode. At Prof. misbilliger den Iver for Lærens Renhed, for i Et og Alt at blive ved Herrens Ord og bøie sig derunder og hverken lægge til eller tage fra, og heller ikke stiltiende taale, at Andre gjøre det — at han dadler denne Iver og benævner den Ekklusivisme, Læreaktokrati og Orthodoxisme, det forundrer os ikke, nu vi kjende hans eget unionistiske Standpunkt. Men forholder det sig nu med Prof.'s Bestoldning mod os for "tydsk Orthodoxisme" netop som med hans tidligere Bestyldning for "Grundtvigianisme" og den deraf udsprungne "norske Høikirkelighed", at disse i Kirkeligheden slet ikke have Rum, end mindre Herredømme i de nævnte Synoder, saa kunne vi ogsaa let forstaa, hvorledes det forholder sig med det af hine to Retninger fremgaaende "aandelige Fænomen", "Wisconsinismen"; det er og bliver et Fantom, som er til i visse Folks Indbildning, men ikke i Kirkeligheden. Med andre Ord: Prof. W. har bevist, hvad Ingen har negtet; derimod beviser han ikke, hvad det her netop gjaldt for ham at bevise, at hans Bestyldninger mod os ere sande. Hans "historiske Kjendsgjøringer" — forsaa vidt de ere historiske og ikke opdigtede — bevise intetsteds, hvad de skulde; hans hele Bevisførelse er forfeilet.

Jeg kunde derfor ganske rolig slutte her; thi det er allerede her godtgjort, at nogen virkelig Belysning af "Wisconsinismen" og noget Bevis for de i "aaften Erklæring" mod vor Synode udslyngede flammelige Bestyldninger vil Prof. W.'s Skrift ikke kunne flaffe os. Imidlertid er der ogsaa i den sidste Del adskillige Enkeltheder, som trænge til Sandhedens Belysning, og jeg vil derfor bede Læseren have lidt Taalmodighed og følge mig paa min Gang ogsaa igjennem den.

"Wisconsinismen".

I dette tredje Afsnit af sit Skrift behandler Prof. Weenaas Kjærnepunktet i "aaften Erklæring", "Wisconsinismen"; denne aandelige Retning, der i "den norske Synode" har formaaet at faa sig en ydre Form, en Organisation, "hvis beherskende og gennemtrængende Princip denne Aandsretning er". Allerede i

"aaften Erklæring" er denne Aandsretning betegnet som "theoretisk og praktisk Katholicisme". Prof.'s Bestræbelse i dette Afsnit gaar nu ud paa ved "historiske Kjendsgjerninger" at bevise, at "visse bestemte Former", hvori denne "teoretiske og praktiske Katholicisme" aabenbarer sig, ere forhaanden inden "den norske Synode". Som saadanne Former nævner og behandler han: "forstandsmæssig Rettroenhed", "Eksklusivisme", "Verdensretfærdiggjørelsen", "den visconfinste Lære om Absolutionen", "Lægmandsvirksomheden", "hemmelige Lærekonferencer" og "Slaverilæren".

Vi ville nu Punkt for Punkt betragte de "historiske Kjendsgjerninger", der skulle afgive Bevis for, at disse "Visconfinismens" Aabenbarelsesformer saaledes forekomme inden vor Synode, at denne frygtelige katholske Aandsretning har kunnet slabe sig en egen "Organisation" i denne, hvilken den da selv gennemtrænger og behersker som dens Princip. Men idet vi stride hertil, vil jeg bede Læseren vel erindre: 1) at Prof. W. selv har erklæret Visconfinismen for en Afledning af Grundtvigianismen med sin norske Høilighed og Missourianismen med sin tydske Orthodoxisme, altsaa sat disse To som nødvendige Betingelser for vor Synodes "Visconfinisme", 2) at trods Prof.'s "historiske Kjendsgjerninger" hans Bestyldninger mod vor Synode for Grundtvigianisme og Missourianisme vare usandsfærdige. Da nu de af Prof. opstillede Betingelser for "Visconfinismen" ikke findes i vor Synode, saa kan heller ikke denne selv være der, m. a. D.: hans Bestyldning mod vor Synode for "Visconfinisme" maa være falsk og usandsfærdig. Dog, vi ville betragte hans "historiske Kjendsgjerninger".

A. Forstandsmæssig Rettroenhed.

Prof. tager her ret sin sit Udgangspunkt fra "den lutheriske Reformation". Denne var, heder det, "ingen ny Oplysning", "ingen ny Theologi" med "nye Satser og Systemer fra de lærdes Koncilier og Studerkammere", men "en Livsbevægelse i Kirken", som alene ved "Troens Prædiken" "formaaede at blotte den fornuftmæssige Rettroenheds Gulhed" i Pavekirken og at omstyrte "Skolastikens Systemer" og Bevise for Kirkens "rene Lære". Her finde vi nu strax i Begyndelsen Sandhed og Løgn med et vist Mesterstab blandet sammen og den "rene Lære" stillet i en saadan Forbindelse, som ret er beregnet paa at sluffe Læseren og opvække Ringeagt og Afsty hos ham.

Dog lad os nærmere bese Tingen! Den lutheriske Reformation var visseelig "en Livsbevægelse", dog ikke i Mødsætning til "en ny

Dplysning", men tværtimod fremsaldt og næret ved den gamle og dog "nye Dplysning", som Luther og Reformatorerne fik af Guds Ord, da det var draget frem og rensat fra Menneskesætningers Smuds. Det var ligeledes ganske vist ved "Troens Prædiken", dog ikke i Mod sætning til "Sætser" og "en ny Theologi", men med Bistand af dem, at Reformatorerne omstødte "Skolastikens Systemer" og udførte og befæstede Reformatiønsverket; thi som bekjendt daterer Luthers Reformation sig fra den "historiske Kjendsgjerning", "at han den 31te Oktober 1517 op slog sine 95 Sætser" paa Kirke døren i Wittenberg, og hvad Hjælp Melancthons og senere Johan Gerhards theologiske "Loc i" have ydet netop til at omstyrte Skolastikens Systemer og Bevise for Pavekirksens — ikke "rene Lære" — men falske Lære, det ved den, som kjender lidt til den luther ske Kirkes Historie. Endelig var det ikke Pavekirksens "fornuftmæssige Ret troenhed" (Orthodogi), men dens Heterodogi, d. e. dens falske Tro og Lære, som Luther "blottede", og det ikke uden "ny Dplysning", men netop ved den "nye Dplysning", ved "Troens Prædiken", ved Guds Ords "rene Lære". Den, som kan omtale den luther ske Reformation saaledes, som Prof. W. her gjør, med Fremhævelse af "Livet" paa den nye evangeliske Dplysnings, paa den "rene Læres", paa Guds Ords Beføstning, den kjender enten Intet til, hvad han taler om, eller han taler imod bedre Overbevisning; i samme Aandedræt at tale om Betydningen af "Troens Prædiken" i Reformationstiden er i al Fald at slaa sig selv paa Munden.

Prof. berører dernæst i Forbigaaende den i den luther ske Kirke forekommende "fornuftmæssige Ret troenhed", hvis Eiendommelighed han Side 65 synes at sætte deri, at man "efter Følgeslutningernes Lov og paa den for Fornuften mest indlysende Maade opstiller, udvisler, belyser og begrundet" Lærdomme, der forsvares som den "rene Lære". Nu, hvis disse Lærdomme ikke stemme med Guds Ord, da ere de visse lig ikke "ren Lære" og kunne ikke ved nogen Følgeslutning eller Anstrengelse af Fornuften blive det og bør heller ikke forsvares som ren Lære; men er det dog ikke ganske nødvendigt, naar man vil fremstille eller belyse en Guds Ords Lære, da at tænke over Guds Ord, bruge sin Fornuft og derved gaa frem efter "Følgeslutningernes Lov"? Vil Prof. maaske hermed erklære, at han, da han skrev "aa ben Erklæring" og denne sin Bog om "Wisconsinismen", ikke har brugt sin "Fornuft", men skrevet sig imod Tænkningens og "Følgeslutningernes Lov"? Nu ja, jeg tænker, man i saa

Fald i Kraft af "Følgeslutningernes Lov" vil tro ham. Derimod ere vi vist Alle enige med Prof. Schmidt i at beklage og forkaste den i det 17de Aarhundrede desværre forekommende "forstandsmæssige Rettroenhed", der stræbte "altfor ensidigt kun efter at bevare det rene Lærebegreb og gjøre det gjældende, som om Alt var gjort hermed".

Prof. gaar derpaa over til at lede efter "de historiske Kjendsgjerninger", der skulle godtgjøre, at inden vor Synode findes "den fornuftmæssige Rettroenheds" Kjendemerker, nemlig at "den indskrænker Theologien til Dogmatik, opløser Troen i en død Kundskab og søger den fornemste Støtte for sin Lære i den protestantiske Skolastik". Til det Viemed dvæler han først ved

1) Formandens "Synodaltaler".

Det er nu viselig en "historisk Kjendsgjerning", at Formanden har holdt en Del "Synodaltaler"; men at jeg i dem indskrænker Theologien til Dogmatik, opløser Troen i død Kundskab og søger den fornemste Støtte i den protestantiske Skolastik, det er ingen "historisk Kjendsgjerning", men en tom Paastand og løs Bestyldning af Prof. W., som han paa en uærlig, ofte meget smaalig Maade forgjæves søger at bevise. Til det Viemed fremholder han, a) at "den rene Lære" og "Tak til Gud" for den gaar som "en rød Traad" gennem mine Synodaltaler, b) paastår han — men vel at mærke, uden noget som helst Bevis —, at ved "den rene Lære forstaaes der tydeligt nok ikke netop den saliggjørende Sandhed", c) at Formanden "begrunder sine Paastande og Formaninger ved lange og vidløftige Citater af Fædrene, som dog altid blive af tvivlsomt Værd, hvor Vedkommende iavne Anledning til at kjende dem osv.", d) at i en kortfattet Tale "forekommer Udtrykkene "ren Lære" eller "Lære" ikke mindre end 64 Gange, og e) at Synodens Fiender "fremstilles i det mørkeste Lys som Kirkens farligste Fiender, fordi de vove at tro og frit bekjende" blandt andet, at "Mennesket retfærdiggjøres ved Troen alene, at Søndagen er de Kristnes Hviledag", og fordi de "vove at tro og bekjende dette mod Synodens høie Auktoritet".

Jeg erkjender villig mine "Synodaltalers" store Brøst og Mangler, og naar Prof. W. havde paavist nogen som helst Urigtighed, nogen falsk Lære i dem, naar hans Dom over dem havde været nogenlunde retfærdig, og hans Bevisførelse derfor blot ærlig, haaber jeg, at jeg med Guds Hjælp ogsaa skulde have været ydmyg nok til at erkjende, hvad han saaledes paapegede. Men hvorvidt det er Til-

fældet, vil den retsfindige Læser let se, naar vi punktvis gennemgaa hans Anker.

Altjaa til a). Jeg er af den Overbevisning, som Synoden i 1875 har vedkjendt sig som den rigtige, at Bevarelsen af Guds Ords rene Lære er af høieste Betydning ogsaa for det kristelige Liv, og i mine "Synodaltaler" har jeg søgt at indstærpe dette, navnlig i den for 1864. At der er blevet for Meget af det Gode, derom kan der være forskjellige Meninger; men at jeg har gjort det paa en med Guds Ord stridende Maade, stod til Prof. W. at bevise. Det er ikke fleet derved, at han anfører en hel Del af netop den af mine Synodaltaler (for 1864), som netop gjør "den rene Læres Betydning" til Gjenstand for Behandling, citerer et Par Steder af et Par andre Taler, nemlig for 1866 (som handler mere om Kristendommens Fiender i Almindelighed) og for 1869 (hvor jeg navnlig taler om vort Samfunds Fiender og Kampe), og saa affærdiger det Hele med den Paastand, at alle de øvrige "have samme Karakter, samme Formaal og et lignende Indhold"; jeg paastaar, dette er Usandhed, og opfordrer Enhver, som vil domme derom, til at gennemlæse af mine syv Taler navnlig dem for 1863, 1865 og 1870.

Til b). At Prof. her kan paastaa, at ved den "rene Lære" forståes tydeligt "ikke den saliggjørende Sandhed", er mig ubegribeligt, da han endog modstiger sig selv ved af Taler i 1864 at anføre som Maal for denne vor Stræben at "blive ved Herrens Ord". Jeg indser godt, at naar Prof. havde bevist Nødtigheden af denne Paastand ligesom af de følgende Bestyldninger, at ved "den rene Lære" forståes "en vis Form" for Sandheden, "visse Stykker af den kristelige Lære", "theologiske Spidsfindigheder", og at "Enighed i disse betinger Rettroenheden", og "Modsigelsen og Uenigheden heri stempler strax Kjæfteren", da havde han af mine Synodaltaler bevist, at en god Del af Kjendemerkerne paa "fornuftmæssig Rettroenhed" fandtes der; men han kan neppe siges at have forsøgt at føre Beviset, langt mindre bevist disse Bestyldninger, og jeg erklærer dem herved for Bagtalelse og Usandhed. At modbevise dem paaligger ikke mig; kun vil jeg netop af Taler for 1864, som Prof. flandrer mest, gjøre opmærksom paa, at jeg i Begyndelsen skildrer som "Hovedonken" i vor Tid "den Hovmodsaand — der vil lade Fornuftens Lys være raadende i Troessager og mestre det aabenbarede Ord", fremholder "den kristelige Troeslære, d. e. Alt, hvad Gud virkelig forkynder os at tro til Salighed", og "den rene Lære, som den er aabenbaret i Skriften og bekjendt af vore lutherste Fædre", minder om, at "Rundskaben opblæser, men

Kjærligheden opbygger", og formaner til "at være Sandheden tro udi Kjærlighed" og "vorde rodfæstede og grundfæstede i Kjærlighed" og "kjende den Kristi Kjærlighed, som overgaar Kundskaben". For Resten er der jo Anledning for Enhver til at gjøre sig bekendt med disse Taler, og navnlig turde den for 1871 bedst belyse Bestaffenheden af Prof.'s Bestyldning.

Til c). "Lange og vidløftige Citater af Fædrene" findes kun i Synodaltalerne for 1864 og 1865, og disse Citater ere samtlige af Luther, paa et nær af Brenz; at disse Citater i den Forbindelse, hvori jeg anfører dem, ere "af tvivlsomt Værd", staar til Prof. W. at bevise.

Til d). Af de 64 Gange, som Prof. W. siger, at Udtrykkene "ren Lære" og "Lære" findes i Synodaltalen for 1864, hvilken paa 10 Sider behandler "Den rene Læres Betydning", findes de nævnte Udtryk 40 Gange i de fra Luther hentede Citater. Staffels Luther, som der er kommen i Skade for "fornuftmæssig Rettroenhed".

Til e). Prof. W. ved bedre, end han siger, naar han paa staar, at Regen er fremstillet som "Kirks Fiender", fordi de "tro og frit bekjende, at Mennesket retfærdiggjøres ved Troen alene", og "at Søndagen er de Kristnes Hviledag", og "fordi de bekjende dette mod Synodens høie Auktoritet". Naar Prof. kan neblade sig til saa haandgribelige Usandheder, hvad Tilltro kan man da have til hans øvrige Angreb og Bestyldninger! Idet Prof. omtaler en Del af de i Synodaltalen for 1869 nævnte "Fiender" af vort Samfund, forbigaar han med Tausked, at jeg særlig udhæver "som Past. Clausens ivrige Kampfæller — en hel Skare af Mænd — der hidtil i sit Forhold have vist, at de lidet eller intet have bekymret sig om Kirke og Guds Ord"; "Oplysningsselskabet" (bedrøvelig Ihukommelse!) vil levere Exemplarer. Det er derfor heller ikke rigtigt, naar Prof. siger, at de "Fiender, Formanden særlig har for Øie", ere de med Clausen af Synoden udtraadte Menigheder; Meget af, hvad jeg udtalte, var nemlig ikke rettet mod disse, men mod hine Fiender.

Vi have altsaa seet, at Prof. trods sine falske Vidnesbyrd ikke har eftervist nogen "historisk Kjendsgjerning" for, at der i mine Synodaltaler findes noget af Kjendmærkerne paa "fornuftmæssig Rettroenhed". Vi gaa da videre for at se, om han kan paavise disse Kjendmærker i

2) Synodens Læreforhandlinger.

Af disse forbigaar Prof. W., underligt nok, aldeles "de første mere vidløftige Læreforhandlinger, som ere førte inden den første

Synode" efter Diskussionerne om Lægemandspørgsmaalet; disse dreiede sig nemlig om Søndagen og det tredie Bud (paa Synoden i 1863) og ikke, som W. siger, om "Kirketugt". Derimod omtaler han Forhandlingerne "om Kirketugt" i 1864, "om Retfærdiggjørelsen" 1867, "om Slaveriet" 1868, "om Skriftprincippet" 1869, "om Omvendelsen" 1872, "om den høie Betydning af Lærens Renhed og Enhed for det kristelige Liv" 1875.

Det er jo især af den Maade, hvorpaa disse Forhandlinger ere førte, at Prof. vil bevise Rigtigheden af sin Betydning; til det Viemed vrimer hans Fremstilling af Fordreielser, Forvansknings og Usandheder; ja ved Gjennemlæsningen af denne Del, især Side 75, 76 og 79, maa man — om end med megen Bedrøvelse — virkelig beundre Prof.'s Mesterflaas i at udplukke et Udtryk eller en Sætning her, et andet der og saa sammenstille dem saaledes, at de komme til at sige, netop hvad han vil, og saa henstille dem i en hel Rækkefølge paa en saadan Maade, at det for den mindre kyndige Læser faar Udseende af, at vi have tænkt og sagt de mest besynderlige Ting, som vissefelig aldrig ere komne os i Sinde; ja paa den Maade tillægger Prof. Synoden hele Systemer, som den ikke engang har nogen Anelse om, langt mindre selv har opstillet.

At følge Prof. paa denne hans Fart, gjennemgaa alle Enkeltheder og stille dem i det rette Lys vilde i mange Tilfælde fordrø en Gjengivelse af Synodens Forhandlinger med Bevisførelser, hvortil jeg ligesaa lidt har Tid, som her er Plads. I Almindelighed kan jeg kun bede hver den, som her skulde være i nogen Tvivl, men alvorlig ønsker at kjende Sandheden, om at gjennemlæse de omtalte Synodalsforhandlinger og sammenligne dem med Prof. W.'s Fremstilling. Imidlertid vil jeg dog ogsaa her drøele ved enkelte Punkter i denne.

Det er to meget drøie Betydninger, Prof. i Anledning af Forhandlingerne om "Kirketugt", "Retfærdiggjørelse" og "Slaveriet" gjør os, naar han siger: "Noget tvingende Skriftbevis" . . . søger man forgjæves efter, ligesaa efter noget som helst Forsøg paa at fremstille klart og ensfoldigt den hellige Skrifts Lære". Prof. fører imidlertid intetsomhelst Bevis for disse sine Betydninger, saa jeg kan lade det bero med at henvise Læseren til vore Synodalsforhandlinger for 1864, 1867 og 1868 og til de der for de respektive Lærdomme anførte Skriftsteder, saasom Matth. 18, 16—18. Rom. 1, 17. 1 Mos. 27, 38. med Luthers Forklaringer og 1 Tim. 6, 1. 2. — for ikke at nævne andre. Vilde Prof. W. paa samme Vis behandle Luthers Skrifter eller Symbolerne, saa ved

jeg vist, at han heller ikke i dem vilde finde Skriftens Lærdomme eller noget "tvingende Skriftbevis", men de værste Kjætterier.

Det 3die Spørgsmaal i vort Referat om Retfærdiggjørelsen, siger Prof., "besvares" (af os) "allerførst ved at angive som 'Forholdsregel' for Kirkens Tjenere at 'studere med største Iver vore Lærefædre', og for Tilhørerne, at man blandt Andet 'oplukker og meddeler dem den rette Forstaaelse af Luthers Skrifter'" osv. I Synodalsforhandlingerne Side 70 og 71 hedder det derimod for Kirkes Tjeneres Vedkommende, "at de fremfor Alt, ved Siden af Guds Ord og navnlig St. Pauli Breve, med ydmyg og hjertelig Længsel efter den rene evangeliske Sandheds Erkjendelse med største Iver studere vor Kirkes dyrebare Bekjendelser", og saa bliver Luther omtalt; og for Tilhørerne, hedder det, "vil det fremfor Alt være nødvendigt, at de, idet de fødes med det rene, søde Evangelium, som alene giver Villighed og Lyst til gode Gjerninger, ogsaa navnlig indføres i Luthers Skrifter". Det kan man kalde at citere ærligt! Og hermed har Prof. bevist, at vor Forhandling om Retfærdiggjørelsen er "udpræget orthodoxist", og at vor Synode har det Kjendemerke paa "Wisconsinisme", som han kalder "fornuftmæssig Rettroenhed"! Det er jo en ganske letvindt Maade at saa Beviser i Stand paa!

En af de stammeligste Bestyldninger, som Prof. W. for at bevise vor "fornuftmæssige Rettroenhed" gjør os, og som han senere gentager, er, at vort Synodemøde er "en lovgivende Forsamling", "som affatter nye Læreparagrafer, bindende for den lutheriske Kirke". Prof. ved, at vi i vor Konstitution have en Paragraf, hvor det hedder: "Lære- og Samvittigheds spørgsmål kunne ikke afgjøres ved Stemmegivning, men alene efter Guds Ord og vor Kirkes symboliske Bøger", og en anden: "Ligeoverfor de enkelte Menigheder er Synodemødet kun en raadgivende Forsamling". Prof. har uden Tvivl ogsaa i Forhandlingerne ved Mødet i Chicago 1868 læst, at der paa Forespørgsel blev svaret: "Vi grunde i intet Tilfælde vor Lære paa Afstemninger, men alene paa Guds Ord". Og dog kan Prof. nedlade sig til uden Bevis at udslynge en saadan Bestyldning, fordi man i vor Synode ofte giver sin Overbevisning tilkjende ved at "tilstemme". Naar i Konferencen som oftest ingen Anden end Talerne give sin Overbevisning tilkjende, turde Grunden maaske helst være den, at man frygter for at aabenhare Uenigheden i Tro og Lære inden Samfundet. Prof.'s Skjældsord mod Synoden som en Forsamling af "Advokater" stjente vi ham gjerne.

Ved Forhandlingerne med Pæst. C. L. Clausen om "Slaverilæren" paa Synodemødet i Chicago 1868 anfer Prof. W. over, at man "argumenterer fra den almindelige Fornuft, fra Begrebet, og støtter sig til Melanchthons Definition" i Stedet for til Skriften. Prof. ved meget godt, at vi aarevis havde forhandlet med Clausen om Skriftens Lære om Slaveri og argumenteret fra Skriften; men da Clausen som sidste Udflugt greb til at negte ikke Skriftens Ord, men disses Mening, nemlig at Ordet "Tjenere", "Trælle" i det nye Testamente betyder Slaver, og at det der omtalte tvungne Tjenesteforhold er vort "Slaveri", og da Clausen saaledes vilde omstøde sund Menneſteforstand og den almindelige Talebrug, da nødtes vi til "fra den almindelige Fornuft" at "argumentere" med ham om Begrebet "Slave" og "Slaveri" og støttede os der ved til Melanchthons Definition.

Naar Prof. endelig ogsaa spottende siger, at det ved "Majoritetsbeslutning" blev afgjort, at "Synoden fandt noget Falskt i Clausens Lære om Slaveriet", skal jeg til, hvad jeg ovenfor anførte med Hensyn til "Majoritetsbeslutning", kun meddele følgende Oplysning: Da Pæst. Clausen udmeldte sig af Synoden efter at have tilfæstet nogle Satser, hvoraf 1 og 9 lyde saaledes: "Det i det nye Testamente (Kol. 3, 22 ff. 4, 1. Tit. 2, 9. Ef. 6, 5—9. 1 Tim. 6, 2.) omtalte tvungne Tjenesteforhold er i og for sig ikke syndigt", og: "Dette ovenfor beskrevne Tjenesteforhold pleier ved Sprogbrugen i og udenfor den hellige Skrift at betegnes ved Ordene Herre og Træl (eller Slave)", fattede Synoden følgende Beslutninger:

"1. Synoden finder ingen gyldig Grund for Pæst. Clausen til at stille sig fra vor Synode.

2. Synoden søger ved en Kommitte at foreholde Pæst. Clausen det Syndige i hans Frastillelse fra Synoden og formaner ham til at forandre sin everilede Beslutning; thi med Tak til Gud erkjender Synoden af Pæst. Clausens Tilstemning af de 9 Satser, at han er kommen saa vidt til Enighed angaaende Slaverispørgsmaal, og den haaber, at gennem fortsatte Forhandlinger fornemmelig om Skriftens Anseelse og Klarhed og de rette Regler for dens Fortolkning ved Guds Naade fuldkommen Enighed vil opnaaes."

Det er dog især vor Synodes Satser og Forhandlinger om "Skriftprinciper", hvilke Prof. saa smukt kalder "Reglementet", hvorover han kaster sig, og hvorpaa han forsøger sine Kunster. Vi skulle dog ikke undre os derved; thi det ligger i Tingens Natur, at en Unionist ikke kan eller ikke vil forstaa, at Skriftens

Ord kun kan have en, den Hellig Aands, Mening, og at Troen ikke er Tvivlen om, hvilken denne Mening er, men en "fast Overbevisning" om denne som guddommelig Sandhed. Dog selv dette er ikke tilstrækkeligt til at undstolde Prof., naar han 1) paa Lyver vor Synode "den skolestiske Opfattelse af Troen", at denne kun skal bestaa i, at man "faar Die paa den i Skriften indeholdte Sandhed", og bestylder os for at gjøre Troen til Et med en vis Skriftudlæggelse, til "en vis Forstaaelse af, 'at der i den hellige Skrift staar saaledes om denne og hin Lære'" ; 2) bestylder os for, at vi ikke erkjende "den levende Tro eller den af Guds Aand oplyste Erkjendelse" som en Forudsætning for "den sande og rette Brug" af Guds Ord ; altsaa 3) tillægger os, at vi anse den historiske Tro som tilstrækkelig til Salighed, som saliggjørende ; og 4) at vi uredeligen anføre "mange og lange Citater af Luther" for saadan "fornuftmæssig Rettroenhed". Vilde Prof. med 8de Bud for Die ærligt have læst og bedømt vore Satser og Forhandlinger, saa kunde han umulig udlagt dem, som han har gjort ; da havde han ikke lagt saadan Mening ind i vore Ord. Da havde han heller ikke Side 75, hvor han anfører 2 Citater af vore Forhandlinger, udeladt vore Skriftbeviser, men anført dem og derved trods sin urigtige Udlæggelse givet Læseren bedre Anledning til at fatte den rette Mening og fælde en retfærdig Dom.

En kort Fremstilling af, hvad der ved hint Synodemøde virkelig er blevet lært, og hvad altsaa Prof. W. har angrebet, turde her være paa sin Plads. Vi tro, at Herren har meddelt os den guddommelige Aabenbaring i menneskeligt Skriftsprog, for at vi skulle forstaa den Mening, den Hellig Aand deri har udtrykt, og annamme den aabenbarede Sandhed til vor Salighed. For at forstaa denne den Hellig Aands Mening i Skriftordet, tro vi ogsaa det er fornødent, at Mennesket bruger sin Fornuft og følger de naturlige Love, som Gud har givet for Sproget og Tænkningen. Om det er en Hedning, som gjør dette, saa kan han finde den rette Mening af Skriftordet ; s. Eg. af Kristi Indstiftelsesord : "Det er mit Legeme", kan han forstaa og vide for vist, at Bibelen lærer, at Brødet i Nadveren virkelig er Kristi Legeme ; ligesaa kan han af flere Steder i den hellige Skrift komme til den visse Slutning, at Bibelen virkelig lærer, at Jesus Kristus er sandt Menneske og sand Gud. Men dermed er det ikke sagt, at han tror, at det er saa ; den levende Tro og Tilegnelse af denne Sandhed kan alene den Hellig Aand virke i hans Hjerte ; hans Fornuft eller rigtige Forstaaelse af Meningen kan ikke gjøre det, og uden denne levende

Tro er hans Forstaaelse af Skriftens Ord og Mening kun død Rundslab, som ikke kan gjøre ham salig, men kun forsøge hans Ansvar og Skyld. Men den Hellig Aand benytter Skriftens Ord, rettelig forstaaede, som Middel til at virke den levende Tro og virke den ikke uden Ordet (og Sakramenterne), heller ikke ved den blotte mekaniske Brug af Ordet, uden at det er forstaaet, eller naar det er falskt forstaaet. Naar En f. Ex. "forstaar" Udtrykkene "den sande Gud" og "Guds Søn", som i Joh. 17, 3. og 1 Joh. 5, 11. 12. bruges om Jesus, saaledes, som om Skriften deri ikke lærte, at Kristus er sand Gud, men kun at han var et af Gud overordentlig udrustet Menneske, da kan den Hellig Aand heller ikke i en Saadan virke den retfærdiggjørende og saliggjørende Tro paa Jesum, hvor meget han end læser og hører Guds Ord med denne falske Forstaaelse. Fremdeles tro vi, at en Troende paa forskjellig Maade kan faa Die paa en i et eller flere Skriftsteder lært Sandhed, som han tidligere ikke har erkjendt som guddommelig Sandhed, fordi han ikke forstod den Hellig Aands Mening med disse og lignende Steder; saaledes som Luther først efter lang Tids Sagen i det Sted: "Den Retfærdige ved sin Tro skal leve", fik Die paa den i Skriften indeholdte Sandhed, at "Mennesket retfærdiggøres alene ved Troen". Men naar den Troende har faaet Die paa den i Skriften indeholdte Sandhed og af den Hellig Aand ved Ordet er bleven overbevist om, hvad der virkelig er den Hellig Aands Mening, da er han ikke længere i Tvivl og "Tviwl", om dette er Sandhed eller ei, men han er fast overbevist om, at det er sandt, fordi han forstaar og tror Guds Ord, og Troen er en "fast Overbevisning" (Ebr. 11, 1.). Saalænge han er i Tvivl, om Sandheden i sin Helhed eller en enkelt Sandhed virkelig indeholdes i Skriften, saa længe har han ikke Tro paa Sandheden eller paa denne Sandhed; men denne Tro kan, som sagt, alene den Hellig Aand give.

Jeg vil endelig, i Stedet for en videre Imødegaaelse af Prof. W.'s Angreb, kun opfordre ham til at besvare følgende Spørgsmaal: 1) Gives der Regler for en ret Skriftfortolkning, og i saa Fald, hvilke ere disse Regler? 2) Er nogen af vore Satiser om "de rette Regler for Skriftens Udlæggelse" falsk? Hvis saa, da bevis det! 3) Er den kristelige Tro en "Tviwl mellem forskellige Meninger"? 4) Er ikke Fornuftens formale Brug fornøden Betingelse for at komme til Troen paa Guds Ord, eller kan et usornuftigt Kreatur ogsaa tro Guds Ord? 5) Naar vi, for at forstaa Meningen af et klart Guds Ord, rettelig følge de rette, naturlige Love for

Sproget og Tænkningen, kunne vi da tage feil af Ordets Mening?

I Anledning af Sætterne om "Omvendelsen" paastaar Prof., at Satz 37 staar i Strid med Satz 3, "fordi der paa første Sted tales om en 'Anger', der er 'en blot Smerte og Uengstelse i Samvittigheden', i Satz 3 derimod om en 'Anger', som betegner 'en Forandring ikke alene i Forstanden, men ogsaa i Viljen og Samvittigheden'". Han paapeger imidlertid ikke, hvori "Modsigelsen" mellem disse to Udtryk skal bestaa, og vi have ikke været i Stand til at opdage den. For Resten fortjener det at bemærkes, at Prof. W. uden videre kalder alle Sætterne i dette Referat "Synodens", uagtet Synoden kun har gennemgaaet en mindre Del af dem og navnlig Intet har forhandlet om Satz 37.

Endvidere anfer Prof. over, at man "paa orthodoxistisk Vis . . . paastaar, at Evangelium i egentligste Betydning forfærder og bedrøver ikke". Er da Evangelium ikke "i egentligste Betydning" et glædeligt Budskab? Men vi vide jo fra før, at Prof. W. lærer falskt om Evangelium.

Prof. erklærer det endelig ogsaa for "orthodoxistisk", at "Kundskab om Guds Vilje og Samtykke eller Tilstemning til Vidnesbyrdet derom" er et "væsentligt Stykke af Troen". Men kan da den "faste Tillid i Hjertet" findes uden hin Kundskab og hint Samtykke? "Hvorledes kunne de tro paa den, om hvem de ikke have hørt?" Naar Prof. lige iforveien siger, at "det kristelige Lægfolk helst vil holde sig til det Gamle og Prøvede", da maa han nok selv have glemt eller tænkt, at "det kristelige Lægfolk" har glemt Pontoppidans Spørgsmaal og Svar 495 i "Forklaringen": "Hvor mange Stykker henhøre da egentlig til den sande Tro? Treende, nemlig: 1) En levende Kundskab om Gud og hans Vilje, som er aabenbaret i Ordet, Joh. 17, 3. Rom. 10, 14. 2) Et levende Bisfald eller Samtykke og Overbevisning om Sandheden af det, man ved af Guds Ord, Joh. 3, 33. Ebr. 11, 1. 3) En levende Tilsegnelse af Guds Naade i Kristo" osv. Hvem er det, som her fører ny Lære, Prof. W. eller vi?

Skjønt Prof., hvor han kommer til dette Lars Synodesforhandling, ikke er saa barnagtig som Past. Lars Østedal at skrive Renhed og Enhed med meget store Bogstaver og 3 Ger, saa kan han dog ikke anføre Emnet rigtig, men siger, det var om "Lærens Renhed og Enhed" i Stedet for om "Betydningen af Lærens Renhed og Enhed for det kristelige Liv". Saa tjener det ogsaa bedre som en "historisk Kjendsgjerning" til Bevis for vor "Orthodox-

isme". Det er især den Paastand i Sats 4, at "den rene Lære er Guds Ord", hvorved Prof. hænger sig, og som han paa sin sædvanlige Vis søger at udbytte paa bedste Maade. Først tillægger han os falskeligen at have paastaet, "at den rene Lære og Guds Ord ere ensbetydende Begreber"; deraf faar han gjennem en hel Del Sammenstillinger af løsrevne Udtryk, falske Slutninger og Bringlerier i Grunden ud den smukke Bestyrdning, at vi paastaa, at "Guds strengeste Trusler og haardeste Straffe" ramme "hver den, som lægger Noget til eller tager Noget fra" "de Læresatser eller Læreparagrafer", som af Synoden ere "iilstemte". Kan Prof. virkelig tænke, at han faar nogen ærlig Kristen til at tro en saa ondskabfuld Insinuation? Af Kristi Ziender vil han maaste kunne regne paa Bisfald!

Jeg er enig med Prof. W., "at Tidernes Erfaring har lært os", at Meget er "udgivet for den rene Lære", som ikke er "et virkeligt Udtryk for den kristelige Lære"; men Prof. turde da maaske ogsaa være enig med mig i, at saadan Lære er ikke virkelig "ren Lære". At vi ogsaa ere enige med ham i, at Lærens Renhed maa prøves efter "den hellige Skrifts Regel", det maatte den af vort sidste Synodemøde vedtagne Sats 5 overbevise ham om. Men dersom nu Læren virkelig er ren i den Forstand, som det i Sats 1 fordres, "at alt Guds Raad til vor Frelse i dets hele Sandheds Fylde og i hvert enkelt Stykke uforfalsket fremholdes saaledes, som Gud har aabenbaret det for os i den hellige Skrift", vil da ikke Prof. W. ogsaa være enig i, at denne "rene Lære" er Guds Ord? Om Prof. prædiker saaledes, vil han dog vist paastaa, at hans Prædiken er Guds Ord, og med Ret fortørnes, om Noget beskylder ham for ikke at prædike Guds Ord.

Prof.'s Anker mod Referenten i "Fædrelandet og Emigr.", som han urigtig benævner "Synodens Referent", overlader jeg til denne at besvare, om han finder det nødvendigt. Naar Prof. derimod Side 81 lader, som om han ikke ved, at der har været Tale om "aabne Spørgsmaal" i den Forstand, at der skulde gives nogen Lære af Guds Ord, hvorom man kunde tro, hvad man selv fandt for godt, da have vi ovenfor hørt, hvorledes baade Prof. Weenaas selv og D^rr. Fritschel af Jomassynoden have ført saadan Tale.

Til Slutning omtaler Prof. ogsaa vore kirkelige Blade og Traktater for deraf at hente "historiske Kjendsgjerninger" for vor "fornuftmæssige Rettroenhed". Han er dog saa ubeldig ingen Kjendsgjerninger at finde, men insinuerer derimod, at vore Traktater give

det Indtryk, at vi "mene, at Alt er i Orden, naar Sjælene ere rettroende paa denne eller hin Maade". Prof. burde dog ikke lade det blive ved den blotte Bestyldning, men prøve paa at bevise den!

Vi have altsaa seet, at der i denne Del findes Nok af Instruaktioner og ubeviste Bestyldninger mod vor Synode for "forstands- mæssig Rettroenhed", men at, hvad Prof. lovede os, nemlig "historiske Kjendsgjerninger", fattes ganske.

B. "Eksklusivisme".

En anden "Form" af vor Synodes "Bisconfinisme" finder Prof. B. dernæst i vor "Eksklusivisme".

Vi ere ganske enige med Prof. i, at "Sandheden altid er eksklusiv, og den sande Kirke altid med den . . . ligeoverfor Alt, som er Løgn og Synd", og at "Kristi Kirke som et Samfund af dem, der tro og bekjende Sandheden, altid vil være eksklusiv ligeoverfor alle dem, som fornegte og bekjæmpe denne". Det befaler og Guds Ord Gal. 1, 8. 9. 2 Tim. 3, 2—5. Tit. 3, 10. 2 Joh. 10, Rom. 16, 17. 2 Thess. 3, 6. For retskaffent at bevise sig som hørende til "Kristi Kirke som et Samfund af dem, der tro og bekjende Sandheden" har vor Synode for Alvor stræbt at vise denne sande Eksklusivisme (rigtigere "Eksklusivitet"). Den har til det Viemod ved Læseforhandlinger i Menigheds-, Præste- og Synodemøder søgt at voxe i Sandhedens Erkjendelse. Den har gjerne villet tro og bekjende Sandheden i alle Stykker, alle de i Guds Ord aabenbarede Sandheder, "væsentlige og mindre væsentlige". Men da vi skulle være "Sandheden troe i Kjærlighed", saa have vi ogsaa søgt "at skjelne mellem Væsentligt og mindre Væsentligt, mellem det, der kan savnes, og det, der ikke kan savnes, uden at det Hele lider Skade", d. e. uden at Troen og Troeslivet lider Skade. Vor Synode har derfor ligeoverfor saadanne mindre væsentlige Sandheder baaret over med megen mangelfuld Erkjendelse hos sine Medlemmer. Derimod har den ikke givet Løgn og Vildfarelse, hvor liden den end har været, heller ikke nogen Synd, hvor ringe og ubetydelig den end er bleven anseet, nogensomhelst Berettigelse. Den har ikke troet at kunne indrømme Nogen Frihed til af de guddommelige Sandheder, om end nok saa lidet væsentlige, at erkjende, hvilke han vilde, og fornegte, hvilke han vilde, m. a. D. "Frihed" til at tro og bekjende, hvad han fandt for godt; end mindre har vor Synode anseet saadan "Frihed" for "gavnlig og frugtbringende", men tværtimod i høieste Grad ugudelig og fordærvelig. Vor Herre Jesus Kristus har ikke givet Nogen Frihed til at synde; vi have derfor heller ikke

troet at burde indrømme saadan Frihed. Vor Synode har stræbt at være sin Herre tro og derfor at være konsekvent i sin sande Eksklusivitet. Anderledes sees det at forholde sig med Prof. Weenaas og Konferencen.

Prof. erkjender, som vi hørte, at "den sande Kirke er eksklusiv ligeoverfor Alt, som er Løgn og Synd"; men selv viser han ikke denne sande Eksklusivitet, mangler altsaa, efter hans egne Ord at dømme, dette Kjendemerke paa "den sande Kirke", som jo "altid er eksklusiv". Han vil nemlig, at der i Kristi Kirke skal være "et vist Omraade af Erkjendelsesgebetet, hvor en vis Frihed ikke alene er nødvendig og saaledes tilladelig, men ogsaa gavnlig og frugtbringende, fordi just derved de forskjellige Gaver og Kræfter, som arbeide i Sandhedens Tjeneste, finde Rum og Anledning til at udfolde sig og ved gjensidig Prøvelse, Brydning og Tilrettevisning trænge frem til en dybere Fælleserkjendelse af de guddommelige Sandheder". Det er indlysende, at Prof. her viser en sørgelig Inkonsekvents i sin Eksklusivitet; i Stedet for som "den sande Kirke" at være "ekklusiv ligeoverfor Alt, som er Løgn og Synd", vil han i "Frihedens" Navn give en vis Art af "Løgn og Synd" Berettigelse og aabner dermed Døren for Unionisme og Indifferensisme. Prof. kan ikke sige, at han har ment, at dette "Omraade af Erkjendelsesgebetet", hvor saadan Frihed skal faa Lov at berste, kun omfatter Problemer, d. e. Spørgsmaal, som Gud i sit Ord ikke har besvaret, og hvorom Enhver altsaa kan have hvilken som helst Mening, som ikke er imod Troens Analogi; thi han taler slet ikke om Problemer, men kun om "Sandheden" "som en levende Enhed, der har sit organiske Sammenhæng og Udspring fra en Grundsandhed, som er det personlige Liv i Gudmennesket Jesus Kristus". Desuden, hvor var det muligt, at man, hvor det kun gjaldt Problemer, ved nok saa megen "Prøvelse, Brydning og Tilrettevisning" skulde kunne "trænge frem til en dybere Fælleserkjendelse af de guddommelige Sandheder"? Det vilde jo være den største Usands at paasta, at man nogenstunde skulde kunne faa en guddommelig Sandhed ud ved Behandlingen af Spørgsmaal, som Gud ikke i sit Ord har besvaret! Nei, Prof. taler om de i Guds Ord aabenbarede Sandheder, om Troeslærdomme; og paa dette Omraade af Erkjendelsesgebetet fordrer han en vis Frihed til at erkjende eller ikke erkjende, antage eller fornegte de Sandheder, Gud har aabenbaret. Og denne Frihed til at "fornegte og bekjæmpe" Sandheden og sige Ja eller Nei til Guds aabenbarede Ord erklærer Prof. "ikke alene nødvendig og saa-

ledes tilladelig, men ogsaa gavnlig og frugtbringende". Hvilken besynderlig Tale! Vi vide, at Bildfarelser og Fornegtelser af Sandheden maa komme, det er paa Grund af Synden nødvendigt; men at derfor Friheden til at fremsøre dem skal være "nødvendig og tilladelig", det er forfærdeligt at høre af En, som vil gjælde for luthersk Professor. Guds Ord siger: "Førargelser maa komme, men de den, fra hvem Førargelsen kommer!" Vi vide, at Gud i sin Naade ved Sandhedens Forsvar og ved Kampen mod Bildfarelsen kan forhjælpe de Oprigtige til en dybere Erkjendelse af den guddommelige Sandhed og saaledes lede Godt ud af det Onde, men derfor at hjemle Sandhedens Fornegtelse og "Løgn og Synd" Borgerrøret i Kristi Kirke og kalde saadan "Frihed" "gavnlig og frugtbringende", det er dog endnu værre end selve Fornegtelsen.

Gud siger intetsteds, at vi skulle tilstede Afviselser fra hans Ord, end ikke de mindste, eller tillade Bildfarelser; men vi skulle overbevise og straffe de Bildfarende og saaledes hjælpe dem til Rette med Sægtmodigheds Aand. Vi ere til en Tid pligtige til at taale og bære de Bildfarende, men taale Bildfarelsen og give den Ret i Kirken, det forbyder Guds Ord os paa det Alvorligste. Frelseren befaler: "Lær dem at holde alt det, jeg haver befalet eder" (Matth. 28, 20.), og siger: "Deisom I blive i mit Ord, ere I sandelig mine Disciple"; og: "Vogter eder for de falske Profeter". I Til. 3, 16. hedder det: "Kun at vi, saavidt vi ere komne, vandre efter den samme Regel, mene det samme". 2 Kor. 4, 2. siger Paulus: "Vi forfalske og ikke Guds Ord, men ved Sandhedens Aabenbarelse anbefale vi os til alle Menneskers Samvittighed for Guds Afsyn". Ebr. 4, 14. formaner vi til "at holde fast ved Bekjendelsen", og 1 Tim. 6, 12. roser Paulus Timotheus, fordi han har stridt for "den gode Bekjendelse" ligeoverfor Bildfarelser og Afviselser fra Sandheden.

At ogsaa Konferencen i al Fald i Pragis følger Prof. W.'s Theori og ikke med "Den sande Kirke" "vil være eksklusiv ligeoverfor alle dem, som fornegte og bekjæmpe Sandheden", det har den klart lagt for Dagen. Thi, for her ikke at nævne Andet, de samme Lærdomme om Retfærdiggjørelse og Absolution, som Konferencen fordommer hos os og kalder grundstyrtende og sjælefordærende, dem tillader den hos sine egne Præster Am. Johnson og Th. Dahl; vor Lære om Søndagen og Lægmandsvirksomhed taaler den blandt Andre hos Past. C. L. Clausen og hos sin Formand Past. Johan Olsen. Saaledes lader det ogsaa til, at man vil give baade Minneapolis-Fakultetets Stofftheori om "Gjensødelsen" og Prof. Sver-

drups ligesaa striftstridige som forvirrede Lærdomme om "Kirken og de kirkelige Samfund" Frihed og Borgerret inden Konferencen; thi endnu har derfra ingen Protest lydt derimod.

Men sjønt vi ikke kunne være enige med Prof. W. og Konferencen i deres Mangel paa sand Ekklusivitet eller i deres Unionisme og Indifferentisme, saa fordømme vi derimod med ham af ganste Hjerte den falske, "kjødelige Ekklusivisme", som "i Selvsygens og Partiinteressens Tjeneste gjør egne Meninger gjældende som useilbar Sandhed og i hovmodig Selvindbildning fordømmende og forkjætrende støder fra sig Gaver og Kræfter, som Herren selv har beredt og stænket sin Menighed". Men, naar Prof. tillægger vor Synode denne "kjødelige Ekklusivisme", da er denne Bestyldning ligesaa usandsfærdig og skjændig som hans øvrige. Ja, naar han paa Grund af, at han tidligere har bestyldt os for Orthodogisme, finder det "ganste rimeligt og naturligt", at "en saadan med Orthodogismen nøie beslægtet og forbunden ekklusivistisk Aandsretning", ogsaa findes hos os, da slutte vi paa Forhaand med al Ret omvendt: Da Prof.'s Bestyldning mod os for Orthodogisme er bevist at være falsk og usandsfærdig, saa er det ganste rimeligt og naturligt, at ogsaa Bestyldningen for den med Orthodogismen saa nøie beslægtede og forbundne Ekklusivisme er falsk og usandsfærdig, og at en saadan ekklusivistisk Aandsretning ikke har gjort sig gjældende i vor Synode.

Derimod er det atter meget "rimeligt og naturligt", at Prof. med sin ugudelige Unionisme, der fordrer "Frihed" for et vist Slags "Løgn og Synd" og anser saadan Frihed for "gavnlig og frugtbringende", ikke rolig kan taale, at vi "med den sande Kirke" ere ekklusive ligeoverfor saadan "Løgn og Synd" og "ligeoverfor alle dem, som fornægte og bekjæmpe" Sandheden. At Prof. derved selv virkelig gjør sig skyldig i den "kjødelige Ekklusivisme", hvorfor han med Uret bestylder os, bemærker han ikke. Da han rimeligvis maa anse det Slags "Løgn og Synd", hvorfor han fordrer "Frihed" i Kirken, for relative Sandheder, saa kunne vi heller ikke undres over, at han bemærker de paa Guds Ord grundede Sandheder, som vi med "den sande Kirke" tro, bekjende og forsvare "ligeoverfor Alt, som er Løgn og Synd", egne Meninger og bestylder os for, at vi "gjøre egne Meninger gjældende som useilbar Sandhed". Og naar vi atter med "den sande Kirke" ikke ville række Broderhaand, men forholde os "ekklusive" ligeoverfor dem, som trods al Belærelse og Bestraffelse "fornægte og bekjæmpe Sandheden", men give "Løgn og Synd" Frihed og Bor

gerret, da undrer det os slet ikke, at Prof. W. dømmer os som dem, der "i høymodig Selvindbildning fordømmende og forkjærende stode fra sig Gaver og Kræfter, som Herren selv har beredt og Kjenket sin Menighed".

Saadan Fordømmelse og "falsk Eksklusivisme" maa vi vente os ligesaavel fra den kirkelige Unionismes og Indifferentismes Leir som fra Verdens Side, naar vi med den sande Kirke trods vor store Skrøbelighed "tro og bekjende Sandheden" og ere "eksklusive ligeoverfor Alt, som er Løgn og Synd". Allerede David maatte klage: "Jeg troede, derfor taledes jeg; jeg var saare plaget". Pilatus svarede jo Jesus: "Hvad er Sandhed?" og "gav ham hen til at korsfæstes". Og ligesom Jesus straffer Jøderne: "Nu søge I at slaa mig ihjel, et Menneſte, der har sagt eder Sandheden", saa siger han om Sandhedens Bekjendere: "Jeg haver givet dem dit Ord, og Verden haver hadet dem". Saaledes maa ogsaa Paulus bekjende: "Vi ere blevne som Udflugt i Verden, Alles Skovist indtil nu". Vi ville altsaa ikke lade os føre vild af dette vore Fienders Had og Fordømmelse og ikke forarge os paa Kristum, men bede Gud om Naade til herefter som hidtil med den sande Kirke at gjøre alvorlig Front og være eksklusive ligeoverfor Løgn og Synd og ligeoverfor alle dem, som fornegte og bekjæmpe Sandheden.

Vi ville imidlertid nu have Anledning til at se, hvor ikke alene urimelig, men ogsaa usandsfærdig Prof.'s Beskyldning mod os for fjædelig Eksklusivisme er, idet vi nærmere betragte nogle af de saakaldte "historiske Kjendsgjerninger", hvortil han støtter sin Beskyldning.

Den første Række "historiske Kjendsgjerninger" henter Prof. fra vore Synodaltaler, Læreforhandlinger, Organer og Traktater. De ere efter hans Paastand følgende:

1) Der udtales i disse "den dybeste Ringægt for al t Arbeide i Kirken, som ikke udgaar fra et vist Samfund".

2) "Sektnavnet er anvendt paa de øvrige norst.-lutherſke Samfund".

3) "Den norst.-danſke Konference er betegnet som et Parti, hvis Arbeide i Kirken kun er Kjødets Gjærning".

4) De øvrige norst.-lutherſke Kirkesamfund "maales med samme Maal som Methodister og Adventister"; og

5) "De ſtildres som farligere og fordærveligere for 'Kirken' end Methodister og de grove Modſtandere".

Vort Svar hertil er følgende:

Til 1. Bestyldningen er usandsfærdig. Prof. har heller ikke bevist den. Om vi have straffet Synder i Lære og Liv hos andre Kirkesamfund, saa have vi aldrig udtalt saadan Ringeagt for "alt deres Arbejde", som Prof. W. bestylder os for. Vi agte ethvert Tegn paa Troslab i Lære og Alvor i Liv — ogsaa hos Modstandere.

Til 2. Vi have i de sidste 25 Aar eftervist Bildfarelser hos de forskjellige Samfund: Ellingianere, Augustanere og Konferencen; om de, som især Augustanerne, have rettet endog paa Mangt og Meget, saa have de aldrig aabent erkjendt eller bekjendt sine Bildfarelser. I deres Partistilling tilkommer dem derfor ikke med Ret Navn af troe Lutheranere.

Til 3. Bestyldningen er usandsfærdig og ubevist. Om Konferencens Partivæsen og Stjændige Indtrængen i vore Menigheder overensstemmende med Guds Ord er benævnt "Kjødets Gjerninger" (Gal. 5, 20.), saa har det aldrig været sagt, at de "kun" øve saadanne, heller ikke ere de Gjæringer, som ogsaa af dem ere fæle i Herren, benævnede saa.

Til 4. Bestyldningen er usandsfærdig og ubevist.

Til 5. "Methodisternes" ere i det citerede Sted Side 53 af Ros Prairie Mødets Referat ikke nævnte; heller ikke findes der Ordene "for Kirken"; de ere tilføiede af Prof. W. Pavestirkens, Baptisternes og Methodisternes Bildfarelser ere utvivlsomt baade talrigere, større og farligere "for Kirken" i det Hele end vore norske Samfunds; men for vort lutherste Kristensfolk turde disse Samfund med sine Bildfarelser i Regelen være farligere end hine, med hvilke det lidet eller intet kommer i Berørelse; og selv om en Methodist eller Baptister skulde trænge sig ind iblandt os, saa har Erfaringen vist, at de langt lettere erkendes af vort Folk som falske Profeter, netop fordi deres Bildfarelser ere flere og tildels grovere.

Prof. W. gaar dernæst over til at anføre Exempler, og som "et af de mange" nævner han da først en Ytring af min Synodetale i 1872. Ingen Urigtighed i den er imidlertid eftervist. Det er lutter historiske Kjendsgjæringer, som der ere refererede, og som dels ere dokumenterede, dels skulle blive dokumenterede, om det begjæres.

Prof. omtaler og de Dokumenter, som i 1873 bleve oversendte Konferencens Formand i Anledning af vor Synodes Klage over Konferencens Indtrængen i vore Menigheder o. s. v. Af disse aftrykker han kun en af de 3 "Oplysninger", som jeg tilligemed en Del "Beviser" oversendte. Naar Prof. da til Slutning siger: "Saale-

des lyder et af Beviserne for vor 'syndige Indtrængen', og det fra den norske Synodes Formand selv", da er det ikke redeligt af ham, allermindst paa den Maade, at frembæve det som et af "Beviserne", hvad jeg selv i Modsatning til "Beviserne" kalder "Oplysninger". Saa danne "Oplysninger" vare foruden af mig ogsaa meddelte af Pastorerne Hjort og J. Frich. Vi vare naturligvis beredte til ogsaa at meddele Beviser for Oplysningerne, om de maatte ansees for nødne og kræves.

Hvad nu mine "Oplysninger" angaar, saa erklærer Prof. W. den første om, "at ved Stiftelsen af Madison Menighed Past. Clausen indgik paa, at der ikke skulde holdes noget privat Skriftemaal eller Skriftemaalsaanmeldelse for Altergang", for "usandsfærdig".

Jeg vedlægger da her følgende Vidnesbyrd:

"Herved bevidner Undertegnede, at jeg var tilstede ved Konferencemenighedens Stiftelsesmøde i Courtuset i Madison, og at jeg der hørte, at der af et Medlem af den Menighed, som der blev stiftet af Past. C. L. Clausen, blev fordret, at de ikke vilde have privat Skriftemaal før Altergangen, og at Past. Clausen dertil svarede, at saadant Skriftemaal ikke egentlig var befaleet i Guds Ord og heller ikke var i Brug i hans Menigheder, og at alligevel kunde de, som ønskede det, have Anledning til at tale med ham før Altergangen.

Madison, Wis., 17de Decbr. 1875.

M. Starcksen."

At Prof. differ op med Løst og Fast og benævner det "historiske Kjendsgjerninger", ere vi nu saa vel vant til; men at han negter de af Andre anførte historiske Kjendsgjerninger og bestyrker dem for Usandhed, uden iforveien nøie at undersøge Sagen, det er dog en god Del flummere. Prof. faar nu se, om han kan finde noget ærligt Vidne, som tør benegte Sandheden af Hr. Starcksens Vidnesbyrd, der kan bestyrkes ved mange Udtalelser i samme Retning af de samme Mænd.

J. Anledning af min anden Oplysning om et Medlem af vor Menighed, som var under Tugt og uden at gjøre Bod og uden nogen Henvendelse til os blev optaget i Konferencens nystiftede Menighed, da meddeler Prof., at vedkommende*) Medlems "Synd" bestod i, at han som Boghandler forhandlede en Bog, der ikke kunde anbefales". Dette forholder sig ikke saa. Vedkommende holdt paa at lade trykke en Bog, som han eller Andre netop havde oversat

*) Prof. anfører Vedkommendes Navn. Jeg kan ikke erkjende det rigtigt for det store Publikum at offentliggjøre en Kirketugtssag og udelader derfor Navnet her.

fra det Tydste. Da Bogen var af en saadan Bestaaffenhed, at det haade var anstødeligt og ligeud farligt at udbrede den blandt vor Ungdom, blev han formanet af et Par Menighedslemmer, hvorpaa han meldte sig ud af Menigheden. Han blev da ogsaa af mig formanet i Anledning af begge disse Synder, men viste sig ubødsfærdig.

Naar ogsaa Prof. her afstrykker og søger at gjøre Kapital af den Følgeskrivelse, hvormed jeg ledsagede de til Konferencens Formand oversendte Dokumenter, da skal jeg af min Indsendelse, "En vildledende Overstrift", i vor Kirketidende No. 28 for 1875, der var Svar paa et Stykke i "Skandinaven" med Overstrift "Aaben Erklæring af Past. S. A. Prens", kun hidsætte Følgende: "Jeg har . . . til rette Vedkommende indsendt en Række Breviser og i min Følgeskrivelse ledsaget disse med den Karakteristik, som jeg troede og fremdeles tror, at de paaflagede og beviste Kjendsgjerninger fortjene. Man har klaget over, at jeg har sagt, at 'saagodt som alle Præster' i Konferencen have gjort sig skyldige i de paaflagede Partisynder. Past. J. Olsen maa vide, at de dels i Aviserne offentliggjorte, dels i min Skrivelse fremlagte Breviser gjælde mere end Halvparten af de Præster inden Konferencen, som der da kunde være Tale om; at de fleste af de øvrige paa forstjellig Maade mere eller mindre have gjort sig til deres Medskyldige, er vist; men vil man ikke lade det gjælde, men herom yppe Strid, saa skal jeg gjerne indrømme, at 'de fleste' maaflø vilde være et røiagtigere Udtryk."

Den næste "historiske Kjendsgjerning" skal være Synodens Stilling til "Menigheder, som paa Grund af Synodens Være og Praxis have opløst sin kirkelige Forbindelse med den". Her bestyldes vi for "den mest hensynsløse Mangel paa Respekt for Andres Overbevisning og Menigheders Ret til selv at bekjende sin Tro og bestemme sin kirkelige Forbindelse". Hvad er nu Faktum? Ved Udtrædelse af Synoden have vi forhandlet med Menigheder, naar de have tilladt det, undladt det, naar de ikke have tilladt det. Men have deres Grunde for Udtrædelse været syndige, saa have vi med Guds Ord advaret og straffet dem derfor. J. E. Past. Clausens Menigheder, hvis Udtrædelseserklæringer indeholde de skarpeste Forfæstelsesdomme over vor Synode og alle dens Lemmer. Have de Udtraadte tillige uden kristelig Grund affat deres rettelig kaldede Præst og Sjølesørger, da have vi advaret for dem som for en ugodelig Hov, hvem ingen Præst uden at gjøre sig medskyldig i deres Synd kunde antage og betjene med Embedet, før de gjorde Bod (1 Kor. 4, 1.). Dette Sidste var Tilfældet med de af Past. L. A. Torgersons Menigheder, som Prof. W. omtaler. Da en Majors

ritet i dem uden gyldige Grunde affatte sin Præst, vilde Minoriteterne ikke gjøre sig meddelagtige i deres store Synd, men bleve fast ved det hellige Embede og dets rettelig kaldede Forvalter og stelte sig som de rette Menigheder med sin Præst fra Majoriteterne netop saaledes, som Luther gjorde. Naar Prof. W. kalder saadan mod Guds Ord stridende Afstættelse af sin tre Sjaelsforger "at løse Forbindelsen med den 'rettroende' Synode og med en af denne Synodes 'rettroende' Præster", da er det en overmaade letfindig Betragtning og Tale, for hvilken han engang skal staa Gud til Raadslab.

Ligesaa lidt i disse Menigheder som i dem paa Jefferson og Long Prairie var det Ophævelsen af Synodalforbindelsen, men deres Fornegtelse af Sandheden og deres ukristelige Praxis, som voldte deres Adskillelse fra de rette Guds Menigheder og gjorde dem til "Partier". Men vi vide jo, at Prof. ikke vil være eksklusiv ligeoverfor et vist Slags "Løgn og Synd", men fordrer "Frihed" for dem. Intet Under, at han bifalder saadan uagdelig Afstættelse o. desl.

Prof. kommer nu med en hel Del Historier om, hvorledes vor "eksklusivistiske Aandsretning" skal have aabenbaret sig ligeoverfor enkelte Menighedstlemmer, som have søgt kirkelig Betjening hos falsklærende Prædikanter eller endog ere udtraadte af vore Menigheder, ligeoverfor andre Samsund eller Menigheder af saadanne Samsund eller enkelte Personer i saadanne Menigheder, ja ikke blot ligeoverfor Levende, men endog ligeoverfor Døde.

Nu, hvad en Del af disse Historier angaar, saa maa jeg erklære, at jeg er ubekjendt med den nærmere Sammenhæng; i den forrige Tid, siden Prof.'s Skrift kom mig i hænde, har jeg ikke kunnet indhente de fornødne Oplysninger. Jeg er dog i den heldige Omstændighed, at jeg med Hensyn til enkelte af dem kan meddele Oplysninger, hvoraf man vel ikke uden Grund kan slutte sig til Bestaaenheden af andre af de af Prof. anførte "historiske Kjendsgjeringer"; andre af dem tale for sig selv.

Mod Pastor Garstad, Præst i Red River Dalen, er der anført to Vidnesbyrd, der lode saaledes:

"Paa et Diskussionsmøde i Red River Dalen erklærede Hr. Pastor Garstad (af den norske Synode) gjentagne Gange, at han hellere vilde lade sig brænde, end han vilde enes med Prof. Weenaas og Konferencen, og ved Slutningen af Mødet negtede han at holde Bøn, da han ikke kunde anse dem som Brødre, med hvem han var sammen. At saaledes er sket, kunne vi bevidne for Gud og Mennesker.

J. A. Bergh,
norsk-luth. Præst.

H. Bangen,
Skolet. og Form. paa Mødet."

"Til Hr. Prof. Weenaas!

Med Hensyn til Synodepræsten Pastor Hørstads Virksomhed kunne vi meddele, at han kom ind i Mr. Estensons Hus. Mr. Estenson var ikke selv hjemme, men begge hans vogne Sønner og hans Sviger søn Peder O. Sæternes, der alle staa i Past. Hørstads Menighed. Past. Hørstad fik neppe sat sig, før han begyndte at rive ned paa 'Konferencen' og erklærede blandt Andet, at han hellere vilde lade sig brænde end blive enig med Weenaas og hans Lære. Han gjør hyppig Besøg til Hørstads Folk, og det er lykkets ham at faa i Stand en Splittelse iblandt Folket. Til Bekræftelse, at Ovenstaaende er Sandhed, kunne vi med vore Navne bevidne det for Gud og Mennesker.

Deres

H. Bangen. Ole O. Estenson."

Man læse nu ogsaa efterfølgende Vidnesbyrd:

"Past. Hørstad har ei sagt til mig, at jeg skulde gaa fra Konferencen og over til hans Samfund. P. O. Estenson."

"Pastor Hørstad har ei været i mit Hus nogen Gang og overtalt mig at gaa fra Konferencen over til ham eller hans Samfund. P. O. Sætermo.*)"

"Undertegnede hørte først til Past. Hørstads Menighed indtil forleden Vaar 1875. Da Past. Hørstad efter Enkeltes**) Opfordring kom reiseende her forbi, traf jeg ham paa Veien. Der var fortalt mig meget Dunt om Synoden, og jeg havde derfor store Fjendskab mod dette Samfund, saa jeg var ligesaa ræd Hørstad, som om der var kommen en Katholik; men fordi jeg var ussikker efter at faa høre hans Lære, indbød jeg ham til at standse hos mig over Natten, hvilket han ogsaa gjorde. Siden indbød jeg ham oftere og vi talte meget sammen. Jeg fandt snart ud, at jeg var feilagtig underrettet angaaende Synoden. Men jeg ved ikke af, at han saa meget som en Gang vilde overtale mig til at udtræde af Konferencens Menighed. Aldrig ved jeg heller af, at han har revet ned paa Konferencen, uden det skulde være det, at han af Konferencens og dens Professorers egne Udtalelser har vist mig, hvad de lærte.

"Forskjelligt af dette fandt jeg, ikke stemte med min Luthers Kirkepostille. Bangen ved meget godt, at flere have vidnet derimod, naar han har bestyldt Hørstad for Indtrængen i Hørstads Menighed. At dette er Sandhed, bevidner jeg Daniel E. Ose."

"Ogsaa Undertegnede, som fremdeles staar i Konferencens Me-

*) Sætermo er Navnet, ikke Sæternes.

**) Disse hørte ikke til Hørstads Menighed.

nighed, kan bevidne, at Pastor Garstad ikke, saavidt jeg har seet, har gjort sig skyldig i Indtrængen i Sagbøs Menighed. Engang ytrede jeg til Garstad Tanken om at gaa ud af Sagbøs Menighed, hvorpaa Garstad kun bad mig først nøie betænke mig, saa jeg ikke skulde gjøre det tvivlende.

30te Nov. 1875.

Torggrim N. Klep."

Past. Garstad oplyser med Hensyn til Udtrykkene "hellere lade sig brænde end enes med Prof. W. og Konf.", at han har sagt eller ialfald ment: "end antage og blive enig i Prof. W.'s Lære i de omstridte Punkter", og at han ved et offentligt Diskussionsmøde med Past. Bergh forklarede sig saa, at "Guds Ords Sandhed var ham mere om at gjøre end Alt i Verden". At Prof. W. ikke vil lade sig brænde for sine Meninger og Anskuelser, er høist rimeligt.

Pastor Garstad tilbyder sig fremdeles at staae Vidnesbyrd for, at det dels er Prof. W.'s egen Opførsel ved hans Besøg i Red River Dalen Sommeren 1874, dels den "aabne Erklærings" løgnagtige Bestyrdninger, der have bragt Mange til at forlade Konfessionen uden hans (Garstads) Paavirkning, ligesom og for, at Past. Sagbø har været hos enkelte af Garstads Menighedslemmer for at faa dem over til sig.

Fra Past. Betlesen i Ottertail Co., Minn., som ogsaa af Prof. i hans "Bisconfinisme" er angreben for "Egklusivisme", har jeg netop modtaget følgende Oplysninger:

"I Anledning af den af Hr. R. R. Kvamme Side 91 i 'Bisconfinismen' meddelte Erklæring vil jeg kun oplyse: 1) at Hr. Kvamme maa sigte til Ytringer af mig i en privat Samtale mellem ham og mig, 2) at Indholdet af Samtalen er urigtig gengivet. I Stedet for at indlade mig nærmere paa Hr. Kvammes Gjengivelse af Samtalen, vil jeg hidsette et Par Vidnesbyrd, hvoraf Enhver kan domme, hvor nøie Hr. Kvamme ellers tager det med Sandheden: 'R. R. Kvamme havde lovet vor Menighed Gravplads, og i et Menighedsmøde, afholdt i hans Hus den 25de Mai 1871, besluttede Menigheden med R.'s Samtykke at bygge sin Kirke paa nævnte Gravplads; men det følgende Aar traadte Hr. Kvamme ud af Menigheden, og en Stund efter, at dette var skeet, erklærede han, at han ikke havde lovet vor Menighed Gravplads.

Erk. Nilsen. T. Betlesen."

'Bed en Begravelse erklærede R. R. Kvamme i Manges Paa-hør, at han ikke havde lovet vor Menighed Gravplads.

Bøie C. Dahl. Ole C. Dahl.'

"Med Ovenstaaende vil jeg dog ingenlunde benegte, at jeg haade

offentlig og privat har advaret saavel mod Konferencen som mod Past. Bergh; jeg har anseet det for min Pligt ligeoverfor den første paa Grund af den ulutherste Stilling, den indtager, og dens Angreb paa vort Samfund og Indrængen i mine og andre af vore Menigheder, ligeoverfor Past. Bergh tillige paa Grund af hans samvittighedsløse og ugadelige Færd. Bevis for denne sidste Bestyldnings Rigtighed er allerede leveret i vor Kirketidende No. 8 for 1874; men jeg skal til Overflod meddele en bevidnet Erklæring om, hvad Past. Berghs egen Slægtning, Past. Raja af E. Gjelsens Samfund, erklærede og beviste i et offentligt Møde, som han den 14de Decbr. 1874 havde med Past. Bergh, for at man deraf kan se, at ogsaa Andre end vi finde det nødvendigt at advare mod Hr. Bergh.

Indholdet af Pastor Rasas Udtalelser ved den Leilighed var følgende: Jeg har søgt at øve Kirketugt. Nogle have paa Grund deraf forladt Menigheden. Nu ser jeg, at ogsaa disse have fundet Indgang i Berghs Menighed. Bergh øver ikke Kirketugt, men afslutter og meddeler Sakramentet ogsaa til saadanne Folk; jeg tror, at det havde været bedre for mange Sjæle, om Bergh ikke var kommen her. John Erikson. John Nilson. Erik B. Brække.

"I Anledning af den anden (Side 91 i 'Wisconsinismen') meddelte Erklæring angaaende Forhandlingerne om fælles ReligionsROLE med Konferencemenigheden finder jeg det ikke fornødent at levere noget yderligere Tilsvær, men henviser til det Svær, som i sin Tid blev givet Konferencemenigheden, og som findes meddelt i Kirketidenden No. 8 for 1874.

I. Berlesen,

Præst til St. Dafs og annekterede Menigheder, Ottertail Co., Minn."

Jeg er i Tvivl, om jeg skal røre ved Past. Hjertsens Historie om, at jeg "paa det Kraftigste har irteret Kjøbmand G. Halvorsen, fordi han husede" den berygtede Pastor Simonsen; men tier jeg, saa tage formodentlig Konferencens Venner denne Taushed til Indtægt og tro, jeg har villet, at Hr. S. skulde negte Simonsen Husly og Mad, naar han kom forfrosen og sulten til ham. Derfor hidsætter jeg i Korhed Faktum, som er dette: Da Simonsen aldeles ukaldet trængte sig ind i den af mig da betjente Menighed i Whitewater, hvor hverken Simonsen eller Konferencen da havde nogen Menighed, fandt han sit Tilhold og den kraftigste Understøttelse hos Hr. Halvorsen, som for flere Aar tilbage var udraadt af vor Menighed og tilhørte Augustanasynoden. Da det var

aabenbart, at Simonsen hos Halvorsen fandt den kraftigste Støtte i sine Bestræbelser for at nedbryde og splitte vor lille Menighed, sagde jeg ham, at han gjorde stor Synd og tilføiede Guds Kirke stor Skade ved at antage sig en Mand som Frimureren Simonsen. Det Samme mener jeg fremdeles er Tilfældet ogsaa med Konferencen, naar den paa forskjellige Maader har støttet i hans ugudelige Færd en Mand, der er bleven saa aabenbar baade her og i Norge som Simonsen.

At imidlertid i et saavidt stort Samfund som vort og under saa heftige Kampe, som vi have været nødte til at føre, aldrig noget Misgreb af os i denne Retning skulde have fundet Sted, vil jeg paa Forhaand langt fra paastaar. Endnu mindre vil jeg negte, endelige forsvare, at ogsaa hos os Ridsjærhed har aabenbaret sig uden Rundsab, og for skarpe og bitre Udtryk kunne være faldne under Stridens Hede; men saadanne personlige Skrøbeligheder hos de Enkelte skulde dog Konferencen, som ikke engang vil være ansvarlig for sit theologiske Fakultets Lærdomme, være den Sidste til at tilregne vor Synode paa den Maade, at den efter disse Skrøbeligheder tegner dens Karakteristik. I hvert Fald vil den samme Karakteristik da ogsaa passe paa Konferencen.

Men naar Prof. blandt sine "historiske Kjendsgjerninger" for vor eksklusivistiske Aandsretning anfører saadanne virkelige Fakta, som at vi ikke ville holde fælles offentlig Bøn og Andagt sammen med deres og andre vildfarende Samfunds Lærere, der "fornegte og bekjæmpe" Sandheden, ret som om vi vare af en og samme Tro og Bekjendelse med dem; at Pastor Vetlesen med sin Menighed ikke vilde have Skole sammen med Folk, som for Lærens Skyld havde forladt dem og dannet en Oppositionsmenighed, og sammen med disse antage en Skolelærer, som skulde tjene begge Parter eller staa neutral og udenfor begge Menigheder; at Pastorerne Muus og J. Frich have meddelt Personer, som paa Grund af Vildfarelser og Sandhedens Fornægtelse udtræde af deres Menigheder og ophæve kristelig og kirkelig Forbindelse med dem, og af hvilke den ene i al Fald for med løgnagtige Bestyrdninger, en passende Attest, medens Prof. Weenaas karakteriserer saadanne Mænd som "dreyne af Samvittighedsnag"; at Prof. Schmidt og Past. Rasmussen paa vort Samfunds Begne protesterede imod, at det norske Missionselskab, som havde indgaaet kirkelig Forbindelse med vor Synode, indgik en lignende med Konferencen og saaledes bragte os i kirkelig Forbindelse med et Samfund, som i mange Stykker "fornekter og bekjæmper" Sandheden og lige fra sin Stiftelse har arbejdet til vore Menighe-

ders Splittelse og Adelæggelse; at jeg med Pauli Ord Gal. 1, 6-8. advarede Modstanderne for de falske Lærdomme, som vare fremførte (se Frikonsf. Referat 1872 Side 122.); at kristelige Menigheder her, hvor der næsten i hvert Town ere offentlige Kirkegaarde, bruge sin baade guddommelige og menneskelige Ret til at faststille en kristelig Orden med Hensyn til Benyttelse af sin egen Kirkegaard og ikke lade den staa til almindelig Afbenyttelse ogsaa for Folk, som lige til sin Død vise, at de Intet belymre sig om Kirken og dens Gøder:—jeg siger, naar Prof. W. anfører alt Saadant som Beviser for vor "Egklusivisme", ja, da har det alene sin Grund i hans egen Indifferentisme og Latitudinæritet, der ligesaa lidt undser sig for at gjøre Indrømmelser ligeoverfor en falsk Friheds Fordringer som for selv at fordre "Frihed" for "Løgn og Synd".

Mod Slutningen af dette Affnit søger Prof. at forsvare, saavel at Konferencen opretter Menigheder ved Siden af Synodens i samme By og Settlement, som at den paa en saare ukristelig Maade har indtrængt sig i vore og splittet dem, med den Undskyldning, at vi gjøre os skyldige i samme Synd. Hvad det første Punkt angaar, da have vi ovenfor seet, at Herren aldrig har indrømmet Løgn og Bildfarelse den samme Ret som Sandheden, ligesom han heller aldrig har tilladt os, endlige befalet os at lede Folk fra Sandheden til Bildfarelser, men vel omvendt fra Bildfarelse til Sandhed, dog uden at gribe ind i fremmed Bestilling og krænte ordnede, om end vildfarende, Menigheders Rettigheder. Og med Hensyn til det andet Punkt, da ved jeg, at enkelte af vore Præster af Frygt for at gjøre sig skyldige i saadan syndig Indtrængen have gaaet for vidt i sin Forsigtighed og forsømt, hvad de vistnok burde have gjort for at beskytte de dem af Herren anbettede Sjæle mod Ulve, som trængte sig ind. Dog, om nogen af Vore virkelig skulde have gjort sig skyldig i Indtrængen i Konferencens Menigheder, saa indser jeg ikke, at det kan give Konferencen nogen Ret til at synde. Man klage til rette Vedkommende! Vi skulle viselig da ikke taale, at der aflægges aabenbar falske edelige Vidnesbyrd for at faa en Skyldig frelst eller en Uskyldig dømt, heller ikke skulle vi rette paa Vedkommendes edelige Vidnesbyrd eller godkjende Dommen og saa senere anstille Underjøgelse, saaledes som det fra Konferencens Side var Tilfældet ved Sagen i Winchester (se Ev.-luth. Kirket. No. 15 og 16. 1874). Vi ønske gjerne alle Slags Synder og Misgreb aflastede inden vort Samfund; hvo som vil hjælpe os dertil, skal have vor Tak. Vi ville ikke anse det som nogen Und-

Afyldning for os til at gjøre ligesaa, at Konferencen (og af den ikke mindst Prof. W.) paa den ukristeligste Maade har trængt sig ind i vore Menigheder, splittet dem og antaget sig Menighedslemmer, som stode under Tugt eller i Ukristelighed udeiukkede sig selv, saaledes som i Past. L. A. Torgersons Menigheder (se Kirkl. Mdt. 1869 No. 12.), S. A. Stubbs (K. M. 1870 No. 8 og 11.), Trempealeau (K. M. 1872 No. 16 og 23), Winchester (K. M. 1871 No. 7.), Waupaca og flere. Ja Konferencen har paa en sørgelig Maade bekræftet Rigtigheden af, hvad "Lutheran & Missionary" forudsagde om den ved dens Stiftelse: "De have for sig den sørgelige Fremtid at bygge paa en falsk Grundvold og at samle om sig de misfornøiede og utilfredsstillede Elementer i de norske Settlementer".

Naar Hr. Past. J. A. Bergh af Konferencen paa flere Steder klager over vore Præsters Forhold, da er allerede i vor Tidende for 1871 No. 17, 1872 No. 14 og 1873 No. 8 denne Sag tilstrækkelig belyst.

I Anledning af den Skrivelse fra Past. M. F. Gjertsen, hvori Past. Næss angribes, er jeg saa heldig i dette Dieblis at modtage nogle Meddelelser fra Past. Reh. Christensen, hvoraf følgende hid sættes for at belyse ogsaa de her af Prof. W. anførte "historiske Kjendsgjerninger".

Side 90 fortæller Past. Gjertsen: "Paa min Missionsreise i Kansas i Aaret 1869 kom jeg gjennem Settlementer, hvorigjennem der for et Aar tilbage havde reist en Præst af den norske Synode og prædiket, men uden at foretage nogen Menighedsordning.*") Hermed vil Pastoren formodentlig, at Folk skal forstaa, at der, hvor det senere omtalte Møde mellem ham og Past. Næss blev holdt, og hvor han organiserede Menighed, var ingen Menighed før organiseret af vor Synodes Præster. At dette imidlertid ikke er overensstemmende med Sandheden, vil fremgaa af det Følgende:

I April Maaned 1860 besøgte Prof. Larsen Kansas og stiftede en Menighed, der vedtog en Konstitution, antog Navnet "den norske evang. luth. Menighed i Doniphan Co., Kansas," og udstedte et af 28 Medlemmer undertegnet Kaldsbrev til Prof. Larsen til at besøge den som Missionsmenighed. I Sommeren 1868 blev det i Menighedsmøde besluttet at bede Prof. Larsen at faa en Præst til at betjene den. Past. Næss kom da i Oktbr. samme Aar; ved den Leilighed blev ogsaa et Menighedsmøde afholdt, og 3 nye Trustees valgte. Den 26de Marts 1869 besluttedes i et Menighedsmøde at

*) Udøvet af mig.

faa Skjøde paa Menighedens Kirkegaard. At det her var overflødig for Past. Ræss at "organisere nogen Menighed", hvor den gamle bestod, er selvforstaaeligt.

Ovenstaaende Data ere hentede fra Menighedens Protokol. Hvorvidt Past. Ræss hilsede Past. Gjertsen paa den af denne anførte Maade, ved jeg ikke. Pastoren anfører ingen Vidner, og af Ovenstaaende have vi seet, at hans Ord ikke saa uden videre staa til Troende. Skulde det imidlertid være Tilfældet, saa kunne vi ikke billige, at Past. Ræss paa en saadan Maade karakteriserer Past. Gjertsen, selv om denne Karakteristik i sine enkelte Dele er i fuld Overensstemmelse med Sandheden; thi der maa være Maade med Alt.

Jeg skal kun for mit eget Vedkommende tilføie følgende Oplysning: Ved vort Synodemøde i Lisbon 1870 var Past. Gjertsen flere Dage tilstede. Jeg benvendte mig til ham for at faa i Stand et Møde af ham og Past. Ræss med os i Anledning af G.'s Indtrængen i Menigheden i Kansas. Ved Middagen i Præstegaarden erklærede ogsaa Past. Gjertsen, at han vilde blive over den følgende Dag og afgang Møde. Men den næste Morgen bragte et Bud os den Hilsen fra Past. Gjertsen, at han havde seet sig nødt til i en Hast at afreise, da han frygtede, der kunde blive stygt Veir. Jeg tror, Past. P. A. Rasmussen, hos hvem vi vare, endnu erindrer det Hele.

Til Slutning gjør Prof. W. et meget morsomt Forsøg paa at godtgjøre den norddanske Konferencens høie Værdi ligeoverfor den norske Synode, idet han afstrykker en Erklæring fra Past. D. Scheldahl og nogle Menighedslemmer, der bevidne, at de siden 1846 have udgjort en Menighed i Lisbon, Kendall Co., Ill., der senere flyttede til Story Co., Iowa. Ved at se denne Prof.'s Dmtale af Konferencens ærværdige Anerkender mig i Hu, hvad gamle Elling Gjelson ved et Møde, han havde med Augustanerne angaaende en Forening, svarede os paa vort Spørgsmaal om, hvorledes det gik: "Det gaar ikke fort det; du ved, de Andre have nu faret omkring; først vare de med os, saa i Franckeanersynoden, saa i Nordre Illinois og Generalsynoden, saa i Augustanasynoden, og nu komme de tilbage og ville til os igjen; men vi have staaet fast paa samme Pletten." Ja, vi erkjende, at Konferencen i lige Linje nedstammer fra Franckean, Nordre Illinois, General- og Augustanasynoden. Til yderligere Opmuntring for Prof. W. vil jeg ogsaa meddele, hvad Past. C. L. Clausen, Konferencens første Formand og endnu dens Medlem (om som Præst eller Landagent i Virginien, skal jeg ei med Bestemthed sige), i 1850 svarer "Missionary" paa dens Klage

over, at den første norske Synode ikke omfattede alle de norske og svenske Menigheder: "Foruden at de to Førstnævnte (nemlig Paul Anderson og Ole Andrewsen) med deres Menigheder ere udgaaene fra os og i væsentlige Stykker have afvejet fra vor Kirkes Lære og Orden og, saavidt vides, vedblive i deres Afvigelser, saa have de jo desuden alt sluttet sig til en anden Synode, nemlig den 'Franckean Evangelical Latheran'."

Saa ere vi da til Ende ogsaa med dette Afsnit, hvori Prof. W. vilde meddele os de "historiske Kjendsgjerninger" for vort Samfunds "Egklusivisme", dette "Wisconsinismens" tredje Kjendemerke. Læseren har seet os omhyggelig undersøge og veie de anførte "Kjendsgjerninger", men ogsaa fundet, hvad vi jo hørte, vi efter de givne Forudsætninger paa Forhaand maatte antage, at disse "Kjendsgjerninger" — forsaavidt de vare "historiske" og ikke opdigtede — ikke beviste, hvad de skulde bevise, — vor "Egklusivisme", men tværtimod godtgjorde vor sande Egklusivitet ligeoverfor "Løgn og Synd" og "ligeoverfor alle dem, som fornegte og bekjæmpe Sandheden".

Som Bevis for Missourisynodens "yderliggaaende Egklusivisme" tilføier Prof. i en Anmærkning som Altpaaalæng et Stykke af "Der Lutheraner" for Juni 1875, hvori der omtales, at "den lille Flok af saakaldte Missourianere (i Tyskland) nu staaar ganske for sig selv — og adskilt fra og i Modsetning til hele den lutheriske Friskirke". Det synes heraf at fremgaa, at Prof. W. misbilliger Missouriernes og Past. Brunns Lære om Kirke og Embede, men er enig med Breslauer- og Immanuelssynoden i deres romaniserende Lære om disse Punkter. Naar Prof. i samme Stykke fortæller os, at mellem Missouri og Past. Th. Harms ogsaa "et Brud er indtraadt", da er det Iowa "Kirchenblatt", som har fabrikeret den Skrone. For at bekræfte dens Sandhed citerer Prof. af en Opsats af den ærværdige Past. Wynecen i "Der Lutheraner" den Ytring, at der i den afdøde L. Harms's Skrifter findes Vildfarelser, som ikke ere "blotte Inkorrektigheder, men Udtalelser, der angribe selve den kristelige Grunddold, Læren om Retfærdiggjørelsen, og ere i og for sig sjælefarlige". Men hvorfor udelader Prof. da, hvad Past. Wynecen tilføier: "Med Glæde vil jeg dog ogsaa bekjende, at efter min faste Overbevisning den dyrebare, salige Harms's Hjertergrund, Troes- og Naadestand ved alle disse Ting ikke i mindste Naade er bleven berørt. Det bevidne paa den anden Side hans ellers i Sandhed evangeliske Prædikener, . . . hvori han med ret evangelisk Alvor henviser til den eneste Grund for vor Retfærdiggjørelse og Salighed, Kristus og hans stedfortrædende Fyldestgjø-

relse, annammet i Troen." Winesens Artikel vil for Resten forhøjbentlig snart udkomme paa Norsk, saa at Enhver kan dømme, om her er vist en "Eksklusivisme", der berettiger til et Brud fra Pastor Harms's Side. Om Past. Th. Harms vil blive deres Fiende, som foreholde ham Sandheden (Gal. 4, 16.), vil Fremtiden vise.

C. "Verdensretfærdiggjørelsen".

Medens Prof. W. betragter den "fornuftmæssige Rettroenhed" og den aandelige "Eksklusivisme" som Wisconfinismens "Hjerte og Sjæl, det indre Livsprincip", saa er derimod "Verdensretfærdiggjørelsen" og de i det følgende omtalte Kjendemerker for ham "mere tilfældige historiske Foreteelser", "aandelige Affødninger og Aabenbarelses af" hint Livsprincip. I det Foregaaende have vi seet, hvorledes Prof. kun har paadigtet vor Synode hine Kjendemerker paa den forfærdelige "Wisconfinisme", den "fornuftmæssige Rettroenhed" og "den aandelige Eksklusivisme". Da nu de, som han herester opregner og behandler, kun ere "Affødninger" af hine, saa kunne vi deraf allerede slutte, med hvilken Ret Prof. tillægger os disse nye Kjendemerker paa vor Synodes "Wisconfinisme".

Til den første af disse Affødninger regner Prof. "Verdensretfærdiggjørelsen" eller, som den oftere er kaldt, den objektive, den almindelige Retfærdiggjørelse. Ved denne forstaa vi, at Gud, idet han — ved at opreise Kristus fra de Døde — erklærer ham retfærdig, med det Samme anerkjender og erklærer alle Mennesker, den hele Verden, hvis Repræsentant og Stedfortræder Jesus Kristus var, ligesaa vel i sin Dystandelse og Seier som i sin Lidelse og Kamp ("han bleo given hen for vore Overtrædelser og opreist for vor Retfærdiggjørelse"), for fri for Skyld og Straf og retfærdig i Kristo Jesu.

Paa samme Tid fastholde og lære vi overensstemmende med Skriften, at den enkelte Synder til sin Trøst og Salighed ved Troen maa annamme og tilegne sig denne ved Kristi Død for Alle erhvervede, ved hans Opstandelse proklamerede og ved Evangeliet tilbudte og Stenkede Retfærdighed, og at Gud for Kristi Skyld, hvis Retfærdighed den bedrøvede Synder i Troen griber og tilegner sig, retfærdiggjør den Troende og tilegner ham hans Tro til Retfærdighed. Vi lære altsaa, at Udtrykkene "Retfærdiggjørelse" og "retfærdiggjøre" bruges i Skriften og i den lutheriske Kirke paa en dobbelt Maade: 1) at Retfærdiggjørelsen er kommen over alle Mennesker, naar der nemlig menes den ved Kristo for Alle erhver-

vede Retsfærdighed, 2) at kun den Troende retsfærdiggøres, naar Talsen er om den annammede Retsfærdighed.

Paa Retsfærdiggjørelsen i sidste Forstand behøver jeg ikke her at indlade mig nærmere; kun maa jeg gøre opmærksom paa, at netop denne vor Lære om Synderens Retsfærdiggjørelse af Troen viser, til hvilke fortvivlede Midler Prof. W. maa gribe, naar han for at støtte sin daarlige Sag paastår, at vor Lære om Verdens Retsfærdiggjørelse "løser Retsfærdiggjørelsen i Kristus fra . . . Troen og dermed i Virkeligheden fra . . . Kristus selv".

Men at vor Lære om Retsfærdiggjørelsen i første Betydning, som en Retsfærdiggjørelse af alle Mennesker ved Kristi Opstandelse fra de Døde, er bibelsk, det bevise vi: 1) dermed, at den er udtrykkelig lært i Rom. 5, 18. 19., hvor det heder: "Altsaa, ligesom formedelst Ens Fald Fordømmelse kom over alle Mennesker, saaledes skal og formedelst Ens Retsfærdighed Livsens Retsfærdiggjørelse komme over alle Mennesker. Thi ligesom ved det ene Menneskes Ulydighed de Mange ere blevne Syndere, saa skulle og de Mange vorde retsfærdige ved den Enes Lydighed."

At ville med Past. Eggen (se Trifonf. Forhandl. paa Rock Pr. Side 24) forklare "alle Mennesker" om "de Troende", er at gøre aabenbar Bold paa Guds Ord. Ved Prof. Weenaas's Forklaring, "at Livsens Retsfærdiggjørelse er bestemt til Alle, har alle Mennesker til sit Maal" (Rock Pr. Trifonf. Side 30), tages det græske Ord "eis" ("til, over") paa sidste Sted i B. 18 i en ganske anden Betydning end paa første Sted, uden at Noget berettiger, endslige nøder til en saa forskjellig Fortolkning i de to parallelle Sætninger. Og naar Prof. Østedal, som kender den græske Text og ved, at der staar inter Verbum, men kun Præpositionen eis (til), som Luther oversætter: "er kommen over Alle", og vor almindelige Bibeloversættelse: "skal komme over Alle", ved et Møde i Wis., saavidt jeg erindrer, gjør Folk, som ei kjende Grundtexten, opmærksom paa, at der i vor Bibel staar: "skal komme" og ikke "er kommen"), da er det ret betegnende for hans Aandsretning, ikke at tale om, at han ved en saadan Fortolkning selv løber sig fast i Universalisme.

2) Bevise vi denne Læres Rigtighed af den bibelske Lære om Forsoningen. Skriften lærer, at "Kristus er en Forsoning for vore Synder, dog ikke alene for vore, men ogsaa for den ganske Ver-

*) I nogle norske Bibler staar dog ogsaa "er kommen", saasom i Frederik den 2dens af 1589 og i en af de under Kristian den 4de udfomne Bibler, hvis Text er benyttet i en i 1840 i Kristiania udfommen Billedbibel.

dens" (1 Joh. 2, 2.), at han er "det Guds Lam, som bærer Verdens Synd" (Joh. 1, 29.), og at "Gud i Kristo forligte Verden med sig selv, idet han ikke tilregnede dem deres Overtrædelser" (2 Kor. 5, 19.). Har Kristus baaret Verdens Synd og forsonet for den, saa er Verden efter hans Hensigt, som gav Løsepengen for den, løst og fri fra Synden og dens Straf, skjønt den bliver i Trældom og under Guds Brede, om den forbliver i Bantro. Som det heder i Konfordingbogen Side 63: "Efterat den ganste Verden var bleven Synden underlagt, har han borttaget den hele Verdens Synd, som Johannes vidner, sigende: Se det Guds Lam, se ham, som bærer al Verdens Synd." Er Gud forliget med den hele Verden, idet han ikke tilregnede den, men Kristum dens Overtrædelser, da maa Verden være retfærdig og skyldfri i hans Øine. Dette har Gud høitidelig bevidnet ved at opreise Kristum fra de Døde, som Paulus siger: "han er givet hen for vore Overtrædelser og opreist for vor Retfærdiggjørelse". Som "Guds Lam" var Jesus belæsset med al Verdens Synd, blev forbandet for den og dens Uretfærdighed og led Døden. Da Gud opvakte ham fra de Døde, erklærede han Skylden udsløttet og Kristum fri og retfærdig. Dog, som Kristus ikke bar sine Synder, men Verdens, ei blev fordømt for sine Synder, men for den hele Menneskeslægts, saa er Kristus ei heller for sin Person ved Opstandelsen erklæret retfærdig; men den ganste Menneskeslægt, for hvilken han døde og opstod, blev derved erklæret retfærdig af Gud. Er "Kristus opreist for vor Retfærdiggjørelse" (Rom. 4, 25.), saa er Kristi Opstandelse den Grund, hvorpaa vor Retfærdiggjørelse hviler; derfor siger og Paulus 1 Kor. 15, 17.: "Dersom Kristus ikke er opstanden, da er eders Tro forfængelig, saa ere I endnu i eders Synder"; da var Gjenløsningsverket erklæret ugyldigt; men nu er det ved hans Opstandelse erklæret fuldendt og gyldigt, saa at "Alt er rede"; men det var Alle, som han gjenløste, altsaa ogsaa til Alles Retfærdighed, at han opstod. Dette skal Synderen i Troen tilegne sig til sin Trøst og Salighed; men det kunde jo umulig være Guds Vilje, at Noget skulde tro det og trøste sig derved, naar det ei var sleet, naar ei Verden ved Kristi Død og Opstandelse var friet fra Fordømmelsen, fritjendt fra sin Synd og Skyld og erklæret retfærdig. Ja var det ikke saa, var Verden ikke ved Kristi Død og Opstandelse bleven erklæret retfærdig for ham, men han fremdeles tilregnede dem deres Overtrædelser, da vare vi jo ikke ved Kristi Død blevene friede fra Synden og dens Skyld, da erklærede jo Gud dermed, at han ikke var bleven forliget ved Kristi

Forsoningsgjerning, men endnu krævede noget Mere for at blive forliget, da havde Kristus jo heller ikke fuldkommen forløst og forsonet for alle Mennesker, da var han heller ikke i Sandhed bleven deres Retfærdighed for Gud. Men nu "er han opreist for vor Retfærdiggjørelse"; altsaa har Gud ved Kristi Opstandelse bevidnet, at han har forladt Verden dens Synd, og erklæret den retfærdig i sine Dine, og ved Evangelium forkynder han den dette salige Budskab. Derfor lader Gud nu ogsaa ved sine Sendebud den ganske Verden formane til at lade sin Vantro og sit Fiendskab mod Gud fare og forlige sig med Gud ved at tro og til sin Trøst tilegne sig dette salige Budskab, at Gud ikke tilregner den Overtrædelserne, men Kristi Retfærdighed.

Prof. W. erkjender virkelig ogsaa denne vor Lære om Retfærdiggjørelsen for "en logisk, fornuftig Følgeslutning af den kristelige Lære om Verdens Forsoning i Kristo"; men alligevel forkaster han den og negter dens Sandhed. Hans Grunde hertil ere, 1) at den "har sin Rod i Orthodoxismen", 2) at den nødvendigvis leder til "farlige Konsekvenser" blandt "det mindre kristeligt oplyste Folk".

Hvad nu den første Grund angaar, at Læren om en almindelig Retfærdiggjørelse "har sin Rod i Orthodoxismen", da synes Prof. at ville bevise Rigtigheden af denne Paastand dermed, at denne Lære "løser Retfærdiggjørelsen i Kristo fra dens logiske og organiske Forbindelse med Troen og dermed . . . fra dens Sammenhæng med Kristus selv", og at Retfærdiggjørelsen saaledes kun bliver "en logisk Slutning", "et den 'rene Læres' Tankeexperiment", "Noget i det Blaas, som ikke kan fattes", men "ikke en personlig Akt af Gud, der med sit reale Indhold medfører et virkelig nyt personligt Forhold".

Vi have imidlertid allerede i det Foregaaende seet, hvor ugrundet det den Bestyldning er, at vi løsriver Retfærdiggjørelsen fra Troen og Kristus, saasom vi jo netop grunde den paa Kristum, hans Død og Opstandelse og ved at sætte den som en Kjendsgjerning, der skal forkyndes, gjøre det umuligt, baade at Troen kan uanfanges ved det salige Budskab, og at Troen kan gribe og tilegne sig det til sin Trøst, hvilket Alt er en Umulighed efter Prof.'s Paastand; thi hvad der ikke er til som Faktum, kan ikke med Rette forkyndes eller troes som saadant; saa det altsaa viser sig, at det i Virkeligheden er Prof. W., som ved sin Lære omstøder Retfærdiggjørelsens Grund, Kristum, og Troen som Midlet, hvorved han tilegnes, og dermed tilintetgjør Retfærdiggjørelsen selv.

Hvad de "farlige Konsekventser" af denne vor Lære angaar, da ville vi senere tale lidt derom og paavise, at Konsekventserne ikke ligge i vor Lære, men at Folk kun af Uforstand eller ond Vilje falskelig drage dem, ligesom det jo er bekjendt nok, at Mange deraf, at Kristus er bleven Synderes Tjener, drage den falske Konsekvents, at han er Syndens Tjener, og deraf, at han i Nadveren giver sit Legeme og Blod til Syndernes Forladelse, slutte, at de blive salige, naar de kun gaa til Guds Bord, selv om de gaa i Bantro og leve i Syndeflækkerhed.

Prof.'s Ræsonnement lider overhovedet af to "Grundfeil"; den ene er, at det sætter Fornuften over Guds Ord og ikke vil lade dette gjælde, fordi det ei kan begribes; den anden bestaar deri, at den retfærdiggjørende Tro betragtes ikke som et blot og bart Midde (organon lepticon), en Haand, der modtager og fyldes af den Naade og de Gaver, som allerede ere forhaanden, ligge færdige og tilbydes og stjenkes for Intet.

Det Sidste er især klart af, hvad han siger Side 112: "Naar vore Modstandere . . . tale om Troen som det 'modtagende, annammende Midde', hvorved Synderen tilegner sig og saaledes bliver delagtig i den Syndsforladelsens Gave og Skat, som af Gud i Absolutionen stjenkes, saa er dermed sagt i al Fald kun den halve Sandhed, og det Hemmelighedsfulde og Dybe, men Væsentlige ved Troen som 'retfærdiggjørende' ganske overseet"; og atter: "Troen som retfærdiggjørende er noget Mere end et blot 'retfærdiggjørende Midde'".*) For Prof. er altsaa den retfærdiggjørende Tro ikke blot Midlet, Haanden, som griber Kristi Fortjeneste; efter hans Mening retfærdiggjør Troen ikke blot, fordi den griber Kristus og hans Retfærdighed. Paa papistisk Vis tillægger han altsaa Troen, forsaavidt den retfærdiggjør, noget Mere, anser den som en Kvalitet, en ny Beskaffenhed, som Mennesket faar ved det Livssamsund med Kristus, i hvilket det ganske vist ved Troen kommer, men som dog slet ikke er det, hvorfør det retfærdiggjøres, og heller ikke medvirker til Retfærdiggjørelsen. At paastaa, at Troen som en saadan ny Beskaffenhed hos Mennesket skal bevirke en Forandring i Guds Sjætelag mod det og foranledige Gud til at benaade og retfærdiggjøre, er papistisk.

Hertil kommer for det Tredie, at Prof. haardnasset negter, at Retfærdiggjørelse baade i Skrift- og Kirkesproget bruges paa en

*) Udhevelserne i disse Citater ere af mig.

dobbelt Maade, ikke blot derom, at Gud tilregner den enkelte Troende hans Tro til Retfærdighed og erklærer ham for retfærdig, men ogsaa derom, at Gud i sin Dom ved at opreise Kristum fra de Døde anser den hele Verden skyldfri og tilregner den Kristi for Alle stete Fyldestgjørelse, for Alle erhvervede Retfærdighed.

Vi maa nu lidt nærmere betragte disse Prof.'s Grundseil.

Det kan vel med Føie vække vor Forundring, at Prof. her, hvor han bestylder os for "fornuftmæssig Rettroenhed", fordi vi gjøre en logisk fornuftig Følgeslutning af den kristelige Lære og af Guds Ord, selv paa rationalistisk Vis gjør sig skyldig i den grove Synd, at stille Fornuften som Dommer over Guds Ord. Ja det maa synes sælsomt, at han i samme Dieblis, som han badler os for den retmæssige Brug af Fornuften i aandelige Ting, selv anvender den paa en imod Guds Ord stridende Maade og giver den en Betydning, som den ligesaa lidt efter sit Væsen som efter Guds Ord kan have. Og dog forholder dette sig saaledes.

"Retfærdiggjørelsen, Benaadelsen, Syndsforgældelsen fra Guds Side", siger Prof. Weenaas, "bliver Noget i det Blaas, som ikke kan fattes; thi Fornuften siger samtidig, at den benaadede Verden bliver under Guds Brede og gaar, uagtet retfærdiggjort fra Guds Side, fortabt." Og atter: "Hvad Betydning, hvilket Indhold, hvilken Virkning faar da Retfærdiggjørelsen . . ., naar en arm Synder . . . virkelig er retfærdiggjort og benaadet fra Guds Side og dog gaar fortabt — kan være løst og dog forbliver bunden?" Fordi disse to guddommelige Sandheder synes ham en Modsigelse, som han ikke kan "fatte", forkaster han den ene. Vi derimod lade ikke Fornuften saaledes gjøre sig til Herre over Guds Ord, men "tage den til Fange under Troens Lydighed". Om vi i den hellige Skrift støde paa tvende Sandheder, der for vor Fornuft synes at modsiges hverandre, saa negte vi hverken den ene eller den anden, men tro og fastholde begge som guddommelige Sandheder. Saaledes i Læren om Udvalgelsen; der fastholde vi, baade at Gud alvorlig vil, at alle Mennesker skulle blive salige, og at kun en Del, de Udvalgte, blive salige, og at dog Ingen kan medvirke noget til sin Omvendelse, men at Gud udretter Alt. Men fordi her er en guddommelig Hemmelighed, som Fornuften ikke kan begribe, saa negte Calvinisterne den ene Sandhed, at Gud alvorlig vil, at Alle skulle blive salige, og sige, at Aarsagen til, at Nogle blive salige, og Andre fordømte, alene er at søge i Guds Vilje, som fra Evighed har udvalgt Nogle til Salighed og Andre til Fordømmelse; mens paa den anden Side Papisterne paa pelagianist Vis søge at

løse Hemmeligheden ved at negte den anden Sandhed, at Mennesket Intet kan medvirke til sin Salighed, idet de lære, at Martsagen til, at Nogle blive salige, og Andre fordømte, er at søge hos Mennesket selv, idet Nogle bruge sin medfødte Kraft til Omvendelse, men Andre ikke.

Saaledes gjør nu ogsaa Prof. W. i dette Tilfælde. Den hellige Skrift lærer baade, at Gud har elsket den hele Verden, at han har gjenløst den, at han "ikke tilregnede den dens Overtrædelser", men er forliget med den (2 Kor. 5, 19.), og at derfor "Livsens Retfærdiggjørelse skal komme (eller: er kommen) over alle Mennesker" (Rom. 5, 18.), og paa den anden Side, at "Guds Brede bliver over Bantroens Børn", at hvo som ikke tror, er bunden, ja "er allerede dømt", og at "Saa ere udvalgte". Prof. W. fastholder nu den sidste Sandhed, men negter den første; thi har Gud ikke ladet Bredden fare ligeoverfor Verden, saa har han jo heller ikke elsket den; er Verden ikke "løst af Gud", saa er den jo ikke i Sandhed gjenløst ved Kristi Blod; er Verden ikke virkelig efter Erhvervelsen benaadet og retfærdiggjort fra Guds Side ved Kristi Fyldestgjørelse, da er det heller ikke sandt, at Gud er forliget med den, og at "Livsens Retfærdiggjørelse er kommen over alle Mennesker". Vi se saaledes, at det er Prof.'s Fornuft, som tager Anstød og forarger sig over Evangeliets Hemmeligheder.

Men efterdi nu Gud, efter Prof. W.'s Anskuelse, ved Kristi Død ikke er fuldkommen forliget og ikke har ladet sin Brede fare, og Verden heller ikke efter Erhvervelsen er benaadet og retfærdiggjort og altsaa heller ikke fuldkommen forløst, og "Afgang til Salighed" ikke "aabnet for Enhver", saa kan Prof. naturligtvis heller ikke forkynde dette glade Budskab, for at de arme Syndere kunne og skulle tro det til sin Trost og Salighed. Han maa derimod prædike "et andet Evangelium", i hvilket den rette Tro ikke som en Haand blot griber den allerede erhvervede og skjenkede Retfærdighed, men som en Gjerning af en god Bestaafenhed faar en forjæntlig Karakter. Prof. maa efter sit nye Evangelium prædike, at Kristus ved sin Lidelser og Død kun har udrettet saa meget, at Gud nu er bleven villig til at lade sin Brede fare og forliges og løse, benaade, forlade, retfærdiggjøre og aabne Afgang til Salighed, men at han i Virkeligheden kun kan gjøre og gjør alt dette, naar Mennesket fra sin Side opfylder den af Gud satte Betingelse, det af Gud givne Lovbud, nemlig at han skal tro; og det, som saaledes skal troes, bliver da ikke det, at Gud allerede har gjort dette og er forliget,

men at Gud vil gjøre det og vil blive forligt, naar han ser den Lydighed og den gode Bestaaffenhed hos Mennesket, at det tror. Men selv for svage Dine maa det dog være klart, at efter denne Lære har 1) Kristus ikke fuldkommen gjenløst Verden og forligt den med Gud, men kun begyndt Forløsningsgjerningen, som Mennesket ved Troen skal fuldende, og gjort Gud villig til at forliges, medens Menneskets Tro først skal bevirke, at Gud virkelig bliver forligt, dog altsaa — vel at mærke — kun med den Troende, ikke med Verden. Saaledes bliver 2) Evangelium ikke længere et glad Budskab, som stjerker Syndernes Forladelse og Retfærdighed og derved virker Troen, som tilegner sig denne Gave, men det bliver en ny Lov, som fordier Tro af Mennesket til fuldkommen Fyldestgjørelse. Og 3) bliver Troen ikke den arme Synders Haand, der blot griber og tilegner sig, hvad der allerede er beredt og forhaanden, nemlig Guds Kjærlighed, Benaadelse, Syndernes Forladelse og Retfærdighed, men den bliver en Dødsfyldelse af den nye Lov, en Gjerning af Mennesket eller en ny Bestaaffenhed hos det, der har en saadan Kraft og Fortjeneste ved sig, at den fuldkommengjør den af Kristus begyndte Gjenløsningsgjerning og virker en Forandring i Guds Hjerte, saa at han nu lader sin Brede fare, bliver forligt med den Troende, elsker, benaader og retfærdiggjør ham. Og endelig 4) bliver Saligheden ikke længere alene af Naade for Kristi Skyld, men af Fortjeneste, nemlig af Troens Fortjeneste.

At Prof. W. ikke har fattet den hele Bærevide af sin Lære, vil jeg gjerne tro; ligesaa, at han ikke selv har draget alle disse Konsekventer af sin Lære; imidlertid — Logiken er en ubønhørlig Modstander, og med logisk Nødvendighed følge disse Konsekventer af den Betydning, han giver Troen ikke som en blot og bar Haand, der kun griber, hvad der allerede er forhaanden og stjerkes, men som en Gjerning, en Bestaaffenhed, der i Guds Hjerte virker og fremkalder Noget, som ikke var før, — Kjærlighed, Benaadelse og Retfærdiggjørelse. Men at Prof. giver Troen en saadan uevangelisk Betydning, kommer utvivlsomt af den gode Portion farisæisk Egenretsfærdighed, hvori han endnu stikker, ligesom ogsaa, som vi ovenfor saa, deraf, at han ikke tager sin Fornuft fangen i Troens Lydighed under Guds Ord, men mestrer og forkaster dette, fordi han ikke med sin Fornuft kan fatte det.

Naar man nu har forsøgt at komme Prof. W. til Hjælp og til en vis Grad forklare den tilsyneladende Modsigelse, saa vil han dog ikke lade saadan Forklaring gjælde. Der er nemlig spurgt:

"Hvorledes kan det nu rime sig, at den bellige Skrift paa den ene Side lærer, at den ganste Verden ved Kristi Dyræffelse fra de Døde er fritkjendt, og at den dog paa den anden Side erklærer, at Skylden hviler paa den Vantro, saa længe han forbliver i sin Vantro?" Hertil er svaret: "Gud betragter Verden paa to forskjellige Maader, som man vel maa sige imellem. Naar Gud betragter Verden i sin Søn Kristo, saa betragter han den med den inderligste Kjærlighed; betragter han derimod Verden udenfor Kristus, saa kan han ikke betragte den uden med brændende Brede." Men Prof. W. paastaar her, at "det ikke er bibelsk" at sige, at "Gud betragter Verden udenfor Kristum", men "kun et nyt Fornuftærsønment, der skal danne det fornuftige Grundlag for det fornuftige Tankeexperiment: 'Verdens Retfærdiggjørelse i Kristo'".

Heri tager dog Prof. aabenbarlig fejl; han ved det godt selv, at vi bygge denne vor Lære om Retfærdiggjørelsen paa Guds Ord og slet ikke paa noget som helst Fornuftærsønment, og at vi derfor heller ikke i ringeste Maade vilde komme i Tvivl om denne Læres Sandhed, om vi ikke ved noget Fornuftærsønment saa os i Stand til at give nogen tilfredsstillende Forklaring. Men naar Prof. siger, at saadan Tale om, at Gud betragter Verden udenfor Kristum, ikke er bibelsk, da skal jeg indrømme, at selve dette Udtryk ikke findes i Bibelen; men at Tanken ikke er fremmed for Bibelen og ialfskald ikke i Strid med den, det mener jeg lettest kan godtgøres ved at betænke, hvorledes det i Grunden forholdt sig ligedan med Guds Betragtning af Jesus, da denne hang paa Korset. Han var jo da paa en Gang den Retfærdige og den, som var gjort til "Synd", Faderens Elskelige—og forbandet af ham. Hvor kunde Gud paa en Gang elske og forbande sin Søn? Her er visseelig, ligesom hist med Guds Forhold til Verden, en uudgrundelig Hemmelighed; dog er her ingen Modsigelse. Man lægge blot Mærke til, at Gud betragter sin Søn i en dobbelt Henseende; betragter han ham som den, han virkelig i sig selv er, saa staar Sønnen som den Retfærdige for ham, saa elsker han ham; men betragter han ham som Verdens Repræsentant, som den, der "blev gjort til Synd for os", da brænder hans Brede over ham, og han forbander ham.

Svad nu endelig den Paastand angaar, at den lutherste Kirke ikke kjenner en saadan almindelig Verdens Retfærdiggjørelse, men kun bruger Ordet "Retfærdiggjørelse" om Guds Domserklæring til den Troende, der tilegner sig Kristi Retfærdighed, da skal det fra vor Side villig indrømmes, at Ordet "Retfærdiggjørelse" bruges allerøstest paa den sidste Maade baade i Skriften og af kirkelige Skribenter, lige

som vi ogsaa selv allerøstest benytte det saaledes; dog kunne vi ikke indrømme Rigtigheden af Prof.'s Paastand, men maa i bedste Fald antage, at den skriver sig fra hans Ubekjendtskab til den lutherste Kirkes Sprogbrug.

At vor Lære er bibelsk, have vi ovenfor seet, ligesom ogsaa, at vor Udtryksmaade er bibelsk; thi "Retfærdiggjørelse" bruges jo i den af os anvendte Betydning i Rom. 5, 18 og 19. At vor Udtryksmaade heller ikke er fremmed for den kirkelige Sprogbrug, sees deraf, at "Retfærdiggjørelse" og "retfærdiggjøre" bruges paa den nævnte Maade i vore Bekjendelseskrifter og af vore kirkelige Forfattere; saaledes i Augsb. Konf. Art. 6 (Konfordinde. Side 18 og 24), Apologien (Side 57 og 75), Konfordindeformelen (S. 365), fremdeles af Cyrillus, Theophylactus, Joh. Gerhard, Flacius, Kauppius, Dannhauer, Buddeus, G. C. Nieger, J. H. Majus, Joh. Qvistorp († 1648 som Professor i Rostock), Olearius († 1715 som Prof. i Leizig), Johan Jakob Rambach (Forfl. til Rom. S. 322), Adam Struensee, Ph. D. Burk, Svensten And. Rørborg († 1767 som Hofprædikanant i Stockholm) i hans Postille Side 103. 117. 118., Rosenius i Forfl. til Rom. 5, 18., Sener i Prædiken over Joh. Arndts sande Kristendom Side 17., Past. J. Dietrich (Forfl. af Romerbr. Side 81.).

Vi gaa nu over til at betragte Prof.'s anden Grund til at forkaste denne Sandhed, nemlig de "farlige Konsekventser, den nødvendigvis leder til blandt det mindre kristeligt oplyste Folk". Disse sidste Ord gjøre det allerede tvivlsomt, om Prof. mener Konsekventser, som med logisk Nødvendighed følge af selve Læren, eller om det kun er Konsekventser, som "det mindre kristeligt oplyste Folk" til, lægger den paa Grund af mangelfuld kristelig Oplysning. At det Sidste imidlertid er Tilfældet, maa vi slutte af den nærmere Forklaring, Prof. giver, naar han siger: "den arbejder hen til at oplyse Kristendommen i Universalisme, idet den opbæver al Personlighed og personligt Ansvar". Det Samme fremgaar ogsaa af de Historier, som ved Meddelelsen af et Brev fra Past. J. A. Bergh til Slutning gives til Bedste, og som for en Del ere Glæderhistorier. Det er dog kun mindre kristeligt oplyste Folk, som kunne lægge Evangeliet til Last, at "man ser den Egegyldige trøste sig, Drukkenbotten glæde sig og den Ubodsfærdige dø roligt, fordi det er prædikaet for dem, at Gud har forladt alle Mennesker deres Synder". Hvor det stadigt saa skarpt som af os er blevet fremhævet, at denne Benaadelse, Forladelse og Retfærdiggjørelse over alle Mennesker i Kraft af Kristi Død og Opstan-

delse maa af hver enkelt arm Synder ved en levende Tro tilegnes, for at han kan finde sand Trøst og blive salig,—hvør det altid saa eftertryffeligt betones, at hver den, som ikke i levende Tro trøster sig ved denne Benaadelse, Forladelse og Retfærdiggjørelse, som i Evangeliet tilbydes og stjenkes ham, han drager netop ved denne sin Vantro og Foragt for Naaden Guds Brede som en fortærende Ild ned over sig og gaar evig fortabt,—der kan der dog blandt kristeligt oplyste Folk ikke for Alvor være Tale om "Universalisme" eller Dphævelse af "al Personlighed og personligt Ansvar".

Vi have saaledes seet, ikke alene, at denne vor Lære om Verdens Retfærdiggjørelse er bibelsk og luthersk Kirkelære ligesaavelsom vor Lære om Synderens Retfærdiggjørelse alene ved Tro en paa Jesum Kristus, men ogsaa, at Prof. W.'s Grunde til i denne Lære at se et af Kjendemerkerne paa den "Wisconsinisme", hvorfør han beskylder vor Synode, ikke holde Stik, ja at hans egen Forkastelse af denne striftmæssige Lære egentlig hænger sammen med og har sin Grund i hans rationalistiske og romaniserende Aandsretning. Og hermed kunne vi gaa over til det næste Kjendemerke, Prof. omtaler.

D. Absolutionen.

Det næste Kjendemerke paa vor Synodes "Wisconsinisme", som Prof. opstiller, er vor Lære om Absolutionen. Hvilken er denne? Allerede i 1861 udtalte Synoden sin Lære i nogle Satser, hvør det blandt Andet heder: "1) Absolutionen eller Syndsforladelse er ... Evangeliet, hvad enten det forkyndes til Mange eller Enkelte". Mark. 16, 15. 2 Kor. 5, 19. 20. "2) Privatabsolutionen er følgerlig ikke en Magt udenfor eller ved Siden af Evangeliet til at forlade Synder, men den er intet Andet end Evangeliets Prædiken til den enkelte Synder". Matth. 16, 19. 18, 18. "3) Husholderne og Uddelerne af Absolutionen i det offentlige Embede ere Evangeliets Prædikanter, men ellers er det alle Kristne" o. s. v. "4) Absolutionen bestaar a) ikke deri, at Skriftefaderen sidder der som Dommer og afgiver Kjendelse over de Skriftenendes indre Tilstand; b) ei heller i en tom Forkyndelse eller Tilnærmning af Syndernes Forladelse, men c) i en kraftig Meddelelse deraf". Luk. 7, 48. Og med Hensyn til Absolutionens Virkning heder det, 5) at "den a) grunder sig ikke paa Menneskets Anger, Skrifte og Byldestjærelse, b) men den fordrer Tro, virker og styrker Troen" (Rom. 10, 17.), "c) uden Tro gavner den Mennesket Intet, d) sjønt den derfor ikke er en Feilen øgle".

Denne Lære, som Synoden har fundet fast begrundet i Guds

Ord og klart lært i vor Kirkes Bekjendelseskrifter saavel som i Luthers Skrifter, især i hans Skrift "om Nøglerne", har vor Synode saavel som dens Lærere fastholdt under alle Kampe og Diskussioner indtil denne Dag, saa jeg ved ikke Nogen af os, som har lært anderledes, om end andre Udtryksformer ligeoverfor de forskjellige Modstandere kunne være brugte.

Saaledes er det den samme Lære, som vor Synode — nærmest i Modsætning til den norsk-danske Konferences Bildfarelser — ved sit Møde i 1874 bekjendte i følgende Satser: "1) Absolutionen, som efter Guds Befaling og i hans Navn tilsiges dem, der begjære Evangeliets Trøst, er Guds egen absolverende Handling gennem Ordets Tjeneste. Mark. 16, 15. 2 Kor. 5, 20. Joh. 20, 2. 2) I Absolutionen tilsiger Gud Synderen alle hans Synders naadige Forladelse som et Raadens og Forligelsens Gode, der er stiftet og erhvervet ved Jesu Blods Fortjeneste og nedlagt til Annammelse i Evangeliets naadefulde Forjættelse. Ef. 1, 7. Matth. 16, 19. 18, 18. 3) Det Middel, hvorved Synderen annammer, tilegner sig og saaledes bliver delagtig i den Syndsforladelsens Gave og Stat, som af Gud i Absolutionen fremrækkes, tilsiges og stenges, er Troen. Gal. 2, 26. Ap. Gj. 13, 38. 39. 4) Skjønt Absolutionen ikke gavner uden Tro, og skjønt altsaa en ubodsferdig og vantro Hylfer ikke bliver delagtig i den ham tilsatte Syndsforladelsens Gave, saa er Absolutionen dog selv altid en virkelig og gyldig Guds Absolution. Ebr. 4, 2. Rom. 3, 3. 1 Joh. 5, 9—12. 5) Naar det i den kirkelige Sprogbrug med Rette hedder, at kun de Bodsferdige skulle afløses, saa ligger deri ikke, at Nøgleembedets Forvaltere kunne kjende Hjerterne og give en Dom over sine Skriftbørns Hjertertilstand, men kun, at det er deres Pligt samvittighedsfuldt at give Agt paa de Skriftendes Bekjendelse i Ord og Levnet, for ikke at give Gunde det Hellige og kaste sine Perler for Svin. Matth. 7, 6."

At denne Lære er Skriftens og den lutherste Kirkes Lære, derfor er der leveret Beviser i Synodalsforhandlingerne for 1861 og 1874, hvortil jeg henviser.

Det er mod denne Absolutionslære, Prof. W. drager tilfælt; idet han paastaar, at den, "i nær Forbindelse med den eiendommelige modern-orthodoxistiske Lære om Verdens Retfærdiggjørelse", er "en Fremtoning af Wisconsinens Aandsretning". Denne hans Betragtning af Absolutionslæren er jo en naturlig Følge af hans i foregaaende Afsnit paaviste Bildfarelser i Læren om Forsoningen og Retfærdiggjørelsen.

Men hvorledes søger Prof. at godtgjøre Rigtigheden af denne sin Paastand? Jo han fremsætter følgende Bestyldninger i Uledning af vor Absolutionslære:

1) "At den ved sin Objektivisme løser Guds syndsforladende Handling fra dens organiske*) Forbindelse med Troen og Evangeliet."

2) At lære, at Troen er det "Middel, hvorved Synderen tilegner sig og saaledes bliver delagtig i den Syndsforladelsens Gave og Skat, som af Gud i Absolutionen stjenkes", er "kun den halve Sandhed"; "det Væsentlige ved Troen som rejsfærdiggjørende er ganske overseet", og dette er en "Bildfarelse".

3) At "den strider mod den hellige Skrifts Grundlære om Kristi Gjenløsning, Syndernes Forladelse, Bod og Tro."

4) At vort Absolutionsord er "et løst Evangelium og intet Guds Absolutionsord".

5) At den er "i Stand til kraftigen at overbevise de Vantroende og Ubodsfærdige om, at ogsaa de ere afslavede af Gud, og gjør dem sikre i en saadan Tro".

6) At "den gjør Embedets Tjenere til Bærere og Formidlere af Syndsforladelsens Gave i Menigheden" og "sigter til Oprettelse af Papismens Hovedbjørneste: Embedsaktamentet" (se "Aaben Erklæring"), "hvis Eiendommelighed jo netop er den Paastand, at Gud har overdraget til Kirkens indviede Lærerstand den Magt at forlade og beholde Synderne paa Jorden" o. s. v.

Det er jo tildels svære Bestyldninger, Prof. W. her reiser imod vor Synode; vare de sandfærdige, da saa det høist bedrøveligt ud med vort Samfund, og Prof. havde vistnok fuld Grund til at anklage det for den forsærdelige "Wiconfinisme".

Men at Prof. ogsaa her mangler al Grund, som kunde rejsfærdiggjøre hans Angreb, haaber jeg i det Følgende at godtgjøre, idet jeg punktvist gennemgaar hans Bestyldninger.

Til 1. Her siger Prof. for det Første, at det er en historisk Kjendsgjerning, at vi "fille Guds løsende Handling (Guds Absolution) fra Troen".

Sammenholde vi disse Prof.s Ord med, hvad han Side 11 udtaler, ligesom med hans Bestyldning mod os for "Universalisme",

*) Jeg maa en Gang for alle bede Læseren om Undskyldning for de mange fremmede og uforstaaelige Ord og Vendinger, som findes i dette mit Tilsvaer; men jeg kan ikke undgaa at citere og bruge mange af de Udtryk, som findes i Prof. W.s "Wiconfinisme".

da synes det, at Prof. hermed vil påstaa, at vi lære, at Enhver, hvem Absolutionen bliver tilsaagt, ogsaa kommer i personlig Besiddelse af Syndsforladelse og bliver salig, hvad enten han tror eller ikke. Skulde dette være Meningen med denne Prof.'s Bestyrdning, da afvise vi den som en grov Usandhed, der jo allerede har fundet stærk Trettesættelse ogsaa af Prof. G. Johnson.

Er Prof.'s Mening derimod kun den, at vi lære, at Guds syndsforladende Handling er der, hvor det syndsforladende Ord er, d. e. at Gud fra sin Side forlader Synden, naar Syndsforladelse i hans Navn forkyndes og tilsiges, selv om Troen ikke kommer til, d. e. selv om den, hvem Forladelsen tilsiges, ikke i Troen annammer den og altsaa ikke bliver salig, ja da vedkjende vi os denne Lære, men finde Prof.'s Udtryk, at den stiller Guds løsende Handling fra dens organiske Forbindelse med Troen, ligesaa upassende som dunkelt. Heller ikke kunne vi heri se en "falst Objektivisme" eller en "hul, fornøstmæssig Objektivisme".

Men hvormed vil Prof. bevise, at denne vor Lære om Guds syndsforladende Handling som ubetinget og uafhængig af Troen er en falst og fordærvelig Lære? Jo dermed, at han påstaa, at "Troen er en nødvendig Betingelse fra Menneskets Side for Guds Syndsforladelse", eller at "Troen kommer her i Betragtning som den nødvendige Betingelse fra Menneskets Side for Guds løsende, syndsforladende, absolverende Handling mod Synderen".

Dersom nu Prof.'s Mening hermed kun var den, at Troen er aldeles nødvendig, for at Mennesket ved den kan annamme og tilægge sig Syndernes Forladelse og blive salig, at altsaa den Syndernes Forladelse, som Gud giver, ikke gavner Mennesket, naar det ikke tror den, ja da vare vi enige med ham heri, om vi end anse det rigtigere at sige, at Troen er den Naade, hvorpaa Forladelsen af Mennesket tilegnes, eller, som Pontoppidan, Spørgsmaal 417 i Forklaringen, udtrykker det, "det Middel paa Menneskets Side, hvorved vi erholde Syndernes Forladelse".

Men Prof.'s Mening med hine Udtryk er klarlig en ganske anden, nemlig den, at Gud har sat Troen som en Betingelse, Mennesket fra sin Side skal opfylde, for at Gud fra sin Side kan tilsiige og skenke ham Syndernes Forladelse. Han siger saaledes udtrykkeligen, at "Syndsforladelsen fra Guds Side kun der skenkes gennem Absolutionsordet, hvor der Tro", at "til Syndernes Forladelse ved Absolutionsordet er Troen ligesaa nødvendig som Kristus", og atter, "at der ikke gives nogen Guds Absolution ved Naademidlerne uden Troen, og at Gud fra sin Side ikke skenker Syndernes Forladelse til Nogen uden til dem, som tro".

Men hvormed beviser nu Prof. igjen denne sin Lære om Troen som en saadan Betingelse? Jo, saavidt jeg af hans forvirrede Ræsonnement kan se, med følgende to Grunde: a) at "Guds gjensidende Handling i Daaben og Nadverens livsopholdende og i Kristi indforlivende Handling kun er der, hvor der er Tro"; b) at Mennesket retfærdiggjøres ved Troen alene.

Hvad nu den første af disse Grunde angaar, da holder den ikke Stik. Prof.'s Sammenligning gjælder ikke. Thi de nævnte Guds Handlinger i Daab og Nadvere, som Prof. paa et andet Sted kalder "Gjenfødelse" og "Fornyeelse", kunne ikke stilles fra Troen, fordi de betegne Daabens og Nadverens saliggjørende Virkninger, som ikke kunne indtræde uden i Forbindelse med Troen; men Guds syndsforladende Handling, som er det Samme, som at Gud forkynder og tilsiger En Syndernes Forladelse, er forskjellig fra Virkningen af denne Handling og kan finde Sted, uden at denne indtræder, altsaa ogsaa uden at Troen er der. Virkningen af Guds syndsforladende Handling, som bestaar i, at Synderen har sine Synders Forladelse og Retfærdighed som sin personlige Eiendom og sit Hjertes Skat, den kan ikke være, hvor Troen ikke er; derimod er Daab og Nadvere "til Syndernes Forladelse", og Gud skjenker ved disse Sakramenter, ligesom ved Evangelium og Absolution, Syndernes Forladelse, selv om den Bantroe foragter Raaden og derved bringer Dom over sig. Men naar Prof. siger: "Der gives ikke nogen Guds Absolution ved Raademidlerne uden ved Troen", da negter han i Grunden ogsaa Sakramenternes guddommelige Kraft og gjør dem paa kalvinistisk Vis til blotte tomme Tegn uden Indhold.

Med Hensyn til Prof.'s anden Grund, at fordi Mennesket retfærdiggjøres ved Troen alene, derfor kan Gud ikke skenke Syndernes Forladelse uden til den Troende, da gjælder den heller ikke; thi "retfærdiggjøre" bruges her om den Dommerhandling af Gud, at han erklærer den for retfærdig, som i Troen tilegner sig Kristi Retfærdighed; derfor kan heller ikke denne Retfærdiggjorelseshandling ske af Gud, uden hvor Troen er. Derimod det, at Gud forlader Synden, betegner kun den Guds Handling, at han forkynder for Synderen, at hans Synd ved Kristi Død er borttagen, og at han derfor skjenker ham Forladelse, for at han skal tro det, men uden Hensyn til, om han allerede har troet det eller ikke, saa at denne syndsforladende Handling af Gud ikke alene kan ske, uden at Troen er der, men fra først maa ske, uden at Tro er der, da Troen ellers ikke kan virkes eller vide, hvad den skal tro.

Vi se altsaa, at de af Prof. anførte Grunde slet ikke bevise, at Troen er en Betingelse for Guds absolverende Handling. Med denne Paastand omstøder jo Prof. ogsaa den kristelige Grundlære, at vi blive retfærdige og salige alene af Guds Naade. Naar En nemlig stiller en Anden en Betingelse, som han har at opfylde, for at han vil sjenke ham Noget, og denne opfylder Betingelsen og gjør, hvad der bliver fordret af ham, da kan han ogsaa fordre Gaven som Løn for Gjerningen, og den Anden kan ikke sige, at han har givet ham Gaven alene af Naade, uforstyldt. Saaledes ogsaa her. Er Troen sat af Gud som en saadan Betingelse, som Mennesket har at opfylde, for at Gud kan forlade Synden, saa er dermed lært, at Gud fordrer af Mennesket, at det først skal gjøre Noget fra sin Side og opfylde den Fordring og de Bud, Gud har stillet til det, for at Gud igjen fra sin Side kan forlade Synden. Her er klarlig sat en Forbindelse mellem Menneskets Tro og Guds Forladelse som mellem Aarsag og Virkning. Førend Gud vil tilgive, maa Mennesket først opfylde Guds Fordring, d. e. tro, og fordi det ved at tro opfylder Fordringen, derfor tilgiver Gud. Men er nu Troen som Opfyldelse af Guds Bud og Fordring til Mennesket Aarsag og Grund til, at Gud forlader Synden, da gjør han jo ikke dette uforstyldt af Naade alene i Kraft af Jesu Fortjeneste, men ialfald tillige i Kraft af, at Mennesket paa sin Side har efterkommet og opfyldt Guds Fordring til det.

Men denne Lære leder ogsaa til andre farlige Konsekventer, som Prof. vel heller ikke vil drage, men som dog, hvor meget han end værger sig mod dem, med Nødvendighed følge af hans Paa- stand. Vi ville betragte nogle af dem:

a) Kristi Fyldestgjørelse bliver da ikke tilstrækkelig, og den af ham fuldbragte Forsoning ikke eneste Grund, som bevæger Gud til at forlade Synden. Var dette nemlig Tilfældet, da vilde Gud i samme Stund, Forsoningen var slet, være bleven forsonet, have ladet sin Brede mod Menneskene fare og tilgivet dem. Men nu heder det, at Gud, førend han kan gjøre dette, fordrer Noget opfyldt fra Menneskets Side. Altsaa er Gud ikke, førend dette sker, rigtig forsonet; altsaa er Kristi Forsoning ikke den eneste bevægende Grund til, at Gud forlader Synden; altsaa har Kristus ikke fuldkommen forsonet os med Gud; altsaa er Kristi Fyldestgjørelse ikke tilstrækkelig.

b) Da Menneskets Tro ogsaa skal være en Grund til, at Gud forlader Synden, og Forladelsen en Virkning af Troen, saa bliver Troen noget Fortjenstligt hos Mennesket, og Forladelsen Noget, som

Mennesket, ialfald ved Siden af Kristus, selv fortjener; men dette strider mod Matth. 3, 15., hvor Jesus siger: "Saaledes bør det os at fuldkomme al Retfærdighed". Vi mærke os vel, at Prof. kalder det "den halve Sandhed", naar vi sige, at den retfærdiggjørende Tro er det *Middel*, hvorved Synderen tilegner sig og bliver delagtig i Syndsforladelsens Gave og Skat, som af Gud i Absolutionen stjenkes, og at herved "det Væsentlige ved Troen som retfærdiggjørende ganske er overseet". Men i Rom. 4, 16. siger Paulus netop: "Derfor er Forjættelsen ved Tro, saa at den gives af Naade, paa det at den maa staa fast for den ganske *Wi*" osv.

c) Ligesom Kristi Fortjeneste forkrænktes, idet den ikke skal være tilstrækkelig til at bevæge Gud til at forlade, men der maa først ydes Noget fra Menneskets Side, saaledes bliver og den *Tre*, som tilkommer Gud for, at han gjør Alt, hvad der hører til Menneskets Frelse, og for, at han gjør Alt af Naade, berøvet ham og tillagt Mennesket.

d) Da Troen alene virkes af Gud derved, at han forkynder for Menneskene, at han har tilgivet dem og ikke længere er vred, men dette Budskab efter Prof. W.'s Paastand ikke maa lyde til Mennesket, førend det er kommet til Troen, saa kan et Menneske ved Prof. W.'s Evangelium aldrig komme til Troen. Der er nemlig da intet Guds Evangelium, hvorved den kan virkes.

e) Fremdeles, da det salige Budskab, at Gud ikke er vred, men har tilgivet Menneskene, ikke maa forkyndes Mennesket, førend det allerede er kommet til Troen, saa har Mennesket jo ingen Forladelse at tro paa og trøste sig ved, selv om det vilde og kunde tro. Saa bliver det altsaa efter Prof. W.'s Lære oafaa paa den Naade en Umulighed for Mennesket at tro sine Synders Forladelse.

f) Prof. W.'s Evangelium bliver da ikke det gamle salige Budskab, at Gud er naadig, har tilgivet og tilgiver Synderen, for at han skal tro og blive salig, men "et andet Evangelium", et betinget Tilfagn om, at Gud paa visse Vilkaar, som Mennesket selv har at opfylde, vil blive naadig og tilgive.

I en Sum: Efter Prof. W.'s Lære bliver det umuligt, at Mennesket kan faa Syndernes Forladelse 1) af Guds Naade alene, 2) for Jesu Kristi Skyld alene, 3) ved Troen alene.

Vi betænke ogsaa, at Guds Ord jo ikke siger, at Gud vil give os sin Søn, naar vi tro paa ham, eller paa Betingelse af, at vi tro paa ham. 1 Joh. 5, 9. siger Gud, at "han har givet os det evige Liv, og dette Liv er i hans Søn", og han føler

til, at den Bantroe ved ikke at tro dette "har gjort Gud til en Løgn". Ligesaa hedder det i Joh. 3, 16., at Gud har givet Verden sin Søn, for at hver den, som tror paa ham, skal blive salig. Og Paulus siger Rom. 8, 32.: "Han, som ikke sparede sin egen Søn, men gav ham hen for os Alle, hvorledes skulde han ikke stjenke os alle Ting med ham?" Har Gud altsaa allerede givet Verden sin Søn, saa har han ogsaa med ham givet den Syndernes Forladelse og Retfærdighed. Derfor siger og Paulus Ef. 1, 7.: "I Kristo have vi Forløsning formædelt hans Blod, som er Syndernes Forladelse".

Vi blive derfor heller ikke først da forløste og forsonede med Gud, naar vi tro; men vi ere allerede ved Kristi Død blevene forløste og forsonede med Gud, og dette skal og maa i Evangelium forkyndes os, for at vi kunne tro og blive salige (Mark. 16, 15. 2 Kor. 5, 19. 20.). Saa skal heller ikke Syndernes Forladelse og Retfærdighed først staffles tilveie for os og stjenkes os paa Betingelse af, at vi tro; men de ere, Gud være lovet! allerede staffede tilveie; ved Kristi Død og Opstandelse er den ganste Verden allerede i Kristo retfærdiggjort for Gud, og dens Synd, som blev lagt paa Jesus, det Guds Lam, er den af Gud i ham forladt; dette Evangelium skal forkyndes for al Skabningen, for at Enhver kan tro det, finde Trøst og blive salig. Har da En ved Loven ladet sig overbevise om sine Synder, saa han er kommen til Anger og søger sig elendig, da er det ved et saadant Evangelium, og alene derved, at han kommer til Troen og faar sine Synders Forladelse, da bliver han altsaa retfærdiggjort og salig alene af Naade, alene for Kristi Skyld, alene ved Troen; saaledes alene faar ogsaa Gud al Vre, og Mennesket ingen.

Vi kunne og ville altsaa ikke med Prof. W. sætte Troen som en saadan Betingelse for Guds syndsforladende Håndling eller stille Troen i en saadan "organisk Forbindelse" med Guds Absolution, at denne ikke kan finde Sted, uden at hin allerede er der, eller at Absolutionen ikke er Guds Forladelse, medmindre den lyder til Troende, som antagme den. Vi sætte ganste vist en saadan Forbindelse mellem disse To, at Troen er nødvendig for at antagme Guds Absolution, og for at denne kan være virksom til Salighed, "en Livsens Ligt til Liv"; vi lære derfor ogsaa, at man ligeoverfor aabenbart Bantroe skal bruge Loven og Bindenøglen for at føre dem til Syndserkjendelse og Bod, uden hvilket de ei ville bekymre sig om Evangelium og Naade ("de Karste have ikke Lægen behov, men de, som have ondt"), ligesom vi til det Diemed ogsaa

benytte privat Skriftemaal og Skriftemaalsanmeldelse før Meddelelsen af Absolution; men paa samme Tid fastholde vi det som Guds Ords Lære, at Guds Forladelse ogsaa finder Sted, uden at Troen er tilstede, m. a. D., at Absolutionen, i Guds Navn tilfagt en Syfler (som jo ikke har Tro), dog er Guds Absolution. Naar Frelseren advarende siger: "Giver ikke Hundene det Hellige, kaster ikke heller eders Perler for Svin, at de ikke skulle nedtræde dem med deres Fødder", da forudsætter han som givet, at det kan ske, at Perlen og Helligdommen kan blive kastet for Svin og Hunde; kunde det umuligt ske, som Prof. W. mener, da vilde Herren ikke have givet en saadan Advarsel. Hvad er nemlig Perlen og Helligdommen Andet end Evangelium og Syndernes Forladelse, og hvem Andre ere Svin og Hunde end de Vantro og Ugudelige? Men var nu Perlen, d. e. Guds syndsforladende Handling, saaledes bunden til Troen, som W. paastaar, da kunde jo Perlen ikke blive kastet for Svin, og da behøvedes heller ikke nogen saadan Advarsel; thi om end Forladelse da blev tilfagt en Vantro, saa var den jo ikke Guds syndsforladende Handling, altsaa var Perlen der jo ikke; ikke Perlen, men kun en Skal var da kastet for Svin. Anderledes lærer rigtignok Apostelen Paulus, naar han i Rom. 3, 3. siger, at Menneffets Vantro kan ikke gjøre Guds Trofasthed til Intet.

Idet Prof. søger at hævde denne sin Paastand om en absolut Forbindelse mellem Guds Forladelse og Troen, nødes han til at gjøre et andet, ikke mindre fortvivlet og forkasteligt Skridt, nemlig at stille Guds syndsforladende Handling fra Guds syndsforladende Ord, Evangeliet og Absolutionen, eller, som han selv udtrykker sig: han (ikke de "almindelige Lutheranere"*) — de have aldrig gjort det) "Afskelner mellem Absolutionsordet og Guds Absolution".

Det er klart, at Prof. med denne sin "mageløse Dydagelse" a) berører Guds Evangelium og Absolutionsord dets væsentlige Indhold, gjør det til en Skal uden Kjerne, til en tom Lyd uden Kraft. Indhold, Kjerne, Kraft skal først komme i det, naar Troen kommer til. Men Kristus siger: "Mine Ord ere Aand og Liv"; og Petrus siger: Vi "ere gjensødtie ikke af forfrænkkelig, men uforfrænkkelig Sæd, ved Guds Ord, som lever og bliver evindelig . . . men dette er det Ord, som ved Evangelium er forkyndt for eder". b) Dernæst gjør han derved Gud til Løgnen i hans Ord; thi det er paa Guds udtryffelige Befaling, at Kirken forkynder

*) Prof. synes at frygte for, at Folk ikke skulle anse ham for en god Lutheraner, og derfor at slaa om sig med Udtrykket: "vi almindelige Lutheranere".

Evangelium og meddeler Absolution i Guds Navn (Mark. 16, 15. Matth. 18, 18.). Staar Gud da ikke, naar Kirken paa hans Befaling og i hans Sted siger: "dine Synder ere dig forladte", ved dette sit Ord, og stjenker han ikke derved Syndsforladelse, som han tilsiger og forjætter, saa bliver han jo en Løgner. Naar Prof. her til bemærker, at Absolutionsordet alligevel "altid har det samme Indhold og den samme Kraft", da er dette bare Usands, aldenstund han gjør det afhængigt af Troen, om en Guds Forladelse er i Ordet; thi naar Absolutionsordet er uden Guds Forladelse, hvad Indhold, hvad Kraft har det da? Kirken, Præsten kan dog ikke forlade Synden, naar ei Gud gjør det ved deres Absolutionsord.

c) Ogsaa Guds Ords Tjenere gjør Prof. derved til Løgnere; thi i Guds Navn sige de: "dine Synder ere dig forladte"; men blive disse Ord henvendte til en Hykler, saa ere de efter Prof.'s Paastand ikke sande, thi Guds Forladelse er der ikke; men da har altsaa Ordets Tjener løiet. Hvad hjælper det, at Prof. siger, at "det uværdige Skriftebarn . . . lyver baade for Gud og Mennesker og paadrager sig tungt Ansvar"? Det er sandt nok; men var Præstens Absolution ikke Guds, saa har dog ogsaa han løiet. Da Ordets Tjenere ikke ere alvidende, altsaa ikke kunne se Troen og Sjælene Hyklerne fra de Dyrigtige, og de altsaa, naar de tilsige Guds Absolution, aldrig vilde kunne vide, om de lyve eller tale Sandhed, saa maatte de, om de vilde være ærlige, sige: vi tilsige vel i Guds Navn Forladelse, men om det er Guds Forladelse, vide vi ikke. Men en saadan Forladelse blev ingen Forladelse, og ligesom en kristelig Menighed vilde betakke sig for den, saaledes blev den en formastelig Handling. Nei, saadan Tilsigelse ligesom i det Hele taget Embedets Betjening blev for en ærlig Mand en Umulighed. Naar Prof. her vil trøste Ordets Tjenere og sige: Du har Intet at være bange for; Herren har kun "befalet at undervise og formane . . . om den sande Bod og den sande Tro (hvilket sker i Skriftemaalet), høre deres Bekjendelse og tilsige de Bodfærdige Syndernes Forladelse i Guds Navn", da klinger dette virkelig som en Spot over den arme Tjener, som ved, at han ikke kan se, hvem der i Sandhed er bodfærdig; og det bliver en endnu værre Spot, naar Prof. i samme Mandedræt tilføjer: "Fordrister Nogen sig at tilsige Syndernes Forladelse uafhængig af Troen . . . og med den Forstaaelse, at Kirkens Tilsigelse af Syndernes Forladelse absolut maa være Guds Syndsforladelse, der maa man vist have Grund til at være ængstelig og urolig; thi der gaar man aabenbart udenfor Guds Ord". Om Prof. B. 1000 Gange paastaar, at vi "gaa udenfor Guds

Ord", naar vi med Luther i hans lille Katekismus spørge Skriftebarnet: "Tror du, at min Forladelse er Guds Forladelse?" saa bliver dog hans Paastand en falsk Bestyldning, som han paa Dommens Dag skal svare for. Og naar han lærer sine Disciple at tilsige Syndesforladelse og da at sige til den Skriftende enten: min Forladelse er Guds Forladelse, fordi jeg ved, du er en sand Troende, eller: jeg ved ikke, om min Forladelse er Guds Forladelse, fordi jeg ikke ved, om du tror, da lærer han dem at stjænde Guds Helligdom og bedrage det arme Kristenfolk ved at give dem Stene for Brød. Hvorledes skal den Anfegtede — der jo netop søøver i Tvivl om sin Tro og dens Oprigtighed — ved saadan Lære i Absolutionen finde Trøst og Styrke i sin Elendighed? Han maa jo ganske fortvivle.

Men Gud være lovet! Herren kræver ligesaa lidt nogen Umulighed af sine Tjenere, som han paalægger dem at sige eller gøre Noget, hvorved de gjøre baade ham og sig selv til Løgnere. Han staar ved, baade hvad han selv siger, og hvad han befaler sin Kirke og dens Tjenere at sige. Saaledes heder det Rom. 8, 3.: "Thi hvad? om Nogle vare vantroe, mon deres Vantro skulde gjøre Guds Trofasthed til Intet? Det være langt fra." Og i Ebr. 4, 2.: "Ogsaa for os er Forjættelsen forkyndt ligesom for hine; men Didet, som de hørte, hjalp dem ikke, fordi det ikke forenedes med Troen i dem, som hørte det." Guds Absolutionsord er derfor ogsaa hans Absolution.

Ogsaa Kirkens Absolution er Guds Absolution til Trods for Prof. W. og Konferencen; thi Matth. 18, 18. siger Herren til Disciple: "Hvadsomhelst I binde paa Jorden, skal være bundet i Himmelen, og hvadsomhelst I løse paa Jorden, skal være løst i Himmelen." Sml. ogsaa Matth. 16, 19. Joh. 20, 23.

For at nu Læseren ogsaa kan se, at denne vor Lære ikke er en ny, falsk Lære, men den gamle lutherste, i Bekjendelseskrifterne og af Fædrene klart bekjendte, og at derimod Prof. Weenaas's Lære om at stille Guds Absolution fra Absolutionsordet og om Troen som en nødvendig Betingelse for Guds Absolution er ny og falsk og ikke den gamle lutherste, saa vil det være tilstrækkeligt at tilføie nogle faa Citater.

Luthers lille Katekismus: "Skriftemaal begriber to Stykker i sig: et, at man bekjender Synderne; det andet, at man annammer Absolution eller Afløsning af Skriftefaderen som

af Gud selv og ikke tvivler derpaa, men stadig tror, at Synderne ere derved forladte for Gud i Himmelen." "Tror du, at min Forladelse er Guds Forladelse? Svar: Ja, kjære Herre."

Augsb. Konf. Art. 25 (Lisbon-Udgave Side 30): "Menigmand undervises om, at de skulle agte Afløsningen saare høit, fordi den er Guds Røst og tilføges efter Guds Befaling . . . at vi skulle tro denne Afløsning som en Røst, der lyder fra Himmelen."

Det norske Kirkeritual af 1685: "hvorpaa han omsider med Haandens Paalæggelse i den Hellige Trefoldigheds Navn tilsiger hannem alle hans Synders Forladelse, ikke ønskendes eller med noget Vilkaar, om han gjør en sand Poenitentse, men med en vis og fast Slutning." (S. 63.)

Luther: "Paven lader Absolutionen bero paa Menneftets Anger og Skriftemaal, som han ikke kjender til, og alligevel absolverer han; han siger: træffer jeg, saa træffer jeg; feiler jeg, saa feiler jeg. Men han skalde sige saaledes: Min Syndsforladelse, som jeg tilsiger dig, er ikke min, men Guds; har du nu ikke angret nok, saa er det din Skyld. Saaledes ogsaa, naar jeg prædiker, skal jeg ikke sige: Naar man tror det, saa er Guds Ord sandt, men naar man ikke tror derpaa, er det falskt." (Eil. Udg. 44, 169.)

"Kjære Gud! man skalde ikke gjøre Nøglerne uviste og vaklende. Man skalde prædike paa det Kraftigste, at de visselig, visselig sige Guds Ord, som man uden al Tvivl skal tro. Det er dog Nøie nok for en elendig Samvittighed at kunne tro! Hvad skal det blive, naar man først gjør ogsaa det uvist, hvorpaa den skal tro, og dermed styrker og befæster dens Tvivl og Forsagthed?" . . . "Kristus siger: Binder I og løser I paa Jorden, saa vil jeg binde og løse med i Himmelen; gjører I Nøglernes Gjerning, saa vil jeg ogsaa gjøre den . . . det skal være en og samme Gjerning, min og eders, ikke to; gjører eders Gjerning, saa er min allerede gjort; binder og løser I, saa har jeg allerede bundet og løst. Han forpligter og forbinder sig til vor Gjerning, ja han overdrager os sin egen Gjerning." (Luth. Fol. feb. 2 B S. 104. 105.)

"Derfor sige vi, at Syndsforladelse er i Nædveren . . . paa Grund af Ordet, hvorved han uddeler denne forhvervede Forladelse blandt os og siger: 'Dette er mit Legeme, som er givet for eder'.

Her hører du, at vi skulle æde Legemet, som er givet for os, og at vi skulle høre og tro dette, medens vi æde. Derfor uddelles der den Syndsforladelse, som er udvirket paa Korset." (Walchs Udg. 20, 2157.)

"Men nu, da Gud saaledes anordner det og befaler at afholde og forlade, at binde og beholde, gjælder ogsaa Forladelsen eller Beholdelsen ikke i Kraft af Gjerningen, men i hans Kraft, som ordner og stifter det saaledes, nemlig Guds, lad nu den, som modtager det, være værdig eller ei." (Walchs Udg. 12, 1492.)

"Daaben og Absolutionen er ret, omendstjont du ikke tror derpaa . . . Ja Nøglen har truffet, om du end ikke har troet det . . . Nøglerne og Absolutionen ere Guds Gjerning, derfor er den ret og sand." (Erl. Udg. 44, 168.)

"Saaledes er det sandt, at en Præst i Sandhed tilgiver Synd og Skyld; men han kan ikke give Synderen Troen, som modtager og annammer Forladelsen. Den maa Gud give. Ikke desto mindre er Forladelsen saa visseelig sand, som om Gud selv talede den, lad den nu gribes ved Troen eller ikke." (Walchs Udg. 10, 1485. 1492.)

"Hvo der ikke tror, at han er løst, og at Synderne ere ham forladte, han skal med Tiden vel erfare, hvor aldeles vist hans Synder nu ere blevene ham forladte, og han har ikke villet tro det. St. Paulus siger Rom. 3, 3.: For vor Bantros Skyld vil Gud ikke feile. Saa tale vi heller ikke nu om, hvo der tror paa Nøglerne eller ikke; vi vide ret vel, at kun Gaa tro; men vi tale om, hvad Nøglerne gjøre og give. Den, der ikke modtager det, har vistnok Intet, men Nøglen har derfor ikke feilet." (Luth. Folkeb. B. 2. S. 107.)

"En uvis Absolution er netop det Samme som ingen Absolution, ja det er netop det Samme som Løgn og Bedrag." (Luth. Folkeb. B. 2. S. 79.)

"Gud siger, det maa være løst i Himmelen, dersom det er løst paa Jorden; Paven siger" (delvis ligesom Beenaas): "det maa ikke være løst i Himmelen, om det end er løst paa Jorden. Nøglen kan vel feile. Hvad er det Andet, end som om han sagde til Gud: Gud, du Løgner, siger, det skal sikkert være løst, hvad vi løse, og ser ikke, at vi endnu ogsaa have clavem errantem, Feilnøglen?" (Luth. Folkeb. B. 2. S. 81.) Ligesaa Side 85: "Den tredie Frugt er, at denne Lære opretter Menneskegjerning og Egenretsfærdighed tværtimod Kristi Retfærdighed."

Heerbrand: "Lovens Forjættelser ere betingede; thi de have den tilføjede Betingelse, at man fuldkommen holder og opfylder Loven. Men de evangeliske Forjættelser ere *Naades* forjættelser, hvilke ere frie fra alle Betingelser." Og atter: "Man indvender: Troen bliver jo ogsaa fordret som en Betingelse ifølge hint Ord: Hvo som tror, skal blive salig; fremdeles: Med Hjertet tror man (Rom. 10, 10.). Svar: Troen er ingen Betingelse, heller ikke bliver den fordret som en Betingelse; efterdi Retfærdighed ikke bliver forjættet eller tilbudt formedelt dens Værdighed eller Fortjenstlighed, eller forsaavidt den er en Gjerning. Den er kun *Maaden*, hvorpaa man modtager den ved Kristus og for hans Skyld tilbudte og skienkede Belgjerning, og altsaa Redskabet eller Haanden, som griber og tilegner sig Kristus og hans i Evangeliet tilbudte Belgjerninger." (Compend. Theolog. 1582 p. 379.)

Joh. Gerhard: "I Lovens Prædiken: 'Naar du gør dette, skal du leve', er Ordet 'naar' ætiologisk, efterdi Lydighed er Aarsagen, for hvis Skyld det evige Liv bliver givet dem, som holde Loven; men i de evangeliske Forjættelser: 'Naar du tror, skal du blive salig', er Ordet 'naar' syllogistisk; thi dermed bliver betegnet den af Gud fastsatte *Art* og *Maade* for Tilsegnelsen." (Loc. de evang. § 26.)

Carpvov: "Troen virker paa ingen anden Maade med til Retfærdiggjørelsen, end forsaavidt den er Redskabet, hvormed den retfærdiggjørende Aarsag (Kristus) af os bliver annammet."

Calov: "Guds Forladelse og Guds Tjeneres Forladelse bør ikke stilles fra hinanden, fordi Grundaaarsagens (Guds) og den tjennende Aarsags (Ordet's Tjeners) Handling er en og den samme. Thi Ordet's Tjenere forlade Synder i Guds Navn, og Gud forlader Synder ved dem som ved sine Sendebud (1 Kor. 4, 1. 2 Kor. 5, 20.). Derfor siger Kristus: 'Dersom I forlade Nogle deres Synder, ere de dem forladte' (Joh. 20, 23.), og: 'Hvad som helst I løse paa Jorden, skal være løst i Himmelen' (Matth. 18, 18.), for at bevidne, at hin Forladelse og Løsen, som sker af Ordet's Tjenere, er guldig for Gud. Hvorfor Augustinus siger: Disse Ord ere viskere end alle Kongers Edikter og Diplomer." (Bibl. Illustr. til Joh. 20, 23.)

Dvenstedt: "Kirken's Tjenere forlade Synderne ikke i eget Navn, men i Guds Navn; altsaa er denne Forladelse og Løsen ikke en blot Erklæring eller menneskelig Handling, men en aldeles guddommelig Handling, en og samme udelte (Guds og Tje-

nerens) Handling, ligesom der blot er en eneste Myndighed, nemlig den guddommelige, i Kraft af hvilken de forlade Synden. Thi det er blot en Himlens Røgle, ved hvilken de lase; ikke har Tjeneren en Røgle og Gud en anden."

Biskop Hagerup: "Den private Absolution forlader ikke Synden paa anden Maade, end at den med Evangeliets Ord forkynder Forladelsen privat til hver Enkelt. Denne private Forkyndelse er virksom til Syndernes Forladelse, fordi den er den Hellig Aands Gjerning, hvorved Gud forlader Synderne."

Disse Citater kunde forøges med mange flere; men de anførte maa være mere end tilstrækkelige for at se, hvad den lutherste Kirke i dette Stykke altid har lært.

Men vi maa gaa over til den anden Del af denne Prof.s første Bestyldning. Han paastaar nemlig, at vor Lære om Absolutionen skiller Guds Absolution ogsaa fra Ordet selv, fra Evangeliet.

De, som have fulgt vor tidligere Udvikling i dette Afsnit og have mærket sig, at vi netop ikke — saaledes som Prof. W. — stille "Guds Absolution" fra "Absolutionsorden", de ville naturligvis strax finde denne Prof.s Bestyldning høist besynderlig. Den Grund, Prof. anfører, kan kun gjøre Sagen endnu værre. Thi naar Prof. insinuerer, at vi fare med "et løst Evangelium", revet ud af sin levende Forbindelse med Guds Ord i det Hele, at vi ikke anvende det i dets "levende Forbindelse" med "Lovens Prædiken", at vi "udstykke Guds Sandhed" og "rive de enkelte Stykker fra hverandre", saa "man ikke længere faar hverken Sandheden eller Sandheder, men en, ofte logisk og systematisk vel ordnet, Sammenstilling af Sætser, som man vel kan kalde den 'rene Lære', men som dog ikke er 'Guds Ord': — da gjør han sig skyldig i ligesaa mange Usandheder, som her er Bestyldninger. Og naar Prof. i denne samme Forbindelse minder om, at "Kirken har føiet Skriftemaallet til Absolutionen . . . for saavidt muligt at sikre en velsignet Brug af Guds Løsenøgel", da bliver hin Bestyldning en rigtig fræk Usandhed; thi Prof. ved godt, hvor alvorligt og ikke uden Belsiguelse der af nævnte Grund har været arbejdet inden vort Samfund paa Indførelsen af det private Skriftemaal og Skriftemaalsanmeldelse, og hvorledes netop denne Omstændighed i Forbindelse med vor Stræben efter at holde kristelig Tugt har bragt ikke saa faa af Saadanne, som foretrække "Frihed" for kristelig Tugt, i Konferencens Arne. Vi behøve derfor ikke at spille flere Ord paa hele denne Bestyldning, men kunne trygt gaa over til den næste.

2.) Prof.s Bestyldning her gif jo ud paa, at vi ved at sige, at den retfærdiggjørende Tro er Middel osv., kun lære "den halve Sandhed", og at herved "det Væsentlige ved Troen som retfærdiggjørende er ganske overseet", og at dette er en "Vildfarelse". Vi have allerede i Behandlingen af det foregaaende Punkt havt Anledning til at gjendrive denne Paastand og eftervist, hvorledes den beror paa Prof.s egen vildfarende Anskuelse om "den retfærdiggjørende Tro". Det Samme er Tilfældet med Prof.s næste Bestyldning, hvor det heder:

3) At vor Absolutionslære "strider mod den hellige Skrifts Grundlære om Kristi Gjenløsning, Syndernes Forladelse, Bod og Tro". Det er allerede ovenfor paavist, hvorledes vi paa Grund af Skriften og i Overensstemmelse med Kirkens og Fædrenes Belysning læse, at "Gjenløsningen" ved Kristi Død en Gang for alle fuldkommen er skeet, og Gud i Sandhed forsonet med hele Verden, saa han i sit Hjerte har forladt den al dens Synd og derfor i Evangeliet og Absolutionen forkynder dette glade Budskab og alene af Naade kjenker Syndernes Forladelse, saa den arme Synder, som ved Loven er bleven sonderknust og føler sin Synds Jammer, nu ved den Hellig Aands Virkning i Evangeliet kan tro Guds naadige Forjættelse og tilegne sig Kristum og den ved ham forhvervede Retfærdighed og Syndernes Forladelse og saaledes blive retfærdiggjort og salig alene af Guds Naade ved Troen formedelst Jesum Kristum. Paa den anden Side have vi ogsaa seet, hvorledes det af Prof.s Lære om Troen som nødvendig Betingelse for Guds Forladelse og om Adskillelsen af Guds syndsforladende Handling fra Guds syndsforladende Ord med Nødvendighed følger, at den hellige Skrifts Lære om Guds Ord, om Gjenløsningen, Syndernes Forladelse og Troen bliver omstødt, og Mennesket ikke retfærdiggjort af Guds Naade alene ved Troen formedelst Jesum Kristum.

4.) Bestyldningen for, at vort "Absolutionsord er 'et løst Evangelium' og intet Guds Absolutionsord", blev ved Slutningen af vort Tilsvær til No. 1 gjendreven. Vi troste os ved, at det ikke kommer saa meget an paa, hvad Prof. dømmer derom og siger, efterdi Kristus, vor Herre og Konge, siger: "Hvad du løser paa Jorden, det skal være løst i Himmelen".

5.) Her heder det, at vor Lære er "i Stand til kraftigen at overbevise de Bantroende og Ubodfærdige om, at ogsaa de ere nu absolverede af Gud, og gjøre dem sikre i saa-

dan Tro". De sidste Ord: "gjøre dem sikre", vise os, at Prof. her ikke blot vil negte, at Guds Tjeners Absolution er Guds Absolution, og altsaa paastaa, at Nøglen maa være Feilenøgle, men at han ogsaa vil reise den Anklage mod os, at vor Absolutionslære leder til en død Tro og Syndesikkerhed. Vi have ovenfor bevist, at Guds Ord lærer, at Absolutionsordet er Guds Absolution, at vantrøe Hylere ved det blive absolverede af Gud ligesaa vist, som de ved Jesu Blod og Død ere gjenløste. Vi ere ikke uvidende om, at ugudelige Mennesker kunne tage denne Absolution forsængelig og midt i sin Ubodsfærdighed sætte en falsk Tillid dertil, ligesom de gjøre med Nadveren og Evangeliet i det Hele; dog dette er ligesaa lidt Absolutionens Skyld som Nadverens og Evangeliets; deres egen Ubodsfærdighed og forvendte Vilje bærer alene Skylden. Men om mange Mennesker paa Grund af sin egen Forvendighed tage Guds store Naade til dem forgjæves, drage den ned i Snavset og, som Paulus i Rom. 6, 1 ff. advarer for, synde paa Naaden, skulle da vi af Frygt derfor formindste Guds Naade, forvende hans Evangelium og Sakramenter og sætte et Stængsel, som Gud ikke har sat, om Naadefilden i Israel, saa vi hindre de Trængende og Trøstige i Zion fra at komme til den og "drikke Livsens Vand uforstyldt"? Det være langt fra! Prof. Weenaas er jo ikke den Første, som har givet Kristi rene Evangelium Skylden for, at det leder til død Tro og Sikkerhed. Farisæerne vare paa Kristi Tider og Papisterne paa Luthers Tider hans Forgængere, og de Samme gjøre den Dag idag fælles Sag med Prof. W. Det vil dog ikke hjælpe ham noget. Den Dag vil komme, da han skal staa til Regnskab ogsaa for en saadan Bestyldning.

Som bekjendt, lærer Prof. W. med mange af sine Embedsbrødre indenfor Konferencen, at Absolutionen er en "Dommerhandling", ved hvilken Præsten skal "gjøre den Enkelte vis paa sin Salighed" ved at trøste ham med: "Du er et Guds Barn, du har dine Synders Forladelse i Kristo", "Du er Naadesbarn", ja "et Lem paa hans" (Kristi) "Legeme" (se Proff. Weenaas's og Dstedals, Pastorerne Jakobsens, Gjeldakers og Strøbys Udtalelser i 3die Aarsberetning Side 33—39.). Men maa ikke den Erklæring af Præsten i Guds Navn: "Du er et Guds Barn, du har dine Synders Forladelse", henvendt til en Hylere, som begjærer og modtager Absolutionen, nødvendig lede ham netop til den Sikkerhed, som Prof. falskeligen tillægger vor Lære som dens Frugt? Og maa ikke en Absolution, der er grundet paa Præstens Dom over Skriftebarnets Tro og aandelige Tilstand, sætte den

bekymrede Sjæl i den pinligste Uvished og berøve ham den guddommelige Absolutions Trøst? Og naar Konferencepræster anmasse sig en saadan Magt til at dømme i Guds Navn over Skriftebørnens indre Sjælstilstand, deres Tro eller Bantro og dermed tillægge sig guddommelig Alvidenbed, gjælder da ikke dem, hvad Luther skriver: "De stode Gud fra hans Majestæts Throne og sætte sig selv i Stedet"? (Walch VIII. 2045.) Gud forbarme sig over dem og deres arme Menigheder!

Naar Prof. til hin Beskyldning mod selve Evangeliet føjer den grove personlige Insinuation mod os, som ligger i de Ord: "Naar Præsten anmasser sig til i Guds Navn at tilsige Syndernes Forladelse til Alle, Troende og Bantroende, Bedfærdige og Ubodfærdige osv.", da ville vi mindes, at Discipelen er ikke over sin Mester, heller ikke Tjeneren over sin Herre. Have de kaldet ham Belzebub, saa er det et Videt, om Prof. W. gjør os til dennes Tjenere. Ligesom vor Herre og Mester ville vi kun sige til Prof. W.: Have vi Præster handlet saa ilde og "anmasset" os at tilsige Syndernes Forladelse til Alle uden Forskjel, Bantroende og Ubodfærdige, da bevis det; men hvis ikke, hví slaar du os da?

6.) Her heder det, at vor Absolutionslære er "den krasseste Udgave af en Lære om Absolutionen", at den "gjør Embedets Tjenere til Bærere og Formidlere af Syndsforladelsens Skat" og "figter til . . . Oprettelse af Papismens Hovedhjørnesten: Embedsframentet", der paastaar, at "Gud har overdraget til Kirkens indviede Lærerstand den Magt at forlade og beholde Synderne paa Jorden". Man kan ikke være i Tvivl om, at Prof. her med rene Ord vil sige, at denne vor Lære figter og fører til den ugudelige, formastelige papistiske Paastand, at Røglermagten af Gud er betroet den indviede Præstestand, at kun de ordinerede Præster have Retten til at øve den, og at Naademidernes Brug ved Andre er kraftløs og ugyldig.

Prof. fjender vor Lære om Kirke og Embede, om Ordination og det aandelige Præstedømme; han er vel vidende om, at vi lære, at Gud umiddelbart har betroet Kirken, d. e. Menigheden, de Troende, Røglerne, d. e. Magten til at binde og løse, og dermed al Kirkemagt; at Menigheden derfor selv har Magten af Gud til at kalde sig Tjenere, hvilke den overdrager paa sine Begne og i sit Sted den offentlige Forvaltning af Røglerne eller af det kirkelige Embede, at Ordinationen er en høitidelig Bevidnelse og Overdragelse af det stete Kald under Bøn og Haandspaalæggelse, at alle Troende, fordi de have

Nøglerne umiddelbart af Gud, som Guds Præster skulde bruge dem, frembære aandelige Offere og forkynde Herrens Dyder (1 Petr. 2, 5. 9.), ja at de af samme Grund ere forpligtede og have Ret til den offentlige Forvaltning af Nøglerne's Embede. Ligesom Luther siger: "Deraf kommer det, at i Nødsfald Enhver kan døbe og absolvere, hvilket ikke var muligt, naar vi ikke alle (Troende) vare Præster." Naar Prof., uagtet han ved alt dette, gjør ovenstaaende Bestyldning, da kan jeg ikke se Andet deri end en vitterlig Usandhed, en ondslabsfuld Bagvaskelse. Eller skulde det virkelig kunne være muligt, at Prof.'s Blindhed og Fanatisme kunde gaa saa vidt, at han selv trede denne Bestyldning? Nu, i begge Tilfælde er han hjertelig at beklage. Det gjør ikke Sagen bedre, at Prof. i denne Forbindelse citerer Papisternes Fordømmelsesdom over den rene Lære i Can. 8 af Trid. Conc. Sees. VII: "Derjom Nogen lærer, at ved Sakramenterne Naaden ikke meddeles af gjort Gjerning, men at alene Troen paa den guddommelige Forjættelse formaa at erlange Naaden, han er fordømt." Thi Prof. ved ogsaa dette, at vi ikke med Papiisterne fordømme den rette Lære, at Naaden skenkes i Sakramenterne i Kraft af Guds Indstiftelse og Befaling, men erlanges og tilegnes alene ved Troen; han ved, at vi tværtimod fordømme Papisternes falske Lære om, at Naaden meddeles af gjort Gjerning, og at ikke Troen alene, men Menneſkets Gjerning tillige formaa at erlange Naaden. Prof. W. forsøge, om han kan paavise nogensomhelst Udtalelse af os, der sigter til Oprettelsen af hint papistiske "Embedesakrament", eller som støtter og bifalder de sidstnævnte Papismens Kjætterier.

I Ovenstaaende have vi da atter fremstillet og forsvaret den Lære om Absolutionen, som vor Synode efter grundig Drøftelse har tilstemt og fremlagt for Offentligheden som sin Lære og Bekjendelse i dette saa omskridte Punkt. Da jo Læren om Absolutionen i sig selv er af største Bigtighed, og da Prof. W. netop her gjør os de forfærdeligste Bestyldninger, ja siger i en Sum, at vor Lære "strider mod den hellige Skrifts Grundlære om Kristi Gjenløsning, Syndernes Forladelse, Bød og Tro", saa kan det maaske ikke være af Veien at kaste en Smule Lys over "Konferencens" Standpunkt i Absolutionspørgsmaalet. Altsaa, hvad lærer det Samfund, hvortil Prof. W. selv hører, om Absolutionen? Intet Menneſke ved det, ikke engang Prof. W. selv! Ligesaa lidt som han kan sige os, hvad hans Samfund lærer om Søndagen, Rejsfærdiggjørelsen, hemmelige Selstaber osv., ligesaa lidt kan han sige, hvad dets Lære om

Absolutionen er. At Konferencen offentlig tilstemmer den lutheriske Kirkes Bekjendelseskrister, hjælper lidet, aldenstund mange af dens Præster lære stik imod disse, og de øvrige ikke synes at ville lægge nogen synderlig Vægt paa disse Afvigelser. Ved sine fire sidste Aarsmøder har Konferencen saaledes drøftet nogle Sætser af Past. Gjeldaker om Absolutionen, men man gjør os udtrykkekelig opmærksom paa, at "Konferencen" aldeles ikke har tilstemt dem. De kunne saaledes ikke kaldes Konferencens Sætser om Absolutionen, men alene Forfatterens. I Konferencens Aarsberetninger foreligger nu et vidløftigt Referat af disse Læreforhandlinger. Desuden er der ved to Medlemmer af Konferencen udgivet et Referat af to "Fællesdiskussionsmøder" i Minneapolis, hvor der forhandlede om Retsfærdiggjørelsen og Absolutionen, og hvor flere af Konferencens Medlemmer udtalte sig. Endelig have vi ogsaa deres Udtalelser ved de almindelige Trikonferencer i 1871 og 72, hvoraf trykte Referater foreligger. Men naar man nu læser alt dette, da ved man virkelig ikke, enten man skal se eller græde over det Syn, som møder En. Prof. B. har visselig Ret i, hvad vi ovenfor saa, at han udtaler: "Lige fra den Tid, at 'Konferencen' blev et Samfund og begyndte sine Læreforhandlinger, har den havt den Lykke eller Ulykke, hvad man vil kalde det, at begge Sider ved et Lærespørgsmaals Behandling har været repræsenterede." I Absolutionsspørgsmaalet ialfald hejster der inden Konferencens Præstefab en næsten babelst Forvirring. At dette ikke er nogen uretfærdig Bestyldning, haaber jeg, følgende Citater tilstrækkelig godtgjøre. Det bemærkes, at det, som her anføres, kun er en liden Brøkdel af det, som kunde anføres. For Oversigtens Skyld ere Citaterne samlede om tre Spørgsmaal.

1. Hvad er Absolutionen?

Prof. Østedal: "Ordet Absolution kan man jo forklare, som man selv vil, da det ikke staar i Guds Ord." "Ordet Absolution findes ikke i Guds Ord, og derfor kan det forklares mere frit." "Man fæster sig ved Afslønningsordets Betydning, men det er uden Interesse." (Referat fra Fællesdiskussionsmøderne i Minneapolis Side 28, 29, 33.)

Past. Müller-Eggen: "Hvad vi for Ørigt maatte være forskellige i, det er kun i Definitionen af Begrebet Absolution." "Ved dette Møde have enkelte Talere gaaet ud fra, at Absolutionen er Evangeliet selv, medens alle de andre have holdt fast paa den almindelige (Forstaaelse), at Absolutionen er Evangeliets løsende Gjerning." (Femte Aarsberetn. Side 44 og 43.)

Past. A. Johnson: "Der er Differentser og da helst om,

hvilken Betydning vi skulle lægge i Ordet Absolution." (Tredie Aarsb. Side 54.) "Min Mening herom er, at Gud i Kristo er forsonet med Verden. Denne Forsoning fremhæves, (frembæres?) "i Evangeliet til alle Mennesker; og naar dette frembæres, da er det Absolution." (Samme Steds Side 47.)

"Absolutionen og Evangeliet maa falde sammen. Skriftefaderen kommer . . . som Guds Sendebud i Kristi Sted for at forkynde ham" (den Skriftende), "hvordan Faderens Hjerte i Kristo er findet imod ham, og da falder Guds og Skriftefaderens Dom sammen." (Femte Aarsb. Side 31.)

Past. Dahl: "Absolutionen er intet Andet end Ordets Forkyndelse, kun den specielle Anvendelse deraf." (Samme St. S. 25.)

Prof. Weenaas: "Absolutionen er ikke Evangeliets Prædiken, men Evangeliets Applikation, d. e. Overførelse, paa den Enkelte. Hvem absolverer? . . . Gud, som bruger det strøbelige Menneske som sit Redskab. Hvor applicerer Gud Absolutionen? . . . Til den, som er bødserdig og troende." "Er det nu saa, at Absolutionen virkelig er en Afsløsning, saa er den ikke en tom Forkyndelse, som de Reformerte lære, men en virkelig Meddelelse af Syndernes Forladelse . . . Naar jeg nu tilstemmer denne Sats, at Absolutionen er en virkelig Meddelelse af Syndernes Forladelse, saa kan jeg ingenlunde indrømme, at Evangeliet giver, skjenker og meddeler Syndernes Forladelse til Alle, som høre det, enten de tro eller ikke; thi kun der, hvor der er Bødserdighed og Tro, der er Guds Absolution." (Tredie Aarsb. Side 48, 66.)

Past. Gjeldager: "Absolutionen er ingen tom Forkyndelse eller Tilnærmelse af Syndernes Forladelse, men en virkelig Meddelelse deraf, hvorved Troen styrkes, Samvittigheden frigjøres, trøstes og oprejses." (Tredie Aarsb. Side 45.)

"At absolvere, at give, skjenke og meddele Syndsforladelse er Evangeliets egentlige Gjerning, og der kan derfor blive Tale om en Meddelelse af Syndsforladelse kun der, hvor det faar gjøre sin egen Gjerning — det er ligeoverfor de Sønderknuste og Bødserdige . . . Er der altsaa ingen Modtagelighed — ingen Bødserdighed og Tro, saa er der i egentlig Forstand heller ingen Absolution." (Samme St. Side 65.)

Prof. Østedal: "Man siger, at Absolutionen og Evangeliets Prædiken just er Et og det Samme, men isaafald vilde det særegne Navn Absolution være overflødigt for at betegne Evangeliets Forkyndelse for den Enkelte. Ordet Absolution bruges for at

betegne noget Andet, nemlig den særegne Handling, ved hvilken enhver Kristen og fornemmelig Kirkens Lærere kan tilsiige i Betydning meddele Syndernes Forladelse til alle dem, som tro. Man forstaaer Tilsiigelsen af Syndernes Forladelse i Betydning af Meddelelse . . . Her er greie Ord, og vi faa ogsaa Bested om, hvem der absolveres, det er 'annamme' Syndsforladelse ved Troen." (Referat af Fællesdisk. Side 33).

Past. A. Johnson. "Min Mening er ikke, at Gud nødvendigvis maa overføre Syndsforladelsen paa den Enkelte, fordi jeg forkynder ham den; men naar jeg absolverer, kommer jeg til den Enkelte med det samme Budskab, som er nedlagt i Ordet, det nemlig, at Gud er forsonet, og Gud er ventlig stemt imod ham." (Femte Aarsb. Side 40.)

Past. Rørnæs: "Kan ei være enig med dem, som siige, at Ordet og Absolutionen er det Samme." (Tredie Aarsb. S. 64.)

Prof. Sverdrup: "Er Absolutionen intet Andet end Evangeliets Prædiken, da, ligesaa lidt som der gaar nogen Syndsbekjendelse foran Evangeliets Prædiken, behøves der nogen Syndsbekjendelse foran Absolutionen . . . Er derimod Absolutionen noget Andet end den sædvanlige Forkyndelse af, at Kristus er død for Verdens Synd, bliver Forholdet anderledes." (6te Aarsb. S. 35.)

"Vi identificere ikke Evangeliet med Absolutionen." (Fjerde Aarsb. Side 39. I denne Aarsberetning ere ikke de enkelte Taleres Navne anførte.)

2. Er altsaa Absolutionen ikke blot Evangeliets Prædiken til den Enkelte, men tillige en Domserklæring om, at den Skriftende ogsaa i sit Hjerte er en sand, troende Kristen og som saadan **har** sine Synders Forladelse?

Past. A. Johnson: "Der er et Spørgsmaal, som opstiller sig for mig, hvorvidt Absolutionen kan betragtes som et Udsagn om, at Mennesket er personlig delagtig i Syndsforladelsen. Jeg synes, dette er bleven udtalt, men deri kan jeg ikke være enig . . . Skriftefaderen kommer ikke til den, som skal absolveres, som Dommer for at siige ham, at han personlig er i Besiddelse af Noget, men han kommer som Guds Sendebud i Kristi Sted for at forkynde ham, hvordan Faderens Hjerte i Kristo er fundet imod ham." (Femte Aarsb. Side 31.)

Past. Dahl: "Jeg synes at mærke en Misforstaaelse af Absolutionsbegrebet, idet man deri synes at ville lægge, at den Ab-

solverende skal stille sig ligeoverfor den Enkelte og forsikre ham om hans subjektive Delagtighed i den Gave, som indeholdes i Absolutionen; skulde dette være saa, turde jeg ikke absolvere Nogen." (Sammestedes Side 34.)

"Jeg er ikke af den Formening, at man forsikres om, at man allerede besidder Syndsforladelsen, men at man forsikres om, at Gud giver den." (Sammestedes Side 27.)

Past. J. Olsen (Konferencens Formand): "Past. Johnson vil vide, om det ligger i Absolutionens Begreb at dømme, om den, som absolveres, er bordsfærdig eller ubordsfærdig. Jeg tror heller ikke, at det ligger i Absolutionsbegrebet, at En skal bedømme Mennesket." (Sammestedes Side 31.)

Past. Jakobsen: "Absolutionens Værd og Nytte for den Enkelte er ikke blot, at den forvisser ham om, at han er forsonet paa Golgatha, men ogsaa, at han virkelig er et Naadebarn." . . . (Spørgsmaalet er,) "om han er et Naadebarn, om han for sit personlige Bedkommende har sine Synders Forladelse og er saaledes forliget med Gud. Det er dette Spørgsmaal, som Absolutionen skal besvare for den Enkelte." (Sammestedes Side 36 f.)

Past. Gjeldager: "Jeg slutter mig til, hvad der er udtalt af Past. Jakobsen. Absolutionen indeholder ikke blot, at der er Naade, men at den, som absolveres, selv er et Naadebarn . . . Disse to Ting, at Kristus har betalt Synden, og tillige at han som Naadens Konge kommer til ham og selv allerede har virket i ham, at han alene flyr til Kristus som sin Frelser. Begge disse Ting indeholder Absolutionen, og dette er for den Ansøgte den fulde Trøst." (Sammestedes Side 39.)

Prof. Weenaas: "Hvorfor har man optaget en saadan Handling i Kirken, som man kalder kirkelig Absolution? Jo, Hensigten hermed er den at gjøre den Enkelte vis paa sin Salighed; skal man nu gjøre dette ved ene og alene at fortælle ham, at Kristus er død for ham, idet han døde for Verden, eller derved, at man forvisser ham om, at Gud har ogsaa forladt ham hans Synd, be-naadet ham, saa at Retfærdiggjørelsens Dom gjælder ham? En ansøgtet Sjæl kan ikke trøstes med, at Naadesforjættelserne ere almindelige, gjælde Alle, selv en Judas, men man maa applicere dem specielt paa ham. Man maa trøste ham med: Du er et Guds Barn, du har dine Synders Forladelse i Kristus. Men hvorledes tør jeg sige dette til en Synder: Du er et Guds Barn? Først: jeg har Magt og Myndighed dertil, det er det Objektive; men for det Andet, naar jeg nu desforuden af min egen Erfaring har faaet

tro, at han virkelig er en Bødsfærdig, En i Kristo, da er ogsaa dette en Grund for mig til at kalde ham et Guds Barn, og det er det Subjektive." (Sammestedes Side 37 f.)

Past. Østby: "Absolutionen maa til en vis Grad ogsaa være en Dommerhandling. Naar En kommer til mig og skrifter, saa dømmer jeg ifølge hans Bekjendelse og forsikrer ham i den treenige Guds Navn, at hans Synder ere ham forladte. Hvad skal man med den særegne kirkelige Handling, Absolutionen, hvis den ei skal være til at forsikre den Enkelte om hans Naadestand?" (Sammestedes Side 33 f.)

Prof. Østedal: ". . . Saa faar jeg dog i Absolutionen Forvisningen om, ikke blot, at jeg har mine Synders Forladelse, men ogsaa, at jeg er et Lem paa hans" (Kristi) "Legeme." (Sammestedes Side 36.)

Prof. Sverdrup: "Gud har givet Menneffene saadan Magt, at forlade hverandre Synder paa Jorden, at sige ikke alene: Kristus er død for dig, ikke blot at tale om en Retfærdighed, men sige: Hans Retfærdighed tilhører dig." (6te Aarsb. S. 36.)

Past. A. Johnson: Naar jeg absolverer, kommer jeg til den Enkelte med det samme Budskab, som er nedlagt i Ordet, det nemlig, at Gud er forsonet, og Gud er venlig stemt mod ham; dette er Alt, jeg tør sige ham, thi Hjertekjender er jeg ikke . . . Vi betragte Absolutionen som en Handling fra Guds Side, som fører Syndernes Forladelse til den Enkelte; at jeg forsikres om min Naadestand, er en Frugt af Absolutionen og hører ikke med til Absolutionens Væsen." (Femte Aarberetning Side 40.)

Past. Vikre: "En Sjølesørger er vel sat til at dømme om Synderens Bekjendelse, men ikke over hans Hjertes Forhold til Gud. En ansegtet Sjel kan ikke træstes derved, at jeg henviser ham til hans Tro eller Anger, men ene og alene ved Kristi Død og Opstandelse, at dette er skeet ogsaa for ham, den enkelte arme Synder." (Sammestedes Side 41.)

3. Er Skriftefaderens Absolution altid Guds Absolution, selv hvor den Skriftende er en Synder?

Past. A. Johnson: "Jeg kan ikke rigtig forstaa Satsen og Talerens Mening. Naar Evangeliet prædikes for den Ubødsfærdige, bliver da ikke dette Absolution? . . . Min Mening herom er, at Gud i Kristo er forsonet med Verden. Denne Forsoning fremhæves" (frembæres?) "i Evangeliet til alle Menneſker, og naar

dette frembæres, da er det Absolution, enten det er til den Bodsfærdige eller Ubodsfærdige." (Tredie Aarsb. Side 47.)

"Gud er forliget med Verden, og Jesus har lidt for Alles Synder; naar dette frembæres, da er det et Absolutionsord for Alle." (Samme Steds Side 49.)

"Skriftfaderen kommer som Guds Sendebud i Kristi Sted for at forkynde ham, hvordan Faderens Hjerte i Kristo er findet mod ham, og da falder Guds og Skriftfaderens Dom sammen." (Femte Aarsberetning Side 31.)

Past. Dahl: "Fra Guds Side er Evangeliet altid en Absolution, for hvem det end lyder, ellers maatte det have et andet Indhold." (Tredie Aarsberetning Side 49.)

"Fra Guds Side maa Evangeliet altid indeholde en Absolution, men fra vor Side har jeg ingen Absolution, uden jeg i Tro modtager den." (Samme Steds.)

"Fra Menneskets Side kan Ingen have Absolution uden Bod og Tro; anderledes fra Guds Side; der har Evangeliet Absolution for Alle." (Samme Steds Side 50.)

"Gaven er altid den samme, til hvem den saa end kommer; thi Gaven er og bliver en Perle, selv om den kastes for Svinene. Gjeldaker synes ogsaa at have betegnet dette ved sit Billede" (om en Gut, som sendes i Vreude til A, men fremfører det for B, der udgiver sig for A). (5te Aarsberetning Side 46.)

Prof. Weenaas: "Det er jo ogsaa, hvad vi ville have fastslaaet, at Absolutionsordet er et Absolutionsord for Alle . . . Vi ere ganske enige heri, at Evangeliet altid indeholder en Absolution." (Rock Prairie Frikonference-Referat Side 92.)

"Hvor Betingelsen, en oprigtig Bekjendelse, er tilstede, der er der en virkelig Afløsning; hvor Betingelsen mangler, der kan Gud ikke løse." (Tredie Aarsberetning Side 52.)

"Hvor Kirken applicerer Absolutionen paa den Ubodsfærdige, altsaa feilagtigt, der er det ikke Gud, som applicerer." (Samme Steds Side 48.)

"Kan ingenlunde indrømme, at Evangeliet giver, skænker og meddeler Syndernes Forladelse til Alle, som høre det, enten de tro eller ikke; thi kun der, hvor der er Bodsfærdighed og Tro, der er Guds Absolution; for de Andre lyde vistnok Ordene og den menneskelige Tilsigelse, men de Ubodsfærdige absolverer Gud ikke." (Samme Steds Side 66.)

Past. Gjeldaker: "Er der altsaa ingen Modtagelighed

— ingen Bodsferdighed og Tro, saa er der i egentlig Forstand heller ingen Absolution." (Sammefteds Side 65.)

Past. Østby: "Saaledes ogsaa i aandelig Henseende med Absolutionen; dreier man ikke" (Nøglen) "til den rette Kant, saa er der en Hæder, som holder imod . . . Han" (Gud) "holder igjen da, naar man ikke absolverer overensstemmende med hans Vilje, naar man absolverer den Ubodsfærdige." (Sammefteds Side 55.)

Past. Müller-Eggen: "Naar Absolutionen er udtalt, eller Løsenøglen anvendt i Overensstemmelse med Guds Vilje og Ord, altsaa retteligen, da er det ikke en tom Forkyndelse." (Sammefteds Side 69.)

Past. H. Hansen: "Jeg har ogsaa før hørt den Forklaring, at naar Præsten afløser dem, som har striftet, saa har dermed ogsaa Gud afløst dem Alle, saasom Præsten som en Guds Tjener staar i hans Sted. Men ingen Præst kan se ind i Hjertene og efter Tro eller Bantro løse og binde; han afløser alle Skriftende; men at denne Afløsning under alle Omstændigheder ogsaa skulde være Guds Forladelse, det kan jeg ikke forstaa . . . Naar Præstens Synsforladelse ogsaa skulde være Guds Forladelse, saa maatte alle Skriftende — nanseet Tro eller Bantro — have denne Synsforladelse." (Ref. fra Fællesdiskussionsmøderne i Minneapolis Seminar.)
Past. Hansen var dengang endnu Student ved Augsburg Seminar.)

Prof. Østedal: "Jeg siger ikke, at de her paany fremkomne Udtalelser i dette Spørgsmaal" (Pastorerne Muns's og Stub's Udvikling af Synodens Lære om Absolutionen) "er en aabenbar falsk eller vildfarende Lære, thi da vilde det træde mere klart frem for Alle; men vel, at her er en vildfarende og farlig Retning." (Sammefteds Side 37.)

"Jeg erklærer nemlig ikke nu Synodens Lære for falsk, men dens Retning finder jeg falsk og farlig." (Sammefteds Side 45.)

"Den norske Synodes Lære fører til Katholicisme og er forbunden med Grundtvigianisme, hvorfra den først havde sit Udspring." (Sammefteds Side 42.)

Past. J. Olsen: "Det er saa at sige Bessjendelsen, der absolveres; er nu Bessjendelsen oprigtig, saa kan Skriftebarnet troste sig med Absolutionen."

Fjerde Marsberetning: "Maa man da sige, at en Ubodsfærdig, paa hvem Absolutionsordet saaledes paa Grund af den menneskelige Skrobelijkheid er seilagtigen anvendt, virkelig er absolveret? Præstens Absolution har han vel i Formen, men en virkelig Absolution, Guds Absolution, har han ikke." (Side 38.)

E. Lægmandsvirksomheden.

Vi komme nu til den femte af de Former, hvori Prof. W. paastaar, at "Bisconfinismen"s Aandsretning fremtræder i vor Synode. Allerede i det første Udsnit af sit Skrift saa vi ham om tale vor Synodes Lære om Lægmandsvirksomheden; men vi saa ogsaa, hvor høist ubeldig han var i sit Forsøg paa at fremstille den som en Gren af Grundtvigianisme, der skulde være vort Samsunds Rod, og lade "den norske Høikirkelig hed eller Embedsaristokrati" som Frugt paa denne Gren smelte sammen "med det misforstaaede Lærearistokrati i den nye Bisconfinisme". Det er altsaa ikke at vente, at det vil gaa Prof. bedre, naar han her behandler vor Synodes Forhold til Lægmandsvirksomheden, for deraf at bevise, at den inden vor Synode er en af den "praktiske Katholicismes" Former, hvori "Bisconfinismens Aandsretning aabenbarer sit eiendommelige Liv".

Jørend vi imidlertid nærmere betragte denne Del af Prof.'s Udvikling, turde det ikke være af Veien at gjøre opmærksom paa et Par Ting:

1) Ved "Lægmandsvirksomhed" forstaaer jeg ikke blot Lægmands, prædiken, men al den Virksomhed, som enhver Kristen i Kraft af sit aandelige Præstedømme har at øve (1 Petr. 2, 5. 9.). Til denne Virksomhed hører ikke blot den private Bekjendelse af Herren, Formaning af Brødre og Opbyggelse i Hus- og Vennekreds saavel som den gjensidige Opbyggelse og Belærelse i offentlige Forsamlinger, men ogsaa i Nødsfald den offentlige Udøvelse af Lære-Embedet.

2) Da Prof.'s Udvikling er temmelig uordnet, og Tankerne, spækkede med en Mængde Floskler, ere fastede hid og did om hverandre, og da Prof. har for Bane at udstyngte en Betyldning uden udtryffeligt at nævne, hvem han sigter til, medens han dog paa en indirekte Maade lader Læseren forstaa, mod hvem han udstyder sine Pile, saa er det ikke altid saa let at faa rigtig Tag i, hvad han mener, og hvad man tør vente, at han vil staa ved og ikke vride sig fra. Naar jeg da her maafe optager enkelte Betyldninger, som Prof. ikke udtryffeligt har sagt gjaldr den norske Synode, som rettede mod denne, saa ster dette ikke, fordi jeg føler os trufne, men fordi den hele Sammenhæng viser, at Prof. W. vil, at Læseren skal forstaa, at det er os, han har ment.

Og saa til Sagen. Her reiser sig først det Spørgsmaal: Hvorledes kommer Prof. W. dertil, at han i den norske Synodes Lære om Lægmandsvirksomheden ser en af "den praktiske Katholicismes"

Former, et af Kjendemerkerne paa "Disconfinismen"? Jo paa den Maade, at han tillægger den norske Synode "hierarkisk Tyranni", der "ved menneskelige Anordninger, Bud og Regler" indskrænker og søger begrændset "det Kristentliv", den "Livsvirkomhed i Menigheden", hvis "Væsen er Kjærlighed", og som "beviser sin Kraft i en gjensidig Hjælp ved indbyrdes Formaning, Trost, Veiledning og Undervisning af Guds Ord"; 2) taler han om et høikirkeligt "Præstestabs Anstrengelse for ved Regler, Grændser og Læresatser at fremme en ydre Samfundsenshed, som samler sig i blind Lydighed og fanatist Iver om Præstestabet og dets 'rene Lære'", og om en "Strid" mellem denne det høikirkelige Præstestabs Anstrengelse og "Lægsfjends Beskrænkelse for at fremme kristeligt Liv og kristeligt Samfundsarbejde"; 3) finder han i vor Lære herom aabenbarret "en Aandsretning, som er det kristelige Samfundslivs Dødsfiende"; 4) siger han: "i Stedet for at glæde sig ved Guds Ords Virkning i Menigheden, som beviste og beviser sig ved Kristnes Trang til at opbygges om Guds Ord ved private Sammenkomster, saa ængstedes man, med Høikirkelighedens vante Ængstelse for Menighedsbevidsthed og Menighedsliv, for disse Kristentlivets Ytringer og søgte at hemme og hindre dem"; 5) fortsætter han: "i Stedet for at styrke og opmuntre de kirkelige Menighedslemmer til et saadant flittigt Arbejde med Guds Ord, hvorved de selv kunde befæstes i Troen og tillige drage Andre med sig paa Veien til evigt Liv, holdt man Møder . . . , hvori man med alle Dialektikens Vendinger . . . gjorde Faren og Betænkeligheden ved saadanne Sammenkomster, der 'ere samlede i den Hensigt at forhandle Guds Ord', ret indlysende for det stakkels Folk, saa at de i de Kristnes Sammenkomster om Guds Ord snarere maatte se et Tegn paa Parti- og Selvæsen end paa et sandt og varmt Kristentliv."

Her bestylder altsaa Prof. W. med greie Ord vort Samfund for, at det søger at lægge de Kristne og Menighederne Hindringer i Veien for den allernødvendigste Udøvelse af deres aandelige Præstedømme, ja at det ikke engang glæder sig over "Guds Ords Virkning i Menigheden", men ængster sig ved den og søger at hemme den ved at hindre et "flittigt Arbejde med Guds Ord". At dette virkelig er Prof.'s Mening, fremgaar ogsaa deraf, at han udtrykkelig gjør opmærksom paa, at det er "det aandelige Præstedømmes Ret og Pligt og Gjerning," han taler om, som "en Luther fornemmelig gjorde gjældende i sit store Reformationsværk imod Tidens Pavevæsen og Hierarki". Det er ogsaa vel at lægge Mærke til, at det er ikke den Virksomhed af det aandelige Præste-

dømme, som fremtræder i offentlige Forsamlinger eller i den offentlige Forvaltning af Læreembedet, som Prof. alene eller endog nærmest bebrejder os, at vi hindre. Nei, han nævner udtrykkelig Opbyggelse om Guds Ord "ved private Sammenkomster" og "en gjensidig Hjælp ved indbyrdes Formaning, Trøst, Veiledning og Undervisning af Guds Ord" som den Virksomhed, han mener, at vi søge at hindre.

Bare disse Beskyldninger mod vort Samfund sande, da stod det visse ikke bedre til hos os end i Paveskirken, men hellere værre. Dog ogsaa her siger Prof. W. falst Vidnesbyrd mod sin Næste. Ikke en eneste af disse sine Beskyldninger har han bevist; ja han kan neppe siges at have gjort endog kun et Forsøg paa at bevise dem.

Eller er det maaske et Forsøg paa at levere Beris, naar Prof. siger: 1) "Wisconsinismens" Læresats om Lægmandsvirksomheden er udtrykt i den 'Erklæring', som blev afgivet af Spring Prairie Præstemødets Medlemmer i 1861, og hvorved man fastslog som den rene Lære, at hvor som helst En optræder i dertil ordnede offentlige Opbyggelsesforsamlinger og beder for, lærer og formaner, da udøver denne faktisk det offentlige Prædikeembede. Men dertil har efter Guds Ord Ingen Ret, medmindre han er ordentlig kaldet dertil. Sammenholder man hermed den Forklaring, som man altid har fastholdt af 'offentlige Opbyggelsesforsamlinger', hvorved forstaaes efter 'wisconsinist' Lære, at Kristne 'gaa sammen i det bestemte Siemød at have en fælles selskabelig*) Opbyggelse af Guds Ord ved at lade En eller Flere optræde som de Andres Lærer', da faar man det rette Begreb om, hvilken indgribende Indvirkning en saadan maatte udøve paa det praktiske Kirkeliv i dets Hjerte, som er Embedets Stilling i og Forhold til Menigheden". 2) "Det Resultat, hvortil den norske Synode i Forening med Past. Rasmussen er kommen, og hvorved den indtil nu er bleven staaende, er nemlig det, som angives i Kirkl. Maanedst. No. 15—16, 1863, hvor det bl. A. heder: 'Forsamlingen enedes i, at Kristne privat kunne komme sammen til fælles gjensidig Opbyggelse . . . men i Regelen bør disse Sammenkomster kun ske leilighedsvis mellem Naboer, Slægtninge og Saadanne, som ellers staa i Venstabs- og Omgangsforhold, eller de bør ske paa Grund af ganske særegne Forhold og Omstændigheder, og naar de overstrider disse Grændser, bør de enten søges bragte tilbage til Husandagt, privat Paamdelse eller Betærelse, eller blive til virkelige offentlige Sammenkomster,

*) I "Maanedstidenden" staar ikke "fælles selskabelig" men "fællesskabelig", hvilket rimeligvis kun er et uheldigt Udtryk i Stedet for "fælles".

ordnede med den hele Menigheds og Præstens Samtykke.' Hvad bliver der her tilbage af lutherste Kristnes Ret og Pligt til gjen-
sidig Belærelse og Opbyggelse af Guds Ord . . . ?"

Dette er Alt, hvad Prof. W. anfører, for at bevise Rigtighe-
den saavel af de ovenanførte som af de i "Naben Erklæring" frem-
førte grove Bestyldninger imod os for "den ulristelige Lære om Læg-
mandsvirksomheden, hvormed Menigheden negtes Ret til at opbygge
sig selv i Præstens Fravær (uden gennem en opgiven Postil)". Man
finder ikke et eneste Guds Ord anført til Bevis for det Fal-
ste og Urigtige i vor Lære. Vistnok anføres Kol. 3, 16 ff., men
kun for at stadfæste den Paastand, at de Kristne "have Lyst og
Kraft" (og jeg tilføjer: Ret og Pligt) "til at samarbejde i Aan-
dens Enhed til sin fælles Opbyggelse ved at lade Guds Ord bo
rigeligen iblandt sig, lærende hverandre og paamindende hverandre
med Psalmer og Lovsange og aandelige Viser," — Noget, hvori
Prof. W. naturligvis ved, at vi ere fuldkommen enige med ham.

Men maaste de af Prof. W. anførte Citater ere tilstrækkelige til
uden nærmere Paavisning at godtgjøre Rigtigheden af hans Bestyld-
ninger? Jeg vil da 1) bede bemærket, at Prof. selv i det andet af
sine Citater siger, at det Resultat, hvortil den norske Synode i For-
ening med Past. R. kom, var dette, at "Forsamlingen enedes i, at
Kristne privat kunne komme sammen til fælles gjensidig Opbyg-
gelse". Men Professorens Bestyldning gif jo netop ud paa, at vi
søgte at hindre saadan privat og gjensidig Opbyggelse; thi
han siger: "i Stedet for at glæde sig ved Guds Ords Virk-
ning i Menigheden, som beviser og beviste sig ved Kristnes Trang
til at opbygges om Guds Ord ved private Sammenkomster, saa
ængstedes man . . . for disse Kristenlivets Ytringer og søgte at
hemme og hindre dem"; og atter: "en Kjærlighed, der beviser
sin Kraft i en gjensidig Hjælp ved indbyrdes Formaning,
Trøst, Veiledning og Undervisning af Guds Ord" — "Denne Livs-
virksomhed i Menigheden . . . denne af Kristenlivet og Menigheds-
livet selv affødte Form af Lægmandsvirksomheden, som er den,
vi her nærmest har for Øie," — "er ikke Noget, som bør
være til en Tid, og som ikke bør være til en anden Tid, Noget,
som der kan være Tale om at indskrænke eller søge begræn-
set ved menneskelige Anordninger, Bud og Regler". Vi se altsaa,
at Prof. med sit eget Citat beviser Usandsfærdigheden af disse sine
Bestyldninger.

Men maaste det dog er Lægmands offentlige Prædiker-
virksomhed, han egentlig har ment, at vi indskrænke og hemme? Jeg

svarer: Af hans Ord er det ikke godt at slutte, at han har ment dette, om det end af andre Grunde var rimeligt; men har han virkelig kun ment dette, da kan jeg ikke skjønne Andet, end at han har skrevet, som han har gjort, for at faa Folk, som ikke nærmere kjende os og vor Lære, til at tro, at vi virkelig ere saadanne Ukristne, som ere imod al Slags Lægmandsvirksomhed og Opbyggelse med Guds Ord, ja, som "i Stedet for at glæde sig over Guds Ords Virkning i Menigheden" "søge at hemme og hindre Kristendommens Virringer".

Men lad os engang sætte, at det er vor Synodes Forhold til den offentlige Lægmandsvirksomhed, som Prof. vil tillivs! Du vil da, kjære Læser, maatte sige: Er det da ikke af Citaterne bevist, at I forkaste og fordømme den? I det første af Prof.'s ovenanførte Citater heder det jo, at man ingen Ret har til saadan Virksomhed, naar man ei er kaldet, og i det andet heder det, at det Resultat, hvortil I kom, var, at "Kristne paa hinanden kunne komme sammen til fælles gjenfærdig Opbyggelse". Er da ikke her den offentlige Virksomhed forbudt Lægfolket?

Ja her maa jeg nu 2) bede lagt vel Mærke til, at Prof. W. ved begge Citater udelader, hvad der nødvendig hører med til ret at forstaa vor Lære. I det Prof. anfører det første Citat, siger han nemlig: "Wisconsinismens Læresats om Lægmandsvirksomhed er udtrykt i den 'Erklæring', som blev enstemmig afgivet . . . , og hvorved man fastslog den rene Lære." Prof. vil dermed faa Læseren til at tro, at hvad han citerer, er Alt, hvad vi lære om denne Sag; men dette forholder sig ikke saa, og det er han vel vidende om. Han ved, at det Citat, han leverer, indeholder kun "den halve Sandhed", men som bliver en hel Usandhed, naar den anden halve Sandhed udelades; og dette har han gjort. Han har udeladt den anden Halvdel af vor Lære. Umiddelbart efter det af ham citerede heder det nemlig i Referatet: "Dette Sidste, at Ingen skal saaledes optræde, medmindre han er ordentlig kaldet, er ogsaa klart udtalt i den Augsburg. Konf.'s 14de Artikel, som havde været forhandlet ved Mødet i Chicago, og hvori man da ikke saa ganske enedes. Nu maatte imidlertid Alle enes i, at denne 14de Art.'s Mening var klar nok i sig selv, og at Ordene der bestemt og tydeligt udtalte det her Anførte. Men paa denne*) Tid maatte og Alle enes i, at Nød her som overalt kan i visse Tilfælde berettigede til at bryde denne Orden**).

*) Uden Tvivl Trostfæll for "samme".

**) Udhævet af mig.

Hvor saaledes enten ingen Præst findes eller kan findes, eller om der er Præst, han dog enten ikke rettelig betjener dem, men fører falsk Lære, eller ikke tilstrækkelig kan betjene dem, men kun saa sparsomt, at de ikke derved kunne føres til Troen eller bevares deri og værges mod Bildfarelsen, saa de Kristne maatte forsmægte af Mangel paa Tilsyn, da kan det med Rette siges, at der er Nød, som bryder Love.*) For nu at afhjælpe saadan Nød skulde da de Kristne først gjøre alt Sit for at faa den afhjulpen efter Guds Orden, altsaa søge at faa en Præst, om de ingen havde, eller om de havde en, som enten førte falsk Lære eller forargeligt Liv eller i Magelighed forsømte sit Tilsyns-embede, da afsætte ham efter kristelig Formaning og Tugt, naardet ikke hjalp, og søge at faa en rettroende Præst i Stedet, eller om den, de havde, vel haade lærte ret og med største Flid og Troslab røgtede sit Kald, men ikke kunde række at betjene dem tilstrækkelig, da søge at faa en Præst til. Men hvor nu Intet af alt dette kunde ske, da havde de enkelte Kristne Pligt og Ret til at ordne sige Opbyggelsesforsamlinger og udøve Præstens Gjerning†) selv, som de bedst kunde, forudsat at Alt ske efter Guds Ord og i kristelig Orden. Dog maatte man da altid fastholde, at de, som optræde som Lærere i sige Forsamlinger, de handle ikke da blot i Kraft af deres almindelige Præstedømme, men handle virkelig da som Forsamlingens Nødpræster, der da for Nødens Skyld maa bryde Guds Orden og uden det Kald, som han ellers kræver, udøve Præsteembedets Gjerning i offentlig Forsamling."

Prof. W. maa have læst ogsaa dette, og der kan ikke være Tvivl om, at han har skjønnet, at ogsaa dette nødvendigt hørte med til vor Lære om "Lægmandsvirksomhed", og at han ved at udelade dette maatte give Læseren et aldeles falskt Begreb af vor Lære i dette Punkt. Det er ogsaa sikkert, at uden dette Tillæg havde vi ikke tilstemt hin Erklæring; thi den vilde da have krænkset Lægfolkets Ret. Jeg tror ogsaa at burde gjøre opmærksom paa, at denne Erklæring om, at Nød berettiger Lægmand til offentlig Forvaltning af Læreembedet, ikke var noget Nyt, som først i Mødet paa Spring

*) Man sammenligne hermed Prof. Johnsons Udtalelser paa Drammensmødet (se G. L. R. No. 8 S. 125). Past. Preus har allerede i Begyndelsen af dette sit "Gjen-svar" fortalt, at Prof. Johnson ved et Møde i Kristiansand i 1867 "ganske tilfældigt hans Udtalelser" om denne Sag, og hvad Prof. J. ytrede paa Drammens-mødet, viser endnu den samme Overensstemmelse, G. L. R. Red.

†) Udværet af mig.

G. A. P.

Prairie blev udtalt. Det findes allerede i Anmærkning til den 2den af Past. Ottesens Satser (se Kirkl. Maanedst. for 1859 Side 67), ligesom Betydningen deraf er fremhævet af mig samme Steds Side 154.

Vende vi os nu til Prof's andet Citat, da finde vi, at han ogsaa her gjør sig skyldig i den samme Feil som ved det foregaaende. Han citerer kun den første Del af det, hvorefter vi ved Mødet i Goodhue Co. vare blevene enige med Past. Rasmussen; men denne første Del skulde kun handle om den private gjensidige Opbyggelse; den anden Del derimod, som tillige handler om Lægmands offentlige Virksomhed, udelader han. Og dog findes dette i Kirkl. Tid. for 1863 Side 246 umiddelbart efter det af Prof. citerede Stykke. Der heder det nemlig: "Alle de tilstedeværende af vor Synodes Præster fandt altsaa i denne Sag ingen Grund til ikke at opfylde Pastorernes Rasmussens og Hjelds Ønske om at optages i vor Synode. Past. Rasmussen og Hjeld erklærede sig ogsaa tilfredse med Prof. Walthers i Synoden antagne Erklæring*) i Lægmandsagen, kun at Ordet 'for smægte' gav Past. Rasmussen Anledning til at frygte, at det vilde blive misforstaaet. Han selv fandt den i Erklæringen vedføjede Forklæring derover tilstræffelig." Men i den 5te af de af Prof. Walthers Erklæring uddragne Satser heder det udtrykkelig, at "det er baade Ret og Pligt i virkelig Nød for Enhver, som kan, i kristelig Ordren at udøve det offentlige Prædikeembede*):"

Enhver kristelig Læser ved, hvad Guds Ord dommer om saadan Færd, som først at sige falskt Vidnesbyrd mod sin Næste og derpaa ved Uærlighed søge at forsvare det. Vi maa haabe, at der ogsaa inden Konferentsen findes saa forstandige Kristne, at de skjønne dette, og saa alvorlige Kristne, at de ikke ville gjøre sig meddelagtige i saadan Synd.

Der er endnu et Par Ytringer af Prof. W. angaaende dette Punkt, som jeg ikke kan forbigaa med Tausked. Den første er at han bestylder Synoden for at have "fixeret sit Dogme om Lægmandens 'Ret'"; den anden, hvorved den første faar sin nærmere Forklæring, er en Insinuation om, at vi "indstrænke" "Lægmandsvirksomheden" og "søge den begrændset ved menneskelige Anordninger, Bud eller Regler".

Det er ikke første Gang, Prof. W. fremfører den Bestyldning

*) Udhævet af mig.

mod os, at vi „figere Dogmer“, d. e. at vi faa i Stand Læresætninger, som vi fordre anerkjendte som Troeslærdomme. Men denne Bestyldning er for dette som for de øvrige Lærepunkters Vedkommende usandsfærdig. Prof. har heller ikke gjort sig den ringeste Møie med at godtgjøre dens Rigtighed.

Men Bestyldningen bliver saa meget grovere, naar den sættes i Forbindelse med den næste ovenfor omtalte Insinuation. Thi Prof. giver derved tydelig at forstaa, at vi, ved at „figere“ vort Dogme om „Lægmandsvirksomhed“, ved „menneskelige Anordninger, Bud og Regler“ have „indskrænket og søgt at begrænde“ de Retligheder, som Gud i sit Ord har givet enhver Kristen. Jeg opfordrer Prof. W. eller hvemsombest til at bevise saadan Bestyldning. Prof. har i hele sit Skrift ikke gjort det.

Det er nu omtrent 14 Aar, siden vor Synode behandlede dette Lærepunkt. Der er maaste Mange, som slet ikke vide, hvad vor Synode egentlig lærer derom, og som ved at lytte til de Usandheder og Bagvæstelser, Prof. W. og Andre udsprede om os, faa en urigtig Forestilling om vor Synodes Lære og tillægge os Lærdomme, som vi ikke føre; herved forledes de maaste til uvitterlig at forsynde sig imod os og til at holde sig borte fra vort rettroende Samfund. Endnu Flere turde de være, som ikke vide, hvorledes vor Lære er fast begrundet i Guds Ord, og som ikke have saa god Anledning til af vore gamle Synodeforhandlinger og Maanedstidender at blive bekendt dermed. Da Spørgsmaalet jo er et af de „brændende“, især i vort Fædreland, og vist Mange ere saare uklare heri, anser jeg det for tjenligt her at astrykke den Erklæring af Prof. Walther, der blev lagt til Grund for Sagens Behandling paa Synodemødet i Goodhue Co., Minn., 1862, og de Sætser, som ved dette Synodemøde af os bleve tilstemte.

Erklæringen lyder saaledes: Den hellige Apostel Paulus siger Rom. 3, 2. om det gamle Testaments Kirke eller de Troende paa den Tid: „Dem er betroet, hvad Gud har talet“. De vare altsaa Besiddere og Forvaltere af Guds Ord eller Embedet. Da de Kristne i Korinth splittede sig indbyrdes af den Grund, at Nogle især holdt med Paulus, Andre med Apollos, Andre med Kefas, og Enhver rose sig af den, som han især holdt med, da straffede Apostelen dette og skrev til dem: „Derfor rose Ingen sig af Mennesker, thi alle Ting ere eders, være sig Paulus eller Apollos eller Kefas eller Berden, — alle Ting ere eders, men I ere Kristi“ 1 Kor. 3, 21—23. Apostelen erklærer altsaa, at selv det, som hine høie Apostle og Guds Tjenere havde, var de troende Kristnes Eiendom. Ordets Embede

er altsaa ikke en Privateiendom, som kun tilhører Kirketjenerne, men et Fællesgods, som tilhører alle Kirkens sande Lemmer, hvorfor og Petrus siger til disse: "Men I ere en udvalgt Slægt, et kongeligt Præstedømme, et helligt Folk, et Folk til Eiendom, at I skulle forkynde hans Dyder, som kaldte eder fra Mørket til sit vidunderlige Lys" 1 Petr. 2, 9. Troende Kristne skulle derfor ikke tænke, at det er nok, om de for sin Person høre, antage og tro Guds Ord, de skulle ikke tænke, at de ikke have noget Ansvar for, om ogsaa Guds Ord prædikes, og Sakramenterne forvaltes for Andre, og blot sige som saa: dertil have vi jo Præster. Nei, den, som Gud har givet Troen, ham har han ogsaa derved gjort til en aandelig Præst eller til en Prædikant og paalagt ham Omforg for hans Næstes Frelse.

Naar Herren selv siger: "Saaledes er skrevet og saaledes burde det Kristum at lide og opstaa og lade prædike i hans Navn Omvendelse og Syndernes Forladelse for alle Folk" Luk. 24, 46. 47., saa gjælder det ikke blot Apostlene og Præsterne, men den hele Kirke, det vil sige alle troende Kristne indtil Dagens Ende. Hvo som derfor ikke vil være en Prædikant, han vil heller ingen Kristen være; thi en Prædikant og en Kristen er Et og det Samme.

Hele det nye Testamente er derfor fuldt af Formaninger til de Kristne til at bruge Guds Ord ikke blot for dem selv, men og for deres Næste, for deres Brødre og Søstre. Saaledes læse vi f. Ex. i Kol. 3, 16.: "Lader Kristi Ord bo rigeligen i Landt eder i al Visdom, sag I lære og paaminde hverandre med Psalmer og Lovsange og aandelige Viser", og Ef. 6, 14. 15.: "Saa staar da omgjordede om eders Lænder med Sandhed . . . Fødderne ombundne med Færdighed i Fredens Evangelium", og 1 Thess. 5, 11. 14.: "Formaner derfor hverandre og opbygger den Ene den Anden, ligesom I og gjøre, . . . men vi formane eder, Brødre, paaminder de Ustikkelige, trøster de Mismodige, opbælver de Skrøbelige". Fremdeles 2 Thess. 3, 14. 15.: "Dersom Nogen ikke lyder vor Formaning i Brevet, da mærker denne og haver Intet at slaffe med ham, at han maa flamme sig", og Matth. 18, 15.: "Dersom din Broder sonder mod dig, da gaa hen og straf ham mellem dig og ham alene", og 1 Kor. 6, 5.: "Er der da end ikke en Vis iblandt eder, som kunde dømme mellem sine Brødre". Ef. 5, 11.: "Og haver ikke Samfund med Mørkets ufrugtbare Gjerninger, men straffer dem hellere". Fil. 1, 27.: "Run at I vandre værdigen Kristi Evangelium, saa at . . . I stride med mig af en Sjæl for Evangelii Tro". 1 Petr. 3, 15.: "Men værer altid rede til at forsvare eder for

Enhver, som begjærer Regnskab af eder om det Gaab, som er i eder". Matth. 10, 32. 33.: "Derfor, hvosomhelst der vil bekjende mig for Menneffene, den vil jeg og bekjende for min himmelske Fader, men hvosomhelst der vil negte mig for Menneffene, ham vil jeg og negte for min himmelske Fader". Ebr. 10, 24.: "Lader os give Agt paa hverandre, saa vi opmuntre hverandre til Kjaerlighed og gode Gjerninger", og endelig Jak. 5, 19. 20.: "Brødre! Dersom En iblandt eder er faren vild fra Sandheden, og Noget omvender ham, han vide, at hvo som omvender en Synder fra hans Veis Bildfarelse, han frelser en Sjæl fra Døden og skjuler Synders Mangfoldighed".

Af alt dette se vi, at enhver Kristen ikke blot har Embedet, men at han ogsaa, hvis han vil vandre som en Kristen, skal og maa forvalte det, nemlig saaledes, at han ogsaa bekjender Ordet, lærer, formaner, trøster, straffer og paa alle Maader drager Omhu for sin Næstes Frelse, d. e. for hans Omvendelse saavel som for hans Opførelse i Troen. Overalt, hvor den Kristne er, skal han vise, at han er en aandelig Præst, mod Sine, mod sin Hustru, sine Børn, sine Søstende, sit Husfolk, sine Naboer og Venner og mod Alle, hvor og naar Gud fører ham sammen med dem. For dem Alle skal han forvalte Ordets Embede i brændende Kjaerlighed og gudelig Visdom.

Men Gud ved, hvorledes endog hans kjære Kristne endnu have Kjød og Blod, d. e. hvor svage og skrøbelige de fleste ere; derfor har Gud tillige indstiftet den hellige Ordning med Prædikeembedet. Ifølge Guds Ord skulle nemlig bestemte Personer, som ere dertil forberedte, begavede, udrustede og prøvede, altid vælges, kaldes og udsondres af de Kristne til at udøve Embedet offentlig iblandt dem, det vil sige: til offentlig i deres Navn at forvalte Guds Ord og de hellige Sakramenter, lede deres Forsamlinger til fælles Opbyggelse ved Guds Ord og være de Kristnes Mund i disse.

Overalt, hvor de hellige Apostle have grundet kristelige Menigheder, der overlode de, naar de reiste, den fælles Opbyggelse ved Guds Ord ikke saaledes til de omvendte Menigheder, at Enhver skulde offentlig lære og føre Ordet i Forsamlingen; men til denne bestemte Gjerning ansatte de særegne Personer, som de kaldte Ældste eller Biskoper eller Lærere eller Forstandere. Saaledes skriver derfor Paulus til sin Redsager og Medarbejder Titus: "Derfor efterlod jeg dig paa Kreta, at du skulde udrette, hvad som fattedes, og indsætte Ældste i hver Stad, som jeg beføl dig, saafremt en Saadan er ustraffelig osv., thi det bør sig en Biskop at være ustraf-

felig som en Guds Husholder . . . og som holder fast ved det sande Ord" Tit. 1, 5—11. Saadanne Eldste eller Biskoper havde derfor ikke blot det Kald, ligesom andre Kristne, at bruge Guds Ord som aandelige Præster mod deres Næste; men de havde bestemt Menigheder, hvis aandelige Betjening i det offentlige Embede var overantvordet til dem alene. Derfor skriver Petrus: "De Eldste blandt eder formaner jeg som Medældste: Føder den Guds Hjord, som eder er betroet" 1 Petr. 5, 1. 2. Dette var ikke blot en god menneskelig Orden, men en Ordning af den højeste Gud selv. Biskop valgte Menighederne selv sine Eldste eller Biskoper eller Lærere, men disse blive dog i Skriften erklærede for ligesaa vel indsatte af Gud som de hellige Apostle og Profeter selv. Thi saa skriver Apostelen Paulus: "Og han (nemlig Kristus, Guds Søn) bestiftede Nogle . . . til Hyrder og Lærere" Ef. 4, 11.; og til saadanne af Menigheden valgte Biskoper siger den samme Apostel: "Saa giver Agt paa eder selv og den ganste Hjord, hvori den Hellig Aand satte eder til Biskoper" Ap. Gj. 20, 28. Uagtet derfor alle Kristne i deres Stand og Kald skulle og kunne privat lære eller være Lærere, saa skulle de dog ikke være Lærere for den ganste Menighed eller vaage over den eller arbejde paa den og forestaa den, men dette skal kun visse kaldede Personer. Thi saa staar der skrevet: "Oplyder eders Veiledere og værer dem hørige, thi de vaage over eders Sjæle, som de, der skulle gjøre Regnskab" Ebr. 13, 17.; og: "Vi bede eder, Brødre! at I skjøne paa dem, som arbejde iblandt eder og ere eders Forstandere i Herren og paaminde eder" 1 Thess. 5, 12. 13.; og: "De Eldste, som ere gode Forstandere, skal man holde dobbelt Værd, mest dem, som arbejde i Tale og Værdom" 1 Tim. 5, 17. Saadanne Biskoper blive derfor i Skriften kaldte Menighedernes Engle; sml. Ab. 2, 1. 8. 12. 18. 3, 1. 7. 14.

Dette er da en uudsigelig naadig og vis Stiftelse af den barmhjertige Gud, hvorved fremfor Alt skal bevirkedes, at Guds Ord kan fremdeles blive prædikaet rigeligt og purt og rent i den kristelige Kirke, de falske Profeter blive afværget, og de hellige Sakramenter rigtigt og uforsalfet efter Guds Ord blive forvaltede og rakte de Kristne, saa at ikke en eneste Sjæl bliver forlænset eller overseet, og at den kristelige Kirkes og alle enkelte kristelige Menigheders hele guddommelige Husholdning kan gaa for sig i god, velsignelsesrig og Gud velbehagelig Orden.

Omdenskjønt derfor alle troende Kristne i Kraft af deres Tro have det Embede, som Præsterne forvalte, saa skulle de dog ikke for-

valte dette saaledes, at de derved forstyrre eller opbæve det af Gud stiftede offentlige Prædikeembede. Saa alvorlig end den hellige Skrift formaner alle Kristne til i deres Stand og Kald, i de Forhold, hvori Gud har sat dem, troelig og ivrig at forvalte Ordets Embede mod deres Næste, saa heder det dog ogsaa: "Ikke Enhver understaa sig at være Lærer, og mindes, at vi skulle have desto større Ansvar" 1. Kor. 14, 31.; og Paulus, efterat han har sagt: "Gud har sat i Menigheden . . . for det Tredie Lærere", gjør dernæst det Spørgsmaal til Korinthierne: "Monne Alle være Lærere?" 1 Kor. 12, 28. 29. Han vil dermed sige: O nei! men offentlige Lærere eller Menighedslærere ere kun de, som Gud har i og ved Menigheden indsat dertil. Derfor skriver den samme Apostel til de Romere: "Men hvorledes skulle de prædike, dersom de ikke blive udsendte?" Rom. 10, 15. I offentlige, til Opbyggelse ordnede Forsamlinger af Kristne at lære, formane, trøste, straffe, bede fore eller offentlig forvalte Daab og Nadver, alt dette er derfor ikke en Sag, som tilkommer de almindelige Kristne, men kun dem, som de Kristne have efter Guds Ord og Befaling ordentlig udvalgt, kaldet og indsat til Forvaltning af det offentlige Kirkeembede.

De kjære Kristne ere dog ikke derfor bundne til Menneſter i deres Salighed. Hvis et Nødtilfælde indtræder, om f. Ex. de Kristne ikke have nogen ordentlig offentlig Prædikant, eller hvis denne var en falsk Lærer, eller hvis de bleve saa lidet betjente af ham med Naademidlerne, at de maatte forsmægte, hvis de ikke selv dreve det offentlige Prædikeembedes Forretninger iblandt sig, da er det ikke Uret, om ogsaa Lægsfolk i saadant Nødsfald drive Guds Ord og Bøn i offentlige Forsamlinger eller forvalte den offentlige Daabshandling. Thi, da de som aandelige Præster allerede formødelst Troen have Embedet og kun for Ordenens Skyld ifølge Guds Vilje ikke skulle forvalte dette offentlig i Forsamlinger af Kristne, og da Ordningen kun er gjort for deres Saligheds Skyld, saa er det ret, at de i Nødsfald bryde den blotte Ordning og trøstlig bruge sin oprindelige Ret og fast haabe, at Gud da ogsaa i Naade vil anse og velsigne for dem deres offentlige Udøvelse af hans saliggjørende Naademidler. Men da handle de ikke ifølge den ordnede Brug af deres aandelige Præstedømme eller ifølge deres almindelige Kristenret, men som Nødpræster eller Nødpastorer, omtrent ligesom engang Medlemmerne af Stefane's Hus, "som bestiftede sig selv til at tjene de Hellige" 1 Kor. 16, 15. 16. De forvalte nemlig da for Sjælenes Nøds Skyld Præsteembedet eller det offentlige Prædikeembede. Derfor heder det ogsaa i den lutherſke

Kirkes symboliske Bøger: "I Nødsfald kan og en slet og ret Lægmand absolvere en Anden og blive hans Sognepræst og Pastor (minister et pastor), ligesom St. Augustin skriver, at to Kristne vare tilsammen paa et Skib, hvoraf den Eine døbte den Anden og derpaa blev igjen absorberet af denne". Schmalkaldiske Artikler, Traktat om Biskoppernes Magt og Embedskreds. Müllers Udgave Side 341, latinske Text 67.

Saa langt Erklæringen. Efterat dens første Del en Tid lang var forhandlet af Synoden, fremlagdes følgende Satser, som nærmere udhævede de enkelte Punkter deri.

1. Gud har indsat det offentlige Prædikeembede til de Kristnes offentlige Opbyggelse til Salighed ved Guds Ord.

Enstemmig antaget.

2. Til de Kristnes offentlige Opbyggelse har ikke Gud indsat nogen anden Ordning, der skulde finde Sted ved Siden heraf.

Enstemmig antaget.

3. Naar En overtager at lede de Kristnes offentlige Opbyggelse ved Ordet, da overtager og udøver han det offentlige Prædikeembede.

Enstemmig antaget.

4. Det er Synd, naar En uden Råd eller uden Rød overtager dette.

Enstemmig antaget.

5. Det er baade Ret og Pligt i virkelig Nød for Enhver, som kan, i kristelig Ordren at udøve det offentlige Prædikeembede.

Enstemmig antaget.

6. Det eneste rette Nødsbegreb er, at Nød finder Sted, hvor enten ingen Præst haves eller kan haves, eller om der er Præst, han dog enten ikke rettelig betjener dem, men fører falsk Lære, eller ikke tilstrækkelig kan betjene dem, men kun saa sparsomt, at de ikke derved kunne føres til Troen eller bevares deri og værges mod Vildfarelser, saa de Kristne maatte forsmægte af Mangel paa Tilsyn.

Mod 2 St. antaget, idet Svend Pedersen og P. Grifstad stemte derimod, blot fordi de frygtede, at Ordet "forsmægte" kunde misforstaaes.

7. Naar saadan Nød er forhaanden, bør den søges afhjulpen ved bestemt og sømmelig Ordning, saa godt Omstændighederne tillade.

Enstemmig antaget.

Derpaa oplæstes 2den og 3die Del af Balthers Erklæring, som da tilstemtes af alle Deltagerne, saa Synoden nu kunde slutte denne

Sag med Tak til Gud, der i Naade havde ledet os til at enes i Kjærlighed om et Lærepunkt, der i saa mange Aar havde voldt Strid iblandt os.

(Se Side 12 til 20 i Synodalberetningen for 1862.)

Her er givet enhver retsindig Læser god Anledning til at overbevise sig om, at vor Synodes Lære om "Lægmandsvirksomheden" ingenlunde er et af os "fixeret Dogme", hvorved nogen Kristens Rettighed som aandelig Præst er indskrænket eller begrændset ved "menneskelige Anordninger, Bud og Regler", men at den helt igjennem er begrundet i Guds Ord, og dens Rigtighed bevist af dette. Vi fastholde ganske vist som sande Lutheranere den i den Augsburg. Konfessions 14de Artikel udtalte guddommelige Ordning, at den, som lærer offentlig, skal være rettelig kaldet, men vi glemme heller ikke det kongelige Bud: "Elster hverandre"; thi "Kjærligheden er Lovens Fylde"; derfor bekjende vi ogsaa, at hvor der er Nød, der maa den guddommelige Ordning vige for Kjærligheden, som da beretriger, ja forpligter enhver Kristen til for Sjælens Frelses Skyld uden Kald at lære offentlig. At Prof. W. med vore øvrige Modstandere paa Grund af denne vor Lære søger at gjøre os mistænkte, ja stinkende navnlig blandt Troesbrødre i Norge og derved at vinde Parti for sig selv, det vide vi vel; og at det altfor let kan lykkes dem, det smertes os vel; men det kan ikke saa meget vække vor Forundring, naar vi betænke, hvor mislige i flere Henseender de kirkelige Forhold ere, hvori de kjære Brødre i Norge befinde sig. Skulde imidlertid disse Linier komme Nogen af dem for Dine, ville vi kjærligen bede en Saadan betænke Følgende:

1) At Prof. W., naagtet han aarevis har spillet paa denne Streng og bestyldt os for Bildfarelse og Præstetyranni paa Grund af vor Lære i dette Stykke, dog aldrig selv aabent og ærligt har udtalt, hvad han tror og lærer derom, ligesom han heller ikke nu i sit Skrift om "Bisconfinismen" gjør det. Hans Udtalelser ere hidtil holdte i en saadan Form, at han i forekommende Tilfælde kunde fordre at ansees som Tilhænger baade af dem, der holde fast paa den guddommelige Ordning, og af dem, som af Uvidenhed eller Sværmeri lade denne falde. Er dette bevidst Politik af Prof., saa vide vi jo, det kan være ret behændigt at bære Rappen paa begge Skuldre; men ærligt er det imidlertid ikke, og i Længden beholder en Saadan heller ikke nogen retsindig Mands Agtelse, end lige Benktab.

2) At de kirkelige Forhold i Norge ere saa vidt forskjellige fra dem her i Frikirken, at de, som opvogne under hine ville bedømme

vore Menigheders Pragis efter dem, upaatvirelig ville komme til at domme feil.

I den norske Statskirke nemlig ere: a) Menighederne berøvede Retten til at vælge sine Lærere eller gjøre et Valg ugyldigt; de maa, hvis de ville blive staaende i Kirken, tage imod og beholde den Præst, som bliver sendt dem, hvor megen Grund de end stundom kunde have til at undslaa sig derfor. Erfaring lærer, hvor vanstelig, ja stundom umuligt det under de stedfindende Forhold kan være at faa affat en Præst, som er faldt Lærer eller paa anden Maade uværdig eller udygtig til Embedet. b) Menighederne ere som saadanne saagodtsom udelukkede fra enhver Deltagelse i Udøvelsen af Kirkemyndigheden. Saaledes berøvede al den Anledning til Virksomhed, som her i Frikirken er ethvert myndigt Menighedslems Ret og Pligt, søge de saa let at holde sig stadesløse ved en ubegrænset Udøvelse af den offentlige Prædiken, ja ledes til at betragte denne som Indbegrebet af al "Lægmandsvirksomhed". c) Mange Menigheder i Norge ere, hvad Folketal og Udstrækning angaar, altfor uforholdsmæssig store. d) Der øves langt fra den tilbørlige Væretugt, saa at endog den offentlige Forkyndelse af aabenbare Vildfarelser, f. Ex. de grundtvigste, bliver taalt.

Alle disse og andre Omstændigheder fremkalde Nødstilstande, som Menighederne under de derværende Løse og Forhold ikke have Magt til med de til deres Naadighed staaende Midler at afhjælpe paa en med den guddommelige Ordning stemmende Maade, saaledes som Tilfældet er i en Frikirke.

Følgen er, at under de derværende Forhold den "Nød", som netop berettiger til at optræde som offentlig Lærer uden Kald, langt lettere vil indtræffe og langt vansteligere vil kunne afhjælpes end under de frikirkelige Forhold. Og er man nu bleven vant til en saadan "Lægmandsvirksomhed", som paa Grund af den derværende Nød kan være berettiget, og har man vundet den kjær, saa stødes og saares man let og finder Lægfolkets Ret og Frihed utilbørlig indskrænket, naar man ser eller hører, at den offentlige "Lægmandsvirksomhed" her hverken drives i saadan Udstrækning eller finder saadan Opmuntring og Understøttelse. Men man betænker ikke, at naar en U kaldet — han være nu Præst eller Lægmand — optræder som offentlig Lærer i en af vore herværende Menigheder, som selv i Regelen har det i sin Magt at afværge og afhjælpe Nødstilstanden, da er det Menighedens Ret, hvilken er hjemlet den af Gud selv, som en Saadan krænker. Og om han, lige som Past. Lars Østedal, naar han trængte sig ind i vore Menigheder,

vilde beraabe sig paa, at han var opfordret af denne eller hin i Menigheden dertil, saa undskylder dette ham ikke det Ringeste; thi nogle Enkelte i Menigheden have ligesaa lidet som han selv nogen Ret til at oplaste sig til Herrer over Menigheden og bestemme, hvem der skal lære offentlig i den; den Ret besidder alene Menigheden, hvem Gud har givet den, og som er pligtig til at øve den overensstemmende med Guds Ord. Den, som derfor uden ordentligt Kald lærer offentlig i en saadan Menighed, han baade bryder den guddommelige Ordning og oplaster sig til en Herre over Guds Hjord og røver den dens af Gud forlenede Ret og Myndighed. Naar kristeligstindede Brødre i Fædrelandet havde dette for Sie og ret kunde sætte sig ind i disse vore frilirkelige Forhold, da vilde de ligesaa lidt have imod vor Lære og Praxis i dette Stykke som de mange af deres oprigtige Venner, der paa Grund af Nøden i Norge øvede saadan Lægmandsvirksomhed i Forening med dem, men som, efterat de ere komne hid, lade Menighederne selv overensstemmende med Guds Ord sørge for sin offentlige Betjening ved Ordets Embede. Jeg nævnte ovenfor, at ogsaa Prof. G. Johnson, som dog under sin mangeaarige Virksomhed tilstrækkelig har vist, at han ikke ønsker at indskrænke de Kristnes Rettigheder, ved Missionsmødet i Kristiansand i 1867 udtalte sig i fuldkommen Overensstemmelse med denne vor Lære; ja af Forhandlingerne ved Indremissionsmødet i Drammen 1875 synes det at fremgaa, at Lutherstiftelsen afgjort har indtaget det samme Bessendelsesstandpunkt og i Overensstemmelse dermed vil øve sin Praxis, om end Sagen endnu kan staa uklar for mange af dens Medlemmer. Betænker man alt dette, saa vil man heller ikke lade sig blende af Prof. W's forblommede Talemaader om "den kjære Moderkirke's Forhold til denne Sag, men forstaa at bedømme dem paa den rette Maade.

Saa have vi da seet, at det ogsaa ved dette Punkt storter Prof. W. paa ethvert Bevis for Rigtigheden af den mod os i "Nabens Erklæring" gjorte Bestyldning for "ukristelig Lære" saavel som for de mange løse Paastande og falske Bestyldninger, hvormed han vil godtgjøre, at vor Synodes Lære om "Lægmandsvirksomhed" er en af den "praktiske Katholicismes" Former og et Kjendemerke paa vor Synodes "Wisconsinisme". Ja vi have seet, hvorledes Prof. ved sit svage Forsøg paa at staa tilveie saadant Bevis, gjør sig skyldig i Uærlighed og falskt Vidnesbyrd mod Næsten.

Dg hermed kunne vi forlade dette Punkt og gaa over til det følgende.

F. "Hemmelige Læref konferencer".

Man træffer stundom Folk, som alene i den Frækhed, hvormed de optræde, se et tjenligt Middel til at skaffe sig Tiltro for de ubeviselige Paastande og Bestyldninger, hvormed de berøve andre Mennesker deres gode Navn og Rygte. Naar jeg gjennemlæser Prof. W.'s Artikel om "hemmelige Læref konferencer", da gjør den Indtryk, som om dens Forfatter hørte til disse. Det er, som om han vilde sige: Jeg har nu engang udslynget disse grove, ærefrænkende Bestyldninger mod hele den norske Synodes Præstestab. Rigtignok ere de tilbageviste og gjendrevne, men jeg kan nu ikke træde tilbage. Skal jeg derfor kunne faa nogen med den norske Synode og Forholdene her Ubefjendt — navnlig Folk i Norge — til at fæste Tiltro til mine Bestyldninger, da gjælder det om at vise sig fjæl og træde op og gjentage Bestyldningerne med den størst mulige Fripostighed; de, som ikke kjende mig faa meget bedre, ville da neppe kunne tro, at det skulde være usandsfærdigt, hvad jeg beretter; i hvert Fald vil altid Noget hænge ved. Eller men vi skulde kunne antage, at Prof. W. er saa fanatist, at han selv tror disse usandsfærdige Bestyldninger, som han gjør mod os, og i god Tro fremfører dem — fremfører dem uden noget Bevis, fremfører dem imod soleklare Beviser og uden engang at forsøge paa at imødegaa disse?

Læseren ville nemlig mærke sig følgende Omstændigheder, som tjene til denne Sags Belysning.

Prof. W. havde atter og atter, trods alle Indsigelser, Forklaringer og Protester fra vor Side, bestyldt os for at holde hemmelige Præstekonferencer og angrebet disse. Prof. kom jo uden Tvivl herover med det Haab, at vort Kirkesamfund skulde blive splittet*), og det var derfor rimeligt nok, at han frygtede vore Præstekonferencer. Det var jo let at se, hvilket fortræffeligt Middel de i Guds Haand havde været til at oplyse og befæste os i vor Tro, sammenbinde os i Aandens Enhed og opmuntre og styrke os til at stride og lide for, hvad vi ansaa for Sandhed. Disse Konferencer gjaldt det derfor at gjøre mistænkte og stinkende for Folket og saaledes at

*) I "Skandinaven" for 14de Febr. 1872 har Prof. Weenaas selv offentliggjort Brudstykker af et Brev af 18de Mai 1867, som Past. Krognæs skrev til ham for hans Komme til Amerika. Efter at have talt om den indbyrdes Uenighed i Augustinasynoden siger K. deri: "Jeg bør ikke følge for Dig, at en stor Opløsning under denne Sønderkjærelse synes at foretaa . . . og ud af Ruinerne tror jeg, vil der kunne dannes et ordentligt Kirkesamfund . . . Hvis Past. Clausen faar i Sommer eller næste Sommer sprængt Bisceps synoden" (d. e. den

tilintetgjøre dem og deres Magt og Indflydelse iblandt os. Nu vidste jo Enhver, at der, Gud være lovet! inden vort Folk endnu var en gudsfrygtig Afsty for de hemmelige Selskaber som Frimurere o. desl. Kunde man faa indbildt vort Folk, at vore Præstekonferencer ogsaa vare "hemmelige" ligesom de hemmelige Selskaber, og at de ligesom disse arbejdede til et fordærveligt Endemaal, da skjønt det let, at man havde rundet Spil. Rigtignok havde vor Synode ved sit Møde i Lisbon 1870 afslagt et klart og kraftigt Vidnesbyrd mod de hemmelige Selskaber; flere af vore Menigheder havde ogsaa fastsat i sin Konstitution, at Medlemmer af "hemmelige Selskaber" ikke kunde blive Menighedslemmer eller i al Fald ikke stemmeberettigede; og hvor de fandtes, blev der mere og mere øvet alvorlig Tugt lige overfor dem; især viste dette sig ligeoverfor det hemmelige Grangerselskab, da det begyndte at udbrede sig blandt vore Farmere. Paa den anden Side fandt Saadanne, naar de ikke vilde taale Guds Ords Tugt i vore Menigheder, venlig Modtagelse i den norske-norste Konferencens Arme, ja fik endog kraftig Opmuntring fra den Kant, ligesom jo Konferencen troelig havde antaget sig Frimureren Simonsens Sag og understøttede ham i hans Bestræbelser for at søndersplitte Jefferson Prairie, Long Prairie og Whitewater Menig-

norste Synode). "da anser jeg det sandsynligt, at han vil staa der med Flertallet af den Synodes Menigheder, og ved en Tilslutning mellem os og ham vil Meget kunne ordnes til det Bedre." Ifølge samme Udsat af Prof. W. har Past. Krognæs ogsaa i Breve til Past. Eggen talt om en forestaaende radikal Samfundøpøsning blandt de Norske, en "Forening", som da skulde bestaa af "de Bedre i Ellings Samfund, Clausens Samfund og de Bedre i" den norske Del af Augustinasynoden. Rigtignok siger W., at han læste K.'s Brev med "Forbauselse", og at K. "ikke med sin bedste Vilje skal kunne gjøre ham delagtig i disse her antydede Planer eller paavise, at han senere har indladt sig med ham heri". Men K. oplyser i "Skandinaven" for 21de Febr., at W. ligeoverfor ham ikke har givet sin "Forbauselse" Luft i Andet end følgende Udtalelse om det nævnte og et foregaaende Brev: "Begge dine kjære Breve har jeg modtaget, bemærket mig vel deres Indhold og er Dig taknemmelig derfor." Og W. siger selv, at K.'s Brev var bestemt til at ligge som en Hemmelighed hos ham, indtil han blev nødt til at offentliggjøre det til Selvforsvar. Altsaa har han ikke foreholdt K., med hvem han dog fort efter traadte i kirkelig Samfundsforbindelse, det Urigtige i disse Øpøsningsanker. Og naar han endelig paastaar sig fri for Delagtighed i K.'s "Planer", saa siger han hermed aabenbart til selve Augustinasynodens Øpøsning, hvorved de ældre, Samfundets egentlige Grundlæggere, skulde adskilles fra Samfundet. Men hvad denne Sag angaar, saa er det dog et Faktum, at i 1870 blev den yngre eller nyere Del af den norske Augustinasynode skilt fra den ældre, og at Krognæs forsonede sig med den sidste og fulgte den, medens Weenaas sammen med den første forenede sig med Clausens Parti, der rigtignok desværre ikke bestod af Flertallet af den norske Synodes Menigheder.

beder og senere, da Simonsen reiste sin Vej, ved sine Præster betjente de Høbe, som paa nævnte Steder holdt med Simonsen, da han af sine Menigheder blev affat.

Det turde her ogsaa være Stedet at bemærke, at ved Mødet i St. Ansgar i Aug. 1870, hvor den norsk-danske Konference blev stiftet, kom Sagen om "de himmelige Selskaber" til Forhandling; men da et Medlem af Konferencen tillige var Medlem af dem, og der ogsaa blandt Præsterne var forskjellig Mening om dem, blev paa Prof. W.'s Forslag en Kommitte, bestaaende af Præsterne J. Olsen, Gjertsen og Gjeldaker, nedsat til at forberede Sagen til et senere Møde. Skjønt Spørgsmaalet stadig senere er blevet opstillet til Behandling, sees saadan Behandling dog hidtil ikke at have fundet Sted.

Under saadanne Omstændigheder skulde vi nu mindst have ventet saadanne Angreb fra den Kant. Men netop dette tjener med til at karakterisere Prof. W.'s Frækhed. Han vidste jo, at der ogsaa inden vore Menigheder gaves saadanne lidet oplyste og lettroende Mennesker, som det kunde lykkes ham at sætte Skræk i, men fremfor Alt, at vor Synode havde en Masse Fiender rundt omkring, som med Fornægtelse vilde være med at bruge hvilket som helst Skjys, det maatte behage ham at opstille imod os. Nok er det, Prof. blev ikke træt af at angribe os for vore "himmelige" Præstekonferencer, og "Skandinaven" greb med Begjærlighed Anledningen til at gjøre sælles Sag med ham i hans Udfald mod os.

Da tog vor Synode i 1872 sig for grundigen at behandle denne Sag. Som Synodeforhandlingerne fra det Aar vise, blev den her altsidig belyst og diskuteret: Formaalet for disse Konferencer, Maaden, hvorpaa det søges opnaaet, Betingelserne for, at dette kan ske, den ydre Ordning og den Betydning, de have saavel for Præsterne som for Menighederne. Synoden fattede derpaa enstemmig følgende Beslutning: "Synoden erkjender Præstekonferencerne for at være nyttige og opfordrer Præsterne til fremdes som hidtil at holde sine Præstekonferencer, og det med al Frimodighed, og derved søge nu som før at befordre Guds Ære og hans Riges Fremme."

Dette var et haardt Stød for Professor W. Dog han maa endnu gjøre et Forsøg.

I No. 9 af "Lutheraneren" for 1872 kommer han da ogsaa imod os med sin Artikel: "Den norske Synodes himmelige Præstekonferencer". I denne forkaster og fordømmer han alle saadanne Præstemøder, som 1) have officiel Karakter, 2) holdes til bestemte

Tider, 3) tilføjte den kristelige Læres Behandling. Om vore Præstekonferencer paastaar han her falskeligen, at de ere "hemmelige"; han paalyver os, at "Medlemmerne ere" forpligtede til Tausshed ligeoverfor Udenforstaaende", og insinuerer endog, at vi som andre "hemmelige Selskaber" kunne foregive et andet Formaal for vore Konferencer end det virkelige, idet han siger: "Paa begges (de hemmelige Selskabers og vore Præsteforeningers) Formaal er i sig Intet at udsætte, men da begges Medlemmer ere forpligtede til Tausshed ligeoverfor Udenforstaaende*), kan det virkelige Formaal være et ganske andet end det foregivne, og man søger forgjæves nogen Garanti deri, at de hemmelige Præstekonferencers Medlemmer ere Præster." Ja, Prof. slammer sig end ikke ved at insinuere, at vi som "de gamle Jesuiter" bylde den Grundsetning, "at man tør bruge et slet, i sig selv forkasteligt Middel for at fremme en god Hensigt"; Prof. insinuerer altsaa, at vi vel indse det Forkastelige og Fordømmelige i vore Præstekonferencer, men dog bruge dem for at opnaa vore Hensigter. Han slutter sin Artikel med følgende Ord: "Jeg har udtalt og er fremdeles rede til at udtale mig uforbeholdent om denne Sag, der for mig staar som en gabende Kluft mellem Synoden og os, ja som et Hjertepunkt, hvorfra den forhaandenværende Differens i Lære og Metning har sit Udspring."

Prof. paastaar fremdeles, at disse vore Præstekonferencer krænke Menighedernes helligste Rettigheder, ere fra Missouri indsmuglede Mariteter, "Irreie" og "Institutioner, som staa i ligefrem Strid med den lutheriske Kirkes Principer og derfor i Virkeligheden intet Andet kunne fremme end den sande Kirkes Redbrydelse", og at de føre os "længere og længere bort fra de sande kirkelige Spor; at det er saa langt fra, at de bevare fra Ensidighed, at de netop ere det kraftigste Middel til at fremme Ensidighed; det er saa langt fra, at de fremme sand Enighed, at de netop ere den kraftigste Bærer for den Slags Enighed, som vistnok de norske Missourianere kalde

*) At saadan Forpligtelse ikke paahviler vore Konferencemedlemmer, ved Professorens; men han ved ogsaa, hvorledes Past. Pönnas ved "Konferencens" Mode i St. Ans-gar fik en Rettsættelse af Moders Formand Past. C. L. Clausen, fordi han htrede, at der ikke kunde være Tvivl om, at Primiceriselskabet var Synd, efter hvad Past. Simonson den foregaaende Dag havde udtalt. Disse Udtalelser havde nemlig, erklærede Formanden, fundet Sted i "privat Mode". Se Kirkelig Maanedst. for 1870 Side 328.

sand Enighed, men som den lutherste Kirke udenfor den missouri-
anske Veir ingenlunde kan eller vil vedkjende sig."

Til dette Prof.'s Angreb gav Prof. Schmidt et Tilsvaer i Kirkl.
Maanedst. 1873 No. 9—12. Her efterviser Prof. S. med ligesaa
megen Klarhed som Grundighed, hvorledes netop saadanne Præ-
stekonferencer, som Prof. W. angriber og forkjætrere, have været al-
mindelig i Brug i den lutherste Kirke lige fra Begyndelsen af det
16de til Slutningen af det 18de Aarhundrede, at de ere blevene an-
ordnede i Synode- og Kirkeordninger og benyttede og anbefalede af
fromme og lærde Mænd som Chemnitz, Joh. Gerhard, Luc. Ost-
ander, Kromayer, Rambach og a. Fl.; at disse Konferencer ogsaa
have været i Brug i Englands reformerte Kirke.

Fremdeles godtgjør Prof. Schmidt, at Prof. W. ikke med en
Løddel har bevist og heller ikke fra en eneste lutherst Theolog har
anført Vidnesbyrd for Rigtigheden af de Paastande, han gjør mod
disse Konferencer, at han "modsiges sig selv", at hans "Paastande
ere i høieste Grad vilkaarlige og urimelige", og at "man allermindest
af en lutherst Theolog skulde vente saadanne Paastande"; at Prof.
W.'s "Korstog mod Præstekonferencer er grundfalsk og farligt",
i Strid med den kristelige Frihed, som Kristus med sit Blod har
forhvervet os, og at "han afsiger sin Dom stik imod de sande
historiske Fakta".

Prof. W. havde ogsaa i en af vore politiske Tidninger for sin
Forkastelsesdom paaberaabt sig Prof. Johnson paa følgende Maade:
"Vi forkaste den norske Synodes hemmelige Præstekonferencer til
den kristelige Læres Behandling og nære ingen Tvivl om, at Prof.
Johnson er ganske enig med os i en saadan Forkastelsesdom." I
sin "Lutherst Kirketidende" for 24de Mai 1873 finder derfor Prof.
Johnson sig foranlediget til at benegte Rigtigheden af Prof. W.'s
Paastand, at han skulde være enig med ham, og til at erklære, at
han efter det Kjendskab, han af Past. Ottensens af Synoden i 1872
vedtagne Satser havde til vore Præstekonferencer, "ikke kan finde
Andet, end at saadanne Præstemøder, hvor Guds Aand og Guds
Ord faar Lov til at raade i dem, maa kunne blive til rig Belsig-
nelse baade for Deltagerne selv og det Kirkesamfund, hvis Tjenere
de ere"; at han ikke kan indse, "hvorfor de nødvendigvis maa hol-
des for aabne Døre", ligesom heller ikke, "at den Omstændighed, at
de holdes for lukkede Døre, skulde berettigge til
at stille dem i lige Linie med hemmelige Sel-
skaber"; at han heller ikke kan indse, "hvorfor Behandlinger

af Lærespørgsmaal skulde være udelukkede fra Møder af Mænd, hvis Kald det netop er at forkynde den rene Lære og fremfor Andre at vaage over Lærens Renhed i Menighederne", og endelig, at saadanne Præstemøder ere "en Institution, som baade i ældre og nyere Tid har været i almindelig Brug indenfor vor lutherste Kirke, og som den Dag idag endnu eksisterer og saa inden vor nord-lutherste Kirke".

Hvad svarer nu Prof. W. til Prof. Schmidts Gjendrivelse med Kjendsgjerninger og Beviser og til Prof. Johnsons Erklæring? Slet Intet! Han tier bomstille. Ikke engang de flammelige Bestyldninger og Insinuationer, han havde brugt mod os, tilbagefalder han. Det Første, man hører fra ham i denne Sag, er, at han i "Aaben Erklæring" og i sin "Wisconsinisme" kommer med et fornyet Angreb paa vore Præstekonferencer. I dette synes han vistnok stiltiende at lade nogle af sine tidligere Grunde falde, nemlig dette, at disse Møder have en officiel Karakter, og at de holdes til bestemte Tider; men væsentlig gjentager han dog de samme ubeviste Paastande, Usandheder og falske Bestyldninger, som fandtes i hans ovenomtalte Oplysning; kun har han sat sine Ord mere paa Skruer end der.

Det, hvorpaa hans Fordømmelse af vore Konferencer nu hviler, er væsentlig følgende Paastande og Bestyldninger:

1) at vore Præstekonferencer ere "hemmelige" ligesom de hemmelige Selskaber;

2) at vi ved dem behandle den "kristelige Lære", og

3) at vi derved berøve Menighederne deres kosteligste Skat, "den kristelige Lære", og gøre den til et Privilegium for Præsteskabet.

Prof. udtaler sig blandt Andet saaledes: "Hvad vi alene have opvoreret imod og betragte som et Kjendtegn paa en usund og antikristelig Aandsretning i Kirken, er hemmelige Lærekonferencer*)." "Vi tro, at den kristelige Lære ikke er Præsteskabets Privilegium, ei heller Lægfolkets, men ene og alene den kristne Menigheds Odal og Eig, og at derfor ingen Magt i Verden har Ret til at tage denne Menighedens Fællesejendom for sig og forvalte den som første Indehaver for derpaa at overgive til Menighederne saa Meget eller saa Lidet eller saa sammenblandet med egne Tilfæringer, som den 'rene Læres' egenmægtige Producenter

*) Udhævet af W. De følgende Udhævelser i denne Afhandling undtagen den næstsidste ere af mig. S. A. P.

finde det tilraadeligt eller hensigtsmæssigt." "Om Historien, som paaftaaet er, flulde bevidne, at saadanne hemmelige Lærefkonferencer, som kirkeligt fastsatte Institutioner til Lærens officielle Behandling, havde været til i tidligere Dage i Kirken, saa vilde dette for mig ikke bevise disse Lærefkonferencers Berettigelse, men vel være et Vidnesbyrd om, at et fremmed Nag hvilede paa Menighederne, hvad enten det nu var den superkloge 'Rettroenhed', som var ude og gif, eller det var den fornemme Høifirkelighed, der vilde lægge Menighederne i et indriet Præstestabs Lænker, eller det var, som maaflte oftest har været Tilfælde, begge Parter i Forening. For Nærværende er det i Kirken herover begges Sammensmeltning i 'Wisconsinismens' Aandsretning, som har ganske naturligen affødt de hemmelige Lærefkonferencer af Præstestabet, der jo maa være det allertjenligste Redskab i de wisconsinste Lederes Hænder til at skabe et i 'Lærens Enhed og Renhed' vel bevandret og befæstet Præstestab, der kan danne et Bolværk for den 'rene Lære' og i vanskelige Tider kjæmpe de wisconsinste Dogmer igjennem til Seier i Menighederne. At disse hemmelige Lærefkonferencer virkelig ogsaa have gjort god Tjeneste i saa Henseende, vil fremgaa af det Faktum, at ethvert Lærespørgsmaal, som har været behandlet og ved Majoritet er blevet besvaret af den norske Synode, som derved har faaet sine eiendommelige Dogmer og Troesbekjendelser, først er blevet vidtløftigen og grundigen drøftet i Præstestabets hemmelige Læremøder, hvorved man har sikret sig paa Forhaand og i al Hemmelighed den fornødne Enighed i det 'rene' Læredogme fra Præstestabets Side, uden at Synodens Lægfolk fik Udgang til at deltage i Forhandlingerne derom. Man har da været paa det Rene med Dogmet allerede før de offentlige Læreforhandlinger, og Lægfolket har kun havt den lette Opgave at høre Præsternes og fornemmelig Prof. Schmidts Udtalelser, Forklaringer og Begrundelser, hvorved Dogmets Klarhed og Sandhed er bleven indlysende, for saa at sige Ja og Amen til, hvad Præsterne sige fore." "Naar vi derfor have protesteret mod Præstestabets hemmelige Lærefkonferencer inden den norske Synode, . . . saa er dette begrundet . . . heller ikke deri, at vi have Noget at indvende imod, at Præster mødes til gjensidig pastoral Formaning, Veiledning og Opmuntring og ogsaa til en mere videnskabelig theologisk Drøftelse af theologiske Spørgsmaal*), men ene og alene deri, at

*) Udhævet af Prof. B. og faar i Modfætning til en ensfoldig Behandling af den kristelige Lære, som han anser fordærlig i Præstefkonferencer.

vi ere inderligen overbeviste om, at den kristelige Lære er Menigheds Fællesgods, og at derfor ingen Del af Menigheden har Ret til . . . at tilrane sig Magt til at forhandle og bestemme, hvad Menigheden skal tro og lære. Vi kunne i en saadan Egenmægtighed kun se et nyt og farligt Angreb paa Menighedens helligste Privilegium, en ny Ytring af det gamle Pavevæsen paa det praktiske Kirkelivs Omraade, og det midt i dette Livs Hjerte."

Læseren vil heraf se, at Prof. fremdeles fordømmer vore Konferencer, 1) fordi de ere hemmelige, en Paastand, som der jo kun kan være Mening i under Forudsætning af, at han holder ved med sin tidligere usandsfærdige Bestyldning, at Præstekonferencens "Medlemmer ere forpligtede til Tausshed ligeoverfor Udenforstaaende"; 2) fordi man mødes der til Forhandling af den kristelige Lære og ikke blot til "pastoral Formaning, Veiledning og Opmuntring" eller til "en mere videnskabelig theologisk Drøftelse af theologiske Spørgsmaal"; 3) fordi Præsteflabet derved gjør den kristelige Lære til sit Privilegium, berøver Menigheden denne dens Fællesejendom og "tilraner sig Magt til at . . . bestemme, hvad Menigheden skal tro og lære".

Nærmere at paavise, at Prof.'s første og sidste Paastande helt igjennem ere stammelige Bagvaskelser, og at den anden Intet beviser mod vore Konferencer, anser jeg for ganske overflødig, dels fordi dette allerede saa uigjendrivelig er sleet af Prof. Schmidt og tildels af Prof. G. Johnson, dels fordi Prof. W., hvem Beviset for Paastandenes Rigtighed påaligger, intet saadant har leveret, dels fordi jeg i Birkeligheden tror, at Prof. ikke vil faa Mange til at tilstemme sin Dom over vore Konferencer, endstige nogen ærlig Kristen til at sætte Tiltro til hans ubeviste Bestyldninger mod os. Naar Prof. kan bestyldte Mænd som Chemnitz, Johan Gerhard, Rambach og Fl. for, at de af "superklog Rettroenhed" eller af den "fornemme Høflighed, der vil lægge Menighederne i et indviet Præsteflabs Lænk", have holdt og anbefalet saadanne Præstemøder, da kunne Profesforerne Schmidt og Johnson og vor Synode, som ogsaa anse disse Præstemøder for en gavnlig Indretning baade for Præster og Menigheder, i saadant ærværdigt Selskab godt taale Prof. W.'s Forkastelsesdom. Læsere, som maatte ønske at gjøre sig nærmere bekendt med dette Punkt, henviser jeg derfor til "Kirkelig Maanedstid." 1873 No. 9—14, hvor de omtalte Opsatser findes.

Kun nogle faa Punkter i Prof.'s Artikel vil jeg kortelig berøre, førend jeg forlader dette Afsnit.

1) Naar Prof. med megen Kraft udhæver Menighedens Ret til som den egentlige Indehaver af Nøglerne at forhandle, prøve og dømme den kristelige Lære efter Skrifterne, saa er det saa langt fra, at vi heri ere uenige med ham, eller at dette er noget Nyt for os, at det endog turde hænde, at Prof. W. har lært Adskilligt heraf af vore Forhandlinger og Skrifter, hvor den samme Sandhed klart og udførlig er fremstillet. Tidligere har han nemlig hyldet en anden Anskuelse og ikke været saa omsindelig for at krænk Menighedernes Rettighed i dette Stykke. Som bekendt, tilhørte Professoren Augustanasynoden, førend han fik sprængt denne for at saa i Stand Foreningen med Past. Clausen og sin "Konference" oprettet. Dengang, da han tilhørte Augustanasynoden, havde han naturligtvis tilstøttet denne Synodes Konstitution, hvor Kap. 7 Art. 2 lød saaledes: "Ved hver Synodal-Sammenkomst skal der altid være et Møde af Ministerium,*) bestaaende udelukkende af ordinerede Præster, forenede med Synoden, i den Hensigt at examinere og ordinere Kandidater, at forhøre og afsætte eller suspendere Præster og Kateketer for vildfarende Lære samt undersøge Præsters Attester fra andre Samfund, der ansøge om at indtræde i Synoden, og holde Kolloqvium med dem samt ogsaa for at iagttage andre Forretninger, som ene vedkomme Lærerstand." Sammenlign ogsaa Art. 5, hvor det hedte: "Det skal være denne Synodes Pligt . . . at undersøge og beslutte i alle Bestyldninger mod Præster, vildfarende Lære alene undtagen . . .".**) Dengang gjorde altsaa Prof. W. med Embedsbrødre den kristelige Lære til et Privilegium for Præstestanden og berøvede dermed Menighederne deres heiligste Rettighed, denne "Fælleseiendom", at prøve og dømme Læren, ja tiltog sig endog Retten til at afsætte Menighedernes Præster — Altsammen som Noget, "der ene vedkommer Lærerstand". Mon ikke dette var "en Ytring af det gamle Paveræsen paa det praktiske Kirkelivs Omraade"?

Rigtignok have vi ikke fra Prof.'s Side seet nogen Bekjendelse eller Tilbagekaldelse af disse Vildfarelser og Overgreb; imidlertid glæde vi os ved, at han nu, som det synes, er kommen til et Slags Erkjendelse af det Syndige deri. En ret Erkjendelse vilde naturligvis have en aaben Bekjendelse til Følge; men det er dog godt

*) Udhævelserne ere af mig.

G. A. P.

**) I det Forslag til en ny Synodalkonstitution, som den syenske Augustinasynode vedtog paa sit sidste Aarsmøde, og som formodentlig vil blive endelig antaget ved dens næste Synodemøde, ere disse Bestemmelser udeladte.

for Menighederne, om de ere blevene befriede fra et saadant Præstetyranni og Overformynderskab. Men naar Prof. W. nu gaar til den Yderlighed, uden nogetsomhelst Bevis, ja stik imod alle Kjendsgjerninger, at bestylde os for, at vi ved vore Præstemøder ville berøve Menighederne deres hellige Ret, Noget, hvorfor vi i saa mange Aar have straffet Augustanasynoden, da maa et saadant Træf af Ridskjerhed forekomme os ikke blot i Strid med det 8de Bud, men ogsaa for Øvrigt høist mistænkeligt.

2) Prof. fremsætter i dette Afsnit gjentagne Gange sin allerede tidligere gjorte Betydning, at vi "fixere Dogmerne". Dette minder mig om Ordsproget: "Tyv tror, hver Mand stjæler". Vor Synode har fra sin Tilblivelse af opstillet og fastholdt som Grundregel for hele sin Udvikling den lutheriske Kirkes Princip: "den hellige Skrift er eneste Regel for Tro og Lære"; hvad der staar skrevet, ere vi pligtige til at tro; vi maa Intet lægge til og Intet tage fra. Af Pavedømmet ligesaa. Som af den nymodens Fremstridstheologi har vor Synode været en afgjort Modstander. Den siger med Luther: "Den kristne Kirke har ingen Magt til at fastsætte Troesartikler; den har aldrig gjort det, den vil aldrig gjøre det." Hvo der gjør det, sætter sig i Guds Sted; thi Gud alene har Ret til at bestemme, hvad der skal troes. Har Herren derfor aabenbaret Noget i sit Ord, saa ere vi Alle skyldige at tro det, hvad enten Kirken har udtalt sig derom i sine Betsendelsesbrevter eller ikke. Men har Gud ikke aabenbaret det i sit Ord, da har heller ikke nogen menneskelig Myndighed — det være Pave eller Keiser, Synode eller Fakultet, Menighed eller Præst — Ret til at gjøre en Troessætning eller "fixere et Dogme" deraf. De Kristne have altsaa nu at tro hverken Mere eller Mindre, end de Kristne paa Apostlenes Tid og paa Reformationens Tid havde at tro; Troesindholdet er til alle Tider uforandret det samme; thi det er givet i den hellige Skrift.

Efter dette Princip har vor Synode gaaet frem, derom bærer vor hele Kirkestrid Vidnesbyrd. Fordi Gud ikke har aabenbaret dette i sit Ord, har vor Synode ikke villet bøje sig under menneskelige Magtsprog eller menneskelig Auktoritet og antage som Troessætninger: at det i sig selv er Synd at holde Slaver, at Gud selv har indstiftet Søndagen eller nogen anden udvortes Hviledag for de Kristne ligesom Sabbaten, den 7de Dag, for Jøderne osv. For denne Sags Skyld have vi, Menigheder og Præster, gaaet gennem Trængsler og udstaaet Lidelser, som Herren bedst kjender. Vil Prof. W. sige, at vi trods dette Grundprincip mod bedre Overbevisning

dog "figere Dogmer", da paatligger det ham at beeile saadan en
 spjnding; mener han, at vi af Strøbelighed bare gjort det, da
 paatligger ham den samme Gyseligste, og saalænge han ikke opsl
 der den, saar han som en essentlig Dagvafter.
 En anden Sag er det, at man i en Gynode, en Menighed el
 ter Konference ved Tilfæmning til, hvad Gnd i sit Ord har aaben
 baret os at tro og lære, givder sin Overbeviisning tilsende. Gæved
 "figerer" man ikke noget Dogme, men besjender sig kun til det Dog
 me eller den Troestandhed, som Gnd i sit Ord allerede har saafat.
 Det bette ogsaa alene har været Menighen med det Slags Mstem
 ning, som i vore Møder er foretaget over Lærespørgsmaal, har na
 labelig været indføjeret og forslaret; og Prof. B., som saa nøle
 bar gaaet alle vore Dokumenter, kan ikke have undgaet at be
 mærke dette.

Der er altsaa vist Standpunkt i denne Sag. Vi komme nu
 til Prof. Benaads.

Denfor i mit Tilvar Gide Is hørte vi, at Profesfor Bena
 aad hvide den Mstusle om "aabne Spørgsmaal", som Gowa
 funder saa ibærdig har forseglet, og isølge hvilken man kun er for
 pligtet til at tro, hvad Gisten i sine Besjendelsesfæstter har besjendt
 som sin Tro, medens derimod alt andet, som Gisten ikke har ud
 sagt sig om i sine Besjendelsesfæstter, selv om det er klart aabenba
 ret i den bellige Skrift, er aabne Spørgsmaal, indtil Gisten saar
 truet en Mstusle derom og "figerer" det som sin Besjendelse.
 Men er det so klart, at de, som ventte paa, at Gisten skal udtale sig
 om saadanne Spørgsmaal, førend de ville anfange dem som Troes
 lærdomme, netop de tillægge Gisten den samme Gter til at sig
 ere Dogmer, som paa den for sig selv gjer Gindring paa, — en
 Gter og Gindring, som vi derimod forsaie som antistristelig. For
 saavidt Prof. B., altsaa fremdeles byder denne Mstusle — og tilba
 gelsat den som en Mstusle, hørte vi, har han aldrig —, da er
 det kun den naturlige Gnselærens af hans Mstusle, at han med sit
 Gterit selv vil gjøre, hvad han her saafelig besjender os for, nemlig
 at "figere Dogmer". Gortag saafald til Gaaant have vi so
 hylig set paa ham og hans Kolleger gjøre i sit "Aaarstæst",
 og det endog om saadanne Troesartikler som om Gisten og om
 Gsmstebelen, hvorom Gisten i sine Besjendelsesfæstter ingensinde
 ter, — ikke at tale om, at Prof. B., selv sit imod den Angab.
 Konf. s. 28de Mter. figerer det Dogme, at Gnd selv har saafat en af
 sigens 7 Dage som Spjndag for de Gristne i det nye Testament.

(8) Der er vistelig ikke bote Kanter om vort Kæglste tilslig

4) For at bevise sin Paastand, at vore Pædagogiske Konferencer be-
 røve Menighedens dens Hælsagende og bringe Kæmpet til "at sige
 Ja og Amen til, hvad Pædagerne sige for", omstiller Pæd., og elskede af
 Pædagogiske Forhold til "den ældste og mest agtede og elskede af
 Menighedens Pædager", Pæd. G. R. Clausen, og henviser i den Henseende
 til Clausens "Hjemmæle".

Jeg tror ikke, Pæd. gjør sit Samfund og heller ikke G. R. C. R.
 Clausen nogen Tjeneste ved atter at fremdrage ham af hans For-
 borgenhed. Heller ikke jeg onskede at gjøre det; jeg onsker ham
 meget mere, at han maatte vinde den Hæls, som gjælder for Gud, og
 finde den sande Fred og evige Gæstgæst. Men naar Pæd. atter
 fremdrager Clausens Person og paaberaaber sig ham for at kunne
 tillægge hele vort daarende Pædagogiske Samvittigheds-

4) For at bevise sin Paastand, at vore Pædagogiske Konferencer be-
 røve Menighedens dens Hælsagende og bringe Kæmpet til "at sige
 Ja og Amen til, hvad Pædagerne sige for", omstiller Pæd., og elskede af
 Pædagogiske Forhold til "den ældste og mest agtede og elskede af
 Menighedens Pædager", Pæd. G. R. Clausen, og henviser i den Henseende
 til Clausens "Hjemmæle".

4) For at bevise sin Paastand, at vore Pædagogiske Konferencer be-
 røve Menighedens dens Hælsagende og bringe Kæmpet til "at sige
 Ja og Amen til, hvad Pædagerne sige for", omstiller Pæd., og elskede af
 Pædagogiske Forhold til "den ældste og mest agtede og elskede af
 Menighedens Pædager", Pæd. G. R. Clausen, og henviser i den Henseende
 til Clausens "Hjemmæle".

løshed og Næderærgjæthed, som man vel kan lægge det belligge Gm-
 bedes Bærene til Kæft, da nødes ogsaa jeg til her at sige et Ord
 derom.
 I 1868 blev af vor Synodes Kirkeraad udgivet en "Gjortist
 Gremssilling af den Cirib, som i Mærene 1861 til 1868 indenfør den
 norffe Synode i Amerifia har været ført i Mædning af Gremffens
 Kære om Slaveri". I denne er i Overensstemmelfe med Protokol-
 ler, Dpignelfer og beffæffede Mædnefford alle bore Gerhændlinger
 famvittighedsfuld Zroffab. Mær Prof. M. for fine Gremffindinger
 med vor Prof. M. for fine Gremffindinger. Mær Prof. M. for fine
 til dette Gremff, da ved Prof. M., at der i "Gremff. Mædnefford" for
 1870 No. 3 af Mæfforerne G. M. Mæren, M. Mæren, M. Mæren og
 J. M. Mæren efter Mæfforffonfferenceus Mæffurung blev leveret et
 fort Ziffuar, boer det blændt Mædet beider: "En Gremffatier, der er
 ffæf uof til Mædeberfor vor Prof. Mæfforffab famlede Mædnefford at be-
 negre Gremffatier, fom ere tilffæffelig beffæf, bør iffe faa noget Gvar.
 I famme Gremff, fom han enten benegter eller forvænger vor Grem.
 Mæffurung, der dels er beffæf ved Protokollder, fom han felf har vedta-
 get, dels ved Mædnefford af fra 2—30 Mæditt ved Gmde Mæde ube-
 rægfede Mæren, i famme Gremff boer han at ffige, at han med Gmde
 Gremff vil ffæf faa, at han med rolig Samvittighed fan møde fine
 Mædneffandere paa Dommeus Dag for hans Mæffur, der har Mæne
 fom Mædeffuer. Mædeberfor en faadann Mæren erffende vil, at vi beffæf
 bør tie." Og til Gremffurung: "Mæd Gmde af, at han" (Gremffatier)
 "faalede uben Mæde tilffæfger naangvane Mæfforner dette eller hint,
 faa tilffæfger han ogsaa Mæffornerne i Mædneffæffæf eller enffæf af
 dem, uben at nævne dem, Ord og Gremffindinger, fom Mæren af dem
 vedffæfger ffæf, faa fom Mæren ere der Mædeffæf af, faad de beffæfelig
 have fagt eller gremff. De, fom tro Mæffatier, Gremffatier nævne Mæren
 faalede uben at Mæde mod mange reffæffæf Mæren Mædnefford og
 gremffæf Mæffæf, de ere faa faamæffæf, at vi iffe ffæfle indlede os
 paa at overbeffæf dem. Det vilde i Gremffæf og faa være lidet op-
 Mæffæf, at le atter og atter gremffæf, at vi ffæf, at Gremffatier
 nffæf, og at han Mæffæf, det Gremffatier i Mæffæf Mæffæf om os,
 Mæffæf, ffæf om de iffe Mæffæf med os i Mæren om Slaveri eller iffe
 billige den Mæde, boer paa vi have ført Gremffatier, dog være Mæffæf
 paa, at vi aldrig have fammenffæf os i ffæf Zuffab og Zegn, fom
 Mæffatier. Gremffatier indos os, om de være fæfde, maatte fæfde
 ffæf.

viise paa, at i vitterlig Svig og Løgn er Ingen af os skyldig."

Naar Prof. B. trods saadan Protest uden noget som helst Bevis støtter sin Dom over os til et saadant Skrift som Clausens "Gjenmæle" og gjentager de der gjorde falske Besskyldninger, da handler han ikke som ærlig Mand, langt mindre som Kristen, men gjør sig meddelagtig i den Andens Synder og skyldig til hans Dom.

Nei, Prof. B. har visse ingen Grund til at lægge os til Last en ukristelig, tyrannisk Behandling af Past. Clausen eller til derved at grunde den Dom om vore Præstekonferencers fordærvelige Indflydelse paa Lægsfolket, som ligger i hans Ord, naar han siger: "Og naar man saaledes handler med en Præst . . ., hvad kan da ikke en stakkels Lægmand vente sig!" Er der Noget, vi muligens have at bebrejde os ligeoverfor G. L. Clausen, da er det — fraseet den almindelige Skrobelijkheid i broderlig Omgang — hellere en altfor stor Overbærenhed, og at vi nærede Haab der, hvor der maatte ingen kristelig Grund var til at haabe. Man skulde dog ikke, ved atter og atter at fremstille denne Mand som en Martyr, nøde os til i Selosforsvar og for Guds Sags Skyld nærmere at belyse hans Karakter og Liv, som de ere blevne os aabenbare i Løbet af et Snes Aar. Man skulde dog ikke trods aabenbare Modbeviser fortsætte med at besylde os for, at vi have "presset", tyranniseret og endelig udelukket Past. Clausen af vort Samfund. Det er dog allerede noksom bekjendt, hvorledes vi i 8 Aar, uden at trættes, bleve ved med at overbevise, formane, bede for og pleie Forhandlinger med denne Mand, som nogle Uger efter sin Gjenoptagelse i Synoden tilbagekaldte den Bekjendelse, han kort forud frivillig havde aflagt, som derved aarevis udsaaede Vildfarelses og Ivedragts Sæd i vort Samfund, som gjentagende under Forhandlinger om Dørighedens Magt, om det 3die Bud og om Slaveriet aabenbart viste, at han ikke vilde ubetinget bøie sig under og tro Guds Ord, som vilde anse Udtryk for "strifmæssige", men ikke "retmæssige", som i sine bedre Diebliske sagde til os: "Kjære Brødre! jeg har bare søgt Udflugter, jeg er ikke værd al Ederis Kjærlighed" — men saa kort efter atter faldt tilbage i sit forrige Væsen. Man skulde ikke fortsætte med at besylde os for, at vi have brugt unødig Strengbed, endfide Voldsomhed og Haardbed mod denne Mand! Maatte han saasandt ikke have Grund til for Guds Throne at anklage Nogen af os for at have vist for stor Læmsældighed og Overbærenhed til Skade for Guds Menighed og hans egen Sjæl! Det vil jeg kun tilføie til nærmere Forklaring, at havde Clausens aandelige Tilstand og Hærd dengang været os saa bekjendt som nu, vilde hans Gjenoptagelse i

Synoden i 1861 neppe have fundet Sted. Meget inden vort Samfund vilde da rimeligvis gaaet anderledes, mange Kamp vilde været sparede. Dog, Herren har vel seet, det var os tjenligt, og han har trods al vor Skrøbelighed ført Alt herligt ud til sit Navns Pris!

5) Naar Prof. W. her atter gjentager den Paastand, at "ethvert Lærespørgsmaal, som har været behandlet og ved Majoritet er blevet besvaret af den norske Synode, . . . først er blevet vidløftigen og grundigen drøftet i Præsteflabet's hemmelige Læremøder", da har jeg allerede Side 27 tilbagevist denne Paastand som usandfærdig. Det staar til Prof. W. at bevise dens Sandhed, om han kan.

Som Resultat af vor Undersøgelse af dette Afsnit finde vi da det som en historisk Kjendsgjerning, at Prof. W. kun ved løse Paastande, ved uprøvet at tage Andres Snak for godt, ved Bagvaskelser og Løgne kan fremstille vore Præstekonferencer som en af Aabenbaringsformerne inden vort Samfund for den antikristelige Aandsretning, som han kalder "Wisconsinismen".

G. "Slaverilæren."

"Slaverilæren" er Overkriften over det sidste Afsnit af Prof. W.'s "Wisconsinisme". Vor Synodes Lære om Slaveri er den syvende og sidste af de "Kjendsgjerninger", han opstiller som Bevis for, at "Wisconsinismen", denne antikristelige Aandsretning, har sit Hjem inden vor Synode. Saaledes siger han nemlig Side 131: "Man begyndte at forstaa, at et Parti, som kunde forsvare Slaveriet, var det end kun dets Begreb, stod i aabenbar Fare for at fortabe sig i Bogstavvæsen og Mennesketrældom, og man fik under Striden, som endnu, trods al Tale om Slaveriet som et 'dødt' Spørgsmaal, er staaende og langt fra udfjæmpet, saa rigeligt erfare de wisconsiniske Herrer's Svøbe gennem Forbandelser, Trusler og personlig Forsmædelse, at havde man nogensinde fortvivlet, saa fik man dog nu selv se, føle og erfare Aandens Braad i 'Wisconsinismen' tilstrækkeligt til at blive overbevist om, at det her gjaldt en Kamp paa Liv og Død mod en Modstander, der misfjendte Kristendommens Grundvæsen, som er Frihed i Sandhedens Erkjendelse. Og jo dybere man erkjender dette, og jo bedre man lærer at forstaa den inderlige Sammenhæng mellem den wisconsiniske Slaverilære og 'Wisconsinismens' Aandsretning, hvis raadne Frugt den er, desto mere skal enhver Ven af Sandhed og Ret blive fortrolig med vor 'Aaben Erklæring' og ikke alene finde den berettiget, men ogsaa nødvendig som et samlende Kampraad til Kirkens Venner, ligegyldigt hvilket Samfund man tilhører, at staa paa Bagt

mod en fælles Fiende, som truer med, om den faar fuldt Raaderum, at nedbryde vor lutheriske Kirke og bringe os Mennesketrældom og Handelslaveri, med alstens Satsvæsen og Formvæsen, i Stedet for den herlige Buggegave, som vi have taget med os herover fra vort gamle Hjem, med enfoldig Børnelærdom og trostlydigt Samliv til indbyrdes fristelig Opbyggelse i ustrømtet Gudsfrugt."

Vi se, hvilken overmaade stor Betydning Prof. her tillægger vor "Slaverilære", som Wisconsinismens "raadne Frugt", for Erkjendelsen af den "aa bne Erklærings" ikke alene Berettigelse, men ogsaa Nødvendighed "som et samlende Kampraad til Kirkens Venner" om at frelse den lutheriske Kirke fra den "fælles Fiende". Vi, som vide, at Synodens Lære om Slaveri er fast grundet i Guds Ord, maatte høilig forbauses over en saadan Paa-stand, dersom vi ikke lagde Mærke til, at Prof. udtrykkelig erklærer, at man for at være enig med ham deri maa med ham have erkjendt, at "Kristendommens Grundvæsen . . . er Frihed i Sandhedens Erkjendelse". Hvad nemlig Prof. forstaar ved denne "Frihed i Sandhedens Erkjendelse", fremgaar med Klarhed af Sammenhængen. Vi, hans "Modstander", siger han, have ganske "miskjendt Kristendommens Grundvæsen, som er Frihed i Sandhedens Erkjendelse"; og denne Paa-stand begrundes han dermed, at "et Parti, som kunde forsvare Slaveriet, var det end kun dets Begreb, stod i aabenbar Fare for at fortabe sig i Bogstavvæsen og Mennesketrældom". Men dersom vi nu, fordi vi i vor Lære om Slaveriets Begreb have holdt os strengt til Guds Ord og ikke have villet lade os bringe bort deraf ligesaa lidt ved nogen menneskelig Auktoritet eller Mængdes Skrig som ved nogen Trængsel eller Lidselse, men hellere have villet ofre Liv og Blod end gjøre Noget til Synd, som Gud i sit Ord ikke har erklæret for Synd, og saaledes paadrage os Forbandelsen ved at "lægge Noget til" Herrens Ord; — jeg siger, dersom vi nu efter Prof.'s Dom derfor ere Bogstavtrælle og miskjende "Friheden i Sandhedens Erkjendelse" som "Kristendommens Grundvæsen", da kan jo denne hans "Frihed" kun være Frihed til at erkjende for Sandhed, hvad man vil, Frihed fra at være bunden til Guds Ord. At Prof. hylder saadan Frihed, er os heller ikke noget Nyt. Under Afsnittet "Egklusivism" (se ovenfor Side 45 og 46) hørte vi jo Prof. fordre Frihed i Kristi Kirke paa et vist Omraade af de guddommelige Sandheders Erkjendelsesgebet, Frihed altsaa til at erkjende eller ikke erkjende, antage eller fornægte en Del af de Sandheder, Gud i Ordet har aabenbaret. Smidlertid overraskede det os at se Prof. her aabent

erklære, at han anser denne som Kristendommens Grundvæsen — denne Frihed, som ellers kaldes kjødelig Frihed og ansees for hørende med til Antikristendommens Grundvæsen. Selv de, som maatte ikke ere klare med Hensyn til Slaverispørgsmaalet eller ikke kunne tilstemme vor Lære derom, men som dog ere enige med os i, at ikke Prof. W.'s "Frihed i Sandhedens Erkjendelse", men uberinget Lydighed under Guds Ord i Sandhedens Erkjendelse hører med til Kristendommens Grundvæsen, de vilse dog maatte være enige med os ogsaa deri, at for Kristne kan en Dom over en Guds Ords Lære, selv aften i theologisk Professor, som aabent bylder et saadant ukristeligt Grundprincip, ingensomhelst Betydning have.

Vi hørte Prof. fordømme vor Lære om Slaveri som "en raaden Frugt" og os paa Grund af denne Lære som en Kirkes Fiende, der "staar i aabenbar Fare for at fortabe sig i Bogstavvæsen og Mennesketrældom", ja som truer med at nedbryde den lutherske Kirke og sætte Mennesketrældom og Aands-slaveri i Stedet for den enfoldige Børnelærdom. Vi skulde nu have ventet, at han havde gjort et Forsøg paa at begrunde disse Bestyldninger og selv fremskillet og af Guds Ord bevist sin formentlig rigtige Lære i dette Stykke; men ingen af Delene gjør han.

I vor Lære om, at det "i og for sig ikke er Synd at holde Slaver", have vi ikke fulgt Principet om "Frihed i Sandhedens Erkjendelse", men søgt at være lydige under Guds Ord. Vi have — i al Korthed sagt — bevist vor Læres Rigtighed deraf:

1) at Gud i sit Ord ikke har forbudt "at holde Slaver"; men nu er jo det alene Synd, hvad Gud i sit Ord har forbudt;

2) at Gud i det gamle Testamente ikke alene tillader sit Folk Israel at holde Slaver, men ogsaa i enkelte Tilfælde befaler dem at gjøre Medmennesker til Slaver (3 Mos. 25, 44—46.);

3) at Gud i det nye Testamente stiller Slaveforholdet i Klasse med de af ham selv stiftede Samskuesforhold mellem Forældre og Børn, Dyrighed og Undersaatter under det 4de Bud (Ef. 5, 6—9. smt. 5, 21. 6, 4;);

4) at Gud fremdeles i det nye Testamente ved sine Apostle ikke befaler de Herrer, som ere eller vilse blive Kristne, at frigive sine Slaver eller disse at forlade hine (1 Kor. 7, 20. 24.), men giver saavel de troende Herrer (Ef. 6, 9. Kol. 4, 1. Filem. 12—16.) som deres Slaver (Ef. 6, 5—8. Kol. 3, 22—25. 1 Tim. 6, 1. 2. Tit. 2, 9. 10. 1 Petr. 2, 18.) Formaninger og Regler, for at de i

denne Stand kunne leve et kristeligt Levet; men dette kunde jo Apostlene umuligt have gjort, naar Standen, Forholdet selv havde været syndigt.

Prof. B. burde jo nu have taget for sig disse af os anførte Skriftsteder og paavist, at vi have udlagt dem falskt, at vi ved Forklaringen af dem have "fortabt os i B og stavvæsen". Dernæst havde det jo været hans Pligt at vise os, at denne vor Lære er i Strid med det 4de Bud, hvor jo Forholdet hører hen, og saaledes virkelig fører bort "fra vor ensfoldige Børnelærdom" til "Mennesketrældom og Aandsslaveri". Fremdeles vilde det været godt, om han havde paavist, at vor Forklaring af de forskjellige Skriftsteder virkelig kommer i Strid med Troens Analogi (Regel, Maade — Rom. 12, 6), og at vor Lære omstøder Rejsfærdiggjørelsen af Troen alene. Men, som sagt, Prof. gjør ikke engang Mine til at levere et saadant Bevis. Det er, som om han har havt en formelig Sky for at komme ind paa Guds Ords Lære om denne Sag, som om han har frygtet for at komme os nær paa det Hold og seet, at han der Intet kunde udrette mod os, men blot vilde høste Skam og Skade deraf, m. e. D., det ser ud, som om han søgte, at vi (for at bruge et gammelt, bekjendt Ord) med vor Lære sad i Skriften, men han med sin udenfor.

Imidlertid vogter han sig vel for aabent at tilstaa dette. Han søger paa en nem Maade at slippe fra det ved blot at gjøre den Paastand: Hvorvidt Slaveriet er Synd i sig selv, "det er et simpelt historisk Spørgsmaal, til hvis Besvarelse der slet ikke behøves nogen Kundskab i Grundteksten" (Bibelen); og: "Al Tale om et bibelsk Slaveri eller Bibelens Lære om Slaveriet er derfor et fuldkomment Nonsens". Man mærke sig vel, at Prof. her rent ud negter, at Bibelen lærer Noget om Slaveri.

I Stedet for altsaa at gjendrive os af Guds Ord, som Prof. føler, han ei kan, griber han til en anden Udvei, som synes ham at være bekvemmere og lettere at føre til Maalet. Han tilslækker os nogle affskyelige Lærdomme, som vi aldrig have ført, men tværtimod fra den allerførste Tid i vor første offentlige Erklæring og senere gjentagende have forkastet og fordømt. Noget Bevis for, at vi virkelig have ført disse Lærdomme, kan han naturligvis ikke levere; Bevist derimod for, at de ere affskyelige, maa jo falde let, da vi selv allerede tidligere have leveret dette Bevis, og han saaledes kan laane af os.

Jeg kan derfor ikke anse det for nødvendigt for mig her at ind-

lade mig paa en vidløftigere Udvikling af vor Lære og Bevisførelse for dens Rigtighed. Til hvad jeg ovenfor har anført, maa det være tilstrækkeligt her kun at hidsætte Følgende:

I. Den første, af Synodens samtlige Præster ved Synodemødet paa Rock Prairie 1861 afgivne Erklæring, saalydende: "Skjønt det efter Guds Ord i og for sig ikke er Synd at holde Slaver, saa er dog Slaveri i sig selv et Onde og en Straf af Gud, og vi fordømme alle de Misbrug og Synder, som ere forbundne dermed, ligesom vi, naar vor Kaldspligt fordrer det, og naar kristelig Kjærlighed og Visdom byder det, ville arbejde for dets Ophevelse."

II. De Satser, om hvilke Synodens Præster bleve enige med Past. C. L. Clausen ved den under Synodemødet i Perry 1864 afholdte Konference, saalydende:

"1) Man enedes deri, at fordi om den borgerlige Lov lader forskjellige Brug af en Slaveeiers Ret ustraffet (som straffes efter guddommelig Lov), er derfor ikke Slaveri i sig selv Synd.

"2) I 1 Tim. 6, 1. forstaaes ved Trælle, som ere under Aaget, Slaver og ved "de" i Begyndelsen af 1 Tim. 6, 2. ligeledes Slaver eller Trælle.

"3) I 1 Tim. 6, 1. 2. læres: a) at Trælle kunne blive i dette Forhold uden Synd; b) at Herrer kunne have Ret til at have Trælle uden Synd; c) at Trælle ere skyldige at yde sine Herrer Trælletjeneste, og at Herrer have Ret til uden Synd at fordre af sine Trælle Trælletjeneste."

III. De paa Synoden i Chicago 1868 antagne Satser, saalydende:

"1) Det i det nye Testamente (Kol. 3, 22 flg. 4, 1. Tit. 2, 9. Ef. 6, 5—9. 1 Tim. 6, 2.) omtalte tvungne Tjenesteforhold er i og for sig ikke syndigt.

"2) I dette tvungne Tjenesteforhold har Herren Ret til at fordre af Tjeneren, at han anvender sine Gaver og Kræfter efter sin Herres Vilje i alle de Ting, hvor han ikke ved sin Lydighed vilde komme at negte Gud den Lydighed, som han er ham skyldig. Se Tit. 2, 9. Ef. 6, 5 flg. Kol. 3, 22 smk. Ap. Gj. 5, 29.

"3) Tvungent kaldes dette Tjenesteforhold paa Grund af den ifølge Sats 2 Herren tilkommende Ret og Tjeneren paahvilende Pligt, og fornemmelig fordi Tjeneren ingen Ret har til at fordre sit Tjenesteforhold ophævet og sig skjenket Frihed.

"4) Ogsaa om det kan tænkes, at Tjeneren frivillig er indtraadt i eller frivillig forbliver i dette Tjenesteforhold, skjønt han kan blive

fri, ogsaa da er og kaldes dette Tjenesteforhold et tvungent Tjenesteforhold.

"5) Dette Tjenesteforhold er og kaldes altsaa et tvungent, selv om Tjeneren adlyder med Lyst og Billighed, og ikke blot fordi han maa (Ef. 6, 6 flg.).

"6) I dette tvungne Tjenesteforhold har Tjeneren ingen Ret til at fordre nogen anden Løn end det, som hører til hans daglige Brød.

"7) I dette tvungne Tjenesteforhold er Herren forpligtet til at vise sin Tjener Kjærlighed og al Ret og Billighed efter Guds Ord i Matth. 7, 12. Kol. 4, 1.

"8) Efterdi dette tvungne Tjenesteforhold er et borgerligt Samfundsforhold, saa er der, hvor der ovenfor i Sats 2—6 er talt om Ret og Pligt, ment borgerlig Ret og Pligt. Men den kristne Herre vil netop, fordi han vil følge Kjærlighedsbudet og Formaningen til Billighed, ikke altid bruge den strenge Ret, men ofte i sin Samvittighed føle sig forpligtet til at give Slip paa den.

"9) Dette ovenfor beskrevne tvungne Tjenesteforhold pleier ved Sprogbrugen i og udenfor den hellige Skrift at betegnes ved Ordene Herre og Træl (eller Slave).

"10) Det i det nye Testamente omtalte Trællesforhold er et virkeligt Trællesforhold eller et virkeligt Slaveri."

IV. Uddrag af Synodens i 1865 affattede Svarskrivelse til Past. G. L. Clausens Menigheder, saalydende: "At den (Synoden), hvad den allerede i Gjærningen havde vist, ikke ansaa Læren om Slaveri for at være i og for sig af den Bigtighed for os i de Forhold, under hvilke vi leve, at forskjellig Overbevisning derom vilde gjøre en kirkelig Frastillelse nødvendig, men at det dog var af høj Bigtighed, at de Kristne klart erkjendte Sandheden i dette som i andre Stykker, hvorfor Synoden formandede disse Menigheder til at søge den fornødne Oplysning derom i Guds Ord, og da ikke lade sin egen Fornuft og egne Følelser være Dommer, men Ordet alene."

V. Den af Synoden ved Synodemødet i 1869 afgivne Erklæring, saalydende: "Som bekjendt, har i den senere Tid alt Flere og Flere indrømmet, at det ikke i alle Tilfælde og under alle Omstændigheder er Synd at holde Slaver. Og dette var fra først af det egentlige Stridsspørgemaal, da de, som gave hin første Erklæring ved Synoden paa Rock Prairie 1861, gjentagende have erklæret, at de ved Udtrykket 'Synd i sig selv' netop mente 'Synd i alle Tilfælde og under alle Omstændigheder'. Herom synes der saaledes nu for Tiden ikke længere at være megen Strid.

"Derimod er i den senere Tid ofte blevet Tale om 'amerikansk Slaveri', og Mange have søgt at udbrede falske Forestillinger om, hvorledes Synoden betragter dette.

"Synoden vil derfor gjerne gjøre, hvad den kan, for at forebygge Misforstaaelser ved ligesom at erklære, at den erkjender, at der ved det amerikanske Slaveri tilvisse var Love eller Vedtægter, som enten ligesom tilslode eller dog ialfald ikke straffede Synd, saaledes at de skjændigste og mest oprørende Ugudeligheder ustraffet bedreves, hvorved baade de arme Slaver behandledes grusomt, og tilige Herrerne og den berstende Befolkning i det Hele var udsat for at fordærves i moralsk Henseende. Og da er det naturligt klart, at hvorisomhelst Herrerne benyttede sig af slige Love eller Vedtægter til at mishandle sine Slaver, da var dette ligesuldt Synd baade mod Gud og Mennesker, om det end var tilladt ved den borgerlige Ordning.

"Forsaavidt derfor som Mange, naar de tale om det amerikanske Slaveri, i daglig, om end mindre nøiagtig Talebrug, dertil henhænge denne Benyttelse af slige Love og Vedtægter, da kan det ikke negtes og har, saavidt vides, aldrig været negtet, men meget mere ofte været udtalt, at 'amerikansk Slaveri' i denne Betydning var Synd og en Vederstyggelighed.

"Hermed er naturligtvis ikke negtet, hvad ogsaa nu i Almindelighed indrømmes, at der vistnok ogsaa gives Herrer i de amerikanske Slavestater, som ikke gjorde Synd ved at holde Slaver, naar de undlode paa nævnte Maade at benytte sig af nogensomhelst saadan Lov eller ugudeligt Vedtægt, men for Resten behandlede sine Slaver i Kjærlighed efter Guds Ord.

"Idet Synoden erklærer dette, beder den Kirkens Herre ledsage denne Erklæring og hjælpe til, at denne Strid om et Forhold, som aldrig har eksisteret i vore Menigheder, og som nu, Gud være lovet, er afføjet i vort Land, maatte nu faa en Ende iblandt alle dem, som virkelig elske Guds Ord, og at deres Hjerter igjen maatte forenes i Fred og Kjærlighed paa Sandheds Grund.

"Herren høre denne Bøn i Jesu Navn!"

Da vore Modstandere stadig paaberaabe sig det theol. Fakultet i Kristiania, vil jeg ogsaa hidsætte følgende af dets Erklæringer:

VI. I den i 1863 afgivne Fakultetserklæring heder det blandt Andet: "Det nye Testamente indeholder intet udtrykkeligt Forbud mod Slaveriet, ingen ligesom Forkastelse, eller Fordømmelsesdom over det, intet Lovbud om dets Ophævelse. Ligesaa lidt som det erklærer det for en Synd at være Slave eller en Pligt for Slaven

at bryde sine Bænder, ligesaa lidt gjør det til en ubetinget Synd at holde Slaver eller til en Pligt for Herren at frigive sine Slaver. Det stiller tværtimod Slaveforholdet — ved Siden af de af Gud selv indstiftede Samfundsforhold mellem Mand og Hustru, Forældre og Børn — under det 4de Bud (Ef. 6, 5—9. smt. m. 5, 21—6, 4. Kol. 3, 22—4, 1. smt. m. 3, 18—21.); udgaaende fra den Forudsætning, at der indenfor de kristelige Menigheder fandtes baade kristelige Slaver og kristelige Slaveeiere, formaner det hine til at betragte sine jordiske Herrer, de være troende eller vantroe, gode og billige eller vrangvillige, som sin himmelske Herres Repræsentanter og tjene dem som saadanne i Orefrygt, Underdanighed og Trofast (Ef. 6, 5—8. Kol. 3, 22—25. 1 Tim. 6, 1. 2. Tit. 2, 9. 10. 1 Petr. 2, 18.), og paa den anden Side Herrerne til at betænke, at ogsaa de have en Herre i Himmelen, hos hvem der ikke er Persons Anseelse, og at behandle sine Slaver med faderlig Kjærlighed, Retfærdighed og Billighed og, forsaavidt de ere Kristne, som Brødre i Herren (Ef. 6, 9. Kol. 4, 1. Filem. 12—16.). Den almindelige kristelige Regel: "Hver blive i det Kald, som han er kaldet udi! I den Stand, hvori Enhver er bleven kaldet, i den blive han hos Gud!" (1 Kor. 7, 20. 24.) bliver af Apostelen Paulus udtrykkelig bragt i Anvendelse ogsaa paa Slavestanden (B. 21—23.); han formaner den kristelige Træl til ikke at være bekymret over eller utilfreds med sin Trællestand, som om den skulde kunne gjøre noget Skaar i hans Kristensstands Kraft eller Herlighed, men agte sin aandelige Frihed i Kristus høiere end den udvortes Trældoms Nag" osv. Og nedenfor: "At være Slave er saa langt fra at være ubetinget syndigt og ukristeligt, at tværtimod ethvert Forsøg fra Slavens Side paa vilkaarligt at unddrage sig sin Stilling og egenmægtigt aflaste sit Nag er Oprør mod den Gud, der har sat ham i hans Stilling, og derfor ogsaa sædeligt umuligt for enhver kristelig Slave. Men ligesaa lidt kan det siges at være ubetinget syndigt og ukristeligt at være Slaveeier."

VII. Den af Prof. G. Johnson Mai 1867 undertegnede Erklæring lyder saaledes: "Under de Forhandlinger, som førtes mellem Professor Johnson og Pastorerne C. L. Clausen og H. A. Preus i Februar 1867 i Kristiania, toges som Udgangspunkter, hvorpå alle Tre strax erklærede sig enige, følgende:

"1) at det ikke i alle Tilfælde og under alle Omstændigheder er Synd at holde Slaver;

"2) at det Væsentlige ved Slaveriet er Eiendomsforholdet.

"Medens nu nu under de følgende Diskussioner Prof. Johnson fastholdt, at Eiendomsforholdet, om end modificeret, dog vedbliver i det Slaveri, som i det nye Testamente omtales som bestaaende indenfor Kristenheden, og at dette Slaveri derfor er et virkeligt Slaveri,

"Saa paastod derimod Pastor Clausen lige til det Sidste, at ved det kristelige Slaveri vedbliver vel et tvungent Tjenesteforhold, hvormod Eiendomsforholdet er der saa væsentlig modificeret, at det i Virkeligheden er ophævet, hvorfor heller ikke det kristelige Slaveri er et virkeligt Slaveri, om det end beholder dettes Navn og Form.

"Da Pastor Clausen og paaberaabte sig Fakultetets Erklæring for sin Paastand, erklærede Professor Johnson, at han maatte tilstaa, at Udtrykket 'Slaveri kun af Navn' i Fakultetets Erklæring, eftersom han vil have det forstaaet, ei er et adækvat Udtryk for det nye Testaments Slaveri og derfor heller ikke maa urgeres som saadant.

"Professor Johnson tilføiede og, at Pastor Clausen ei maatte paaberaabe sig Fakultetets Erklæring, naar han ei med Fakultetet vilde erklære, at Eiendomsforholdet vedbliver ogsaa i det nye Testaments, det kristelige, Slaveri, og at dette derfor er et virkeligt Slaveri, og at det følgelig ikke under alle Omstændigheder er Synd at holde Slaver."

VIII. En af det theol. Fakultets Medlemmer i 1870 til Past. Koren afgiven Erklæring lyder saaledes: "Efter Deres Anmodning ville vi ikke undlade herved at afgive følgende Erklæring:

"1) Det Trælle- eller Tjenesteforhold, som ifølge det nye Testamente fandt Sted indenfor den apostoliske Kirke, var et Eiendomsforhold og altsaa, som borgerligt Retssforhold betragtet, et virkeligt Slaveri.

"2) Da det nye Testamente saaledes omtaler Slaveriet uden, at fordre det aflasset, kan det ikke i alle Tilfælde eller under alle Omstændigheder være Synd at holde Slaver.

"Kristiania den 28de Novbr. 1870.

"C. P. Caspari. Gisle Johnson. R. Tønder Nissen."

Jeg haaber, ovenstaaende Citater, sammenholdte med, hvad der ovenfor Side 39 er anført, ville give Læserne tilstrækkelig Anledning til at erkjende:

- 1) Hvorom denne Strid egentlig har dreiet sig.
- 2) Hvad vor Synode har lært i dette Spørgsmaal.
- 3) Hvorledes vi have bevist vor Lære af Guds Ord.

4) Hvilket vor Synodes Forhold har været ligeoverfor saadanne Medlemmer, som ei kunde dele denne dens Lære.

De, som maatte ønske nærmere Kundskab om dette Spørgsmaal og om Stridens Gang i det Hele, henviser jeg til Synodesforhandlingerne for 1861, 1866 og 1868 samt til "Historisk Fremstilling af den Strid, som i Aarene 1861—1868 indenfor den norske Synode i Amerika har været ført i Anledning af Skriftens Lære om Slaveri. Udgiven af nævnte Synodes Kirkeraad 1868."

Men jeg sagde ovenfor, at Prof. W. i Stedet for at indlade sig paa af Guds Ord at bevise, at vor Synode i dette Stykke fører falsk Lære, tillægger os nogle af skævelige Lærdomme, som vi, saa langt fra at have lært, meget mere offentlig have fordømt. Disse Paaastande paaligger det nu mig at bevise.

At Prof. virkelig tillægger os afstøvelige Lærdomme, fremgaar af følgende Citater:

Side 128 i sit Skrift bestylder han os, "Kirkens Mænd, som skulde være Folkets Veiledere til alt det, som er ædelt, godt og kristeligt", for at "tale Slaveeiernes Sag, forsvare Slaveriet som noget Bestaaende" osv. Længere nede paa Siden heder det: "Naar Taleren var om Slaveriet, tænkte man ikke paa noget andet Slaveri end det bestaaende. . . At der i Virkeligheden heller ikke fra Begyndelsen af var Tale om noget andet Slaveri, altsaa ikke om noget 'bibelsk Slaveri' eller 'abstrakt Slaveri'" osv. Side 129 heder det fremdeles: "Naar man senere under Stridens Gang har villet faa det dertil, at der lige fra Begyndelsen af kun har været Tale om et 'bibelsk Slaveri', saa er dette kun en slet skjult Smutvei, hvorved man har tænkt at kunne snige sig bort fra den Forlegenhed, hvori man ved den kraftige Opposition var kommen." Endelig Side 130: "Al senere Tale inden Synoden om et 'bibelsk Slaveri' er derfor dels kun en tom Undskyldning" osv.)*

Her se vi altsaa Prof. paaastaa, at det ikke var "Slaveri i sig selv", i sin Almindelighed, under alle Omstændigheder, men det her i Amerika "bestaaende" Neger-slaveri, hvorom vi paa Synoden i 1861 afgave vor Erklæring, og som vi altsaa skulde have erklæret for at være ikke syndigt. At det amerikanske Neger-slaveri var forbundet med mange Afstøveligheder, er vittterligt. Og naar Prof. bestylder os for, at vi om dette Neger-slaveri med dets mange Afstøveligheder have erklæret, at det ikke var

*) Udhævelserne i disse Citater ere af mig.

Synd, ja at vi meget mere have forsvaret det og talt Slaveeierens Sag, da tillægger han os affsværlige Værdomme.

Men denne Prof. W.'s Bestyrdning, siger jeg med velberaad Hu, er vitterlig Usandhed. Side 51 siger han nemlig selv, at "Denne Strid . . . tog sin Begyndelse med hin mærkelige Præste-Erklæring ved Synodemødet paa Rock Prairie 1861", og lidt nedenfor citerer han "Kirkelig Maanedsskrift." No. 9 1861,*) som netop indeholdt Synodemødets Forhandlinger om denne Sag. Men da har han jo vel ogsaa læst, hvad der i nævnte No. 9 Side 260 er udtalt, nemlig: "Flere" (paa Synodemødet) "ønskede at behandle Slaveriet saaledes, som det findes her i det virkelige Liv, men dertil svarede, at dette var et historisk eller politisk Spørgsmaal, som ikke hørte hid, da der jo dertil udsendtes historiske Beriser, saasom Kjendskab til Lovene herom i de enkelte Stater og paalidelig Kundskab om de Misbrug, som paaftodes at gaa i Svæng. Derimod maatte naturligvis Enhver indrømme, at hvorfomhelst En nævnte et saadant Misbrug og f. Ex. spurgte: Er det Synd at mishandle en Slave? eller at sælge Mand fra Rone? eller at holde dem fra at lære Guds Ord — saa kunde Enhver efter de 10 Bud svare Ja hertil og sige: Alt Saadant har Gud forbudt, og vil han straffe. Saaledes kunde opregnes hundrede Ting." Naar det nu her udtrykkelig siges, at vi i Synoden slet ikke vilde forhandle om det her dengang bestaaende Slaveri, og vore Grunde derfor angives, og saa Prof. med denne Udtalelse lige for sine Dine bestolder os for at "tale Slaveeierens Sag og forsvare Slaveriet som noget Bestaaende", kan da dette være noget Andet end en vitterlig Usandhed? Og naar vi oftere have fralagt os lignende Bestyrdninger af vore Modstandere, som stadig søgte at bringe Striden over i det Spor, og Prof. saa siger, at dette kun er "en slet skjult Smutvei, hvorved man har tænkt at kunne snige sig bort fra den Forlegenhed" osv., da føler han en ubegrundet og uretfærdig Dom over vore Hjærter til sin vitterlige Usandhed. Det Vidnesbyrd have dog ellers ærlige Modstandere — og det netop paa Grund af vor Holdning i Slaveristriden — maattet give os, at vi have staaet fast og mindst af Alt vist Menneskefrygt, krøbet i Skjul eller "søgt Udflugter".

Harde det virkelig forholdt sig saa, som Prof. vil indbilde Folk, at det var "Slaveeierens Sag", vi vilde tale, og det bestaa-

*) I hans Bog naar 1862; men Ellaterne vise, at dette maa være en Trykfejl for 1861.

ende Slaveri med alle dets Vederstyggeligheder, vi vilde forsvare, da havde vi vel fortjent alt det Had og al den Spot, hvormed vore Modstandere lige ned til Prof. W. i Aarenes Løb have overhobet os, ja da havde vi fortjent, at ikke alene de 8—10 Menigheder, som gjorde det, men ogsaa alle vore Menigheder af den Grund havde forladt os, hvilket da visseelig ogsaa vilde være steet.

Ogsaa hin ovenfor (Side 131) anførte "Præste-Erklæring" fra Mødet paa Rock Prairie 1861, hvormed Prof. selv siger, at Striden tog sin Begyndelse, godtgjør end yderligere Usandsfærdigheden af hans Paastand.

Enhvert "Menneske med Forstand" vil dog maatte indrømme, at det, som her erklæres "for i og for sig ikke at være Synd", er ikke det bestaaende amerikanske Slaveri (det kunde og vilde vi nemlig ikke erklære os om), men det "at holde Slaver" — fraseet alle Omstændigheder, saasom Love, under hvilke de holdes, Maaden, paa hvilken de behandles osv. Fremdeles: om vi end ikke kunde erklære det at holde Slaver for i og for sig og under alle Omstændigheder at være Synd, saa tilføie vi dog i den følgende Del af Erklæringen, at vi anse Slaveriet for et Onde og en Straf fra Gud, ligesom vi ogsaa fordømme alle mulige Misbrug og Synder, som ere forbundne dermed. Derfor søle vi os endvidere opfordrede til ogsaa at erklære, at vi ville arbejde for dets Ophævelse, hvorsomhelst det maatte findes, — hjemme i Amerika eller borte i Afrika og de andre Verdensdele —, dog naturligvis kun, forsaavidt "vor Raldspligt fordrer det", og "kristelig Kjærlighed og Visdom byder det". Se, dette er jo Erklæringens tydelige Indhold; og, som sagt, jeg tror, "et Menneske med Forstand" maa gjøre os den Indrømmelse, at her er ikke talt om, hvorvidt det dengang bestaaende amerikanske Slaveri var Synd eller ikke.

Endnu er der et Par Ting i dette Affnit, som jeg med nogle Ord maa omtale.

Side 130 fortæller Prof. os, at Aarsagen til, at dette Spørgsmaal vakte en saa stærk Bevægelse i Gemytterne, ogsaa var, at "der dybest i Hjernerne laa en Anelse om, at denne nye, forunderlige Lære . . . aabenbarede en Aandsretning, der var farlig for Menighedernes Frihed og for Bevarelsen af deres dyrebareste Alenodie, den lutheriske Børnelærdom selv", og at "man begyndte at lære at forstaa, at denne Lære om Slaveriet stod i nær Forbindelse med den fremmede Lære om Herrens Hviledag, om Verdens Absolution og Evangeliets Meddelelse af Syndernes Forladelse til de Bantroende" osv. Han fortæller os ogsaa, at "derfor var netop og-

saa alt dette optaget i de Udtrædelseserklæringer og Protester, som nu stadigt indløb til Synoden fra Menighedsmajoriteter, og derfor begyndte man netop i denne Tid at tale om en Aandsretning, som man vistnok ikke tilbunds forstod, . . . men som man dog frøgtede og afsviste som 'Missourianisme' og 'Wisconsinisme'".

Meget af det her Sagte vil vistnok overraske de Læsere, som have fulgt denne Kirkestrid. Kun for de Læseres Skyld, som ere mindre kjendte med, hvorledes disse Ting forholde sig, vil jeg gjøre opmærksom paa, at medens Planer lagdes til baade vor og Augustanahynodens Sprængning for paa deres Ruiner at opbygge et nyt Samfund, og medens det blev spaaet, at der paa Grund af Clausens Hærverk snart skulde blive langt imellem den norske Synodes Menigheder, saa beløb Antallet af de Menigheder, fra hvilke der da kom Udtrædelseserklæringer, sig til 10—12. Dernæst vilde jeg bede Prof. oplyse os om, i hvilke af disse Udtrædelseserklæringer der tales om "Verdens Absolution og Evangeliets Meddelelse af Syndernes Forladelse til Bantroende" — hvilket formodentlig efter hans Mening skal være en tro Betegnelse af vor Lære. Fremdeles turde jeg vel saa meget mere bede Prof. forklare, hvilken vor Synodes "fremmede Lære om Herrens Hviledag" er, som han i hele sit Skrift med Flid synes at undgaa at udtale sig om dette Lærepunkt, i hvilket han selv, som bekjendt, forkafter, hvad den Augsburg. Konf. 28de Artikel lærer.

Til Slutning finder Prof. sig ogsaa opfordret til at erklære det for en falsk Paastand, at Modstanden mod vor Lære væsentlig ogsaa strev sig fra Saadanne, som vare Kirkens Fiender og "med kirkelig Orden forcastede den kirkelige Bekjendelse selv". Jeg vil da, siden Prof. synes at være uvidende derom, oplyse ham om, at de mest fremtrædende og ivrigste Kampfæller, Past. C. L. Clausen havde i denne sin Kamp for "Frihed i Sandhedens Erkjendelse", vare begge Brødrene Winslow og Hr. J. A. Johnson, af hvilke den Sidste, som bekjendt, gjennem sit Blad "Skandinaven" indtil den seneste Tid har fortsat Kampen mod Kirken. Drage vi os saa til Minde, at det var netop de samme Herre, der stode i Spidsen for det skandinaviske Folkeoplysningselskab, og som her sluttede Forbund med Mænd som Jøden Gaen, Redaktør Snedorph Christensen o. fl., da turde for alle dem, for hvem disse Mænd ikke ere ganske ubekjendte, en saadan Paastand vise sig at være vel begrundet.

At der blandt Modstanderne i denne Kamp fandtes Mange, som ikke hørte med til hin Klasse, om de end gik med i god Mening uden at forstaa, hvad Kampen gjaldt, ligesom de Forsøgte

Abfalons Bunde, har vist aldrig Nogen af os negtet. Men naar Prof. til Støtte for sin Paaastand anfører den store Opofrelse for Kirkens Sag og den Iver for Sammenslutning med "Konferencen", som de fra vor Synode Udtraadte have vist, da turde det maasse forholde sig hermed som med saa mange andre af hans "Kjendsgjerninger". Og selv om vi her havde et virkeligt Faktum for os, saa lader dog Kirkens Historie os ikke være i Tvivl om, at Had og Fanatisme stundom har kunnet fremkalde en Opofrelse for den falske Gudstjeneste, som Herren og hans Ord til sine Tider ikke kunde virke for den sande. Og det var jo ikke saa urimeligt, at dette kunde være Tilfældet f. Ex. med en Del af dem, som endog have gaaet saa vidt, at de have fordrevet Herrens troe Tjenere. For Prof. W. er vel heller ikke det Faktum ubekendt, at der ogsaa er Saadanne, som have indseet, hvor syndig hin Kamp var, og hedsfærdig vendt tilbage; vi haabe, at Gud i sin Langmodighed vil give endnu ret Mange Tid og Naade til Omvendelse.

Saa have vi da ogsaa ved Gjennemgaaelsen af dette Afsnit seet, at Prof. W. vel har leveret "historiske Kjendsgjerninger" for sin egen Upaalidelighed, men ikke for, at hans "Bisconfinisme", denne "antikristelige Mandretning", har Rum, endlige Herredømme inden vor Synode.

Slutningsord.

Vi have nu gennemgaaet Prof. Weenaas's "Bisconfinisme", hvori han lovede os ved "historiske Kjendsgjerninger" at bevise de Bestyldninger, som han og Prof. S. Østedal i sin "Nabens Erklæring" havde udslynget mod vort Kirkesamfund. Disse Bestyldninger vare jo ikke ringe, men saa drøie, som de kunde være; de indeholdt jo en Forkastelsesdom over vort Samfund som lutherst, ja som kristeligt. Eller er ikke en saadan Dom sædet over et Samfund, hvor en "antikristelig Retning"*) har vidst at gjøre sig gjældende, ja som selv er "en farlig Organisation, der, baaret af et papistisk Princip, arbejder hen til at opløse Kristendommen i Universalisme og Anarki"*)? Er ikke det Samfund dømt, hvis "Grundtone er religiøs Indifferentisme, der væsentlig ytrer sig som afgjort Foragt for al Bækkelse og aandeligt Liv i Menigheden"*)? Det er jo da kun den naturlige Konsekvens, naar Dørr. ligeoverfor vort Samfund stille sig det til Opgave, at "knække en Indretning"*)

*) Se "Nabens Erklæring" Side 1—3. Udhævelserne findes i denne selv.

**) Dette Ord er senere erklæret for at være en Trykfeil i Stedet for "Læretning".

der er en Plet paa Kristendommen og en Banære for det norske Folk^{*)}!

Gjaldt det her kun om et personligt Angreb, var det kun vore arme Personer, man vilde tillids, vore Personer, man vilde berøve al kristelig Karakter, tillægge de smudsigste Bevæggrunde og fremstille som samvittighedsløse Tyranner og uredelige Skjælmene i al vor Færd, da kunde vi rolig tiet dertil og taalt det. Om den Mand, som her i Landet neppe har traadt sine Børnesko, insinuerer, at det er de fede Embeder herover, som have loffet os til at forlade Fædreland, Slægt og Venner og arbejde her snart i en Menneftaalder under saare vanstelige Forhold, under Kamp og Trængsel, under mange Slags Savn og Nød,—om den Anden, som efter 8 Aars Forløb, træt og kjed af det Hele, forlader sin Post og løber fra Altsammen, efter at have frembragt en god Del Forvirring ved sin fremfusende, fanatiske Optræden, om han dømmer os at være uden Livet i Gud og vor hele Livsgjerning som en saadan, ved hvilken vi have søgt vort Eget, — alt det kunne vi ganske roligt bære og overlade den Sag foruden til Herren, som kjenner Hjærterne og dømmer en retfærdig Dom, til vore Menigheder, som saa vor Vandel og Omgjængelse i de Aar, vi gif ind og ud hos dem og arbejdede iblandt dem og bære Dagens Byrde og Hæde med dem.

Men her gjælder det noget meget Mere end vore arme Personer. Det gjælder hele vor Kirken som Guds Ords Tjenere til Sjælenes Frelse; den dømmes som forfæilet, ja fordærvet! Det gjælder hele vort Samfunds Arbejde til den lutheriske Kirkes Bevarelse iblandt os, til Guds Riges Udbredelse omkring os; dette Arbejde erklæres for at gaa i en "antikristelig Retning", at "ytte sig som afgjort Foragt for al Bækkelse og aandeligt Liv i Menighederne", og at "arbejde, baaret af et papistisk Princip, hen til at opløse Kristendommen i Universalisme og Hierarki".

Dog ogsaa saadant Angreb kunde vi roligt ladet gaa hen, forvissede om, at vort Kristensfolk vilde have kristelig Erkjendelse og Skjensomhed nok til at bedømme dets Værd, naar kun vore Modstandere for Øvrigt havde ladet vore Menigheder i Fred og ladet os Rjotte vor Gjærning i dem og derhos havde ført Kampen paa ærlig Vis, holdt sig til virkelige Kjendsgjærninger og saa bedømt dem, som de bedst forstode. Men naar man, som Tilfældet har været

* Se "Nabens Erklæring" Side 1. Udbærelsen findes i denne selv.

med "Konferencen" fra dens første Begyndelse af, skal opbygge sit eget Samfund og søge dets Tilvæxt væsentlig ved Indtrængen i fremmede Menigheder og ved Rov fra dem, og naar man ikke undser sig for at fordreie soleklare Kjendsgjerninger, udsprede flammelige Usandheder og benytte sig af Folks Enfoldighed eller slette Lidenstaber for at vække Mistro, stifte Partier og gjøre Bytte inden vore Menigheder, da er det de af Gud bestillede Hyrders Pligt ikke at tie som stumme Hunde eller løbe sin Vej som Rejsvende, men med de af Gud givne Vaaben at beskytte Gjorden mod de indtrængende Ulve, og det uden at besvørge sig med Kjød og Blod; thi her gjælder det den os af Gud betroede Sandhed og de os af Gud befalede Sjæle.

Dette var det, som ogsaa bevægede mig til at svare paa Prof. Weenaas's "Bisconfinisme"; thi denne indeholder netop et saadant Angreb paa vor Synode. Det er en "historisk Kjendsgjerning", mere end tilstrækkelig godtgjort i mit Tilsvær, at Prof.'s "Bisconfinisme" leverer i store Partier opdigtede Historier og fordreiede Fakta i Stedet for de belovede historiske Kjendsgjerninger, løse, usandsfærdige Paaastande i Stedet for de stødige Beviser og en med Kunstfærdighed udarbejdet sofistisk Bævl af Skingrunde i Stedet for en ærlig og redelig Polemik.

At Prof. W., efter at være optraadt med de bitreste, ogsaa personlige, Angreb mod os og vor Synode, efter at have falskeligen tillagt os de værste Afstyveligheder, i Righed med enkelte af sine Kollegaer vælger at trække sig tilbage og tie stille til Forsvar og Gjendrivelse fra vor Side, kunne vi naturligvis ikke hindre ham i. Men om end disse Mænd tro at kunne retfærdiggjøre saadan Færd dermed, at de atter uden Bevis fælde Dommen over vore Personer og vore Tilsvær, saa er det dermed dog ikke afgjort, at deres Færd er kristelig forsvarlig. Det kan synes dem at være den letteste Maade at slippe fra det paa, naar de se, at deres Sag staar slet og ikke lader sig forsvare; men fra Ansvaret slippe de dog ikke saa let. Og jo uigjendriveligere vi have godtgjort deres grove Overtrædelser af Guds Bud i deres Forhold til os, desto tungere skal Ansvaret blive paa hin Dag, om de ikke ville erkjende sin Synd og gjøre Bød.

Prof. W. har for nylig gjort et Slags "Tilbagekaldelse" af "Aaben Erklæring". Jeg kan ikke sige, at jeg har læst denne Tilbagekaldelse med den "Overraskelse", hvormed hans Kollega og Medundertegner af Erklæringen, Prof. S. Østedal, siger, at han har erfarede "af Skandinaven for 13de Marts, at Prof. W. allerede 13de

Febr. har tilbagekaldt den aabne Erklæring". Naar Prof. W. erklærer sin Delagtighed i Udstedelsen af "Aaben Erklæring" for "en Overilelse", uagtet Prof. Ofstedal oplyser, at den er affattet "efter lang Overveielse og mange Ganges Omstrivning", saa turde maaste Tilbagekaldelsen være en anden "Overilelse". Prof. W. kan maaste ved den frembringe et gunstigt Indtryk i Norge, hvorhen han nu agter sig tilbage, og hvor den "aabne Erklæring" i sin Tid valte stor Forargelse; thi Mangen, som blev bekendt med denne korte Erklæring, vil vel ikke have Anledning til eller bryde sig med at læse Prof.'s meget vidløftigere Skrift, "Bisconfinismen", og saaledes staa i den Tro, at han virkelig har tilbagekaldt den "aabne Erklæring" og dermed op- og afgjort den Sag saaledes, at al Anke mod ham fra den Side maa bortfalde.

Vi derimod, som have læst Prof.'s "Tilbagekaldelse", "Kortfattet Redegjørelse for min Tilbagekaldelse", og "En ret Forstaaelse af min Tilbagekaldelse af 'Aaben Erklæring'" og gjort os vel bekendte med hans "Bisconfinisme", som han jo vil skal gjælde i Stedet for den "aabne Erklæring", vi kunne ikke tillægge en saadan "Tilbagekaldelse" stor Betydning. Thi Prof. siger selv: 1) at han som før tilstemmer det Væsentlige i "Aaben Erklæring"; 2) at hans Tilbagekaldelse ikke gjælder 'det Indhold, som ved hans Skrift om 'Bisconfinismen' er stadfæstet', men kun er en Tilbagekaldelse af hans "Underskrift under 'Aaben Erklæring' i den Form, hvori den er offentliggjort"; 3) at "Aaben Erklæring" "vedblivende har i hans Vind den Fortjeneste,*") at den har angrebet Kirkestridens egentlige Rod, som er en truende falsk Mandsretning inden vor Kirke, og har forstaaet at samle i en Sum og under bestemte Kategorier denne Mandsretnings faktiske Aabenbaringsformer"; 4) at han "er rede til at forsvare . . . Alt, hvad han hidtil har skrevet mod den norske Synode". (Se de nævnte Artikler i "Skandinaven" for 14de og 28de Marts.)

Naar nu hertil kommer, at Prof. i sit Skrift om "Bisconfinismen" fastholder, ja ofte endog stærker de væsentligste og mest graverende af de i "Aaben Erklæring" reiste Bestyldninger og med endnu større Bestemthed, end det er flet i denne, retter dem direkte mod os og vor Synode, hvad Betydning tilkommer der da en saadan Tilbagekaldelse?

At Prof. W. i sit Skrift om "Bisconfinismen" virkelig ikke affvækker og formilder de mest graverende Bestyldninger i "Aaben

*) Disse Udhavelsler ere af mlg.

Erklæring", men tværtimod stærkt betoner dem og ved sin uredelige Bevisførelse og mange Usandsfærdigheder meget mere forstærker dem og forøger deres Antal ved falskeitigen at tillægge os endnu flere Afstykeligheder, det fremgaar med Klarhed af mit foregaaende Tilsvær. Enhver, som vil sammenligne Prof.'s Skrift med den "aabne Erklæring", skal ogsaa finde Sandheden heraf end mere stadfæstet. At Prof. under saadanne Omstændigheder tilbagefalder sin "Underkrift" under "Aaben Erklæring" paa Grund af "den Form, hvori den er offentliggjort", og fordi den er "et Produkt af en altfor individuel*) Karakter" og er "affattet i en Aand og Tone, som er altfor eiendommelig for Forfatteren*)" (Prof. Østredal), det synes mig i Sandhed ligesaa barnagtigt, som at han en Tidlang lod sig afholde fra saadan Tilbagefaldelse af Frygt for, som han siger, "at saare en Kollega, som han har*) elsket, og om hvem han har*) troet, at Nidkjærhed for Guds Sandhed har været*) det Bevægende"; ret som om den Omstændighed, at Prof. Weenaas har lært Prof. Østredal at kjende fra en anden Side og faaet andre Følelser for ham, burde bevæge ham til at tage sin Underkrift bort fra en Erklæring, der jo efter Past. L. Østredals Sigende har en Betydning for den lutherste Kirke lige med Luthers 95 Theses, en Erklæring, som de i Fællesskab have udstedt, og hvis Indhold Prof. W. i alt Væsentligt fastholder, ligesom han vedblivende berømmer dens Fortjenester.

Men Prof. W. anfører dog som Grunde for sin Tilbagefaldelse ikke alene enkelte urigtige og misvisende Udtryk i den "aabne Erklæring", f. Ex. "selve Retningens Benævnelse: norst Synode", men ogsaa "Beskyldninger,*) der ere for vidtgaende til, at de . . . kunne dokumentarisk bevises (f. Ex. Bestoldningen for 'afgjort Foragt for al Bækkelse og aandeligt Liv i Menigheden')", endelig ogsaa, at "Aaben Erkl." "paa en utilbørlig og vildledende Maade indblander politiske Formaal i en rent kirkelig Sag ved at stille 'den sande Føllefriheds Opretholdelse ligeoverfor Aandens, Alderens og Pengenes Aristokrati' som lutherste Præstelæreres 'Maal' ved Siden af 'den sande Kirkes Bevarelse'".

Hertil, maa det da være mig tilladt at bemærke:

Hvad Mening er der i, at Prof. W. gjør Ophævelse ved, at i "Aaben Erkl." Retningen benævnes "Norst Synode", naar han i sit Skrift helt igjennem tillægger "den norste Synode" denne Retning og angriber den for samme? Hvad Mening er der i, at han

*) Udhævet af mig.

figer, at Bestyrelsen i den "aabne Erkl." for "afgjort Foragt for al Bæffelse og aandeligt Liv" er altfor "vidtgaaende", naar han i sit Skrift "Wisconsinismen" Side 122 endog kan udflynge mod os den Bestyrelsen, at man "i Stedet for at glæde sig ved Guds Ords Virkning i Menigheden . . . ængstedes med Høifirklighedens vante Ængstelse for Menighedsbevidsthed og Menighedsliv, disse Kristenlivets Ytringer, og søgte at hemme og hindre dem", og ikke vilde "styrke og opmuntre de kristelige Menighedslemmer til et saadant flittigt Arbeide med Guds Ord, hvorved de selv kunde befæstes i Troen og tillige drage Andre med sig paa Veien til et evigt Liv"? Endelig, om virkelig den "aabne Erklæring" skulde have "indblandet politiske Formaal i en rent kirkelig Sag" paa en mere "utilbørlig og vilddedende Maade", end Prof. W. selv har gjort det i sit Skrift, f. Ex. i sin Artikel om Slaverispørgsmaalet, saa vil jeg ingenlunde berøve ham den Anerkjendelse, hans Tilbagekaldelse, hvad det Punkt angaar, fortjener; men at han af saadan Grund vil "tilbagekalde" høle den "aabne Erklæring", hvis Indhold han ellers bifalder og søger at forsvare, i Stedet for, at han kunde lade det bero med at tilbagekalde det enkelte Punkt, han misbilliger, det klinger dog temmelig besynderligt, og man kan virkelig ikke undre sig over, at Prof. Ostdal "med Overræstelse og ikke uden Bedrøvelse" erfor denne Tilbagekaldelse.

Det vilde visstnok have været os Alle en stor Glæde, og af Hjertet vilde vi takket Gud, om her nu, da Prof. W. forlader Amerika, havde foreligget fra ham en sand og aaben Tilbagekaldelse af "Aaben Erklæring". Det vilde ogsaa givet os Haab om, at han for Fremtiden vilde anvende de ikke ringe Gaver, Gud har stenet ham, ganske anderledes til Guds Ære og hans Kirkes Opbyggelse, end det under hans Virksomhed her er flet. Naar han nu derimod i Forbindelse med sin Tilbagekaldelse af "Aaben Erklæring" erklærer sig "rede til at forsvare . . . Alt, hvad han hidtil har skrevet mod den norske Synode", altsaa ogsaa sit Skrift om "Wisconsinismen", uagtet det nu ved Dokumenter er bevist, at han der har fremført saa mangt et falskt Bidnesbyrd mod vor Synode, da kan man ikke Andet end høilig beklage, at Prof. ved denne Slutsten paa sit herværende Arbeide har reist sig selv et saa sørgeligt Minde.

Det har i Sandhed været os saare tungt under vort møiesfulde Arbeide for at opbygge den lutherste Kirke blandt herværende Landsmænd at se Modstandere, der dog selv gjøre Fordring paa det lutherste Navn, at benytte snart sagt ethvert Middel for at nedbryde,

hvad vi i en Menneskealder med Guds Bistand have søgt at opbygge. Og naar man da stundom ser, at deres Bestræbelser altfor vel lykkes, hvor nær ligger det da ikke at blive træt og forsage, som om Arbeidet og Kampen var forgjæves! Men da skal det være vor Trøst, at Sandheden altid maa seire, og at Ingen formaar Noget mod Sandheden. Det er Herrens Sag, vi føre, for Sandheden og med Sandhedens Vaaben, vi stride; Herren vil da selv gaa foran i Kampen og efter sin Forjættelse føre den ud til Seier. Men lad os heller ikke glemme i disse Angreb at se en Herrens Tugtelse, saa vi ydmyge os og med saa meget større Trostaa annamme og bruge de kostelige Klenodier, Herren har betroet sin lutherste Kirke. Vort Vidnesbyrd for Sandheden skal da visselig ikke blive forgjæves, men bære sin Frugt; ja selv hvor det foragtes og bespottes, skal det have sin Betydning, om ikke anderledes end som et Vidnesbyrd imod dem, der foragte den Sandhed, det indeholder.

Saa er det min Bøn og mit Haab, at ogsaa det ringe Vidnesbyrd, jeg i dette mit Tilsvaer har afslagt, maa bære sin Frugt og tjene til Sandhedens Bevarelse og Guds Riges Fremme.

De "Forandringer" som ere gjorte i dette Aftryk af "Ev. Luth. Aft.", ere i det Hele ganske ubetydelige og uvæsentlige. Den vigtigste er, at der paa S. 12—13 er indstødt et Stykke i Anledning af Prof. Weenaas's Angreb paa Past. Rasmussen.

UNIVERSITETET I BERGEN

I den norske Synodes

Forlagshandel faaes:

	Pris
Bibelen, det norske Bibelselskabs Udgave	82.50
Nye Testamente, do.	60
Altenburaer nye Testamente	2.65
Konfordiebogen	1.50
Luther, Huspostil (Wynsters Udgave)	3.50
— — (Benjamin Lindners do.)	3.50
— Udlæggelse af første Mosebog i 2 Bind	3.50
— Folkebibliothek, 3die Bind	75
Scriveres Sjælestat i 2 Bind	8.00
Mastus, Forskjellen mellem den lutheriske og reformerte Lære	65
Frikirken	65
Dietrich, Grundig Forklaring af Luthers lille Katechismus	65
Thronsfen, Norsk Læsebog, I	75
Bogt, Bibelhistorie	
Pontoppidan, Fort	
Luthers Katechisme	
Gronsdals N. B. G.	
N. B. G.	
Laache, om Børneopdr	
Om Retfærdiggjørelsen	10
„ Kirketugt	15
„ Barnedaaelsen	15
„ hemmelige Telskaber	10
„ Absolutionen	10
Regle Vidnesbyrd fra Moderkirken	5
Hvorfor er Du en Lutheraner?	5
Psalmesønger	85
do. med forgyldt Kors og Kalf	1.00
do. Chagrin med rødt Snit	1.75
do. Guldsnit med Beslag	2.50

Bestillinger indsendes til

UNIVERSITETET I BERGEN
Universitetsbiblioteket

236197DA1

Jens J. Lee,
DECORAH, IOWA.

NB. Øvgiv altid nærmeste Gyppreis Office.